

Rostl tam jalovec a vřes

Dole v údolí teče Mohelka, jejíž horské vody se tu již v nedjedné zátočině zastavují v zamklých tůních, ale po obou jejích březích se vzhůru zdvihají vysoké stráně, někde povlovnější, jinde docela strmé. Na těch příkrých zůstal les, jinak už dávno a dávno vykáceli všechno, co bylo lze stráni urvat. Při vodě luka, dál od řeky zhruba souběžně s jejím tokem lesnaté stráně - mezi tím dvojím sevřením pole. Co která chalupa obsáhla, to má, země se sice dá obracet, ale nikoli natahovat.

Také souchotinářský Kopal měl v Klamorně takovou chalupu; ostatních pět stavení stojí na pravém břehu nad silnicí s dílci svých polí, poliček, on za vodou přes most na druhé straně a ta hona souběžně s korytem řeky, to bývala všechna jeho pole. Jemu to stačilo, byl se zdravím v koncích. Snad si uhnal nemoc za války, snad v těch pískách nahoře nad chalupou, říkalo se však také, že to byl takový souchotinářský rod - a jednou před jarem asi v ten čas, kdy jindy vyjíždíval do polí, zbývala mu už jen jediná cesta, na mářách na letařovický hřbitov, hrobník Rakouš ho tam už čekal. Za necelá tři léta se dočkal i vdovy. Zbylo po nich dítě, hoch. Hrával si sám v koutku, když se matka už jen vlekla po stavení, a že i ona byla od mládí sirotek, hoch po její smrti osířel docela. Co s ním, rada těžká. I vzpomněli si v té nesnázi na jiného Kopala, byl to hospodářův druhý bratranec; zpola nádeničí a zpola slouží někde v kraji a žije tam na podruží z ruky do huby: ať zpachtuje chalupu, aby hoch nebyl docela u cizích.

Tak se také stalo. Jenže jaká chalupa! Za hospodářovy nemoci zpustla, a když hospodyně polehávala, zchátrala dvojnásob. Do děravé střechy zatékalo, lomenicí trásl vítr, v chlívě místo krav jen kostnaté bzdiny na shnilých tesech. A ten hoch, ten sirotek? Ani pozdravit hechtěl, tolik odvykl lidem, ani po-

OKRESNÍ KNIHOVNA	
Jindřichův Hradec	
Průběžné číslo:	
122 9 99	
Generální kat.	II
Jmenný člen, kat.	II
Názvový kat.	II
Systematický kat.	X
las.	21

dat ruku, přimhouřenýma očima hleděl nedůvěřivě na cizí, kteří se k nim stěhovali. Nový hospodář málo dbal, pozdravili klouče čili nic. Nejdřív střechu, aby jim neteklo na hlavu. Došky si udělal sám - a vůbec všeho se chytil sám, zato zuby nehty. Stavení spravit, prořezat stromy, uhynulé vykácet, pole zbavit plevele, a sotva zmohl jedno, vyrostlo před ním druhé, potýkal se s tím nejinak než se stohlavou saní. I ti přes vodu si toho všimli. Podívejte se, jaký se to ke Kopalovým nastěhoval zeměhryz! Místo pozdravení jen zakručí, ale jinak jako krtek, osobo drahá, vidět ho není, jen hlína odletuje, kde se zareje do země.

Však to také bylo brzy znát: chlév se postupně zaplňoval, na dvoře kdákala, kvokala, kejhala drůbež. Když se Jan Kopal měl přece kdy rozhlédnout, kradmé uspokojení mu přešlo po tváři, hned se však jakoby přikrčil a předstíral, že obhlíží čas. Ale víc než nebesa uviděl stráň, jak se táhla za chalupou vzhůru. Docela při hořejšku zbyla ještě líha lesa, ale pod lesem kus jalové plahočiny, jen vřes, jalovčí, peklitý hloh. Má to tam zbůhdarma ležet ladem? Zatím už přinutil všechno, aby dávalo užitek, jak chlév a zahradu, tak pole, ba i řeku, že bahnem hnojil sypkou zem a že se tu říční písek zpeněžil snadněji nežli žito - jenom nahoře pod lesem kus země pouze větrům napospas! Hospodařil tu třetí rok, a když zasil po bramborách, pustil se v podzimních plískanicích motykou, krumpáčem, pařeznickou sekyrou do jalového vřesoviště pod lesem; odletovaly od něho ne jiskry, ale hlína, kořeny, opukové balvany. Nemělo to konce. Vyplenil keř a ten na jaře vyrážel znovu z nějakých vzdálených odnoží; vymýtil houšť vřesu a na podzim se tam plemenil nový. Mohl by věru vypravovat, jak hluboko tkví jalovec svými kořeny, cítil to pár a párkrát v dlaních, tu zpropadenou žiznivou hloubku, a ruce mu rozpukaly na kloubech do krve: snad musel smísit pot i krev s tím žiznivým pískem, než přijme jeho símě. Když tam chtěl potom vyvážet bahno z řeky, krávy na to nestačily. Koupil volka - mladý bulík kolohnát - a přece ho tam ztrhal v těch děrách nahoře! Ale což bulík! Ohlížival se na ženu - ztrácela se mu takřka před očima. Z dívky, která při prádle zpívala, změnila se ve shrbenou ženskou, zvláště po dítěti. Dcerka se jim narodila na podzim ten rok, když se seím přistěhovali. Víc dětí pak

neměli: snad to vřesoviště vysávalo všechno ostatní z jejich bytostí, snad víc dětí pachtýř neměl mít pro tuto svou krtčí zběsilost, již se upsal.

Zato jalová plahočina se proměnila v pole. Jednou na podzim tam konečně zasel žito. Ale na jaře po Božím těle přišly potom deště a deště, Mohelka se rozlila po lukách a podplavila sena... Nahoře na Vřesu však urostlo takové žito, že stálo přede žněmi jako rákos. Tak začali tomu poli říkat, ani o tom skoro sami nevěděli, jak se to u nich ujalo: na Vřesu. Jan Kopal by tam býval snad nejraději i spal. Sám byl člověk sporý, a že žito nepolehlo, nemohl na ně ani dosáhnout, musel vystoupnout na špičky - snad mu ani na mysl nepřišlo, že právě tahleta výška jeho přihrbila k zemi. I druzí hospodáři si všimli toho žita, hlavně že nepolehlo: To věřím, pachtýři, letos pošijete celou střechu, z takové slámy budou došky jako podešeu!

Nač nevzpomněli? To se rozumí, je tu ten nebožtíkuv hoch. Nejen sebe, pachtýř i jeho jaksepatří zapřahá. A má ho nechat poludovat, když se sám dře? Právě pro něj zvelebuje živnost. Kdyby hospodařil jen pro sebe, nemuselo by trvat tak dlouho a připravil by ho o všechno. Ženské ve všem něco najdou, jenom na sobě nic - víte-li, lidičky, že tam pod tím lesem toho bude pro dobré tři korce vejsevku, a to jako by k chalupě přikoupil, leželo to tam dočista ladem! I pachtýři se to nějak podobně uhnízdívalo v hlavě. Co? Ale třeba tohle: kdyby byla spravedlnost na světě, toto pole by navždycky patřilo jemu. Je jeho. Ničí než jeho. Nebylo a nyní je, on sám ho vykopal ze země.

Když nahoře poprvé sklízeli, dcerka už chodila s nimi. Pohraje si v písku, však ho tam je dost, a potom jí loktuši uvážou mezi dva stromy, ať spí. Jenže ona právě začala chodit a nechtěla se nosit na ruce, cítila se tuze velká. I chytila se táty za ruku, a ne za ruku, za jediný prst a objímá ho všemi svými prstíčky, vždyť jeho prst by spíš připomněl hrubý roubík, sám se tomu usmívá, jenže si docela odvykl usmívat se na své stráni, pouze se mu naduly vpadlé tváře a celý obličej se mu svraštil, usmívá se nějak dovnitř, jako se tu věřívá, že se nemoc může vrazit do útroh, usmívá se své hrubosti i tomu, jak

důvěřivě ho ona tiskne, a její sevření - jako když koroptev tiskne pod mezí. Má jí to povědět? Ona mu sama pořád něco vypravuje. Co on by jí řekl? Třeba tohle: Táta se o tebe stará, děvečko, snad jednou nebudeš muset tak dřít jako on s mámou -. Ohlédl se. Jde s nimi ten kluk? Aby si tak zůstal doma, povalovat se! Ne, loudá se tamhle vzadu, vida ho, aby šel pěkně s nimi, to mu nevoní. Ano, on se stará, ale ne o svou dcerušku, o něj se stará. On je dědic, a až jednou dospěje, ujme se zvelebené chalupy - a vy můžete táhnout, odkud jste přivandrovali, třeba zas na Kování do suširny. Co zahlížíš, kluku, řekl by mu Jan Kopal, kdyby i svá slova nevtlačoval tak dovnitř, já moc dobře vím, že chalupa je psaná na tebe, já ti ji neberu. Ale to pole nahoře pod lesem je mé a lže každý, kdo mluví jinak. Ty ho zdědiš - po kom, po tátovi? Ne po tátovi, po mně budeš dědit a má vlastní dcerka nezdědí nic, taková je ta vaše spravedlnost!

Vlastně se začínal takhle po tom klukovi ohlížet častěji. Ten podle svého samotářského zvyku chodívá buď docela vzadu, nebo zas o kus před nimi, nerudnej kluk! Hlava v ramenu, tvář úzká se zašpičatělou bradou, velké bosé nohy s odstávajícím palcem a nártu otlučené a poškrábané a rozprýskané, jako by to ani nebyly nohy dětské. Sotva zpozoruje, že si ho pachtýř prohlíží, nějak se celý zkroutí jako šnek pod dotekem a hlavou cukne k zemi. Ba, silák není, myslí si Kopal; a snad vůbec toho zdraví moc nemá, nebylo by divu. Možná, že zdědil nemoc dřív, než zdědí chalupu. Nesál nemoc z máminých prsou i z tátova dechu? Souchotiny! Ono se řekne dědit, záleží hlavně na tom, co dřív, zasmál se Kopal, tento bezzemek Kopal, co býval v Kování na podruží a méně než na podruží, u sedláka v suširně: tentokrát se zasmál kupodivu nahlas, nerudný, nerudný smích, sám se ho lekl.

Dívka také. Kdykoli se takhle smál, odtáhla se od něho a dívala se na něj snad se strachem asi jako na psa, s kterým si hraješ a on znenadání při žrádle zavrčí... Kopal rychle stáhl tvář a opět se mu pokryla vráskami. Musím být opatrnější, musím se víc tajit, řekl si. Ona teď neví, čemu já se směju, ale jednou by dorostla a třeba by porozuměla všemu - i smával se tak někdy leda ze sna. Před klukem ovšem nemusel tajit smích! Na toho se nebál zamračit, ba ani pořádně

hýknout ne. Nikdo mu to nemůže mít za zlé, je také poručník, co by z kluka rostlo bez práce! Stará se o něj, do školy ho posílá, jenže ráno - hybaj z pelechu, poklid v chlívě, než se potáhneš valnohovat do školy! A doopravdy se o sirotka staral - a sotva zakašlal, hned ho uslyšel, třeba z mlatu, ba i z pole. To tak bývá, kýval hlavou, taková nemoc se dlouho tají, všechno potřebuje svůj čas, ani ten štěp neuschne přes noc: zelená se, zelená - a najednou na větví zavadlé lístky; napřesrok uschne druhá... a někdy to trvá kolik let. Co proti tomu člověk zmůže? Zalívat, okopávat? No ani zalívat neškodí... však tobě, kluku, Kopalka taky může uvařit hrstku jalovčím, jen co bude mít trochu kdy, prvnější jsou krásy!

Tak žili vedle sebe. Z kloučka byl zatím pomalu výrostek. Jmenoval se Václav jako jeho táta. Toho Kopal znal z dětství, ač Václav byl starší a prodělal válku. Jemu říkával Václave, Vašku, všelijak. Tomuhle klukovi si to ne a ne zvyknout. Má takový divný pocit. Kdyby křikl - Václave! - snad by tím umrlého přivolal z hrobu: jako by se na něj tamhle ze záhrobců měl podívat někdo, po němž tu už nezbylo nic - než právě ten kluk. Dlouho mu neříkal vůbec nijak, jen ty, ty, tohle udělej a tohle přines. Kluk jemu zas jen vy, aby řekl strejčku, to by mu ani heverem nevypáčil z hrdla. Až mu Kopal začal říkat Vincku. Tak na to přišel, ani neví jak, ale že jméno přeměnil, už se k záhrobcům neohlížel, že by ho mohl někdo slyšet. A s klukem - jaké dlouhé brykule! Říkat mu může všelijak, jméno se překrouť tak i onak, jemu třeba říkali Honcku a on byl ještě rád, mohli na něj houknout jinak. I křičival na výrostka:

„Vincku, alou pro krmení.“

„A kdo mi naseká?“

„Sám si nasekej a potom to sám přivezeš.“

Nebylo mu ještě dvanáct a začal sekat; a když se jednou zaučil na jeteli, sekal i ve žních. Po žitných žních tři dni ležel; namohl se; ztrhl. To se i starým stává, v těch chalupách se často vlekli jako s přeraženým hřbetem, a mít housera, jaká je to nemoc! A kluk vstal zpod jabloně, kde jenom hekal, a doopravdy už mu nic nebylo tak těžké, snad právě tato tuhost sílila jeho chabé tělo, jen hlava mu nemluvně klesala do ramenu, jen oči nějak divně plály a na jejich dně šlehl někdy

oheň - a na obrátku bylo zas, jako bývalo. Kdyby se měl Jan Kopal přiznat, nijak se mu nelíbilo tohle klukovo zahlížení. Takový podsehlid! Či něco tuší, ví něco? Ba, spává s nimi v seknici a nebylo by divu, člověk někdy ze spaní... Holčička měla potom zjara příušnice. „Vincku, dám ti postel nad schody, ještě bys to od ní dostal. Co říkáš? Nic? Tak tu chleběárnu otevři, kus tě neupadne -! Já spal na půdě od sedmi let...“

„Jak myslíte.“

„Nebo se tam bojíš?“

„Netopejrů?“ uchechtl se a střelil po něm tím svým pohledem - co tím chtěl říci? Snad to, že by se spíší v seknici měl bát, když mu hospodář tak přeje -? Ale jen pípni, vstal Kopal. Zase si sedl. Více se o tom nemluvilo, ale kluk spal od té doby na půdě. Točival se tam odchlípeným prknem vítr jako někde na holém vršku, ale postel stála takhle při komíně a pápernici pod hlavu a navrch peřinu, kterou mu tam donesla hospodyně, i zdálo se, že mu tam docela svědčí, přicházel dokonce k barvě, snad mu právě nesloužila zatuchlá světnice.

Tak ty takhle, díval se na něj Kopal. Přetvařovat se, pokračovat - a zatím kde nic tu nic. Cítil to, jako by se mu tím děla křivda. Tak tak, já ještě - Barčo, uvař mu jalovčiny, aby se vypotil. Už si to ani v duchu nezapíral: počítal s tím, že by hoch mohl umřít, že by měl umřít. Kdy se mu to poprvé uhnízďilo v hlavě? Když se sem stěhoval, jistě ne. Až když to pole vyvzdorovalo na vřesové stráni? Tím to nějak začalo. A dcerka se ho v té době začala chytat za ruku, vlastně za prst... Ano, kdyby dědic umřel, mnoho by se změnilo. Část dědictví by připadla i jemu - jak velká? Kdyby se tak na to mohl vyptat! Vyptávat se! Div se sám neokřikl. To by to spravil! O tomhle mlčet víc než hrob. Něco by zdědil a pak ostatní dědice vyplatit... Že je nedobré někomu přát smrt, i když má taktak na kahánku? Ba, nedobré. Ale pro dcerku by udělal všechno. Ona se snad ani neměla narodit na podruží ani v chalupě, je jako pírkó - a on ji jednou bude muset poslat na službu, jestli se to neobráti jinak. Jak by to řekl? Pro dcerku беру na sebe tuto vinu a stojím za ní. Přestal se lekat takových myšlenek, zatím vrostly důkladně v jeho sporou bytost, tak nějak zarůstal jalovec nebo hloh do té stráně, než je vyplenil do kořene.

Tím víc se arci hlídal, aby se neprozradil ani slovem. A přesto někdo spával po jeho boku, kdo asi znal jeho temné úmysly. Chvatně si ráno přičísala vlasy ani se na sebe do zrcadla nedívajíc a běžela do chléva. „Venco, vstávat!“ křikla na hoch a zatopila teprv později, když měla vstávat malá. Nežli kluk šel do školy, musel si zasloužit snídani. Kopalka se nikdy ani slovem nezminila, co si myslí o tom, k čemu se odhodlal je muž. Ostatně - k čemu se odhodlal? Že hochá honí do práce? Že se stará víc o chalupu? Což ta smrt záleží na něm? Bylo těžké vyjádřit slovy. Jejich myšlenky se sešly někde na půl cestě, tajnější než nejtajnější slova. Byla při muži ve všem a nevymlouvala mu nic, už také proto, že se s ní ani o ničem neradila.

Tak to trvalo celá léta. Poručník začínal šedivět, hrbil se a hoch dorůstal. Kopal někdy chodíval se strejci do slavíkovské hospody mezi lidi, ne ovšem proto, že by toužil po společnosti, ale aby byl jako každý druhý, třeba jednou na nich budou chtít svědectví anebo všelijak... Sedával v hospodě takhle v koutě, upíjel po troškách své pivo a poslouchal, přitom četl ve večerních novinách se našlo vždycky něco ze soudní síně. Otevřel celý list, aby neviděli, který článek čte... otrávil žerem a byl odsouzen, stálo tam... zachrchlal, jako by se mu nedýchalo stávalo dechu, pak se zpolehka rozhlédl po sousedech. Raději zavřel noviny. Bezděčně přivíral oči, tak se brvy samy stahovaly před blížkým ohněm. Hrozné slovo, myslí si... Vrah! Popravil se. sedl. Nikdo ho neviděl, co čte? Ale oni si ho tak dvakrát nevěšovali všímali, zvykli si na něj. I když ho někdy jenom potkali, mýval takový pohled, přimhouřený, kosý, jako by šilhal - nerudný člověk, tenhle Kopal, říkávali o něm, ale nešť, dřít umí, to musí nechat. A od chalupy vedl kolej rovnou na strán, ani na silnici nemusel vyjet, a po úvoze jezdil málokdo a jen jednou za čas.

Nosí-li člověk takovou myšlenku v hlavě, naučí se mlčet; v dne, v noci, pořád. Též by se znenadání mohla vyskytnout nějaká příležitost. Třeba promokne a máš to tady! A kdyby ležela už několikátý den, radši pro doktora, lidé jsou všelijací, a kdyby víjak by vykládali některá slova, která ti jen tak slina přinesla na jazyk. Aby zkrátka vůbec nedošlo k soudu! Taková slova. V novinách o tom píšou! Ale mohlo by se to stát skoro samým jen tomu trochu pomoci... Ovšem, musí být na kluka hodný

aspoň před lidmi. Pase krávy, mohl by ho pochválit, a to hodně nahlas. Jenže chval, holomek se plouhá sám v jeteli:

„Co tam děláš?“ houkl na něj. Měl něco v ruce, zdvihl to proti němu jako záštitu:

„Macešky,“ řekl dětsky.

„Takhle paseš krávy? Pro koho to tnháš?“

Kluk dýchal, jako by se k něčemu odhodlával.

„Pro - pro - pro - -“

„Pro koho?“

Kluk najednou odhodil kytičku kravám pod huby.

„Pro krávy!“ křikl vzpurně.

Pachtýř zvedl ruku, neuhodil však, kluk měl v očích slzy.

Jednou pak vybírali na Vřesu brambory. Bylo chladno, vítr klátil větvemi zbylých borovic, až koruny narážely jedna o druhou. S nedodělkem pod lesem se opozdili a chtěli to dorazit, než se začne smrákat. Rychle nakládají pytle.

„Ty, Vincku, počkej tady, přijedu ještě jednou a naložíme to všechno,“ řekl Kopal hochovi.

„No,“ kývl.

Než se doma s vozem obrátil, bylo už skoro tma. Dojel na pole, ohlíží se - a kluk nikde. Otevřel ústa, že na něj křikne, ale rychle sklapl. Co by křičel, i les má uši. Třeba se to už přiblížilo samo. Nakládá pytle sám a nijak nespí. Kluk zatrachtilá, uteče, to má člověk za všechnu svou starost, hučí polohlasem (kdyby ho přece někdo pozoroval), pak opatřil přivázel ke klanici a jde pomalu po poli podél lesa. Tu je, zahlédl ho pod křovím: co tu tropí? Či se mu snad udělalo špatně? Spí. Spí! Přikryl se dvěma pytli, schoulil se do klubíčka a spí. Kluk neřádá! Žádná nemoc, chrní si tu, jako by se nechumelilo. Pachtýř se rozzlobil, a chtěl na něj křiknout... Nekřikl však. Třeba se to právě takhle má stát. Třeba by takovéhle vyspávání mohlo končit nemocí... Co by křičel! Kluk není maličký a má mít sám rozum. Či ho sem posílal? Neposílal! Počkej, víc mu neřekl. Uvolnil kalhoty a ohnul se, že dělá potřebu, kdyby ho někdo viděl, stávají se všelijaké případy, jak se to čte v novinách, někdy se i nejtajnější věc prozradí... Odplížil se k vozu, ani na vola nekřikl, jede.

Kopalka ho už čekala. Asi se podivila, kde je kluk, posvětila lucernou na vůz, světlo se jí v ruce nějak zakmitalo.

„Dej pokoj s tím světlem!“

„Já jen, kde je...“

„Kde by byl!“ chtěl na ni houknout, ale místo toho se na ni jen osopil čím dál tišeji: „A jestli už zalezl na kutě, já ho mám hlídat?“

Složili, poklidili, bylo všude hromada práce. Vítr se utišil, ale mezi mračny se objevují hvězdy, na luka se jistě klade šedivák. Holčička usnula, než Kopal přišel zvenčí. Domovní dveře schválně zapomněl zavřít na petlici, sfoukl lampu a potichu se odstrojuje. Už spí? Aspoň i v té tmě má přivřené oči. Žena snad doopravdy zdřímala, vykřehla a spánek ji přemohl. Náhle vykřikla ze sna, probudila se; nadzdvihla se, ale zas klesla do peřin a dívá se otevřenými očima do tmy. Ztajila dech - bojí se i svého vydechnutí? Nebo poslouchá, jak sirotěk oddychuje na půdě ze sna? Kopal slyší každé její hnutí, jsou spolu jako tažný pár, tak je zlo připoutalo k sobě. Holčička spí, do toho ticha zní její šťastný spánek s nevědomými sny. Má svou postel, ne u jejich hlav, v nohách, aby se jí samotné líp spalo. Oni spí na jedné, žena napřed, rádi se pro dítě uskovní. Kolik může být hodin? Snad půlnoc. Muž stále leží bez hnutí a vedle něho žena - spoluvinice. Ukrutná noc! Venku se zvedá vítr. Zacloumal ořechem pod okny a již svými pařáty zajíždí do korun, rve listí a točí jím, až naráží do oken i do domovních dveří - nebo tluče někdo? Nalehl někdo na dveře? Nekonečná noc! Ženě se najednou zdá, že dceruška nedýchá. Snad se udušila! Ta představa ji pronásleduje od jejího narození, že by ji mohla zalehnout anebo že by se snad dítě mohlo zadusit. Znovu poslouchá - a najednou vyskočila, hmátla po světle, škrtla nad jejím ložem, ne, zbytečně se bála, dívanka spí klidně. Ještě stačila šlehnout pohledem k druhé posteli - oči má přivřené, spí. Roztrásla ji zima, skrčila se pod peřinou, náhle se však rozplakala a marně chce utajit svůj pláč, třeba zatíná zuby do podhlavnice, štká, vzlyká, otrásá se. Co udělá muž? Promluví na ni, bude ji utěšovat? Ale z čeho, můj Bože? Svěřil se jí s něčím, radili se spolu? Ať raději tuší pouze napolo, slovo jednou vyslovené nevezmeš zpátky. Předstírá dál, že spí - ukrutná, nekonečná noc!

Ona se též bojí, že se Kopal bude zlobit. A jeho doopravdy jala nevole; ne vztek. Kluka probudí zima, a kdyby až k ránu,

aspoň by si pamatoval, že v brázdě usne leda zajíc. Poslal ho tam někdo? Ať si dělá, co chce! Když usnul, tak usnul. Má ho snad ještě při vší práci hlídat? To by přišel daleko! A ty ještě plač, cab, natahuj moldánky! Jako ta meluzína venku, člověka by zrovna polekala. Starej se o své a mě nech na pokoji. Počkat, zastavil se Kopal v myšlenkách, tohle jsem si přivodil sám, málo jsem se před ní tajil, před ní jedinou, že je má žena. Ode dneška se to změní, nebudu se s ní dělit o tuhle věc, každý ji neunes.

Ať trestá jen mě, začal vzpurně zuby. Ví, že je to hřích, a beru ho na sebe. Něco za něco, s Ním si těžko hrát na schovávanou. Ne, Kopal ničeho nelituje, znovu se přímo zahryzává do své myšlenky: nenarodil se nadarmo v tomto žiznivém kraji, nad jehož roklemi borovice hlídá písek, nerval se nadarmo s jednou takovou strání, až se mu z rukou ronila krev. Ví, s kým to smlouvá, s kým to kramaří, drápal se častěji na své vřesoviště než na kopec do letařovického kostela: před Ním se nechce s ničím skrývat, jeho vina je tajnější než lidské soudy, tím spíše ji vidí Bůh.

Žena? Už jenom škytá, ale stejně nespí. I umiňuje si, že ji zmate. Co bys plakala, hloupá, nejraději by řekl. Hoch umře a nikdo se nic nedoví. Tu vinu vezmu na sebe, ty se neboj. Ani on se nebojí: ví, pro koho to dělá, mohl si to za ta léta všechno dobře rozmyslet. Snad ze zlosti? Ani pomyslení. Anebo aby sám měl majetek? K čemu! Ne, odhodlal se k tomu jen proto, aby jednou nevyhnali dcerku z chalupy, kterou tolik zvelebují. Taková slova v těch novinách - hrozná slova! Ale u nich to bude jiné. Jen trochu pomoci těm mlýnům, které viditelně melou pomalu. Něco za něco, to se mu zvlášť zalíbilo. Sám může zajít třeba v příkopě. A kdyby se ho vlastní dítě štítilo, ani to mu nebude těžké, pro ni mu nic nebude těžké. Kdyby byla nějaká siláčka! Ale vždyť je takřka průhledná, huběňoučká, a jak něžná, chytrá, krásná, moudrá - omžily se mu oči a toužil by ji přivinout na svou hrud, aby ji cítil, aby ji chránil, jenže se jí i ve dne vzdaluje. Dobře ví, proč! Aby snad i na ni nepadl stín zla. O zlo dovede vrhat stíny a do daleka, proto raději vidá dcerku jen zpovzdálčí; či není to újma, která ho stojí mnoho přemáhání, není to oběť, kterou za to platí?

Po půlnoci přiběhl hoch z pole. Slyšeli ho oba, jak zavírá

dveře na klíč. Kopal zafal rty, zatajil dech, srdce mu tluče. A proč? Konec konců — pro pouhou hloupost. Měl zamknout. Tím se přiznává: věděl o klukovi, že nepřišel domů. Co ho to jen napadlo, nezamykat! Prozrazuje mu, že věděl, kde usnul... Půjde hoch shánět jídlo? Ne, leze potmě na půdu a po chvílce ho nebylo slyšet.

„Nebud' ho,“ ráno přikázal ženě, ale hoch vstal snad ještě časněji než jindy.

„Dnes zůstaň v posteli a vyhřej se,“ řekl mu Kopal - hlavně aby ženu zmátl.

„Proč?“ hoch se uchechtl.

„Budu vorat brambořiště...“

„To tak, válet se, to by ze mě byl jednou pěkněj hospodář...“

Neukazovalo se však nikterak, že by mu ublížila studená noc, kterou prospal venku pod dvěma vetchými pytli. Touto tvrdostí, k níž ho přidržoval, jako by se z něho naopak stávala houžev. Také Jan Kopal se však zatvrzoval. Umínil si, že nějaký čas počká, aby se upokojila žena. Jak se mu ulevilo! Protože nevyhlížel žádnou příležitost, aby pomohl tomu, co by se mělo stát, žil konečně zas jako člověk. Sem tam promluvil na hocha; za ta léta si na něj zvykl, měl by ho pomalu rád, holomka příkrčeného. Vincek chodil tenkrát předposlední rok do školy v Dehtárech při Oharce a Kopal jednou zastavil pana řídícího, jak se kluk činí ve škole: ani to by nemuselo škodit, kdyby bylo potřebí dosvědčit jeho zájem o sirotka, škola to je skoro stejné jako péče o mládež.

„Vy jste jeho poručník?“ zeptal se mladý řídící. „Musí doma pomáhat?“

„To víte, v hospodářství -!“

„On to je takový mudrlant,“ řekl řídící.

„V hlavě má jen hlouposti, vidíte. A místo práce by si nejradši hrál.“

„Ve škole ne. O všem přemýšlí. Hloupý není.“

„Za stodolou si postavil větrník. A na vodě mlýnské kolo, no, kolečko, vydlabal pařízek, uklínil lopatky a křičel na holku - Vrní se, vrní, vrní...“

„Děti si musí hrát.“

„Ale jaký z toho je užitek!“

Tak mudrlant, podívejme se, chodil s tím Jan Kopal na dvoře i po poli, mudrlant. To má po tátovi, ten taky všemu chtěl přijít na kloub. Jan Kopal se nyní nebál vzpomenout na jeho tátu. Že od sebe oddálil tamtu zlou myšlenku, míval chvíle skutečného uspokojení, když se rozhlédl po zvelebené chalupě, když musel lézt ve stodole až pod střechu, aby naházel snopy na omlácení, tak byla dovrchu plná, nebo když dochoval párek prasat a plácal je po tučných kýtách.

„A chalupa jako klícka, Vincku, co říkáš!“ naznačil rukou dokola kolem.

„Jenže vy na mě nedáte, když něco řeknu.“

„Co to vrdlouháš?“

„A co ty třešně na Proutku? Oklovou je tam straky. Já tam chtěl hrušně.“

„Ty, tys chtěl!“

„A jednou strhnu tenhle ten sroubek na dvoře a postavím tam chlívky a kurník!“ rozmáchl se rukou, ten mudrlant, který nyní prozradil, co nosí v hlavě. Ostatek si pachtýř doplnil sám - a ty můžeš jít, odkud přivandrovals. Dostal ji rovnou mezi oči. Chodí po dvoře a hledá, co by zvedl do ruky. Tolik rozumu má taky, že by sroubek strhl a postavil chlívky, jenže co by to stálo! A on musí notáři odvádět pacht, který se ukládá do sivotčí pokladny, a kromě toho musí ukládat do záložny, aby jednou mohl vyplatit druhé dědice, až se jednou stane, co se má stát.

Co se má stát! Kolik let už na to vlastně čeká? Plných sedm let, klukovi už bude čtrnáct. Změnilo se však něco? Leda to, že by za nějaký rok mohlo být vůbec pozdě. Nestačí spoléhat jenom na čas. Pořád jenom mutýruju o své vině a kluk se zatím roztahuje po dvoře i u stolu, co nevidět doroste pohůnek v pacholka a potom na mě křikne - Táhněte, v chalupě hospodařím já!

Ne, to nesmí dopustit.

Jednou před jarem se vypravil do Turnova, pěšky, s pytlím pod loktem, koupí možná podsvinče. Na rynečku však nešel mezi prasata, jen tak opelendoval zpovzdáli, pak se dal sám k nádraží. Už ráno si to obhlédl, nyní okouněl chvíli před krá-

mem, lidé se netrhli, konečně tam vklouzl a postavil se bokem k pultu.

„Co si přejete, prosím?“ přišel k němu prodavač, pouhý mladíček.

„Na myši - tento, na němkyně.“

„Past? nebo železa?“

„Jed...“ šeptl.

„Co říkáte?“

„Jed,“ odkašlal ze sevřeného hrdla, jako by ho někdo držel pod krkem a tiskl. Mladík se ohlédl na šéfa, ten mrkl, příručí zmizel. Kam? Tak dlouho se nevrací: co tam kde dělá? Uctil náhle zvláštní ztuhlost v nohách: dohovořili se a už ho mají. Měl by utéci? Prozradil by se! Stojí, čeká. Nekonečný čas! Příručí se vrátil sám, podal mu balíček, vzal peníze. Kopal ukládá jed do pytle beze spěchu, ospale. „Dejte na jed pozor - před slepicemi a tak,“ radí mu příručí. Kopal kývl hlavou a postavil se:

„A pro koně máte?“ osmělil se.

„Arzén, myslíte?“

Kopal přivřel oči. Ale uslyšel za zády, že někdo vchází do krámu.

„Až podruhé,“ řekl rychle, zaplatil a jde. Doma uložil pytel na hambalka a vleče se do seknice. Podsvinčata? Moc drahá, zatím počká. Druhý den se jde na hambalka podívat - a co vidí, pytel pryč. Které slotě to tu překáželo, hučí s nehybnou tváří, ale uvnitř mu není dobře. Někdo tam vylezl, jed vyndal a položil vedle, pytel však odnesl. Zloděj ne, to je rozum. Ale nepřej si mě! Budeš po mně slídit! Já si ještě dovedu nalézt zastání, jsem tvůj poručník, co si ze mě budeš tropit kašpary!

„Tys byl na hambalkách, Véno?“

„Véna tam byl, strejčku,“ ušklíbl se hoch, snad že ho poručník najednou pojmenoval pravým jménem; a možná, že si takhle neřekli, co jsou pod jednou střechou.

„Kams dal pytel?“

„Na špejchar. Na hambalkách by ho rozkousaly myši. Co jste v něm měl?“

„Na němkyně.“

„Co?“

„Dyť povídám. Na němkyně.“

„Kde máte jaký němkyň?“

„V ohlívě jsem ji viděl...“

„Akorát tu jednu?“

„A tak jich tam mělo bejt mandel. A já si měl vzít svolení, jestli past nebo něco...“

Výrostek po něm šlehl očima a jde po svém. Hospodyně si u kamen musela sednout, najednou se jí roztrásly nohy a z rukou jí padá všechno, na cokoliv sáhne. „Přilož!“ utrl se na ni Kopal. To ještě ke všemu, ona bude bláznit, ona se bude trást. U všech čertů, o ničem nevíš! To tak, na tebe spolehnout, to by člověk daleko přišel, vymektala by všechno dřív, než by četníka uhlídala na dvoře.

Ale i jeho páčil ten marný jed, ještě aby se s tím slepice otrávil a mohlo by se o tom mluvit po celé vsi. Pošklebovali by se mu, závistníkú na to má dost, i k četníkům by se to mohlo donést... V noci vstal a nese ho na zahradu zakopat. Musel tiše, bos, a táhl se pod stromy jako stín. Kope. A najednou skočil a přikrčil se ke stromu. Ne, to jen olšiny, upokojil se. A zas kope - kdyby mě při tomhle ten kluk uviděl, s tím bych mohl mít pěknou polízanou. Anebo kdyby šel náhodou četník okolo. Co tu děláte, proč v noci! Ukažte mi, co to tam máte... Konečně je hotov, bosé nohy ani necítí. Protáhl se na mlat, aby šel po trávě, a tam poslouchá. Co si ještě myslí? Honcku, Honcku, ani zloděje bys teď nemohl odehnat, kdybys ho tu tak najednou natrefil, musel bys mlčet, aby ses neprozradil sám, co po nocích zakopáváš pod strom.

Ani tím to neskončilo. Neslídí snad kluk dál po tom jedu? Co kdyby se ho najednou zeptal, jestli ho už naltičil na myši? Nevšiml si na zahradě čerstvé hlíny? Teď už nesmí otálet. Ten pacholek potměšilá třeba něco čuje, v něm se nevyznáš. Kdyby se mu nezdařil ještě jednou takový pokus, octl by se třeba sám v pasti. Měl by snad přece... pro ty koně, toho je prý jen štipec, a stačí. Jenže on nemá žádné koně, v tom je ta nesnáž, jen vola. Anebo kdyby kluk spadl z patra — naříznout prkno... Tak, naříznout prkno, aby to každý hned viděl podle čerstvého řezu! Anebo sklo? Jako v těch novinách, že si je tenkrát neodnesl a neuložil...

„Tati, vy neumíte vůbec žádnou písničku?“ zeptala se ho dcera, „ani jednu písničku? My ve škole tolik zpíváme, ó naše slečna učitelka, ta jich umí!“ Sama velmi ráda zpívá. Vítr by ji odfoukl, mráz sežehl, ale písni znala... a smát se dovedla hlasem tenkým jak vlas a zahovořit uměla, že snad i květiny naslouchaly. Iži se přímo štítla a ve svém životě jedinou prožila vinu, jako čtyřletá nechtěj zašlápla kuře a pořád to ještě pamatovala, ač nyní chodí do školy, vracival se jí takový sen, ona o tom ví jen zpola, jak ten sen živí hrůzu z příhody už zpola zapomenuté.

Kopal neodpovídá hned, chvíli se tak na ni dívá. „Já umíval zpívat, děvenko,“ praví a chtěl se usmívat její řeči, už tak našpuloval rty, jako by nadouval líce, jenže je rychle stáhl nevěda o tom, tahle otázka ho pronikla odshora dolů. „Umíval,“ řekl ještě, ale náhle se rychle obrátil a jde raději pryč. Umíval, opakuje v duchu sám sobě, dokud jsem tu věc neměl v hlavě. Žili jsme na Kování v suštrně - a někdy jsme si zpívali s Barčou i při práci. Čert mi byl dlužen tu chalupu a sám ďábel mi vnukl tuhle myšlenku.

Chtěla by mě slyšet zpívat, myslí si. Já se jí vyhýbám, aby jí ani můj stín nepadl přes cestu, a ona přece chce slyšet ode mě písničky. Proč? Má mě ráda. Mě. Tátu. Ne ne ne, několi-krát tak zkouzl sanice, neměj mě ráda, beruško, jsem ošklivý a provádím hanebnosti, vyhýbej se mi - a já se ti také vyhnu, abys o mně radši nevěděla, zlo vrhá do daleka svůj stín.

A zas uplynul rok. „Já bych už chodila do třetí,“ štěbetávala dcera, „kdyby v naší Oharce nebyly jenom dvě třídy!“ A jindy přišla a radostí se až zadýchávala. „Naše slečna učitelka mě vyvolala zpívat sólo. A já zpívala - *Jdou, kravičky jdou, tamhle za vodou*. Já si vzpomněla na tebe, Vašiku, jak ženeš naše kravičky, já bych chtěla pořád zpívat, zpívat.“ Pachtýř ji poslouchal ze síně, kde připravoval paření *našim kravičkám*. Kravičky naše, myslí si hořce, chalupa ne, ani krov, ani došek, třeba jsem střechu pošil sám. Bylo ke konci listopadu. Večer řekl ženě: „Ne abys ráno vstávala, jen bys budila holku. Já se vypravím sám!“

„Do Duba? Tak časně?“

„Co v Dubě! U notáře jsem byl o senách, hlídá sirotčí peníze -!“

„Ale v Turnově není zejtra trh.“

„Přes kopec.“

„Do Liberce?“ víc se nezeptala, a chtěla-li se ptát, semkla rty, zařala zuby, od chřípí ke koutkům se jí vryly dvě ostré vrásky. A on ráno vyšel za tmy, ani hůl si nevzal, že by si ho třeba pamatovali podle ní. Nad Padouchovem vystoupil na ještědský hřbet, uviděl při stezce černou skálu, sedl si na ni, měl hlad. Na východě za Javorníkem vyšlo z oblak nízké slunce a jeho paprsky padly na kraj dole pod ním a vyzdvihly ho z šera. Nikdy nechodil na výlety, nikdy neviděl moře. A nyní spatřil krajinu pod sebou od hor až k Bezdězi, s loženou kupou Ralska na západě, na východ s Mužským nad údolím Jizery, dole pod sebou Český Dub na soutoku dvou údolím, dvou vod, při nichž se táhne pás mlh, spatřil celou krajinu v její nesmírné členité úhrnlosti. Teprve po chvílice vyhledal věž letařovického kostela, jak odtud nízkou, napůl skrytou, a podle ní určil, kde za člumpy leží Klamorna; a stejně nevidí ani Hradčany, co se na Votěči narodil. Kde je Kovář, kam odešel třináctiletý sloužit do kraje za Boleslav? Někde v rovině od Bezděže nalevo v těch vlnách zanikajících v modru. Tam sloužíval. Jako chasník postoupil ke koním, spával u nich na palandě, jako chasník poznal Barču, která tam sloužila za mladšítku, jako chasník se s ní oženil. První rok jí koupil v Staré Boleslavi na pouti tři sklenice, ne šest, pouze tři, na štíhlé nožce, s obrázkem na oblině, kde se četl nápis do půlkruhu, tajemný, nesrozumitelný nápis paládium země České. To bylo tenkrát jediné jejich nádobí, když se brali. Neměli nic, bydleli v sušárně, Barča při prádle zpívala. Ten kraj, to je jeho život, jeho země, česká země, připomněl se mu nápis z obrázku. Nemívali nic, ani záhon na brambory. Pak přišlo psaní, aby zpachtovali chalupu, a on teď má chalupu v Klamorně. Vstal. Nemá chalupu, nemá ani to pole, co vykopal z ostružin a z houští, je pořád tam, jako býval, bezzemek.

Ani to pole není jeho, aby ho mohl odkázat?

Není! Tedy bude mít celou chalupu!

Narazil si čepici a jde přes oblý hřbet, a když přešel po cestě asi tolik, kolik by měřily dva smrky položené za sebou,

spatřil druhou stranu, jak temnou, černý zvon kouře a mlh zahaluje celou kotlinu pod ním. Sestupuje tam jako do pekel. Nechce nic vidět, a slyší-li hovor mimojdoucích, nerozumí mu, sám se tu cítí jako němý. Vyhledal v odlehle ulici krám, kde prodává materialista laky, francovku, sidol k vyleštění plíšků na chomoutech. Počkal před výkladem, a když bylo v krámě víc lidí, vystoupil dovnitř. „Svinihradskou zeleň do vápna,“ požádal nejdřív, ta je laciná a kupuje se proti švábům. Příručí mu nerozuměl, zavolal učedníka, který uměl česky, a ten mu ji ochotně přinesl. „A co ještě, prosím?“ zeptal se ho. „Něco proti mšicím.“ „Teď na podzim?“ učedník se usmál; připadalo, že mu sládnou slova, může-li mluvit česky, a potom se ho stejně zeptal, co chce ještě.

„Prášek pro koně...“

„Myslíte aržén?“ a přinesl mu nevelikou kulatou krabičku. Kopal ji hned zastrčil do kapsy, zaplatil dohromady dvanáct třicet, odchází. Domů se vracel stejnou cestou. Opět se zastavil na ještědském hřebeni u černého balvanu, kde ráno svačil, ale než na něj vylezl, uviděl několik kroků od jeho paty kus přeložených novin a na nich kámen, snad aby je vítr neodnesl. Ráno tu nebyly? Či si jich nevšiml? Anebo je tam někdo nastražil na něj? Popošel k nim, čte vstoje velký nápis - VRAH UNIKL. Ostatek zakrývá kámen. Měl by ho odstrčit? Nedotýkej se těch novin. Ještě zahlédl slovo fémové, to mu je nesrozumitelné a v mysli se mu to spojilo s jiným nesrozumitelným nápisem o zemi České.

Dva dni nosil tu neoznačenou krabičku u sebe, nejdřív v kapse, potom pod košilí v pytlíku na tabák z prasečího měchýře, pak ji v tomto zabalení podstrčil ve stodole pod oploteň a na ten den se uspokojil. V noci se mu to zas rozleživalo v hlavě: mohly by ji vyhrabat slepice, měchýř by rozklovaly, a kdyby jich pošlo víc... Lepší by bylo vyzkoušet to na psu, ten je jediný. Mařenka má však Alíka tak ráda, plakala by pro něj. Ale buď jak buď, něco musí podniknout, teď už nemůže váhat. O aržénu pro koně ví jenom z doslechu: A co, zkusí to nejdřív na sobě. A v poledne se mu skutečně podařilo nasypat si špetku prášku do oukropu. Zamíchal, jí lžiči po lžiči, na chuti

se nepozná nic, utřel si do polévky tři stroužky česneku. Třeba se to bude večer hodit. Kopalka však uvařila kyselou. Když dojdali brambory na loupáčku, protáhl se, zahrál svou spokojeností: „Bezinky nám ještě uvař, matko.“

„Tobě je špatně?“ rozšířily se jí oči.

„Brambory člověka dusí!“

Zarazila se, podívala se na něj mlčky; vzápětí proti němu křikla:

„Ale děti půjdou dřív spát!“ A děti šly vskutku spát a on se přikrčil na záhrobcí a vidí to oknem skulinou v zácloně. On má jít také spát? Nebo má čekat, jestli mu bude špatně? Ne, nic mu není, jenom nesmírně ošklivo, má takový žadlavý pocit až v útrokách. Třeba umře, třeba ještě dnes v noci umře, tolik by toužil umřít, než se to stane. A co chalupa, narovnal se, ztvrdl: koho by vyhnali z chalupy? Jeho ne, odvezli by ho na letářovický hřbitov jako jeho bratrance Václava - koho by vyhnali? Mařenku. Už by nezpívala, už by byl konec jejím písním. Žena v jizbě zhasla lampu, na schodech zaduněly kroky, kluk odchází na svůj pelech. Také on se za hodnou chvíli odvážil prochlady do světnice, ulehá potmě na lavici, aby nebudil ženu, přikrývá se jen zimním kabátem. Nechce spát, musí si to srovnat v hlavě. Svinibrodskou zeleň namíchal do vápna, obilil tím kus stěny dole při záhrobcí. Husy oklobou vápno, a husák by mohl pojit, husy by bylo škoda. Ne, ať pojde celý pár! Husu by poručil upíct, ale jedli by ji jenom mužský, ženským by se lítostí obracel žaludek, a kdyby kluk potom ... náhle ... zničehožnic ... Udělalo se mu slabo. Měl si uvařit ten bezinkový čaj sám, nebylo by to poprvé. A třeba vstane a uvaří si ho teď v noci. Či dala Barča vodu na plotnu? Slyší něco bublat, jenže to mu není nikterak divné, zůstávají u řeky a ta bublá i v noci ...

Při tom konejšivém zvuku usnul.

A najednou vidí sám sebe, jak se naklání nad plecháč na plotně, voda v něm vře, bublá, perlí se u dna, takže jenom zahlédl stín svého obličejce. Sám sebe by nepoznal, musí to být někdo jiný, a přece je to jistě on, ano, něco hledá v kapsách, teď konečně kradmo vytáhl ruku a v hrsti svírá usušené bezinky. Nahlédl do novin a sype bezinky do vroucí vody. Vystupuje z ní pára, a přesto se v ní neskryl, odevšad je na něj vidět, ode dveří i od oken, a kdyby neměl takový spěch, scho-

val by se, ale kam? kam? Chytil chvatně hrnec, odnáší ho ke stolu a bezinkový čaj nalívá do všech tří sklenic, někdo mu je tam připravil, ale kdo? kdo? kdo?

- To je pro děti - uslyšel vtom jiný hlas.

- Ne pro děti! Pro nás!

- Vy jste jenom dva! Pro koho je ta vaše třetí sklenice s obrázkem? .

- Pro hospodáře.

- Ten leží v hrobě!

- A je mu tam líp než mně! - chtěl to křiknout, ale nedokázal víc než zasténat.

- Já jsem jeho matka! - uslyšel, ne Barču, jiný hlas, nesku-tečný, a tak naléhavý, a on ví, kdo chrání sirotka, matka, kterou on neznal, na kterou nikdy nepomyslel - až nyní ve snu se mu sama přihlásila, její hlas jako by zněl z krovů roubeného stavení, kde utkvěl navždycky.

Ví, že je to sen, i ve snu to ví a stejně ve snu ví, že musí dodělat tu hroznou věc, stěnu už obilil, pytlík s *tamtím* má uvázaný na šňůrce pod košilí, stůj co stůj to musí ukončit. Chvatně nalévá bezinkový odvar do tří sklenic. Teď nasype prášek, připravený na misce, jenom do prostřední; nabral na špičku nože bílý prášek připomínající utlučený cukr a sype do prostřední sklenice, ještě jednou a ještě třetí dávku navíc, zamíchal střenkou nože, teď to bude jistě dost silné, jen honem-honem, než se probudí děti. Bere sklenici s nápojem a nese k posteli, kde spí ten - - Ne, není tam. Utekl, utíká. Zahlédl ho ve dveřích, chce se zachránit. Běží za ním, ale že nese čaj, nemůže ho dohonit ani v síni, mihl se mu na schodech, tam klopýtl, překulil se. Skočil, přiklekl na něj kolenem, už ho má, přikrčeného. Levičkou mu přidržel bradu, kluk však semkl rty, nechce pít. Musí vypít bezinkový odvar, on sevřel v pěsti sklenici, co má síly - a sklenice se mu najednou roztránila v ruce na střepy, a přesto obrázek zůstává neporušený, celistvý, jenom on má na ruce krev - Aaaa, slyší ve snu sám sebe a ví, které slovo křičí, vrah, vraaaá, vraaaááá, chtěl by to celé vyrazit ze zadrnutého hrdla, ale zní to jako chrapot, jako bezeslovný nářek, sám se jím probouzí a zároveň uslyšel dcerušku, volá na něj ze svého lůžka:

„Tatínku, prosím vás, probuďte se, tatínku ...“

Přede dnem si připravoval v chlivě palandu. Žena přišla dojit, posvítla si lucernou, co tu dělá:

„Ty tu chceš spávat?“

„Kdyby se telila kráva.“

„Žádné nedojde její čas.“

„Nedorážej na mě,“ zařičel náhle, tím rázem přišel k sobě, dál hovořil div ne klidně, avšak se znatelnou netrpělivostí: „Budu vyvážet močůvku nahoru na Vřes, smrděl bych vám v seknicí, močůvka přetéká na zahradu, samas to povídala.“ A ona se tím snad upokojila, aspoň usedá pod Červenku, dojí. On sbíjí prkna, tluče sekyrkou. „Ale dnes nepojedeš s močůvkou,“ řekla mu, „je neděle.“ „Neděle!“ rozpřáhl se. „A odpoleadne funus!“

Pachtýř chtěl nechtěl šel na pohřeb nejmladšímu Bulířovi, byli trochu do přízně, nebylo možno nejít. Kráčel za průvodem poslední a poslouchá stařeny. U Bulířů vymřela na souchotiny celá rodina, dnes vynášeli nejmladšího. Umřel v květu let, přál si mít nápis na pomníku. - Pachtýř vystoupil v kostele na kůr, postavil se vedle varhan, že bude víc ukryt, na prsou pod košili má sáček s jedem. Aby se nemusel dívat dolů na ty orace, hledí ke stropu na malby, zná je z mládí, je jich tam plný strop. Setrval pohledem na výjevu, který ho okouzloval v dětství; tenkrát byla válka, otec padl u Přemýšlu a on se utěšoval tím, že se třeba přece vrátí. A na obrázku je vymalovaný takový zázrak: pečení holubi vzlétli z mísy na znamení, že byl oběšen nevinný poutník, a ten vskutku obživl. I on nyní stejně touží, aby se stal zázrak - a neví, že se děje - aby se stalo viditelné znamení, že se tamto nemusí stát. Tolik těchto Bulířových umřelo: proč by se to nemělo přihodit u nich? On taky postaví pomník, až bude chalupa jeho. U hrobu bratrance Václava se však nezastavil, a aby to nebylo nápadné, šel do protější hospody, kdysi Adamovy, sedl si do kouta u dveří, nemluvil, jenom pil, takovou cítí žízeň, žízeň ne, žiznivost ve svých útrokách. Hrobník Rakouš přišel v zahliněných šatech rovnou ze hřbitova, uviděl ho tam: „Dejte si žitnou, pachtýři! Vy jste zrovna takovej hlinohryz jako já, jenže hrobník má žně vo každým funuse, juchá!“ a on si dal žitnou. Poprvé v životě se opil a potácel se potom tmou ke Klamorně, hovořil k sobě, padal a zas šel, musí pořád jít a zahnat straky, klovou mu

třešně, Všehá, Všehá, on bude mít taky o funuse žně, Všeháá, nalíčím na vás jed.

Ráno se probudil na své palandě, hmátl si na prsa, sáček s jedem nemá. Je mu špatně, přesto pocítil ulehčení. Dopoledne jel do Třetí do mlýna, po obědě do lesa pro pařezy, večer ani nezašel do světnice, ale rovnou do chlěva, že vydojí sám, pojedl chleba, zapíjel čerstvě nadojeným mlékem a pak usínal s úlevným pocitem, že nemá, nemá žádný jed. A se stejnou myšlenkou v úterý vstával. Bude vyvážet močůvku nahoru pod les. A podařilo se mu odjet ještě za šera, než děti šly do školy. Jede podruhé, dojel k svým třešňovým štěpům, nejdolenější míval v koruně krásný přímý výhon - a ten je nyní zlomený, visí šikmo dolů. Jde k němu. Jen zbytek listí se chvěje ve větru. Který surovec zlomil štěp? Jak to mohl udělat, zničit ho. Anebo kluk, aby mu dokázal, že chalupa je jeho? Vypjal se na špičky, prohlíží sněh na lomu a uviděl na jedné větvičce též nalomené sáček z prasečího měchýře.

A v něm svůj jed.

Neptá se, kdo ho tam pověsil, on sám ve své opilosti. Chňapl po něm a chvatně ukrývá pod košili, zas ho má na nahé hrudi. Jede dál na své pole. Uložil pytlík s jedem do nehluboké slujky na okraji lesa, ale nepocítil úlevu. Není na světě žádná moc, aby se odestalo, co se již stalo? Není nikdo, kdo by z něho sňal jeho vinu?

Vrací se zpátky a u hnojiště nalévá znovu močůvku. Přišourala se za ním žena; lekl se jí.

„Zůstala doma, nešla do školy,“ řekla.

„Proč?“

„Bolí ji v krku. Už od neděle.“

„V krku?“ zalapal po vzduchu.

„Je rozpálená, ale hodná, tak trpělivá.“

Třemi skoky se vyhoupl na záhrobeň, až tam se zarazil:

„Nepůjdu k ní, jsem špinavej, má to čuchat?“

„Nemáš prej na Vašíka křičet...“

„Ať kloktá šalvěj, hodně jí ho uvař,“ povoloval si šátek na krku, nedostávalo se mu vzduchu. „Já to hned odvezu a přestanu s tím,“ slíbil, aspoň to udělá, aby k ní do světnice nepronikal puch. Trhl opratí a drže se klanice zas jede na své pole. Trest, trest! Kolikrát ho přivolával na svou hlavu, něco za něco,

ať je trest stejně velký jako vina. Na sebe jsem volal trest. Ji netrestej, ona je nevinná, čistá!

Až po poledni se vplížil do světnice. Nejdřív stál dole u stolu, potom se k ní blíží krok za krokem. Spí. Neví o něm. Tváře má rozpálené; tolikrát se na ni díval, že je bledá, dnes má tváře červené, však průsvitné stejně ne-li víc. Oddychuje rychle, snad se jí dech v hrdle zadrhuje - nemoc už tolik pokročila? Až k posteli se neodvážil, jen o krok, ale aby jí byl blíže, naklonil se, natáhl - ona nemá oči docela zavřené, zbývá štěrbinu mezi víčky, jen zpola jí přikrývají řasy. Lekl se, že ho snad vidí i zpod víček: co kdyby ona jediná znala jeho vinu, kdyby mohla nahlédnout do jeho duše? Něco za něco, tak to opakoval. Jak mohl nevzpomenout na svůj jediný poklad, jak se mohl napřahovat a svou hrud' rozhalovat pro ránu, když to nejdražší nebylo v něm, ale v jeho dívence drahé, která tu teď bezmocně leží...? Zas mu připadlo, že ho vidí zpod víček. Utekl do síně a poslouchá, že by křikl na ženu, aby šla k ní, kdyby se probudila anebo zavolala. Nevydržel tam dlouho. Cože neslyší její dech? Žena mívala úzkost, že by jí v noci ve spánku mohla zadusit; třeba se to právě teď stalo. Nedýchá! Či slyší přece její dech? To není možné, že by jí takhle chrčelo v hrdle, to vítr venku. Vběhl dovnitř, přikrčil se a plazí se po čtyřech k posteli, aby ho neviděla, kdyby vzhlédla, a přece po ničem netouží tolik, než aby se na něj podívala, aby uviděl její oči, aby mohl pohladit její upoceně čítko, ale ne kradmo, tak aby o tom věděla, aby cítila jeho stisk, aby z něho poznala všechnu jeho lásku. Tolik jí je, tolik, víc než květů v máji, víc než vod, víc než větru, víc než hvězd, víc než země. Co mám pro tebe udělat, dceruško, aby ses uzdravila? Jistě se uzdravíš. I jindy jsi bývala chorá, nikdy toho zdraví nemívala... Řekni mi, jaká slova chceš, jen mluv. Vyhubuj mě. Tati, to bylo ošklivé, takové věci si myslit a takové věci chtít, já už teď vím, proč jste nikdy nezpíval, a pláču, pláču za vás... To ne, zacpal si ústa rukou jako roubíkem, to by sis pohoršila svou nemoc, sedmikrásko má, odplížil se zas po čtyřech ke dveřím jako chromý a štitě se sám sebe. Když se vrátila žena, odtáhl se na mlat a tam zaryl hlavu do krutých žitných snopů, aby nebylo slyšet jeho skučení, a na chvilinku se mu ulevovalo, že si rozdíral obličej o usekaná stébla.

Nevydržel tam dlouho, nikde nevydržel. Když odešla bába, co pro ni byl v poledne hoch, opět se vplížil dovnitř, skrčil se do koutka k hlavám jejího lůžka. Oddychovala ještě zmučeněji. Bylo cítit petrolej... To jí lily do krku... Chtělo se mu dávat. Od stolu hlídal postel hoch, hlavu v ramenou, oči žhavé, věrný psí pohled... Vašíček jí má rád, téměř zalkal, i on se o ni chvěje. Kdyby teď prohlédla a podívala se na nás dva, všechno by pomínulo, vždyť já jsem bloudil, bloudil, ó běda mi, bídný, bídný jsem před ní. Jenom v jednom jsem nikdy neuhnul, to přísahám. Já, Bože, jenž mě slyšíš, vždycky jsem chtěl trest jen pro sebe, ó uvěř mi. Ona by mi uvěřila, ona jistě. Spíš, má beruško? Jen se na nás dva podívej, jen se uzdrav a já ti budu zpívat od rána do večera, podivíš se, co táta zná písní, a všechno se změní, vždyť já jsem i jeho začínal mít rád, tvého Vašíčka...

„Dojdu pro doktora,“ řekl mu hoch a on ho slyší ani nevnímaje, zdali je ještě den nebo noc, jen vidí, že hoch chce ještě asi něco říci, místo toho však dvakrát polkl. „Macešky jsem tenkrát trhal pro ni,“ náhle zaštkal, „a teď pro doktora...“ „Vášo, já pro něj doběhnu sám, nikdo tu nebude tak brzo...“ A už běží, ne na silnici, po cestě rovnou vzhůru, lesem, nejkratší cestou. Větve mu tam někde servalý čepici s hlavy, plíce se mu do kopce div nerozskočí, ale on pospíchá, utíká, běží, celý se upjal k této naději. Lékař slíbil přijet hned, pojede autem po silnici.

Vyběhl z ordinace a zas utíká zpátky. Až když mu nohy poklesávaly, vzpomněl si, že mohl jet s ním, třeba tam doktor bude dřív. To je jedno, na něm nezáleží. Ani do světnice nepůjde, skrčí se na záhrobcí. Co by on u ní dělal! Doktor je hlavní. Měl pro něj doběhnout dřív, ten hoch mi to vnukl, pocítil k němu vděčnost. Tolik času mi zbývá, abych napravil svůj hřích, tolik obětí mohu přinést za svou vinu a kát se a jeho budu mít rád jako vlastního a ještě víc, budu ho mít tak rád, jako on miluje děvenku, kde jsem to dřív měl oči, že jsem neviděl jeho lásku, snad by ani jednou nemusela z chalupy a zůstala by tam jako hospodyně a udělali bychom, co by jí na očích bylo vidět, máma, Vašíček i já a já hlavně - -

Najednou uslyšel zvonit.

Zastavil se. To zvoní poledne? Ale kdepak poledne, v poledne byl u ní, že žena došla. Tedy klekání? Ale oni blázní, přece vidím na vlastní oči, že se ještě nestmívá! Nebo že bych se tam tak zdržel? Podíval se k nebi, ale ne, ještě není ani zdaleka večer - teď přestali, snad nějaký kluk dělá jen tak nějakou skopičinu, zvonek umlká, ale ne, teď zas, to snad někde hoří a oni zvoní na poplach, zas přestali, teď třetí podtrnutí - - Ježíš Maria, umřela, umřela, zavzlykl a vykřiknuv padá k zemi jako podřatý, porozuměl, proč zvonkem podtrhli třikrát, to není ani poledne ani klekání, to zvon umíráček zvoní hodinku smrti, a on ví, komu, komu to zvoní, ani jí nezaspívám píseň, ani ji neodprosím, to je hrozné, ale hroznější - já neuslyším už nikdy její hlas, její oči neuvidím, počkejte, oči jí nezatlačujte, ještě je musím uvidět - a nadzvedl se na rukou, že poběží - ale vždyť blázním, to není možné, to se mi jen zdálo, jako dřív mě v uších pořád zněla ta slova, a nejenom v uších, v celé hlavě, jistě v celé hlavě, přísahám vám, tak jsem teď uslyšel i to zvonění, jen ze své hlavy, z veliké své úzkosti... Zdvihl se na kolena a poslouchá, také se dívá, kde se vlastně zastavil, je-li možná, aby tu slyšel jejich zvon z lípy, kde visí, a najednou s nějakou štitivostí vyskočil docela; došel právě na Vřes, právě na to své pole, které urval plahočině, na tu jalovčí stráň, kde asi poprvé pojal myšlenku na hochovu smrt, je tu kolem něho rozmoklá, načernalá, mazlavá oranice, hlína, kterou sám zúrodnil, a ta hrůza jím smýkla právě na tu brázdou, pro kterou na sebe bral svou vinu - ne hrůza, žvon, zvon, zvon, takhle zvoní, takhle se jeho hlas šíří od stráně ke stráni, ó nikdy mu nebude konce!

Už nevykřikl jako dřív, padá, nějak kus po kuse padá, chtěl by se opřít, zdvihnout a běžet, aspoň oči jí nezatlačte, než se vrátím, tak málo už na Tobě prosím, či ani to si nezasloužím, já vrah, vrah, ani její mrtvý pohled? Hmatá horečnatýma rukama kolem sebe, dohmatává se však ne opory, pouze hlíny, země, oranice, toho jílů, který sem odzdola navozil, a smáčkne-li ruku, uniká mu mezi prsty. Znovu nabral plnou hrst, smáčkne a zas má ruce prázdné, cítí, jak se mu hlína promáčkne skrze prsty, hlouběji je tedy zaryl, ale hlína mu zas uniká, marně se pokouší o něco se zachytit, o něco opřít, tato země pod nebesy

mu najednou nedává žádné opory, nedokáže se jí ani zachytit jako nejbídnější berly, je mu méně než nejnuznější žebrácká hůl, ta tvrdá a pevná země, kterou oral i osíval, kterou zúrodňoval, které vládl i poroučel, které všechno obětoval, nedává mu najednou nic a jen mu proklouzává mezi smrtelnými prsty, marně se o ni touží opřít, když zvoní, zvoní hodinku smrti, tváří v tvář tomuto hlasu zůstává bez opory a méně než nahý.

Dva kraje

1

„Jak se jmenuje tahle vesnice?“ křičeli vojáci z trojstupů, když toho srpnového navečera přitáhli k jejím prvním chalupám, a aby se přihlásili dívkám, chystali píseň, třeba se z nich lil pot a prach se jim lepil na patro; měli dnes za sebou víc takových zapomenutých koutů!

„Nebeská Rybná,“ odpovídali jim z houfců muži.

„Nebeská Rybná, Nebeská Rybná -“ opakují vojáci v řadách a setrvávají na jméně: vida, co jsme museli hledat celý den! A po obou stranách silnice mladé jeřáby s dozrálými i krvavými hrozny jeřabin, pás mlhy při Zdobnici a pobledlá nebesa na východě - takový byl tento srpnový čas a takový se jim ukazoval tento kraj při kladských kopcích.

Ale netroubí někdo za pěchotou, nepřijíždí za ní nový oddíl vojska? Kapitán napřed, deset kroků za ním trubač nadzvedající hlaholící polnici vysoko, jako by troubil vzhůru k nebesům, a v zátku se objevilo koňské spřežení pod sedlem, táhlá píseň nadnáší koňský krok a chlapcům přímí hřbet v sedle, tak se objevil kanonýrský houf. Prapor pěchoty táhne dál k Rokytné, baterie horského dělostřelectva však u nich zůstane na noc; za půl hodiny se rozjela do stodol i na dvory a proměnila ves ve vojenský tábor.

Co vojáci! Přijdou, odtáhnou, týden je pak cítit něco ve vzduchu - a nic. Ráno přede dnem je bylo slyšet z návrší tím směrem k hraničním kopcům, hospodyně jim marně chystala snídání, aby pohostila své nocležníky. Ještě za tmy se rozhlaholila polnice na poplach a do vojáků jako když foukne, baterie tryskem ujíždí za kopec, až koním vlají ocasy a chlapci se třesou v sedlech jako učinění ďábli - o snídání jako by uťal, ztratili se snad do země nebo se rozplynuli s ranní mlhou: vojáků nevidět.

Nic naplat, vesnice se zas vrací k svému; jsou otavy a Majda vyběhla na palouk rozházet kupky, má si přispíšit, když ráno prozaháleli. Majda neví, že vojáci zalehli do pozic, také se nedívá, co se děje okolo. Tu najednou vzhlédla, jémine, lekla se skoro nahlas, jede sem k ní na koni voják, oči má v mapě a míří rovnou k ní. Než pohleděla, zasyčelo něco nad paloukem na kraji lesa, ach, už je vidí, číhali tam příkrčení k smrčkům, zatímco ona rozhazovala otavu, a teď chystají léčku na zbloudilou dělostřeleckou spojku - družstvo v rojnici po obou stranách stezičky a jezdec jim jede zrovna do pasti, nemají jistě nadarmo nepřátelské odznaky na čepicích. Měla bych na něj křiknout - nejezděte tam! - vždyť ona toho vojáka na koni zná, vždyť je to ten včerejší trubač, jistě číhají jen na něj! Lekla se o něj doopravdy, ba pocítila závan úzkosti, jako by to bylo doopravdy, jako by to ani nebyly pouze manévry.

Ale nekřikla, semlelo se to najednou před jejíma očima právě na jejich posečeném palouku: z oživlého křoví vyskočili najednou ti s bílými páskami na čepicích, zakouřilo se od hlavní a už se ženou bodákem na jezce; ten stiskl koně ve slabínách, až poskočil - byl by jim ufoukl, to je rozum! Ale krčil se tam stranou nějaký voják z poloňinských Karpat, odkud jej přivlekli na vojnu, a dělostřelcův kůň jede rovnou na něj - ouvé, ouvé, zanařikal... a přivřel oči, stiskl spoušť a prásk! střelil hlava nehlava. Kůň zděšeně vyskočil, ale při druhém skoku sesedl na zadní a jezdec se jen kmitl ve vzduchu, jak rychle byl ze sedla. - Majdě se leknutím až zastavil dech. Dělostřelec už stojí koni u hlavy a je tu najednou ticho, jen kůň řičí, jen kůň ji má v zadní noze, slepý náboj s anilínovou barvou.

„Vodu, vodu,“ křičí jezdec a nedívá se, kdo mu poslouží. Přestalo nepřátelství, všichni se starají o poraněného koně. - Majda také skoro nevědouc vyskočila a běží pro vodu, slyšela dělostřelcův hlas v plné jeho naléhavosti a nedovede neposlechnout. Než si pomyslili, byla tu s putnou vody ze studánky; ani nevzpomněla, hodí-li se pro dívku, aby šla docela sama mezi tolik vojáků; nikdo si jí ostatně ani valně nevšímal, teď jim zněl jen kůň. Omyli Vrance ránu, a když se trochu uklidnila, odvedli ji na jejich dvůr; pojede dnes sotva dál a včerejší trubač ji ve stínu opatruje i hladí - mlč, malá, rána se ti zahojí a budeš zas běhat jako vítr - má oči jen pro ni. Zatím se střílelo okolo samé cha-

lupy, na palouce i před okny i na dvoře, když se tu o svačinách střetli jejich včerejší vojáci se žamberskými hraničáry a s mýt-skou jízdou z Kujebiny. Před polednem odtroubili a vojáci se ztratili jako se objevili - na dvoře zbyl jen voják s koněm.

Vystřídala se zatím u nich hromada vojenských pánů, zvěrolékař i velitelé, bylo psaní a protokolů, jak už bývá - ale nic naplat, Vranka musí nejméně týden stát.

Přišel starosta za hospodářem:

„Povídám, hospodáři, koně tu chtějí nechat!“

„Slyším, starosto.“

„Může zůstat u tebe?“

„Ať zůstane,“ rozhodl nemluvný hospodář.

Odešli pak všichni ze světnice a hospodář jde do maštale. Vranka tam stojí s hlavou u předních kolen a s nohou v ob-vaze - a vedle ní voják kanonýr.

„Vy zůstanete, vojáku?“

„Zůstanu s koněm,“ přisvědčil, „přespím v maštali. Jak u vás říkají?“

„Na hvězdě. Mně Jůva,“ řekl krátce hospodář a dívá se na vojáka, aby si ho prohlédl v celé jeho výšce.

„Já se jmenuju, hospodáři, desátník Vinař,“ odpovídá voják, aby Jůva věděl, co a jak, zasloužil si poctivě svou desátnickou hodnost; ale nezdá se právě, že nemluvný hospodář slyšel, co mu povídá, a on opakuje tedy znovu své jméno, trochu chla-pecky: „Jindra Vinař.“

Majda šla právě pro vodu, zaslechla jméno vojákovo a opa-kuje si v duchu - Jindra Vinař - cítí to jméno na jazyce i v kout-cích, které se jí bezděky stahují, jako by stiskla plod, nikdy nepomyslna, kolik šťávy může mít pouhé jméno - dýchlo to na ni jako z otav, když rozhazuje kupy po ránu na louce, až se jí hlava zatočila z té vůně.

Tenkrát si jí desátník poprvé všiml, dřív měl oči jen pro Vranku - a zůstal pak týden v horské vsi Nebeské Rybné, ač jeho baterie se dále brouzdala po kopcích; zastihl tam i začá-tek měsíce září.

Jůva odešel a on se dívá za Majdou. Nu, Vranko, vrátil se k poraněné a poplácá jí po hřbetě, budeme se sotva zlobit, že

jsme nemohli dál! Nepospíchej s tou ošidnou ranou v zadním koleně, nebude nám tu spolu špatně! Neužili jsme dost rachoty, když jsme táhli přes Pustinu i Říčky ke Sněžné a předtím z Deštné přes lesy i přes kopce? Ještě dnes cítím ta divná jména v kyčlích - a nebude snad špatné znamení, že jsme zastavili v Nebeské Rybné, a jsme-li docela na Hvězdě, to je už víc než dobré znamení! A hospodář? Nezdá se skoupý, co na tom, že je nemluva! Popřál koni a popřeje jezdcí - a dceru má, ejchu- chu, u sedla mi visí trubka, hned se ohlásíme, jen co se setmí.

„Večeře,“ zastínila vtom Majda dveře a jen špitla své slovo; byl by nejraději chytil Vranku okolo krku a zasmál se jí do hřívý, jak se dívka objevila jako na zavalanou: ale voják je pořád při chuti a on si po úzkém komisárku, který mu jistě okoral v torně, představil rozložitý pecen selského chleba s při-žehlou kůrkou navrchu.

„Najím se tady, děkuji,“ zdráhal se dost okatě, ale Majda se nedala odbýt. Majda stojí a dívá se dolů, ani po očku na něj nevzhledla. Jemu se seběhly sliny v ústech, jen si představil bochník, ale nespíchá, dívá se na dívku; chtěl bych přece vědět, jaké máš oči, myslí si, snad se přece podíváš vzhůru, nebudu-li mluvit, ty dívko z Hvězdy. Chtěl bych toho o tobě vědět víc, kolik je ti let i co nosíš pod čelem - ale co bych pospíchal, nebudu tu jediný den!

„Jak vám říkají?“ poddal se své touze, ať aspoň mluví, když se zdráhá k němu vzhlednout.

„Mně?“ zasmála se, ale víc nic, ani slovo.

„Vy mi nepovíte, jak vám říkají?“ loudí na ní, ale marnost nad marnost, slovíčka z ní nedostane. Jaká ona je, myslí si se smutkem, jemuž by se jindy zasmál, ale tu se na něj znenadání podívala zpod řas - stejně neviděl nic jen záblesk, jako když se večernice kmitne mezi mraky, jako by si dopřála jen proti vůli toho, čeho se zříkala. Ano, večernice, pořád se tu s tím schází, nejdřív to zvláštní jméno vesnice a pak se oclil na Hvězdě a teď tato dívka, která se před ním kmitá na dvoře...

Odběhla a tu teprv vidí, že se jí za sukněmi skrývala malá sestřička, a od ní se dověděl víc, ačkoliv jí taktak dochází pátý rok; ta ho také odvedla do světnice s roubeným stropem a po-bídla ho k večeři, připravili mu všecko na stůl.

Večeři tedy sám - všude je práce habaděj, jak bývá o ota-

vách, dovede si domyslit, že jsou v kole od rána do večera! Zítřka si večerí zasloužím, hospodyně, abyste neživilí darmošlapa, neproválím tu přece zbůhdarma týden, předsevzal si, když ho tu nechali u stolu jako pána a sami možná zhltnou jen tak něco v běhu.

Včera v noci spal jen na půl oka. Sotva teď položil lžeci, jímá ho dřímota. Dnes půjdu na kutě, trubka počká, protáhl se s blahým pocitem nasycení. Ale při soumraku se probudil, něco mu nedá spát. Leží tu na palandě a malé okénko na dosah ruky - kdo to vyšel ze stavení na záhrobec? či ruce se běhají tmou? Ach, měl by vstát, věčný hřích takový večer prospat!

„Majdo!“ zaznělo zevnitř krátce hospodářovo slovo.

„Co?“

„Domů!“

Nu, neřekne toho mnoho, ale co řekne, to sedí dobře, ani kámen by nemohl dopadnout pevněji - a dovede se arci dovtípit, proč jí žene ze záhrobec, má vojáka ve stavení, pohlídá radši dcerku, čert nikdy nespí, ani tenkrát, když voják spí jako dřevo... Usmál se, hlava se mu však sama zvrací nazad a on zas usíná, chce se mu tolik spánku a celý dlouhý týden je před ním!

A byly to krásné dni. Vinař nezapomněl, jak se chytit kosa, jak narovnat fůru lučního sena, i když s ní tady sjžděli po strání horempádem dolů. Ale Majdě se nepřiblížil ani o krok; kdyby tu snad byl rok, sotva by se o ní dověděl víc, tak se její bytost uzavřela na devatero zámků. Jakou hloubku mlčení nosí při sobě to tiché, plaché děvče z Hvězdy? Co by jí řekl Vinař? Zpívej, směj se, mluv! Ale marnost, utichala, jakmile ucítila, že se na ni dívá, a zmlkávala dřív, než se mohl podívat. Nu, co je mi po ní, pohodil hlavou, pobudu přes neděli a odjedu, ale i to činil marně, věděl o ní, ať dělal co dělal, věděl o ní, i když spal, vyzářovala asi nějakou vůni, něco, co nedovedl pojmenovat, její záření prostupovalo vzduch a jímalo ho jako vánek, jehož dech voní tím, co rozkvétá na planinách. A stál mu v zádech čas, každou hodinku se přibližovala chvíle jeho odchodu, mýjela marně jitra, poledne i večerní smrákání i hvězdnatá noc a on se k ní nepřiblížil ani o šířku stébla.

„Máte nemluvnou dceru, hospodyně,“ řekl při práci matce, která si ho brzy oblíbila.

„Majdu myslíte?“ směje se selka a zdvihá svál otavy k němu na fůru. „A vidíte, chodila do měšťanky do Rokytnice i se čtvrtým ročníkem - a jedničky odshora dolů -“

„Tak?“

„Mūsela tam v zejména zůstávat, to je dálka! V létě běhej, nač máš nohy! poručil tatík -“ vypravovala ochotně a on byl zas v koncích, ač hospodyně má řeči jako vody; málo mu pomáhá tato vnější skutečnost, on toužil rozhrnout houšť její bytosti, on chtěl dojít k zdroji jejího záření a jejího ticha. Směje se sám sobě, že se musí už ptát mámy místo dcery: ty trdlo, toho ses musel dočkat právě na vojně! Ale ať se směje, ať postává, právě to ho láká, že se před ním tak uzavírá, to tajemství, to nedostižné, sám se tu mění, a tichne, kdykoliv ji vidí přeběhnout, bůhví co v sobě skrývá a čím ho láká tato nemluvná i jasná!

„Dá se tu někde koupat?“ ptal se jí jednou navečer, chtěl by se sebe smýt senný prach a bezděčně cítí touhu, aby se osvo- bodil z této sítě, která ho omotává celého.

„Dá -“

„Kde?“

„V hlubinách -“

„Kde to je?“

„Tam -“ ukázala rukou do údolí za ves.

„Vy také?“

„Ne!“ zasmála se, jako by kamínků nasypal, a mohlo to znamenat i posměch i přitakání - a on se zarděl až na zádech, to se mu věru nestávalo často. Jak ho mohlo jen napadnout, aby se dívky vyptával, nač se měl zeptat výrostka! Odřekl se těch hlubin, a když se setmělo, navázil vody ze studnice a polil se z putny a dřel své tělo na palouku za stodolou až do červena, chtěl se zbavit toho zvláštního horka a lil a lil na sebe nové štoudve studniční vody - ví teď v té větrné srpnové tmě, proč se jí bezděky ptal na koupání, chtěl by vniknout v její myšlenky a slova jsou mdlá pro její plachou bytost. Kdybych ti tak mohl shrnout vlasy z čela, které ti zakrývá jejich houšť, pak bych se snad přiblížil k tomu, co pod ním nosíš!

Měla být potom neděle.

„Nepůjete tancovat - - Majdo?“ zaprosil a slova ho zřejmě nechtějí poslouchat, tak divný i zprahlý je jeho hlas.

„Kam?“

„To já nevím. Jsem tu cizí.“

„Ne.“

„Co ne? Nepůjdete?“

„Ne...“

Hospodář Jůva se postavil na záhrobec a dívá se na mě, neobhlíželi arci čas, v nich se nevyznáš v jednom ani v druhém, spíše skála se ti otevře. Odchází od ní s marnou lítostí - radši odjedu, a až se budu loučit, snad mi přece podáš ruku a já se tě aspoň na rozloučenou dotknu, tak jsem zeskromněl. Ach, už mám to slovo, toužím se tě aspoň dotknout, proto jsem mluvil o tanci, i v této řeči mě zavedla touha. Co jsem tady, měl jsem ledaco v rukou, byl jsem u nich jako doma, a ještě týden, proměnil bych se v chasníka; ale já jsem se nepřiblížil ani o vlas a nedotkl se ani její ruky - až budu odjíždět, beztoho mi ani ruku nepodá, beztoho se na mě ani nepodívá. Toužil jsem, že ji obejmou aspoň při tanci - představuji si, jak je pod tou skoupou zástěrou vysoustruhovaná jako z lipového dřeva, dotkni se jí a rozezní se nejinak než zvon nebo houslová deska.

Vrátil se k sedlu a sňal z něho polnici, sedl si sám na palouk a loudí z ní nejtenčí tóny, stříbrné, táhlé zvuky, je to spíš vytí než píseň, nikdy tak nehrál, jaký žal vychází z kovu. Položil ji vedle sebe a dívá se do kraje, jež teď ozařuje měsíc; ta krajina je právě jako ona, tišina, kopec, hlubina, musel by tu žít léta, aby tomu přišel na kloub. Vzpomněl si na domov. Měla bys přijít k nám, tam bys uviděla, co je pole, přál bych si, abych ti mohl ukázat rovinu od Vraclavě k Sedlci. Byla tam někdy? Snad by se podivila té planině, kterou rozdělují jen meze, ne kopce, lesy, údolí... Snad proto k němu nedovede vzhlednout, že nosí v sobě tenhle plachý kraj. On? Připadá si tu cizí a nejraději by odjel hned zítra, ačkoliv ví, že se nebude loučit lehce, najednou ho tísní ty stráně, lesy i silnice s jeřáby, všecko, co ho v první dni obloudilo, a Majdina přítomnost ho mučí, cítí ji v povětrí, ať dělá co dělá. Co mu však zbývá? Vranka zařehkala v maštali a on přikládá znovu kov ke rtům a loudí z něho tóny jakoby šeptem, tence, výš a výš, a jen stráně vracejí jeho stesk -.

Než v neděli po poledni opatřil Vranku, ztratila se Majda jako obláček - ani stín po ní nezbyl ve vzduchu, do něhož ovesný mandel na polích strásá svůj opuštěný hlas.

„Je hezký čas, hospodáři,“ přiloudal se aspoň k Jůvovi na dvoře.

„Je.“

Mnoho řečí nenadělá, pomyslel si zlostně, co se dovím, člověče, z takového slůvka, a je dnes neděle, jediné nedělní odpoledne, které mi tu je dopřáno! „Majda -“ vyslovil určitě a ne bez vzdoru její jméno, „šla na požehnání, hospodáři?“

Přelozil dřív dýmku do druhého koutku úst; pak sebral pohozenou klanici a dívá se, zdali není přeražená; opřel ji s uspokojením o ovinek žebříňáku a teprv potom se vrátil k Vinařovi.

„Ne,“ řekl na půl úst.

„Ne?“

„My jsme evangelíci, vojáku.“

„Evangelíci?“

„A kůň zdravej, vojáku?“

„Ne!“ oplatil mu Vinař: jaký já jsem u vás voják, či nevidíte mou desátnickou hodnost? Zkuste si ji zasloužit u dělostřelectva! Ale ochladil se u Vranky. Evangelíci! Není to právě to u Majdy, co mi ji vzdaluje? Není to její tajemné, co mně ji oddaluje a co mě k ní láká? Neodhrnuji clonu, která mi ji zakrývá? Vždyť je přísná, cudná - a horoucí, chce se mu dodat, ačkoliv nepoložil ani prst na její dlaň.

A byl dál vzácný nedělní čas. Co může dělat? Jde na zahradu a prospal tam nedělní odpoledne a jeho spánek je tupý, neradostný, hloupý - nejničemnější spánek, jakým lze promarnit nedělní odpoledne. Když na něj dotíralo pod strom slunce, vstal a jde si lehnout nad maštel do uličky mezi dvě vrstvy sena a spí znovu s tím tupým pocitem v temeni hlavy.

Probudil se najednou až kvečeru nejspíše pohledem.

Majda stojí právě před ním. Majda jde asi pro seno a neví, jak překročit spáče.

„Seno!“ pochopil hned, vstal a zapotácel se, tak je rozespálý.

„Pomoh bych vám,“ přistoupil k ní, když se ona chystá nabrat náruč sena, ale v poslední chvíli se nechtyl sena, položil svou ruku na její - snad že byl rozespálý, proto dovedl málo ovládat své ruce, a když ji našel, přestala jeho ospalost i jeho váhání. Ať si o mně myslí, co chce, beztoho mi při loučení ani ruku nepodá, ale buď jak buď, dotkl jsem se jí a nikdo mi nesejme ten dotyk z rukou, odnesu ho s sebou, jediné, co mi dá

snad proti své vůli, jediné, co vám nemluvným odnesu, ať chcete nebo nechcete - leč její ruka se zachvěla jako lapené ptáče a ustala v práci, jako by na ni sedla větší tíha, a všecka zvlácněla, tak se asi děje s loukou, když na ni padne rosa; chtěl se jen dotknout, ale setrval - je to jediné, jak se může domluvit s tou mlčenlivou, jediné, jak se přiblížit k tajnosnubnému okvěti její plaché bytosti. Ruce! Představoval si je jako z lipového dřeva jako ji celou a ony jsou zatím tvárné, zachvějí se, stisknu-li, a utichnou, tak nějak utichá šumění lesa pod tou Hvězdou, a přece mu zas připadá, že zní, asi tak, jako znívá deska houslí, když se vedle nich rozehrají varhany, zakletá skupenství tónů se chvějí a otvírají, snad by viděl záři, kdyby bylo tma.

Políbil ji na ústa. Nebrání se, jen dětsky stiskla rty, jako je stiskávala, když marně chtěla říci slovo, které zůstalo na jazyce, až po chvílce povolily, odchlíply se od sebe a polibek zvlhl jako puklou šťávou a voják ucítil její zuby. Co by mi řekl otec, pomyslíla si, ale připadá sama sobě, jako by zžízňela a teď se konečně dobrala pramene, nikdy neměla tušení, jakou podobu nosívala ve rtech zamčených, nikdy nevěděla, proč okorávají její rty za nocí k ránu, tato rosa je poznamenává navždycky.

„Měla bys mě ráda, Majdo?“ ptá se jí, ale ona přivřela oči a dlouhé, nějak kruté řasy přikryly panenky jejích očí - té hlubiny se nedohlédneš ani při polibku, té hlubiny se nedobereš ani ve chvíli spočinutí, stojí za ní jiný svět než ten, který se vtěluje do slov.

A tu ho jal smutek:

„Zítřka odjízďm... Dnes naposled...“

„Tatínek...“ šeptla.

„Ani se s tebou nerozloučím?“

„Až usnou, snad,“ zašeptala a odběhla s hrstkou sena, které popadla. -

A desátník Jindra Vinař ráno odjízďěl, veda za uzdu uzdravenou Vranku. Ohlížel se k té chalupě na Hvězdě, ale marně, i dívá se znovu a vidí ne Majdu, která se před ním skryla - jako ta večernice, místo ní vidí jen horský kraj po otavách, halí se do mlh... bude podzim.

Dvakrát jí potom psal, ale neodpověděla ani slůvkem. Došla jeho psaní? Nezadržel je hospodář Jůva? Myslíval si, že by se měl do Rybné vypravit a mluvit s ní přímo, ale odešel na podzim z vojny jako četař; vzpomínával-li na ni přece, činil tak se zmámenou snivostí - nebudu psát, jednou k vám přijedu a zčistajasna se objevím na dvoře, myslíval si, sám však nevěděl, dojde-li k tomu. Ale ona ho před jarem vyhledala sama, doptala se v posádce na jeho adresu a došla se svým uzlíčkem až na tu planinu u Sedlce, na kterou on tenkrát vzpomínal v jejím domově.

Chtěla se s ním dohovorit o samotě. Dohonil ji nějaký chlapec před vsí, když tam chvíli bezradně otálela, i vzkázala mu po něm.

„Znáš desátníka Vinaře?“ zeptala se.

„Ne -“ podíval se hoch, „myslíte Jindru Vinaře z baráku?“

„Vrátil se letos z vojny -“ polo přikývla a polo se zeptala a zůstala zatím na mezi se svým uzlíčkem, který nemá daleko do žebráckého ranečku, i se změněným tělem, jež nemohlo zapírat jednu zářijovou noc. Lekla se teď své podoby, kterou si uvědomila, ač právě o ní s ním chtěla mluvit, přičísala si rukou vlasy a opřela se o kmen letité jabloně, ale když na ni hmátla, zazdála se jí slizká a mrtvolná ve svém rozplhlém vápně od podzimu. S nějakým váháním usedla tedy na holou zemi; držela se sotva na nohou a cestou kolikrát zvracela - i schoulila se nyní do klubka a svým zrousnělým šatem zahalila tělo: do takové podoby přivedla tato trudná cesta Majdu kajcnicí.

Čeká a dívá se ze svého ponížení na neznámý rovinatý kraj okolo. Nechce myslet na to, co bude v nejbližších hodinách, nechce se dohadovat, zdali přijde a co jí řekne na uvítanou, až ji tu tak znenadání uvidí, a ulpívá tedy očima na krajině, kterou si snad jedné zářijové noci nevědouc zvolila za svůj příští domov, a podivila se nejdřív planině od Vraclavě k Sedlci. Topoly se tam za Sedlci ohnuly po směru větrů, štíhlé stromy s větvemi přisedlými ke kmeni se zvažly maličko k zemi, ač jejich růst zůstává přitom přímý, neboť není přímějšího růstu nad ten, který žhne v topolovém semeni. I já se takhle zakláním při chůzi, napadlo unavenou Majdu, kterou bolí v kříži od

břemene, a uviděla svůj předobraz v jejich vychýleném růstu: i mne ohýbá tlak; jako je ohnulo vanutí větrů od návětrné strany, připodobnila jsem se téhle krajině dřív, než se stala mým domovem (stane-li se jím vůbec někdy). Vidí její pole, hroudy na nich, ves před sebou, krutý porost jabloňových vlků i planého slívovčí na řídkých mezech, místo jeřábů jabloně u silnice, přitlačené větvemi k hlíně souvrátí - a chce se jí plakat, že jí její kajičná cesta dovlekla až v tuto sirou zemi: ale zdroje jejich slz dávno vysušila hrůza proplakané tmy noční.

Jedna Majdina cesta skončila tímto viděním na pusté mezi před vsí, kde jí našel po chvílce Jindra. Nepočala se jím však také druhá, která jí snad jednou přinutí, aby s životem popleněným odcházela zpátky? A nebude její cesta těžší, semkne-li místo útěku mlčenlivé rty a přinutí se, aby setrvala? Snad i to uviděla, než přišel její dělostřelec, snad v té krátké půlhodině nahlédla do hlubin celého svého života. Ale Jindra přišel a ujal se jí a vzal si ji co nejrychleji za svou ženu, tento nejmladší Vinař nerostl nadarmo přímo! Také otec Jůva se smířil, že musí strojit svatbu, ba dal se od ní přemluvit, aby přestoupila na ženichovu víru, tolik se mu zzelelo jejího bezeslovného pláče.

Stala se jeho ženou, brzy, brzičko.

Učila se s ním teprv nyní mluvit. A milovala ho, milovala ho víc než sebe a víc než dělátko, jehož prvním pohybem nasloučala s hrůzou i s úžasem. Ale viděla ve svém muži i teď přestrojeného desátníka, také on mívával asi jiné plány a jiná předsevzetí. Když Majda přivře oči, domyslí se i nyní vyleštěných bot s pyšnými holínkami i barevných kalhot pod napjatou blůzou. Ještě dnes skočí Jindra na žebříňák a rozkročí se tu jako jezdec, který svírával Vrančinu uzdu - a zatím drží jen kravskou oparť, Bůh s tebou, Vinaři, jímá mě závrať nad tím, kam nás zavedlo loňské září. Ani mu snad jednou nebudu mít za zlé, až se splní to, co uviděla pod tou jabloní, když na něj před vsí čekala. Nic se zatím neděje a já jsem s tebou šťastna, můj Jindro, a přece vím, že to jednou začne - ani bych ti nedovedla říci co, slovům já se těžko učím. -

Aby Majda nevěděla, koupil si Jindra v městě nejkrásnější trubku, jakou mohl vůbec sehnat; byla to také první útrata z věna, které jim Jůva vyplatil. Narodil se jí právě synáček, i nevěděla o ní kolik dní. A kdyby neměla dítě, bývala by

potom často v baráku sama s vetchou výměnkářkou: Jindra chodíval hrát s kapelou a brzy proslul se svou křídlovkou široko daleko, i dívky na něm mohly nechat oči, když vyhrával sólo - byly byste ho měly vidět, nejraději by jim řekla Majda, když doslechla o jeho sólech, jak tenkrát přijel do Nebeské Rybné a troubil před baterií na Vrance, to byste na něm teprve nechaly oči!

A bylo zas září; šla s ním poprvé mezi lidi a synáčka nechala bábě. Jindra jí pozval na slavnost v Řepníku, kde hraje s kapelou. Bývali málo spolu sami, jde s ním ráda a drží se ho za loket a hlavou se chvílemi otře o jeho kabát, cítí pak dlouho ten dotek na svém čele, o němž neví, že je zvrásněná kolmá a sotva znatelná rýha, a cítí znamení noci na rtech a blůzička kryje tělo, poznamenané jeho milováním, je zas jako dívka, ač podzim neutají úžas, který v jedné noci naplnila vděčnou hrůzou její oči vyvrácené v tmou. Tak s ním jde za nedělního odpoledne, ani mnoho nemluví, tato zamlklost zůstala i ženě, šla by s ním raději daleko, daleko, zasnila se po jeho boku, snad k těm lesům na obzoru, tam je můj domov, ty Vinaři, chodím tu s tebou mezi poli a nikdy mi nebude domovem tvůj svět!

Ale byla slavnost a ona zůstala sama mezi zástupy. Vidí průvod, poslouchá řeči i koncert; pak si stoupla pod jabloň a z dálky se dívá na Jindru. Nezná tu vlastně nikoho, a když uviděla někoho ze svých letmých známých, radši se vyhnula, aby s nimi nemusela mluvit. Odstrkují ji víc a víc a ona jim ustupuje a sama se nikam netlačí, povystoupne leda na špičky, aby uviděla jeho smělou kšticí, vždyť Jindra je vysoký a křídlovka nadto zdvíhá jeho přímou hlavu; je tu v hustém lidském houfci vlastně víc v samotě než v nejhlubším lese.

I dnes je září - co se všechno obrátilo za ten rok! Litovala někdy svého loňského oblouzení? Lituj nelituj, stala se jeho ženou a miluje ho, povila mu robátko a dala by za ně duši. Ale stála bych tu dnes, kdyby nebylo loňského zářijového oblouzení? Vzpomněl by si na mne, scházela bych jeho myslí, o níž nyní vím, jak bývá lehkomyšlná, jak se ráda vyhýbá starostem? Snad jsem se měla přece tenkrát jen dívat, mohl tu být dnes sám se svým mládím, ledacos se mu zadírá za nehty, i ten synek přišel příliš záhy, mohl ještě sedmero let počkat!

Teď ho vidí z dálky před sebou a dívá se na něj, jako by ani

nebyl její muž; sedí na tribuně a ona vidí, jak se naklonil dolů k nějaké dívčí hlavě, ach ona zná lesk jeho očí, třeba se tenkrát domníval, že k němu ani nevzhledla, že ho neviděla; dívá se dolů a dívka se zardívá (snad ji objal dřív než mě), já jsem ledačemu porozuměla, co ještě před pouhým rokem přede mnou bylo uzavřeno.

Rozhlédl se okolo ještě zmámenýma očima a setkal se s jejím pohledem. Jeho rozjásané oční panenky, široce rozevřené tímto jeho světem, se najednou úží, najednou chladnou, jako by se dotkly něčeho, co ruší jejich žár - Jindro, nikdy bych nad kolébkou neviděla tuto změnu, nikdy bych nenahlédla do tvého nitra, jako jsem je uviděla teď zúženými štěrbinami očí. Co jsem si odnesla z domova, že ti zůstávám cizí? Já vím, tenkrát o těch senách jsem tě zvábila, ale kdybych byla za svobodna přišla na takovouto vaši slavnost jako dnes, myslíš, že by sis mě všiml? Vidíš, stála bych tu, jako stojím teď - někde stranou vaši slavnosti, která v kruzích širších a širších krouží okolo kostela, až z něho nezbyvá než zvon umíráček, nutila bych se k úsměvu a tvář by mi stejně zrcadlila stesk, mohl jsi mě nalézt jedině u nás na Hvězdě a tys mě tam našel, věřím, že to byla vůle, přinutila jsem se, abych uvěřila, že to u tebe nebyla jen náhoda a letmé dobrodružství z jednoho vojenského cvičení.

Jsem šťastná? Neptám se, ač vím, že bych přisvědčila, kdyby ses mne ty ptal; podíváš se na mě a tvé polibky ožívají na mém těle, milence, ale oči se ti úží chladem, když se sejdou s mýma - užovčí, užovčí oči se teď na mne podívaly z jasu k hlubinám, už tě neváším - Majda předstírá, že se nedívá na Jindru (neřekla by nikdy „na svého muže“), a přiklonila hlavu k zemi, a když ji zvedla, podívala se schválně víc vzhůru, aby nepoznal, že ho zas očima hledá - a uviděla tam nevědouc jejich kostel ve vsi vzosnosti, jakou má stavba chrámová mezi světskými příbytky jejich světského života; zamrazilo ji z této změny, zachvěla se nad výšinami, kam dohlédla hledajíc jeho oči. Přiklekla s ním k jeho oltáři při svatbě a on jí přece nedal žádnou jistotu, když se své zřekla, protože sám se v duchu své víry zřiká, proč tedy mne nutil? Ze slabosti... a já se tu ploužím s pozemským údělem a můj čas je hluchý, můj čas nenachází výšin, které se mi teď připomněly samy.

Vidíš, chtěla jsem vzhlednout k tobě a zatím se dovídám, že sláva jiných výšin vlaje nade mnou, ač vy k nim jste hluchí i slepí ve svých polích. I strom, jemuž jsou přisouzeny výšky, hrbí se tu k zemi, u nás, u nás růstává k nebesům, nosím s sebou pořád to vidění, které jsem uviděla tenkrát při první cestě sem na té pusté mezi předjarní, když jsem na tebe čekala.

Je jí najednou dobře v té samotě. Její život není obsažen pouze v něm, toto věčné zrno má v sobě i jiný růst, jehož kořeny dávají mu dozrát pro jinou žatvu. Mučí se, že se jí vzdálil, a přece dostoupila oblastí, v níž muka se stávají slastí, v níž rány smrtelného těla žhnou vítězstvím z krvavé žertvy obětní. Odcizila se jejich slavnosti, jejich řečem, zatoužila po domově, kterému se vzdálila vdavkami i myslí. Ale tu si vzpomněla na synka.

Dítě! vykřikla skoro nahlas, tak jí protkl tento šíp, vízící jí dvojnásob k této zemi. Jak jsem je mohla nechat doma, jak jsem od něho mohla odejít! Co kdyby se mu něco stalo? Nepláče doma z hladu? Nevztahuje marně ruku po mém prsu? Co si s ním bába počne, teď potřebuje jen mě - Vinař slíbil, že ji dovede s večerem domů, pozvali ho na výpomoc a obejdou se bez něho hodinu dvě, a jistě by se obešli snadno, ale on nevypadá, že mu ona schází. Buď si tu tedy sám, Majda zatím doběhne k děťátku. Jdu-li ráda sama? Měl bys vědět, že bych ráda šla s tebou, vždyť se stmívá a já se vlastně bojím v těchto rovinách s úvozy, které vedou bůhvíkam, ale stisknu rty a poběžím, nebudu ti připomínat tvůj slib.

I vytratila se ze zahrady, nikdo si jí ani nevšiml.

Domnívala se však, že se vyzná víc v jeho kraji; došla roklemi pod Domoradice a byla v koncích, nevěděla kudy kam, musí se chtěj nechtěj zeptat na cestu.

„Ještě ve vsi se dejte k půlnoci polní cestou vzhůru,“ poradil jí ochotně dědek od hus a ona jde tedy do vsi a hledá rozcestí. Když je našla, neví zas kudy kam, ale človíčka nevidět nikde, všichni odešli na slavnost, na jejich slavnost, která z nich vyhlazuje žízeň po slavnostech ducha. Chytila se tedy té dědkovy půlnoci a hledá světové strany, dívá se po obzoru i vzhlíží k obloze, až konečně uviděla hory. Také se zatím nachýlilo k večeru, nebe se zatáhlo, ač nevypadá, že by měla hned spadnout tma. Půjdu k půlnoci, řekla si odevzdaně, chce přijmout

trpně svůj úděl, on beztoho ještě ani neví, že jsem odešla a že tu teď bloudím - ne, nemysli, že budu plakat, mám-li slzy v očích, já sama nevím, jestli mi přináší jejich palčivost žal nebo plesání. Nechává se vést cestou, kterou si ve vsi vybrala, a nachází uspokojení ve své trpnosti, ač se tu cítí opuštěná a dvojnásob cizí. Cesta se zdvíhá i klesá, chvílemi se skoro ztrácí, kolikero cest se zas rozchází sem i tam a ona se pořád neblíží k domovu. Co má dělat? Nebo se má dát vést cestami bludnými a nacházet uspokojení v cizotě, která na ni padá? Otřásla se, jako by se chtěla zbavit své trpnosti, rozhlíží se kolem dokola, leč marně, nepoznává kraj před sebou ani za svými zády. Neměla bych se vrátit? Nezabloudila jsem? Jdu vůbec k půlnoci? Ale proč mám hledat pravou cestu, je-li jemu jedno, jsem-li tam s ním čili nic, proč mám hledat cestu k domovu, když bloudíc nacházím jinou cestu!

Ale čeká tě dítě, řekla si v duchu tvrdě, jako by mluvila k cizí. Měla jsem jít k půlnoci, kde je tedy západ a kde sever? Odosobnila se od své starosti i od svého smutku, jež cítí jako stálý stín svého trpkého rozjímání, a dívá se, kde jsou světové strany: doma nosila vědomí stran v sobě a dovedla je určit, ať byla jakákoli mlha nebo nečas, doma dovedla vždycky ukázat, kde vychází slunce, kde zapadá i kam se kladou polední stíny.

Zastavuje se na návrší, které se jen mírně zvedá nad proláclinu v polích, rozhlíží se okolo a jako školačka určuje západ podle slunce, které teď vysvitlo z navečerních červánků, než zapadne docela, a podle západu se dívá k jih a i k východu. Mluví-li slunce pravdu, jde nikoli k severu, ale k poledni; podivila se této skutečnosti takřka hmatatelné a nemůže jí uvěřit. Doma nejvyšší hřbety stály k půlnoci - kam se země svažovala a kam odtékaly vody, tam byla polední strana. I sem vyhlížejí vzdálené kopce a ona se vypravila k nim, hledajíc cestu, a obrátila se zády k Sedlci, kde je domov jejího muže.

Pocítila najednou únavu a usedla na mez. Ví už, že bloudí, přinutila se věřit, že západ je tam, kde slunce zapadá a barví nebesa do červánků, rozumem i svými znalostmi ze školy určila půlnoc i polední stranu, ale sama u sebe v nejnítěrnějších pupencích představ nevěří této skutečnosti, kterou takřka ohmatala smysly. Cítí se tu ještě víc sama než před chvílí, cítí se cizí, opuštěná, lehá na ni smutek a níží její ramena, na nichž

ještě žhnou jeho noční polibky, tak poznává, jak marně tu bude hledat domov, jak navždycky nosí kříž stran svého kraje v sobě i jeho větrnou růžici, nevyhladí je ani vůle, ani muž, ani dítě: bude tu žít s nimi, bude milovat, rodit, trpět, sténat i smát se, ale bude se vnitřním zrakem vracet k svému východu, až bude hledat, kdy z noci vzejde den, Severku bude vyhlížet na jižní polokouli, až se naučí za svým vojákem chodit do hospod, aby ho odvedla zmoženého domů, a nedokáže uvěřit ani jeho blábolení ani jitrnímu zbarvení nebes, tento kříž stran, tato větrná růžice domova ji pronikly hlouběji, než proniká bolest nebo řídká radost, magnetka její bytosti bude mít stále směr svého pólu, který ona dostala v úděl, vychýlí se vždycky k hlubinám, které nepomíjejí převraty ani změnou, a ona bude jimi řízena proti své vůli jako křídlení rafijí soukolím vnitřku.

Obecní třešně

1

Co si myslil Červa, když vcházel do hospody? Že kráva zajíce nedohoní, právě to, že na něj zkrátka nevyzrají ani v obchodě ani v kartách, v těch obzvlášť ne. Přivřel za sebou rázně dveře, rozhlédl se - a hospoda prázdná! To se rozumí, oni vyspávají po obědě, místo aby si pospíšili! Jen hostinská v rohu u okna prostírá ubrusy po stolech. Jímá ho zlost jak pro ty ubrusy, tak pro to, že tu musí trčet sám:

„I dejte to dolů,“ řekl místo pozdravení, „ještě člověk toho piva ucvrndne nebo zas někdo doutník položí a máte po ubruse. Což o mě, paní, já nedám doutník z huby, ani když hraju, však mě zřítáte...“

„Ubrus se zas vypere, pane Červo.“

„Jen zbytečně zdržuje hru!“

„V čem by ubrus zdržoval -?“

„V kartách! Já ho stejně potom stáhnou.“

„Hospoda není jen k tomu, aby se tam hrálo v karty.“

„A k čemu by byla, vy jste dobrá, osobo!“

„Lidi se sejdou a pohovoří...“

„Klápat od ničeho k ničemu si můžou i doma!“ mávl Červa rukou, ale dál se nepřel; přistoupil k poličce a vybírá odtamtud nejlepší hromádku karet a sedá do rohu, tam je jeho místo, kibice nemá vůbec rád a do kouta za ním přece tolik nemohou... Ubrusy! Ubrusy ano. A hovořit ano! Ale aby měla někoho, kdo by si s ním zahrál, to ne. Na ubrus se vám Červa, paní, s odpuštěním vykašle -! Eh, darmo mluvit! Radši se dívá ven. Co vidí? Stavení, stromy, náves, víc nic, nikde ani živá duše.

Hlavice leží na prudké stráni, v takové poloviční strži, jen kostel stojí už nahoře na planině, která se táhne směrem k Bezdězi, v tu stranu, kde před vchodem kostela stojí socha svatého

Linharta, ochránce dobytka. Vesnice je stranou dolů. Hned pár kroků pod kostelem kamenná budova školy, a jako by to mělo být všechno pohromadě, nebeské i světské, pod školou na neveliké návsi hospoda, nízká, s doškovou střechou, jenom sál vzadu zděný, kdežto napřed okna vedou na náves... Jedním tím okýnkem vyhlíží Červa. I zvenčí je ho vidět. Tvář nažloutlá, ba přímo jako uzená, a že levým okem šilhá, nevyzná se člověk ani v tom, kam se vlastně dívá, pravým na náves, levým na karty před sebou, snad to obojí vidí zároveň. Najednou natáhl krk směrem k oknu. Tam někdo konečně jde! Za plotem je vidět jenom klobouk. Červa se vytáhl, šilhá. Najednou si sedl, rázem. Ten člověk, co sem konečně přichází, není nikdo jiný než starý Adam, ten, co mu říkají Adam z obce, že si postavil na obecním pod třešněmi baráček.

Jen krátce a Adam vstoupil.

„Dobry vodpoledne dej Pámbu,“ pozdravil.

Červa se na něj dívá, jak pomalu odkládá klobouk, jak se vítá s hostinskou...

„Dobry, to se ví, dobry,“ zahučel. Takových orací s pozdravem! Každý pozdraví, tak něco zahučím a je to. Zabubnoval prsty po stole netrpělivostí. Jemu nejde o pozdrav, ale o to, aby se hrálo. Jindy že nemají kdy, v sobotu se kartám brání hostinská kvůli tomu kostelu a tak - jemu zbývá právě jen ta neděle. Ne od rána! Dopoledne se tu síce z hrubé stavují, ale strejčku sem a strejčku tam a pro samé klábosení nemají na karty ani kdy. Sotva Červa položí v neděli v poledne lžici, běží do hospody, tak mu byla ta neděle krátká, ač si ji vždycky prodlouží až do pondělního úsvitu.

Což o to, on si přispíší, ale oni mají dost času! Chrní po obědě nebo se loudají po polích. Co tam vyčumíte, vzteká se Červa v duchu, myslíte, že vám víc naroste, když budete brouzdat okolo? Čerta starého! A dnes ještě ke všemu požehnání, každou druhou neděli, když není ve filiálním kostele - v půl čtvrté, ale beztoho začnou až ve čtyři. Ba, do pěti aby tu zbytečně marnil čas! Hlupáci! Buď půjdou na požehnání anebo aspoň zůstanou doma, aby neplodili ostudu, že jim je milejší hospoda než kostel. Hlupáci, povídám, hlupáci! On na ně i v tom vyžrál! Pěkně se přihlásil k jejich církvi a má pokoj, svatý pokoj, nikdo si ho ani nevšímne. Ó Červu vy nedohoníte!

přešel mu smích po tváři, Červa není dnešní! Přitom vyhlíží dál na náves, rty sevřené, nevelký, s tvářemi vpadlými, se žlutým vrásčitým čelem, které se chmuří, a netrpělivost jím jen hraje. Nejde nikdo. Jen právě tenhle Adam! Sáhl mimoděk po kartách a probírá se jimi. Nebo by měl zkusit aspoň jeho, zdali by si hodil, než někdo přijde? Radši s ním ani nezačínat, Adam dovede být krobián! „Hodíme si, Adame?“ přece nedolal.

„Co?“

„Karty! Vízo. A na pěšinku. A sekát přes náuru...“ neovládl se Červa a sám pro sebe si rozhodil karty, rychle, zručně, ruce se mu při tom téměř nepohnou, všechnu obratnost i sílu má v prstech. Adam je naproti tomu důkladný, pomalý, a že je šedivý, připadá zvláště bílý, jak ve vlasech, tak v tvářích. Nejdřív se k němu otočil, pak přetřel kníry, jako by bůhvíco měl pronést - Červa vidí každý jeho pohyb a ke všemu jeho odpověď zná ještě dřív, než ji uslyšel:

„Ferbla nehraju.“

„Můžem jen o pětník, abych tu tak nadarmo neseděl -“

„Ani o pětník.“

„Tak o sirky, tuhle jich máš celou škatulku.“

„Nehraju. Jen když mlynář a tamhle Brož a ani s nima žádný hazard...“

„Žádnej hazard!“ rozhorlil se Červa, třeba věděl, jak to je marné, „ale pak je to jako psa chtít pást na mezi, žádná hra! To radši nech všeho a zahod' karty i s rukama,“ a chtěl doopravdy praštit kartami o stůl, ale v poslední chvíli je zadržel, že se před ním rozložily do půlkruhu, nějak jimi jako smýkl a měl je teď krásně před sebou. Všechny. Sbírá je, mazlivě se jich dotýká, pak zamíchal s neobyčejnou zručností - „Sejmi!“ řekl a sám tak učinil. Pak si hodil dvě karty. Druhé dvě jako pro Adama, třeba ten seděl u dolního stolu docela ke dveřím. „Nepůjdeš? Podívej se, co mám, dvě hnidy a každá jiná...“ a obrátil k němu karty lícem, aby je Adam viděl.

„Už jsem řek! Ani kdybys mi dal plnou ruku!“

Červu zatím zaujala samohra a rozpráví víc k sobě než k Adamovi z obce.

„Když dávám, nezaleknu se ani takovejch hnid, abys věděl! V tom to právě vězí. Třeba nemáš nic pod rukou, ale to neví

nikdo, jen ty. To tak, zahodit kartu, když se na tebe konečně dostane s rozdáváním! Naschvál ne. Právě naopak. Začnu s nima točit. Kdo jde, hlase se. Ty a ty a ty... Chytili se všichni. Tak už vás mám, kunti, postraším je. A platte do tříkrát. Všichni musí platit. A teď prodávám. Prvnímu za dvě. Ten se lekne a odpadne, ale jeho vízo zůstane v talóně. Druhému za čtyři. Tak to sekám, jako bych měl dvě krávy pod rukou, a zatím - sedma s osmou a každá jiná! Tak se honí šňůra,“ a Červa natáhl ruku před sebe a hřbetem ji shraboval doprostřed, jako by tam doopravdy měl hromádku peněz. Pak hodil sobě další dvě karty, ferbl se hraje ze čtyř. Sebral je, srovnal s oběma, co si dal dříve, soustředil se jako k nějakému obřadu a pomaloučku povytáhl třetí kartu, kterou ještě neviděl, povyšoupl ji jen o znání, ale jemu stačilo vidět z celé karty jen vroubek a poznal ji. V jeho očích napětí, soustředění. Pak položil karty před sebe, na čtvrtou se ani nedívaje.

„Myš!“ oznámil vítězně, to znamenalo novou sázku. A teď se zachechtal:

„Nemůžeš myš!“ obořil se sám na sebe za spoluhráče, „viděls tři karty a myš se dává po víze, dokud znáš jen dvě!“

„Notak ne myš. Dvacet hraju! křiknu. To s tou myší dělám jen tak navoko. Naschvál! Abych je zastrašil. A teď hraju vysoko. Rozumíš tomu, ne? Každě si musí myslet, kdovíco nemáš pod rukou - zahodí karty a ty máš celou šňůru, ani nemusíš nikomu ukázat, kolik vlastně měls. Třeba šestnáct.“

Červa se zasmál. „Tak, šup s nima vespod. Nikdo nemá právo se ani podívat! Jen všechno spravedlivě!“ A rychle zamíchav karty, zas hodil sobě a protihráči. Teď už ne Adamovi, jen tak, aby to bylo jako ve skutečné hře. „Anebo dostaneš plnou ruku,“ prohlíží tím dřívějším pohybem karty, vtom poposedl - „Podívej se, voko! Dovopravdy! Ne že bych vrdlouhal. Jednadvacet. A teď začneš kručet - hrom do louže, karta ne a ne padnout, kerej čert na tomhle místě seděl. Tak je tam nalákáš, že nic nemáš. A teď do nich! Platit. Prodávat. Sekat. A myš!“ a doopravdy rozdává, žilnaté ruce mu samy běhaly po kartách, rozdával po dvou, sobě až nakonec další dvě. „Tak, na dvě se můžu ještě podívat. A teď na sví. Tak!“ ztišil se a povytahuje zespod třetí kartu, aby uviděl její vroubek, ale najednou vykřikl, nadnesl se, hodil všechny čtyři karty na stůl

takovým smykem, že se rozevřely jako vějíř. „Vidíš! Kopec! Dokoupil jsem. Na jednadvacet přišel kluk. Vokotilo se to. Nejen že mám kopec, přes kopec, chceš-li co vědět. Jednatřicet. Tak se to dělá. V tom je hra. Neprozradit se, kolik máš. Ču- chej!“ rozpráhl se ukazováčkem na svého smyšleného spolu- hráče. „Holečku! Nikdo na tobě nesmí poznat, kolik vlastně máš. A když to je takhle k ránu a já dostanu pěknou kartu, dělám, že klímu, aspoň jedním okem, a druhým šilhám, že jo,“ zasmál se najednou, „a teď se dva nebo tři hráči chytí, že jako nic nemám. Pasu, řeknu. A on zahraje. Pět! A teď já na něj. Deset! A on se nechce dát a vrátí mi to na dvacet a já se oto- čím, čtyřicet, osmdesát, sto šedesát - a jedna taková labeta ta už stojí za to! Vidíš, takhle se to dělá, celý se třeseš, a přitom jako bys spal...“

„Faleš, Červo, faleš! Že ti není hanba!“

„Hanba!“ uchechtl se Červa, nechtěl si ho přece docela roz- zlobit, pořád nikdo nejde. Toť jako by tu pes chčíp. V sobotu sem vůbec večer přestal chodit, nelenuje si cestu až tamhle do Slavíkova, že se tam táhnou od nádraží. Ale neděli co neděli hrává tady, někdy se tu naskytne třeba někdo cizí, jindy se dá do hry některý hospodář s prkenicí pěkně naditou a někdy tu uvízne třeba i starosta, že se mu nechce domů -. Ale minulou neděli tu byl pohřeb, tak tak, že sehnal partu na capáry jenom v koutě. Dnes požeňání a za týden ještě ke všemu dražba na třešně. Jako by tu pes chčíp. Červa zívá, nijak z ospalosti. Z roz- horlení, ze vzteku, z ne-dočkavosti. Kdyby sem aspoň dali ně- jakého učitele jako tamhle do Všelibic. Hraje, a jak hraje - bohatýrsky. Chodí do hospody na oběd, že ju, kam by chodil. A sotva položí vidličku, utře hubu - hospodo, hodíme si. Zatím třeba ve dvou, však on se někdo chytí. Červa se zasmál. Ve středu odpoledne mívá všelibický učitel prázdnou - a to se hraje od božího poledne. Červa si schválně sešikuje cesty tak, aby na třetího nečekali. Učitel pěkně oběduje, rychle, ráz a ráz - a karty už má vedle sebe. To je mi člověk! Kabrňák! A u nás? Učitel ani v karty nehraje. Na požeňání sic nechodí, zato jezdí do nějakého kursu, takže tu ani v neděli není. Kurs! V karty se nauč! Já ti dám jiný kurs! Když může ve Všelibicích, proč bys ty nemohl. Ale u nás? Do hospody přijde právě tenhle Adam.

Obrátil se na něj:

„Tak zkusme aspoň lízanej mariáš, Adame.“

„Ve dvou nehraju. To není žádná hra.“

„Dvě tři kola, kus tě neupadne, jak nám pude karta, no koukej, jen pro dobrou vůli...“ snížil Červa hlas do úplné prosby.

„S tebou - ani za nic!“

„Se mnou -? Adame! Aby tě to nemrzelo!“

„Fixlovals - já tě viděl.“

„Kdy?“

„Tady na tomhleto místě.“

„Ty s tím zas začínáš? To bylo před sedmnácti lety - a žád- nej fixl. Všichni byli napilí - I ty, abys věděl!“

„Ba, byli. Já taky. Ale nefixloval žádněj!“

„Adame! Já už ti to kolikrát vysvětloval takhle mezi čtyřma a chraň se vejřeuně! Ve ferblu platí to, co mám v ruce. Ne to, co hlásím. Mluvit můžu, co chci. Tamhle Mráz, dnes už je dávno nebožtík, hlásil voko. Mám taky, hlásím já. Jsem na něj fořt, povídá. Dvě esa! trumfnu na něj pro tu legraci, a tu on křikne - Ber! a rovnou zahodil karty... Bylo to tak, jak to povídám, Adame? Před paní učitelovou to řekni -!“

„Právě tak to bylo. Jenže tys neměl dvě esa! Já to viděl.“

„Abys věděl - měl. A měl jsem víc! Tři prdy!“ Adam se místo odpovědi rozesmál, pomalu, ale důkladně. „Tos měl! Jenže každěj od jiný barvy!“

„Tys mi koukal do karet, Adame? To by tě mohlo mrzet!“

„Koukal ti do nich starý Pícha z Hruškovce!“

„Ten už umřel!“

„Na to ty spoléháš. Ty si myslíš, že se to jeho smrtí ztratilo ze světa. To platí, trvá!“

„Proč teda Mráz zahazoval karty! Měl si dát ukázat, kolik vlastně mám. Ale on zahodí karty, copak já můžu vědět, kolik on měl? Von může ve ferblu hlásit dvě esa a zatím má třeba sedmu s osmou a každou jinou.“

„Měl dvě esa.“

„To je jedno! Neměl zahazovat karty!“

„Tys měl ohlásit, kolik máš v ruce.“

„To byla jeho věc, ne má.“

„A tys shráb celou labetu.“

„Bodejť. Nechám ji tam. Peníze leží vedle mě, nikdo se o ně nehlásí a já se k nim otočím zády. Ty bys je tam nechal?“

„Já? Kdyby jich tu leželo fůra a mně nepatřily, netknu se jich. Řekněte vy,“ obrátil se k hostinské, která otírala výčepní stůl, „vrdloužu-li.“

„Ó, vy jste poctivec, Adame,“ usmála se svým milým úsměvem.

„A pytlík,“ vstal Červa, „pytlík, pytlík! Kdyby ty peníze nikomu nepatřily...“

„Třeba pytlík,“ řekl Adam pomalu, „ale hraju poctivě, ne-fixluju!“

„A já ju? Řekněte vy,“ také se obrátil k hostinské, které si vážil právě proto, že vedla hospodu víc jako pohostinný dům a že sem chodili sedláci a starosta vedle obyčejných lidí, vždyť každý může do hospody vstoupit, ba i ten pobuda, co jde jen okolo.

Hostinská se zasmála.

„Což já hraju karty? Ani jim nerozumím. A tenkrát jsem u toho ani nebyla.“

„Vidíš!“ zdvihl Červa ukazovák proti Adamovi, „vidíš!“ Ten si ho však valně nevšímá a také Červovi se to svědectví roz-leživá v hlavě. Ona u toho nebyla! Podívejte se na ni! To má za to, že vždycky pamatuje, aby z každého cupasu, když se jako všichni vzdají hry, nezapomněli dát základní sázku do pinky, tedy pro hostinskou? Oni by zapomněli, poctivci! A ona by neupomínala, ona vůbec jen karty trpí - a ferbla zvláště. Zne-nadání praštil kartami o stůl. Půjde! Nebude tady. Není žádný hej nebo počkej. Ve Všelibicích plivne, kam ho napadne, a to hraje s panem učitelem, tady se chová kvůli ní jako vzdělaný člověk a tohle má za odměnu! Chytil z věšáku svůj černý klo-bouk, narazil si ho do čela, že zhurta odejde z takovéhoho pe-lechu, kde přes všecko své dobro platí za oušlapka, jenže nikdo ho nezdržuje, aby se neurážel, udělal tedy jiný pohyb, sebral se stolu svůj půllitr a obrátil ho do sebe až do dna s viditelnou chutí. Potom sklenici postavil na tácek, třískl s ním: „Pivo!“ křikl, „pivo! Tohle mi je háká hospoda? Vždyť já si zaplatím, co vypiju - nebo jsem zůstal někdy dlužen?“

„Já myslila, když máte klobouk na hlavě...“

„Paní, pamatujte si jednu provždycky: v hospodě nemu-

sím klobouk vůbec dát s hlavy - jako tamhle v Trávníčku, kočí se tam zastaví u pultu a vyzunkne to jen tak vestoje, ledaže si čepici pošine do tepla, že má v ruce bič...“ Jeho řeč je však kupodivu slovo za slovem mírnější. Červa se nerad v hospodě hádá. Chce hrát, nic jiného. Jen kdyby měl s kým. A zatím tady plácá od ničeho k ničemu a hodiny utíkají. Přешel k oknu, zdali by přece někoho neuvídel. Marně. Ležáci! Chrněli by do oupadu. Odvrátil se - se skutečnou hořkostí, ba litostivě. Hos-tinská právě větší vedle výčepu vyhlášku, že za týden bude dražba na osadní třešně. To už ví i bez vyhlášky: o příští ne-děli aby čekal zas s kartami do večera!

„To přinesli ráno, tu vyhlášku?“ praví hostinské, aby o ně-čem začal řeč, že by se rád usmířil.

„Před polednem,“ odpověděla mu mile, ochotně, ona doká-zala vyjít s každým.

„Tak vida,“ řekl, pověsil klobouk a zas si sedl na své dřívější místo. Ruce se mu samy natáhly po kartách. Třešně! Ty vy-draží Adam. Má je každý rok, ba, jako by už byly jeho. Závidí mu Červa, že je má jako zpachtované? Ne. Červa má uznání. Každý chce být živ. Jako on. Barák dal zeťovi a sám se teď na stará kolena chytil obchodu, kupuje máslo, vejce, tvaroh, všechno, pěkně krúsnu na záda a zvroubit všechny vesnice a samoty a pak s plnou nůší přes kopec na druhou stranu a tam co nejrychleji prodat, dokud se peníze točí, vždycky ukápně něco pro tebe, a kdyby málo nebo skoro nic, ve světě jsi jiný člověk. Dokud míval barák psaný na sebe, musel trčet doma a mazat se s hnojem. Při obchodě je to jiné, natáhneš límeček a jdeš pěkně jako pán. Zvroubíš po řadě všechna svá místa, lidi na tebe už čekají, ty pohovoříš, nakoupíš, zaplatíš hotovými. A pak se zastavíš v hospodě třeba jen na pivo, to potom chutná, ale nejvš dvě! Zato ve středu do Všelibic, i kdyby hrom třískal. Učitel chodí na oběd do hospody, a sotva utře hubu, už má karty v rukou, lehko se dá parta dohromady. Uškodí on svému obchodu? Leckterý mužský při kartách ne-jednou ledacos poví, co obchodu prospívá. Tak je to. Přej a bude ti přáno. Je on nějaký krobián? On by také mohl na-příklad vydražit obecní třešně. Jenže to aby vysadil tisícovku na dřevo, ne-li víc; a do obchodu musíš mít hotové peníze - a do karet teprv! Do ferbla nemůžeš s dvacetikorunou, to bys

moc neuhrál, tři čtyři sta, jinak tě svlíknou i z kalhot. A jakmile se karta vokotí, prkenici na stůl. Protihráč na tebe zahraje desetikorunu, že se třeba lekneš a utečeš, jenže ty se otoč na něj - dvacet zpátky. A on čtyřicet! A ty osmdesát, sto šedesát, tři sta dvacet, tak se nažene bank. Červa hodil karty tomu smyšlenému hráči proti sobě, ale své ještě nesebral se stolu. Přivřenýma očima odhaduje, kolik by mohl mít druhý, nemsíš se dát ošálit jeho vzhledem. Jistě má víc než třicet, dokoupil. A Červa teprv teď sbírá své, prohlíží - figura, nadsedl, tři krále, žaludského dokoupil. Celý bank shrábl k sobě. Sám tak hraje, rozdává, míchá, snímá, prodává, seká, kupuje, točí se, pak ztichne, povytahuje třetí kartu... Bác, majzl! Hraje sice sám, ale jakoby v pěti, to je nejlepší počet. Dnes mu letí karta! Figura ve spodkách! Měl by jí ukázat Adamovi? Co dělá ten nenapravitelný poctivec z obce? Kafrá s paní hostinskou - je to vdova po učiteli, který padl za války - kafrá s ní o počasí! A přitom si myslí: nepřijdou-li deště na Cyrila a Metoda, vydělám na třešních, i kdyby měla spadnout hospoda! Ale je na to nějaký zákon, že obecní třešně smí vydražit jenom Adam? A co kdyby je vydražil on, Červa? Sám ne, nepočítal s tím, vydal by se z peněz. Ale on by si našel společníky, koupili by to dohromady. Kdo? Třeba tamhle Hruškovák ze Stráně a možná Hamšík ze Zaháje, každé po třech čtyřech stech...

„Dnes bys měl pustit chlup, Adame. Vyděláš na třešních,“ praví nespocháje; obchod nejsou karty.

„Na třešních?“

„Nedělej ze sebe pitomu. Či nebudeš dražit obecní třešně? Jak vysoko je letos vytáhneš? Myslím, že jsou letos pěkně obroděné.“

„Pěkně,“ Adam přikývl.

„Já ti je nezávidím. Ale taky ty bys měl ukázat dobrou vůli. Jak je letos vytáhneš vysoko?“

„Třešně?“

„Nedělej ze sebe hluchýho. Máš je každý rok, jako by už byly tvé. Ty sadaříš, my je od tebe kupujem. Je to vlastně taky naše věc. Kolik jich tam letos můžeš načesat? My se to stejně dovíme!“

„To záleží na počasí.“

„Sumu musíš při dražbě hlásit. Na koliks je odhadl, vošacoval?“

„To je má věc.“

„Vidíš! Jako já v kartách. Neřeknu, kolik mám. A ty nepovíš, kolik podáš!“ Červa vstal, nejraději by křikl: - Taky fixluješ! Ale rád by znal tu sumu, v tom se Adam vyzná. Adam v třešních, on v kartách. Kráva zajíce nedohoní. Je-li ti sprosté zahrát si s Červou, mohl bys brzo poznat, že také jiní mají právo dražit. S viržinkou v zubech přešel ke dveřím a slovo za slovem čte vyhlášku o dražbě třešní.

„Paní,“ zeptal se, „kdy že sem přinesli od starosty tu vyhlášku? Včera?“

„Dnes před polednem.“

„Na tom houby záleží,“ mávl Adam rukou.

Červa se vrátil k svému stolu: „Sejmi!“ přistrčil karty směrem k Adamovi, chvíli čeká, zdali stačila tato náповeď. Nestala? Tedy si sejmul sám, opět se chystá hrát sám, ale náhle kartami praštil o stůl: „Tobě na tom nezáleží,“ zas je sbírá, rovná, „panu Adamovi nezáleží na tom, kdy vyhláška o dražbě byla vyvěšena, ale Červa,“ zvedl ukazovák, „Červa se v předpisech vyzná!“

2

Třešně byly obecní, patřily však nikoliv celé politické obci, která měla víc osad, pouze Hlavici jako osadě; a ta neměla víc majetku než právě tu třešňovou alej nad školou k lomu. Toto osadní zřízení bylo pak zanedlouho zrušeno, ale v těch letech se tu volival kvůli těm třešním samostatný osadní výbor i s osadním starostou. To byl Anton Sámalů, v kapele hraje klarinet. Kdo by mu však řekl pane osadní starosto, ten by si s ním rozlil ocet. Jenom někdy o muzikách k ránu ho tím škádlivali, když se rozjařil a zdvíhal už svůj klarinet povýš. K dražbě vždycky přicházel starosta politické obce Hajlek z Vrtek, jediný cizí, jinak jako jiná léta sem přišli pouze domácí: sadařům odjinud by nestálo za to hlídat jedinou alej. A kdyby se je někdo přece pokoušel vydražit, domácí by mu je vytáhli jaksepatří vysoko. Na Adama nedražili nikdy. Adam

se staral o stromy celý rok, na podzim je pohnojil, obryl, v zejména prořezal, po svatém Josefu oškrábal od mechu a lišejníku, nyní je už týden hlídá, a to všechno bez říkání, sám od sebe. Letos nechali dražbu na konec června. Před čtrnácti dny byl pohřeb, potom starosta zapomněl. Třešně se už zapalují, a kdyby je Adam nehlídal, mohla se stát na stromech škoda. I dnes tak chodí okolo aleje. Ty ranější budu muset protrhat, myslí si. V tom bývalo polovic jeho výdělků, že si nelenoval česat nadvakrát nebo docela natřikrát. To se jim to potom prodávalo, krůšníkům! Chtěl se po nich ohlédnout - ale vtom na druhém konci aleje uviděl nějaké děti. Nedají se odstrašit ani dražbou a dorážejí tam na černou uherku, ač má plody ještě napolo zelené.

„Necháš-li to, holoto!“ křikl na ně.

Kupodivu neutekly.

Chtěl na ně křiknout podruhé a pojmenovat je, aby viděly, že je poznal. To se ví, Zajícovy!

„Adame, co nadáváš?“ křikl na něj Červa.

„Aby děti netropily škodu. Jen ulámou větve...“

„Děláš si moc velká práva. Jsou to tvé třešně?“

„Jsou obecní, Červo,“ zasmál se Adam. „Ale tamhle děti nejsou obecní!“

„Houbec mi jde o děti.“

„Jsou to Zajícovy, abys věděl!“ povídá pomalu Adam. Zajíc se jmenuje Červův zeť, jsou to Červovi vnuci. A mladý Zajíc se už taky žene, aby se jich zastal. „Budete na mé děti křičet holoto? Dejte si na mě pozor. Ať je okřikne pan starosta - a já si je napomenou sám, ale mým dětem nikdo nebude nadávat!“

„S tebou nikdo nemluví!“ otočil se Adam, „já se už deset let staral o ty třešně, když tys ještě husy hlídal někde na Čikvaskách!“ Někteří se zasmáli. Zajíc se sem přiznal a to se dlouho pamatovalo, pořád ho měli za cizího, zvlášť proto, že tu chtěl asi zbohatnout, pořád se ryl v těch pískách a sel lupinu a hnojníci rozvážel v sudu... Hruškovskej a Hamšík se nesmáli: přidali se k Červovi, že Adam si dělá práva a že by měl aspoň počkat až po dražbě...

Starosta se ohlédl udiveně, proč se hádají. „Ale co křičíte, lidičky. Začnem. Pět set poprvé,“ vyvolal.

Všichni se ohlédlí na Adama. Bude-li to jako jiná léta, Adam

přihodí rovnou tolik, na kolik úrodu odhadl: spravedlivě na obě strany. Žádnou faleš. Také nijak nepospíchá. Nejdřív se ještě podíval po třešních, jako by je v duchu ještě jednou odhadoval, konečně řekl:

„Dám dvanáct set.“

„Dvanáct set poprvé,“ ohlásil starosta. „Nikdo víc?“

„Dvanáct set podru - -“

„Počkat!“ křikl Červa. „Já protestuju. Složil někdo závdavek, jako vádium, aby mohl dražit? Ne! Dražba je vůbec neplatná. Vyhláška nevisela patřičnou lhůtu - a tu předpisuje zákon! Tuhle na to mám svědky - Třeba Šámal! A vůbec: ten měl dražit za osadu. Jenom všechno správně...!“ Starosta se zarazil a dívá se po Šámalovi a po výboru. Co dělat? Červa má vlastně pravdu. Podal by námitky, byly by z toho opletačky. Ale může se dražba odkládat? Vznikla by škoda, tak jako tak se s dražbou letos opozdili! Už křičeli jeden přes druhého. „Prodejte třešně nabídkovým řízením!“ vyťasil se jeden, ani nevěděli kdo. S tím souhlasili, Hruškovskej, Hamšík, Zajíc, Červa, všichni, kteří do toho mluvili, ostatním to bylo prašť jako uhoď.

„Adame,“ řekl starosta, „já jsem to doopravdy ohlásil pozdě, letos prodáme alej nabídkovým řízením.“

„Co to je?“

„Napíšete písemně, kolik dáte, a kdo podá nejvíc, tomu třešně připadnou bez dražby.“

„Starosto!“

„Adame,“ přiběhl k němu Anton Šámal, aby nevznikla nějaká váda, „podáš nabídku v zalepené obálce, vždyť je to jen forma, ale lhůtu musíme dodržet.“

Bylo po dražbě. Adam stiskl hůl a sebral pytel, který měl na jedné třešni, aby ho mohl přehodit přes hlavu, kdyby se spustil déšť, a odcházel. Ať si nechají třešně, on bez nich bude živ! Nejdřív ho jal vzdor. Či domnívají se, že najdou druhého, který by se o ně tak staral? Ať si je schlastnou, hladovci. Však oni poznají svou škodu a ještě za ním rádi přijdou. Tak došel domů. Že byl starý mládenec, hospodařil si sám. Hlad ovšem neměl, bylo po svačinách, stejně si však připravil večeři - co

měl dělat! A když dojedl, vzal hůl. Kam půjde? Ven. Třeba - do lesa, třeba na houby. Ale jeho nohy se samy stácejí místo k lesu Zádušníku k třešňové alejce, nedá mu to. Neprohází však třešně, neobhlíží, nic, ani si jich nevšímne. Že má hůl jako hlídač? Cha, není žádný mladík, může chodit s holi třeba pořád! Tak šel okolo třešní, s hlavou vzhůru, nemá věru příčinu, proč by se před někým skrýval. A před Červou zvlášť ne. Najednou však docela mimoděk křikl: „Hejááá, hejááá!“ Uviděl na rané třešni uprostřed dvě straky. Už dorážejí. Špačci ho tu nepronásledovali, zato straky! Co se jich navyháněl! I tyhlety dvě jen zakomíhaly svým štíhlým ocasem, přeskočily z větve na větev, snad vyčkávaly, zdali myslí doopravdy svůj křik. A co, mávl rukou, budu já se starat, ale ruka mu sama sjela po kameni, sebral jej a napřáhl se - straky jsou chytré, na víc nečekaly a vznesly se k okraji lesa. Adam jde za nimi. Zažene je ještě dál. Straka nedá pokoj: jak se jednou naučí, doráží v jednom kuse.

Ať chtěl nebo nechtěl, nedalo mu to, hlídal třešně, jako by už byly jeho. Chodil sice po kraji lesa, ale ne po houbách, oči měl stále u třešní. Teprv se soumrakem odcházel. Jindy by se stavil v hospodě, dnes ne. Napíše svou nabídku. Vždyť mu to je konečně jedno! Když však měl vepsat sumu, zarazil se. Raději by je zaplatil draze, než by se o ně dal připravit - ne pro výdělek. Co by jinak dělal? Vyhlédne ven a vidí třešně. Naleje si do hrníčku polívku - a dívá se ke třešním, aby se tam neděla škoda. Přes dvacet let se o ně stará - ano, za tři roky mu bude sedmdesát. V mnohém se jeho čas podobá hodinám; když se doklepe celá, odbijí: a když ostatní odcházejí do luk, on ke třešním, to už čas nese sám sebou. Ty mladší sázel sám. Tot, bude vám třešeň plodit věčně. Jednou začne prosychat, až z ní je spíš pahejl než strom. Šel s tím někdy na obec? Ne, zvrátil strom, dřevo odklidil, a sám vysadil štěp. Starostovi oznámil tak a tak, víc nic. Jiné obvazoval, rouboval. Teď by se jich měl vzdát pro nějakého Červu? Adam se neoženil. Byla v tom jak hořkost, tak jeho umíněnost. Madlenka byla z chalupy a pantátovi se nezdál ženich z chudoby. „Až budu mít tisíc zlatejch, přijdu si pro ni!“ řekl tenkrát mladý František Adam a odešel k zedníkům. Vzkazovali mu, že se zatím pantáta umoudřil, jenže on si postavil hlavu. Ne a ne! Adam vám ukáže - co

řekl, splní. Až se Madlenka vdala za vdovce, do smrti na něj prý vzpomínala. - Adam vstal, tahle rána byla kupodivu ještě živá. Co jemu zbylo na tomto světě? Nic. Anebo jen málo. Tenhle baráček, který si vystavěl sám, trochu peněz na funus, teprv na věčnosti se shledá se svou Madlenkou. Dobře, že si vzala vdovce. To je všechno, co má, střechu nad hlavou, hrob a tu naději. Poděluje, aby sehnal žvanec a nemarnil Pánu-bohu čas, v lomě, v lese, jak je který čas. Málo, málo mu zbylo na světě, jen ty třešně, kdyby měl říci, a víc pro potěšení. Napíše svou nabídku, jednou se mu zle vyplatila umíněnost.

Tak sedí nad svým papírem. Neměl by zvýšit písemné podání? Odhadl třešně spravedlivě na obě strany, aby ani obec ani on nepřišli ke škodě, ba ani těm krůšňákům je potom nechtěl nadceňovat. Mohl by napsat třináct set, ba i patnáct, a ještě by mu to zaplatilo práci, kdyby byl jen trochu kalý čas. Nejde však o peníze, uvažuje znovu. Jak by vypadal, kdyby odpoledne nabízel dvanáct a večer patnáct? Už jsme ho přistihli! Vydělával na nás. Jen se tak tvářil a zatím nás chtěl oblafnout. Fixloval. Slyšíte-li, Adam z obce fixloval. Ne. Jeho slovo stojí večer právě za tolik, zač stálo odpoledne. I vepsal do své nabídky dvanáct set, ani o korunu víc.

Také Červa seděl ten večer nad papírem, ani v hospodě nebyl, to se nestalo jistě po mnoho a mnoho let. Petrolejová lampa ozařuje právě jeho tvář jako uzenu, ostatní zůstává v přitmě, mladý Zajíc dovede šetřit na všem, a na světle obzvlášť, alou, chaso, do postele! K Červovi na výměnek by se ani nevešli. Kdo? Ale to se ví, tuhle Hruškovák a tamhle Hamšík zeza Háje, domluvili se už před nedělí, teď jen napsat ofertu.

„Tak, hoši,“ začal Červa, „koupíme to společně.“

„Já myslím, tento,“ slintá Hruškovák, „každej zaplatit rovným dílem, jeden jako druhý, že ju -“ Červa na to přikývl, ale změřil si jednoho po druhém:

„Souhlasíte všichni? Všichni platit stejně a stejně se pak dělit?“

„To by ani jinak nešlo.“

„Chcete se dělit o třešně nebo o peníze?“

„Co o peníze! O třešně.“

„Prodávat každej sám, že ju,“ souhlasil Hruškovák; to tak, nechat si od Červa koukat do karet, aby se tak řeklo.

„Tak horport. A tři díly -“

Červa jen zakroutil krkem, jako by mu byl límec těsný, a oko se mu samo zkroutilo po Zajčovi.

„Čtyři! Kromě nás ještě tuhle náš mladej, zítá, jako Zajč...“

„Mladej?“ ošil se Hruškovák, „ale to si u váhy budu sám...“

„Bodejť bys ty u něčeho scházal, no dobrá, dobrá,“ rozkohořil se Červa, ale jen naoko, pod kůží se směje, sám by nemohl zetě hlídat tak jako cizí. „A teď rozum do hrsti: kolik máme podat?“ -

„Lepší by byla dražba,“ přejel Hamšík svou pleš od čela až po temeno.

„Toť, aspoň by bylo vidět, do kolika se Adam bude deržet. Nejlip nasadit - štrnáct nebo patnáct...“ navrhl mladý Zajč a oči mu div nevylezly z důlků, jak je vyvalil, takhle asi vypadal, když ráno jen tak v podvlíkačkách skočil na záchod a ani za sebou dveře nepřivřel, jak to chtěl v krátkosti odbýt, tolik stále spěchal - a při tom namnoze od něčeho k ničemu.

Hruškovák stáhl hubu: „Jinak to nepůjde...“

„Já bych ještě přidal,“ vymáčkl ze sebe Zajč. „Sedmnáct - aby nám je nevydráp.“

„Ty,“ usápl se Červa s výsměchem i se zlostí, „ty! Takhle na Čikváskách, tam se můžou loktem na zádech derbať -“

„Čtrnáct snad stačí,“ navrhl Hamšík, „a vobec nepřijde ke škodě.“

„Souhlasíte: čtrnáct set?“

Přikyvovali, ale to Červovi nestačilo. „Abyste se potom nehádali. Jako v kartách, pěkně klepnout, jeden po druhým. Nejdřív ty, Hamšíku. Čtrnáct?“

„Čtrnáct.“

„A ty, Pepíku?“

„Jak myslíte...“

„Žádný takhle, pěkně to řekni rovnou a přede všema.“

„To je ňáký komedie,“ uplivil Hruškovák, „čtrnáct...“

Červa vytáhl listinu, kterou mu kluk odpoledne napsal na

arch papíru: „Tuhle mi podepište. Ty, Hamšíku... když vobec nepřijde ke škodě,“ uchechl se.

„Já?“ ošil se ten. „Za mě všechno podepisuje žena, já na ni dal upsat barák, v obchodě se může ledačos přitrefit.“

„Ty -! Takhle ham ham,“ roztáhl Hruškovák ústa, jako by hltal sousto příliš velké, „jen hezky podepiš, já podepíšu taky a barák taky nemám na sebe. Moje dala do novin prohlášení - Nic za svého muže Josefa Hruškovského neplatím - a sama za to musela zaplatit celou dvacítku, ale nešť, mám pokoj, spím jako zabítej. Takhle člověk toho schoře koupí a do slepice taky nevlezeš, kdo jí kde zakroutil krkošku...“

Podepsali se všichni, naposled Červa. „A teď vepíšu sumu. Čtrnáct set, platí?“ Přikyvovali. „Klepnout jeden po druhém jako v kartách!“ Jeden po druhém klepli rukou o stůl. Červa si levičkou zaclonil pero, papír si stáhl k sobě, připravil si pokračovaný piják, který si předem vypůjčil od vnučky. Hruškovák se nad něj chtěl nahnout. „Že tě praštím! Budeš mi koukat do ruky. Ani v kartách kibice netrpím!“ To uznali všichni. „Čtrnáct set,“ diktoval si Červa, „nejdřív číslicemi a teď slovy, to se musí obojí,“ a sotva dopsal, přikryl listinu pijákem, jednou rukou ho přidržel. Druhou rukou vylovil ze své hluboké kapsy karty a bez míchání dvě vrchní hodil před Hruškováka. Ten neodolal návnadě, chňapl po nich. Na první se podíval hned, druhou si přikryl první a pak ji chlup za chlupem povytahuje. Najednou sešklebil tvář, zahrál, že dostal hnidu, ale huba se mu sama usmívá. „Korunu vízo,“ polkl sliny. Červa se rozesmál suchým, kašlavým smíchem.

„Peníze ven! Jinak s tebou nehraju.“

„A my máme sedět našucho?“

„Korunu vízo!“ honem klepl Hruškovák. Červa klepl po něm, ale nejdřív přeložil list, vložil do nadepsané obálky - tu mu napsala vnučka - potom se obrátil na Hruškováka:

„Vyplať!“

Ten se znovu podíval na karty, pak teprv vytáhl pítku z kapsy u vesty, už ji tam měl připravenou.

„Co tě vede! S pítkou do ferbla!“

„Víc nemám. Na mou duši,“ obrátil kapsy rubem navrch, „máma mě prohledala, to tak... k Červovi... to jako kozu k raso, víme...“

„Já ti půjčím. Tuhle máš. Stovku. Ale ne do karet, na ty třešně, na ten spolek - a hraj! Hamšík si přidá, aspoň vobec neprijde ke škodě...!“

„Táto,“ ozvalo se znenadání do ticha, které u stolu nastalo, když všichni zkoumali svou kartu, „táto, Adamovi jste to neměli dělat, Adamovi ne!“

Červovi ustrnula ruka. Karty mu vypadly, pomalu vstává, v tváři najednou docela bledý. Jeho kumpáni se na něj dívají s podivením: Červu nevyrušíš od karet, ani kdybys vedle strílel. Teď však vstává, ruce natahuje bezbranně před sebe - kdo to promluvil od kamen? Čí hlas? Avšak neodvážá se podívat se tam. To je ona! Takhle mluvila, takhle ho krotila, takhle mu kázala nebožka žena, to byl její hlas. Ale ona přece umřela, pamatuje sám sebe. Umřela, trhl hlavou a rázem se tam podíval. „Ne!“ zachrčelo mu v hrdle - tamhle sedí. U kamen něco látá. Červa zírá očima vytřeštěnými do toho přítmí. Či ho jediná přišla strašit? Ona mu viděla do ruky? Hruškováka oděhnal, ji ne. I teď se chce jemu do všeho plést? podíval se tam s bázní i s rostoucím vztekem - a najednou se zas rozesmál. Suše, sám pro sebe. Ne žena, Anka, její dcera. Zajícouka! Směje se té neuvěřitelné podobě, která vyvstává právě ze tmy. Řekla to o tom Adamovi a zdvihla hlavu a dívá se na něj, nevelká, celá jako ohnutá, s hlavou v rameni, v tom sehnutí je strach i odvaha, výčitka i prosba. „Abyste pořádně rozsvítili, to ne!“ křikl na ni Červa. A ještě stojí. Když pochoval ženu, cítil to jako ulehčení. Ne že by jí přál smrt, ale oddechl si. Ani sám sobě to nepřiznal - a jinému? To tak, zpovídat se, ani za nic. Bude někomu tento... že ho napomínala a že teď má vlastně svatý pokoj a že může hrát až do pondělního odpoledne... Nikdo mu nesměl ani hlesnout. A teď místo ní - Anka! Je neuvěřitelné, jak se může pamatovat v lidech podoba, ne v tváři, v celém těle, v sehnutí, v pohybech, v tom, jak si sedne a promluví. Zas ho jímá vztek. Praštil kartami o stůl, až to zadunělo. A hned nato se na posteli zdvihla vnučka, jen asi předstírala spánek, zatím poslouchala všechno.

„Co dělá dědek strejčkovi Adamovému?“ zašeptala s takovou tíhou, s takovou schváceností v hlase! Anka to taky takhle dě-

lávala, když byla malá. On přišel až ráno a nebožka ho peskovala. Anka se probudila. Také tahleta její děuka roste do té podoby. Tu nikdo nevyhladí z tohohle baráku - ani smrt, jako ten netřesk na střeše, tak se tu drží. On se sem přiženil. Už vlastně tchyně byla taková. Anka si právě proto vzala Zajíce, že nehrál v karty a držel se doma, no, to to chytla, hladovce! To všechno prošlo Červovi hlavou v té chvíli. „To ani doma člověk nemůže mít pokoj!“ křikl, ne pouze se zlostí, také zoufale, bezmocně, zděšeně i netrpělivě; všechno bylo v těch několika slovech, a přece ani jimi ještě nevyslovil všechno, co by měl říci, i křičí dál - „či nezaplátím já všechno, co od vás chci? Nebo čekám na váš vejměnek! Ne! Sežerte si ho. Ale doma chci mít pokoj, pokoj! Mužský, seberte si peníze! Jdem do hospody. Tam můžu hrát, jak chci, a nemusím poslouchat žádný řeči, žádnéj na mě nepokřikuje - táto, táááto,“ sehnul se a mimoděk napodobil jak dceru, tak svou nebožku ženu.

3

Do ustanovené lhůty došly na obec dvě nabídky. Otevírali je v hospodě, osadní, jako Anton Šámal, nechtěl nic takového do stavení. K prostřednímu prostřenému stolu usedl celý výbor a vedle Šámala starosta Hajlek. Ostatní se rozsadili okolo. V hořením rohu Hruškováka, Hamšík, ba docela i Zajíc *Půjčpác*. V rohu Červa, jako uzžený od kouře, zamračený. Zní mu to pořád v uších - Adamovi jste to neměli dělat, Adamovi ne! A nejhůř, že se ani nemůže na někoho rozkřiknout, Ance vyčínil zeť... Červovi zhořkly ty třešně. A přitom se nedokáže netěšit z toho, co spunktoval, a uvnitř se chvěje napětím, zdali mu to všechno dopadne. To je jako v kartách. Taková smělá hra, v tom je ta krása. Rád by se smál, ale nemůže. Jako by nesl kopu vajec a najednou se mu v nůši rozbije pukavec. Fuj, fuj, fuj! mračí se. Tak aspoň začněte! Jaké okolky! Rozříznout obálky a jedem. Všechno je v pořádku, zálohu složil on, zálohu složil i Adam. Však ten přišel rovnou od třešně, ba dal si na čas - a s holí v ruce. Jako by už třešně byly jeho! No, jen aby se nepřepočítal! Či se domnívá, že on se zalekne, když někdo od kamen - táto, táááto... O třešních se mluvilo po celé ves-

nici i v jiných osadách. Zastávali se Adama, jako by jiný ani nesměl dražit než Adam! V jednom místě mu docela odřekli prodat máslo, vymlouvali se sice, že jim zmetala kráva... Pěkná kráva! Adama se zastáváte, Adama vám je líto.

Šámál konečně přečetl protokol, který mu starosta připravil, a chystá se číst nabídky. Starosta zapisuje. „Bohuslav Červa a společníci,“ a teď je Šámál vyjmenoval jednoho za druhým, „podávají svou nabídku v celkové sumě dvanáct set...“

„Kolik?“ vyvalil Zajíc své vodnaté oči, neovládnuv se.

„Čtrnáct!“ zaúpěl Hruškovák a vylítl z lavice.

„Sedíš!“ strhl ho Červa.

„Dvanáct set a jednu korunu, dovopravdy,“ opakuje Šámál se svým věčným úsměvem, „podívejte se,“ ukázal starostovi listinu. „No dobrá, vidím. Tak jen druhou.“

Všichni ztichli. Červa přivřel oči, i v kartách to dělával, že klímá.

„František Adam z obce rovných dvanáct set.“

Vydechli. Nejenom Červa. Všichni. Nastalo ticho. Co udělá starosta? Ale ten se málo vyzná v osadních věcech. Záležitost je jasná. Šámál však ví, odkud vítr věje. I praví: „Františku, Adame... kdybys ty nepodal protest, musel bych přiklepnout třešně Červovi a společníkům... podle práva -. Ale kdybys podal protest, mohli bychom je prodat z volný ruky, to je naše osadní věc a nikdo do toho nemá co mluvit. Ani politická obec! Jen ouřad, a než by ten projednal námitky, ó já, třešně by už dávno byly očesané. No řekni, podáváš protest?“

Adam si nejdřív podepřel lokty o stůl.

„Říkáš podle práva, Šámale...“

„Jako podle předpisů...“

„Rozhodněte tedy podle práva!“

„Nepodáváš protest? Františku!“

„Ne! Já nejsem - nějakej...“ a tady se Adam zastavil, ne že by váhal, jen ze své důkladnosti.

„Koho míníš?“ ukvapil se Červa.

„Nějakej fixlař. A míním tebe, abys věděl.“

„Adame!“

„Co křičíš! Mí jméno tu každéj zná. A každéj zná i to, že jsem víc než polovičku těch třešní vysázal sám a rouboval, to ví tuhle Šámál nejlíp... Jen si rozhodněte podle práva...“

„Františku,“ chtěl ho zadržet Šámál, „to se jen tak říká, podle práva, to mě byl čert dlužen...“

Adam však už sebral klobouk z yčšáku, hůl, zavěsil si ji přes loket a odchází. Kam? Ke třešním ne! Už dotřešňoval - a podle práva. Kam by šel - domů! A když vešel do své jizby, rozsvítil. Teprv potom si všiml, že je světlo. I on chodíval neděli co neděli do hospody a nijak domů nepospíchal, a když se vrátil, nejdřív vždycky rozsvítil. Proto rozsvítil i dnes, ze zvyku, popaměti. Zasmál se tomu. Ale kupodivu, lampu nezhasil. Co bude dělat dál, že si na to svítí za denního světla? To právě kdyby věděl. Sebral od kamen hrstku žitné slámy, už odpoledne si ji připravil, že udělá věchýtky a pověsí je na třešně, jakmile mu je přiklepnou. To dělával každý rok, takové viditelné znamení, že třešně už nejsou obecní, ale jeho. Ba, ty věchýtky chtěl udělat. Vytáhl nůž a seřezává slámu, hrstku jí svazuje provázkem. Už je hotov. Co teď? Ještě pořád není tma. Hůl se mu sama octla v ruku. Když hlídá třešně, bez hole nevychází, ne že by někoho chtěl mlátit, ale jako odznak. Či by měl ty věchty pověsit, oni na to beztoho zapomenou, a kdyby někdo cizí -? Ne! Ať si je hlídá, kdo je vydražil! Třeba Červa. To by to vypadalo! Takhle kdyby je mohl hlídat v hospodě. A stromy by snadno mohli rozlámat... Radši pověsí své věchýtky, když už je má v ruce. Zase je sebral, čtyři slaměné věchýtky, provázek, zavírák dal do kapsy a jde. Nechal rozsvíceno. Ba, za chvíli bude tma a on se vrátí co nevidět. Došel k aleji, nepověsil však svá znamení na sněti, jen postál u té u oné třešně. Teprv tady se mu to všechno rozleží v hlavě. Dřív zajde do hospody, vždyť ani vlastně neví, jak rozhodli. To se prý jen tak říká - podle práva. Šámál ho neopustil. Šámál ne. Starosta Hajlek? Můj Bože, čemu ten rozumí, je z Vrtek a plete to všelijak, poslové z politického úřadu za ním běhají, aby vyřídil, nač zapomněl, a každého posla musí platit sám, věčně by starostoval v hospodě a třeba s Červou, po půlnoci mu je jedno, s kým sedí... Šámál ne. Šámál mu sám nabízel protest. Proč ne. Když mohl Červa před týdnem, může dnes zas on protestovat. Jde pomalu k hospodě. Už se zatím setmělo, okno hospody otevřené, právě to, u kterého seděl Červa se svými společníky. Přistoupil k němu, a uviděl Červu. Sedí docela v rohu a čelo jeden mrak. Ha, div se Adam ne-

zasmál, přešel tě smích, nějak brzo! Docela bezděčně opřel ruku s těmi věchýtky o veřejí okna a poslouchá, co se vlastně děje uvnitř.

Šámal nemohl než třešně přiklepnout Červovi. Napsali protokol, Červa zaplatil. Ale nikdo neodcházel, nikdo skoro ani nehovořil, leda dva a dva mezi sebou, jako by nikdo nemohl uvěřit, že se už všechno skončilo... Ani v karty nehráli, Červa se neodvážil začít. Bylo to čím dál trapnější, oni seděli v rohu jako spoluviníci a všichni ostatní dělali, jako že je nevidí. „A přišla obec ke škodě, ptám se já?“ pokusil se rozvést řeč Hamšík, zvaný Čamčík, říkali mu tak proto, že při zabijačkách mlaskal... ale nikdo se nechytíl na jeho řeč. Na Hruškováka to neplatilo, ten měl zvlášť tuhou kůži, i zabral se do svých úvah, až konečně opět utrousil:

„Mca, mca,“ zamlaskal, „tak třešně jsou naše. Za dvanáct set a jednu korunu...“

„Aby ses nesplet!“ zasyčel na něj Červa, „za čtrnáct stovek rovných!“

„Psáno bylo dvanáct. A co je psáno, platí. Moje za mě dala prohlášení do novin...“

„Vy jste jeden po druhém přiklepli čtrnáct. Ty dvě stovky jsem na tom vydělal já sám!“

„Červo,“ přešel si Hamšík pleš od čela až po temeno, „tohleto by byla špinavost. Všechny napálit - i nás!“

„Tiše! Ještě se hádejte! Tě tě tě,“ zabreptal Hruškovák. „Poslouchají nás. Červa nám sleví, von Červa má uznání, a my můžeme tento, něco přidat, třeba padesátku anebo pětapadesát...“

„Já stojím o vaši padesátku,“ neovládl se Červa a křikl, „tuhle máte ty dvě stovky,“ hodil je na stůl, „a rozehrajem je, když horport, tak horport, každej si z toho vemte padesát a hrajem, ať se ukáže, ke komu chtějí mí peníze. To si pamatujte, Červovi nešlo o peníze, šlo mu o tu hru a v tom vás předal všechny,“ rozkřikl se na celou hospodu, „i tebe s tvým protestem, Šámale, a vás taky,“ obrátil se ke svým společníkům, „vás o ty dvě stovky. Ale Bohouš Červa je kavalír. Tu máte a hrajte,“ rozpočítává mezi ně bankovky. „Hospodo!

karty!“ křikl. Hostinská je měla takhle na policiče, trojí hromádku vedle sebe. Vzala je všechny. Jedny donesla k prostřednímu stolu, ač o ně nežádali, ostatní dvoje k jiným stolům a položila je na ubrus. „Už nemám,“ řekla potom Červovi a zasmála se.

„Tak vy nemáte?“ zasípal Červa potichu. „Pinka asi malá od Červy. Já můžu hrát se svejma,“ vylovil karty ze šosu, „ale aby vás to nemrzelo, paní! Já si v hospodě zaplatím a můžu si dělat, co chci. Peníze, paní, nesmrdějí! A tamhle Soukup si podal žádost o výčep...“

„Co budeš vyhrožovat!“ vstal proti němu Šámal.

„Ty mlč a hleď si svého klarinetu. Když potřebuješ na asekuraci, to ti je Červa dobřej, aby ti půjčil a potom si to po vajičku vybíral. Všichni, kolik vás tady je, všichni jste na mě krátký,“ rozkřikl se, „i tuhle starosta, však on ví, komu před tejdnem ve ferblu dovrhel a komu zůstal dlužen -! Mně nejde o peníze, o hru! Či je v Hlavici nějaký zákon, že obecní třešně může vydražit jen Adam? Ne! A já schválně nechal dojít k dražbě, aby přiznal barvu, a pak s hanbou zpátky jako v licitovaným mariáši,“ zasmál se, „a teprv potom podávám protest. Já znám Adama jako tuhle svou botu. Neustoupí, poctivec. Upírám mu já jeho poctivost? Neupírám. Já mu ji nechám. Obchodník musí umět zpeněžit všechno - i poctivost. Já mohl podat čtrnáct set, ale naschvál jsem napsal jen dvanáct a jednu korunu - tak jsem si byl jist,“ Červa se zas rozesmál, „že jsem si i věchýtky připravil a položil je tuhle na vokno, abych je přivěsil na třešně, podívejte se!“ křičel a znenadání hrábl do okna mezi květiny, cukl a vytáhl odtamtud čtyři věchýtky, Adamovy věchýtky! Ano, Adam stál pod oknem a poslouchal Červovu řeč. Nikdo ho neviděl, jediný Červa ho spíš vycítil než zblýskl, natáhl se, chňapl, věchýtky mu vyrval z ruky. Hruškovák zamlaskal. „Na, tu máš,“ hodil mu je Červa na krk jako chomout, „tvoje dala do novin prohlášení a ty se nemusíš bát škody ani ostudy...“

„To dala! Stálo pětadvacet korun...“ polkl Hruškovák sliny, a to se ví, trochu to nadsadil, v obchodě to jinak nejde. Dva tři se zasmáli. Někteří se usmívají. Za války se mnozí dali do obchodu. Vedla je k tomu blízkost průmyslového kraje za kopcem - lidé zlatí, tam se zpeněží všechno, maliny, brusinky,

jalovčí bobule, ba i ten ničemný vřes ten tejden, když je Všech svatých... Tenhle Červa! Vlastně se mu trochu obdivují. Všichni by se k němu měli chodit učit. Ze všeho se dají vytrískat peníze: ze slepice, že dává vejce; z krávy, že dává mléko; u poctivce zužitkuje jeho poctivost! Tomu se říká obchodník tělem i duší. Chi chi chi, rozesmál se slintaje Hruškovák a shrábl před sebe svůj díl. „Dávej,“ ponoukl Červu; k tomu ho nemusel nikdo pobízet dvakrát. „Mně taky dejte kartu,“ ohnul se Zajíc nad stůl, jako by ho bolelo břicho, „musím hrát, když hrajem o ty peníze...“

„Ale vždyť neumíš,“ podivil se Hamšík.

„To se ví, neumím!“ zanařikal Zajíc, „ale můžu tu nechat peníze ležet? Ne! Ani kdybych se měl loktem na zádech derbať.“

„Paní, dejte mi to pivo,“ požádal Červa hostinskou slušně, že se právě s jedním rozhlížela po šenkovně, kdo má půllitr prázdný. Postavila ho před Šámala. „Mně? Jen jestli na něj mám,“ ošil se ten, ale už ho vzal, pije. Červa to přehlédl.

„A teď vám ukážu koncert!“ obrátil se k svým společníkům a v několika kolech obehrál všechny. Nejdéle se držel Zajíc Půjpac, asi proto, že neznal karty. Červa zůstal sedět nehnutý, ostatní tři číhají, hodí-li jim ještě list. Je tu najednou ticho, napětí, co bude dál. A tu vstal hrobník Rakouš, hroty knírů se mu roztrpily, nevelký, ulehlý postavil se proti Červovi. „Hod' mi list!“ a Červa na něm ani neřádal, aby vytáhl peníze. Hrobník Rakouš vyhrál několikrát po sobě, zvyšoval sázky, shraboval bank ohnutým ukazovákem a sevřenou pěstí, ruka se mu při tom trásla. A zas vyhrál, karta mu letěla, pořád vyhrával, zanedlouho měl před sebou přes tři stovky - a sám nevytáhl ani korunu. Červa mu hodil nové dvě karty, další dvě sobě. Hrobník zahrál pět korun. „Dám vízo,“ přiklepl Červa ospale, zaplatil sázku, na své dvě karty se doposud nepodíval. Rakouš na forhontě ohlásil: „Pět hraju.“ Červa beze slova zaplatil, rozdal jemu i sobě další dvě karty, na následující dvě se podíval. Rakouš ohlásil: „A po víze pas.“ Červa položil ruku na své karty: „Majzl!“ Hrobník povytáhl třetí list. „Majzl!“ přiklepl. „Třicet!“ Červa zaplatil sázku. „Třicet dám,“ zaplatil i Rakouš: „A teď ukaž, co máš!“ „Nová myš!“ „Co? Myš už byla!“ Hruškovák se neudržel: „Červa ještě neviděl ani

kartu, může myš!“ Rakouš klepl: „Myš!“ Červa nasadil: „Do tříkrát!“ a zaplatil do banku devadesát. Rakouš odpočítával devadesát v drobných. „A deset hraju!“ desetikorunu doplatil. „Dám těch deset!“ také Červa dorovnal svou sázku, nadechl se, sípl: „A sto osmdesát zpátky!“ hodil do banku dvě stovky, pomalu si bere dvacet nazpět, čeká, jestli se Rakouš nevzdá hry. Ten znovu povytáhl své spodní karty, znovu je zkoumá. Pomalu vstal, odpočítal rovných sto osmdesát, dal je do banku, ale co mu zbylo, asi čtyřicet korun, sevřel v pěstí, teprv potom ohlásil: „A tři sta dvacet zpátky!“

Červa by se mohl otočit sedmi set dvaceti zpátky.

Kolik může mít Rakouš? Třicet? Či dokonce přes kopec? Nejmiň tři hnidy! Podíval se mu na ruce. Má tři spodky, odhadl. Červa, čelo svraštěné, oči vpadlé, knír naježený, soustředěně přemýšlí. V kartách to je jako v ringu, platí jen rána, kterou zasadiš. Svě karty ještě neviděl, ale podle toho, jak šly víckrát za sebou, tuší, čije, větrí, je si jist, doufá, že by on snad, možná, jistě mohl mít vyšší figuru. Mohl by se otočit, zvýšit sázku na 720! Ale k čemu! Hrobník nevytáhl dosud ani korunu. To všechno prošlo Červovi hlavou, než dvakrát mrkl. Jemu nejde jen o peníze - jde mu o to vyhrát, vyhrát (když to nevyhrál s třeshněmi, ač je vydražil). Ano, otočí se, ukáže jim! Celá šenkovna ho pozoruje - a on již nadsedl, že se otočí, přetroufne Rakouše novou, dvojnásobnou sázkou. A tu znenadání poklesl, přilhl se. Nemůže se otočit: hraje se svými kartami. Hostinská mu nedala své. Tím to prohrál všecko. Osočovali by ho, že má své karty poznamenané, a neuvěřili by, že nikoli (uvěřil by tomu on? Nanejvýš napolo, má takovou paměť pro karty!). Ne Rakouš, ne tihle kibicové, ne jeho společníci, ne Adam, porazila ho hostinská, ta milá paní od nálevního pultu, a on nemůže, nesmí zakončit svůj koncert vítězným bouchnutím do stolu.

„Dovřu,“ řekl Rakoušovi a zív, své karty ospale hodil před něj. Měl tři filky, to znamená víc než hrobník, který měl skutečně tři spodky. Červa vyhrál, shrabuje k sobě peníze, jenže vlastně své, které dal hrobníkovi na sobě vyhrát. „Nedoplatils sázku!“ řekl Rakoušovi.

„Tu si doplatíš sám!“ zachechtal se mu hrobník sverpě.

„Já sám sobě?“

„Za to, žes mi v noci lez na krchov přes hřbitovní zeď!“

„Tys mě tam viděl, Rakouši?“

„Vidíš! Přiznáváš se,“ Rakoušovi se roztřepily hrotky sporrých knírů, „já se i tebe dočkám. I mlynáře s jeho fajfkou!“

„Vy jste tam byl v noci na krchově? Viděl jste mě?“

„Jiná tě tam viděla -“

„Ty kratinoho!“ napřáhl se proti němu Červa, ale zlomil pohyb, chytil klobouk z věšáku, narazil si jej do čela, odchází. Ve všem vyhrál, a to jak v třešních, tak v kartách, a přesto odchází poražen, víckrát poražen, tak poražen, že se dal k Hruškovci zadem přes Zádušník, aby nemusel jít okolo hřbitovní zdi: která jiná ho tam mohla vidět nežli ta, která skuhrá - tááto, táááto! - jinak by musel věřit, že ta jiná nebyla žádná jiná nežli smrt!

Osadní starosta Anton Šámal sebral čepici, kývl na hostinskou, že dneska nemá, čím by zaplatil útratu, ba zdálo se, že ho to ani moc nemrzelo. Setmělým nedělním večerem jde přes náves. Pod lípou na kameni uviděl nějakého člověka. Sedí tam sice všecek zkroucený, ale on v něm vytušil Adama z obce a jde k němu krok za krokem váhavěji. „Františku, Adame,“ našel jeho ruku. „Ona jediná - se mě zastala. Nedala jim karty.“ „A já ne?“ „Ty taky, Toníku, aspoň pro dnešek -“ „Františku, Adame. To mě teda neznáš,“ stiskl mu ruku, „to mě teda špatně znáš,“ řekl Šámal a v očích má zrovna tak slzy jako Adam.

Adam však ráno vstal časně; všechno to z něho přes noc spadlo. Jako jindy zatápí, snídá. Tak tobě nejde o peníze? najednou se rozesmál, tobě jde o hru, Bohouši Červo. A mně, myslíš, jde o peníze? Na funus mám, na žvanec si vydělám. Peníze? Cha, Adam se ti bude ohlížet na peníze!

4

Červa a jeho společníci vydražili obecní třešně. Teď ještě, jak je očešou, s tím to bude horší, dobře, že ještě nejsou docela zralé. Všichni mají svá místa, kde pravidelně nakupují, a nebylo by nikterak snadné najednou vynechat - aby jim tam nevtrhl někdo jiný, třeba právě společník. „Až po neděli,“ umluvili se, „hezky časně ráno, hned jak se rozední, v outerej nám

je vezme mlynář do Liberka na trh.“ Ani se do aleje nešli podívat. Oni znají obecní třešně, vždyť je rok co rok od Adama kupovali a odváželi. Což o to, Adam to pěkně řídil, všecka čest. Rané. Polorané. Potom ty křupky, co po nich paničky jedou jako vosy, že jsou na zaváření, mezi tím nějaká ta amrhele, do knedlíků ty dvě uherky nahoře, tak to krásně narouboval, kolikero druhů, celý měsíc měl co česat a oni co odvázet. Hned po neděli, tak se umluvili. Zatím je bude hlídat Zajícův kluk.

Ale teď brzy přiběhl od třešni zpátky.

„Dědo, Adam mě vyhnal.“

„Od třešni? Mirku!“

„Že lámu macištata...“

„Tak Adam!“ zakroutil očima Červa, ale to jen v první chvíli. To jako by uviděl jen první kartu, teď přimhouřil oko a zkoumá druhou. Ani sval se mu nepohnul ve tváři. „Zůstaň doma,“ řekl. „Pohlídat může, má to zrovna u huby.“

Tak bylo do neděle. V pondělí ráno na ně půjdou, třešně se jistě už zapalují. Ale ono se lehce řekne po neděli! Červa hrál karty až do pondělního úsvitu, to by musely být třešně ze zlata, aby se od karet dal odehnat. Ani spát nepůjde, může jít česat rovnou z hospody! Hruškovák se pro něj zastavil v hospodě doopravdy časně. Zprvu jen tak okouněl, ani ryba ani rak, potom chvíli kibicoval přes loket, potom přes rameno, oči vykulené, až mu Červa hodil dvě karty, ale tak, aby je zahlédl - a lín zabral. Červa se uchechtl. „A co, Pepíku, takhle dvě tři kola na lačnej žaludek -?“

„A třešně?“

„Až sejde rosa.“

„Ty ses byl venku dívat?“

„Ale jen tady před hospodou...“

„Tady je mokrý, to vím,“ smál se Hruškovák, „pivo chlastat a pak rosa, č č č,“ zamlaskal; už však tahal drobné. Tak uvázl v hospodě u karet první česáč. Hamšík tolik nespíchal česat třešně. Po ráno dojel nejdřív pro krmení, takže je nijak nepostrádal - a sám aby pospíchal? To by byl blázen! Nevidí tamhle pod stavením Zajíce *Půjcpác*, zalévá močůvkou rané zelí, a že lituje konev, tedy hrníčkem, „to mu vyderží do svačin, tervám,“ řekl Hamšík nahlas, napodobuje Zajícovu řeč, a pod kůží se smál, jak Červu usadí, že čekal na jeho zítu, jsme přeci vši-

chni holportníci, všichni stejně, aby byla spravedlnost, he! A oni čekali, jenže starosta, však to s ním jde tak jako tak z kopce. Hruškovák zatím něco vyhrál. „Podívám se ke třešním,“ řekl a tvář má jako v ohni. „Seš dlužnej do pinky,“ řekl mu Červa, „ale neš, jdi to obhlídnout.“

Než dvakrát přehráli, Hruškovák tu byl jako na koni.

„Strejče! Strejče!“ křičel, „Adam nám češe naše třešně!“

„Nehulákej,“ zarazil ho Červa. Starosta mu prodal právě třetí kartu, jenže to bylo přinejmenším eso (anebo se aspoň tak Červa tvářil), povstal z lavice, čtvrtou si kupuje sám, ano, přes náuru. Dal ji vespod pod své tři dřívější, potom povytáhl a a najednou nadsedl: „Padesát hraju!“

„Berte,“ lekl se starosta a sázku ani nedovřel.

Červa shrábl výhru k sobě a teprv potom se obrátil na Hruškováka. „Cos říkal?“

„Ale povídám: Adam češe třešně.“

Do Červy nejdřív jako když uhodí. Tak proto Adam hlídal, proto kroužil pod třešněmi i zpovzdálčí. Červa vyskočil rovnýma nohama, narazil si svůj černý klobouk na tři facky, kníry se mu naježily, uzená tvář zhnědla. „Starosto,“ křikl, „starosto!“ zaspal, ale najednou se zlomil a sedá znovu, tak se asi líšák zlomí v ohni, když ho lovec trefí na komoru. Či se mu udělalo najednou špatně? Aspoň se ohýbá až ke stolu, jako by měl čumákem vyblízat rozlité slivky, které tu ucvrndařoval po celou noc. Ale ne, on se ohýbá takovým tichým, vnitřním, jakoby břišním smíchem, který mu kupodivu nepřinášel radost, snad spíš bolest: „Starosto,“ řekl konečně do třetice, „rozdejte, ať něco uhrajem.“

„Červo, ty blázníš!“ křikl Hruškovák.

„Starosto, Pepíkovi hoďte taky.“

„Červo. Dvanáct set tam máme v talóně...“

„Budeš-li pak už jednou mlčet. Chvilí papulu nezavře.“

Starosta už mnoho neviděl, to však dokázal, aby dvě karty padly právě před Hruškováka. Ten je sebral. Zajiskřily se mu oči. Zamlaskal. Dnes mu letí karta! Devatenáct v červenejch.

„Červo!“ křikl zoufale, „a co třešně!“

„Hraj, povídám. Jestli bude škoda, ponesu ji sám.“

A zas hráli. Hruškovákovi se nepodařilo často, aby mohl utéci z domova. Což Červa, ten byl vdovec, ten mohl hrát třeba

týden v jednom kuse, kdežto on? Právě tak když bábu chytlý regma a nemohla se postavit na nohy. Napil se, co bylo po stole, Červa už nepil a Patočka klímal, jen starosta pitím vzburcoval druhou ne-li docela třetí žízeň. „Stampřli navrch!“ hlásil k výčepu, když oni proti němu hlásili figuru nebo kopec anebo aspoň tři hnidy, Červa jako uzenej, od Hruškováka by zas div nechytla sirka, tak přicházel do ráže. „Pivo!“ rozkřikl se, „a starostovi čerta a Pepíkovi taky,“ rozesmál se, „Pepíkovi, to jsem jako já!“

Tak na ně vtrhl Hamšík-Čamčík.

„Češe! Lidičky! Češe!“

„Kdo?“

„Adam!“

„To Červa už dávno ví!“ mávl rukou Hruškovák, „kam se hrabeš se svou novinou, to mu tuhle Pepík už dávno ohlásil, Pepík, to jsem jako já,“ slintal a huba se mu sama usmívala.

„Naše třešně! A voni si hrajou, jako by se ani nechumelilo. To je mi nákej spolek...“

„Dej mu karty,“ poručil Červa.

„Nechci!“

„Hraj! Na mou škodu!“ křikl Červa.

„Blázníte-li,“ rozkřikl se Hamšík. Starosta se probral jeho křikem z polospánku, vytřeštil usazené oči, co se děje. Červa ty hádavce okřikl sám. Hamšíkovi řekl: „Hraj a nekřič, bambulo! Nejsme někde ve Všelibicích, co nám řekne hostinská! A čepici s hlavy!“ chytil ho za kabát a stáhl na židli. A zas hráli, pili, rozdávali. „Počkám tady rovnou do odpoledne,“ uklidňoval sám sebe starosta, „bude ten funus, abychom Matouška pohřbili, nestálo by mi to za cestu jít ještě domů. Pivo, prosím vás, paní,“ požádal hlasem div ne pokorným, jako by se omlouval, že tu ještě sedí, on býval čím dál slušnější, čím víc pil, „pivo, jestli budete tak hodná, paní učitelová, vždyť člověk ještě tuhle ani nesnídal...“

Když slunce vystoupilo nad stromy, přiběhl konečně Zajíc Půjpac, oči vykulené, čepici v týle, a že vždycky odmítal hrát v karty, ani mu nemohli hodit návnadu, jestli by zabral. Jemu nemohli rozdat, aby si s nimi hodil. Hruškovák mu dal nalít

čerta, celou osminku. Vylábl ji jedním douškem, to ho umlčelo právě na tu chvíli. „Ty kluku,“ chytil ho Hruškovák okolo krku, „ty kluku hladová, mně ti dnes letí karta...“ Zajícovi se však podařilo přece vyběhnout - kam teď, ke třešním? či rovnou pro četníky? Jedna ženská za dva četníky, napadlo ho, a běžel pro ně; Hruškovákova, Hamšíkova, nechaly všeho a rovnou do hospody s rukama vzhůru.

„Tady mi nekřičte. Nejste doma!“ zarazil je Červa. „Paní hostinská netrpí žádné kravály!“

„Vy horempáde! Vy dědku uzená!“ pustila se do něho Hruškovanda.

„Bábo!“ křikl, „seberte košíky a alou pro třešně!“

To ji zarazilo.

„Pro jaký třešně?“

„Adam je pro vás češe už vod božího rána.“

„Pro nás, mužský?“

„A pro koho jinýho. Nevydražili jsme my obecní třešně?“

„Barko!“ křikla Hruškovanda, obrátila se, ometla práh svým podolkem, jen se zakoptilo, a druhá za ní. Adam nečesal na pořád; jen protrhával, aby zelené mohly dozrát. Žebřík měl na třetí třešni a sám s nohou na příčli poloseděl na větvi. Ženské v tom přece čuly nějakou čertovinu, přiblížily se kradmo k nůši, kterou Adam nechal u prvního kmene, a přesypaly načesanou úrodu do svých nůsí. Mohlo toho být nějakých sedmdesát pětasedmdesát liber, to ony měly v zádech, aby poznaly váhu. Už chtěly utíkat.

„Hej, vy tam,“ křikl Adam, „tuhle si to vysypte taky!“ Jako kunice k slepičímu hřadu našlapovaly tlapkami až pod strom, na němž česal, potom hrr! rafly košánku opřenou u kmene, přesypaly do svých nůsí, a když Adam ani na to nic, povídají mu:

„To voni vás mužský zjednali, Adame! Aby se sami mohli válet!“

„I ne. Ale už na to měli jít před nedělej. Toť jako vy byste, osobo, viděla cizí kozu a koza bečí, mlíko jí stříká od vemene... Proč? Nevydojili ji, nechali ji trápit. A tak vy jdete a podojíte ji sama...“

„Ale to je koza. Bečí -!“

Adam se rozesmál:

„A třešně ne? To se ví, bečet nemůže, bečet ne. A ještě by mi polámali větve a nadělali macištat, copak oni vědí, že strom není pařez ani skála!“

„A vodpoledne?“

„Půjdu na ten funus a pak budu česat.“

A česal i v úterý.

V poledne za ním přišla ta Červova vnučka. Zajíc sám odjel se třešněmi, ženské měly pré.

„Strejčku. Tuhle vám nesu, abyste měl něco teplýho do žaludku.“

„Kerá ty seš?“

„Zajícova. Madla.“

„Madlenka?“ upamatoval se. „Madlenka,“ opakoval ještě jednou, jako by mu činilo zvláštní radost setrvat na tom jméně. „To tě dědek posílá?“

„Ne, ten hraje. Od neděle...“

„A kdo teda? Táta?“

„I kdepak tatínek. Ten všechno zavírá na klíč. Chleba, petrolej, všechno. Maminka by vám poslala víc, takhle jen trochu polívky -“

„I toto, holka. Mně to stačí. Já jako žebřák, kus kůrky a horkou polívku,“ vzal od ní hrnec a dal se do jídla, „až potom večír kus uzennyho, abych nebyl jako bzdina, když mám bejt celej den na nohách. - Já vám tuhle v neděli nadával, nezlobíš se na mě?“

„I dyť my jsme holota, strejčku. Ladík je jen o rok starší a s dědou hraje při obědě karty a nic jinýho by nedělal, jen ty karty, a mě by mlátil, kdybych se mu dala... Už mám jít?“

„Nechoď. Chvilku si odpočinu. A pak ti utrhnu pár třešní. Jestlipak ti maminka nějakou dala, když je přinesla domů?“

„Kdepak! Tatínek je hned zvažil a zavřel do sklepa.“

„I to ti jich musím nasypat do klína. Tuhlety. Tu plavku bych dnes rád dotrh, holka,“ mluvil s ní jako s velkou, ale nepospíchá, něco ho nutká, aby jí to všechno vyložil, ne o třešních, ale o svém životě: „Děkuju ti, děvečko. Víš, to byla tenkrát ode mne taková umíněnost, a teď nemám, kdo by mi uvařil a za mnou to přines, hloupá paličatost. Pantáta řekl: - Kdy-

by měl tisíc zlatejch! A já - Dokavad je nebudu mít do grejcaru, u vás mě neuvídníte. Čekala, čekala, až se nakonec vdala. Teď už mě tam čeká, já to vím, a beztoho se jí zas už zdá dlouho, že pořád nejdu, já bych nerad, aby dlouho vyhlížela, už jednou mě to vyplatilo . . .“

„A kde vás kdo očekává, strejčku.“

„Ale, můj Bože, kdo. Madlenka. V nebi. Nikomu jsem to ještě takhle nevypravoval jako tobě, dítě. Oni by se mi smáli, duše jedny.“

„Proč! Vždyť je to jako pohádka.“

„Pohádka! Žádná pohádka - pravda je to. Kdyby si nebyla vzala vdovce, nemohla by na mě čekat, ale vdovec má svou a Madlenka čeká na mě . . .“

„To jsem ráda, dědo.“

„Ty?“

„Že se s naším Pepíčkem sejdu. Co já se naplakala. On měl záškrť, a tatínek ne a ne pro doktora a nalil mu sám do hubičky petráku . . . a on teď na mě čeká! V nebi! Vždyť já ani do náboženství nesmím, děda nás dal všechny vyškrtnout . . . vy tomu ale věřte, strejčku!“

„Dítě,“ vzal jí Adam za ruku, „věřím-li tomu! Jak bych tu s nima obstál, kdybych tomu nevěřil.“

Ti zatím pili, hráli. V pondělí byl pohřeb a mladý Matoušek dal malčickým hasičům vyvalit půlku piva. Dost jich tam uvázlo až do noci. Muzikanti taky. Vyhrávali, zpívali, tancovali, tak, chlap s chlapem, z bujnosti. Muzika přivábila kdejakého jucháče a všechna kanálie se tam stáhla z daleka široka, handlíři, karbaníci, všelijací bratránkové a rasíci a dohazovači a kozičkáři a veselé kopy a nedopitové a s nimi Hruškovák, ten by se ani vidlemi nedal odehnat, jak se jednou octl v tom, a Barča zůstala s Hamšíkem, ona nebyla proti nějaké jundě. „Nic nezameškáme,“ přisvědčovala, když se ožralkové smáli Adamově bláhovosti. Co karbaník Červa? S viržinkou, hnědý už do zelenava, pivem všecek vodnatý, ne však do ožralství - ó, tohle jsou jeho žně. Když mu jeden hráč pod rukou usnul, hned se hlásil druhý. A ne aby hráli dva nebo tři, pěkně v pěti, v šesti, to se dá nahrát bank! Jindy se *zdržoval* vstávat od

karet, aby si došel ven. Dnes? Položí karty a vyjde si, parta se mu nerozpadne, než se vrátí. Jda zvenčí, chtěl si zazpívat, ale vyrazil z prsou jen něco jako skřek. Zpěvu nechá, ale tuhle s hostinskou může pohovořit, aby nestála řeč. „Já nefixluju, paní,“ řekl. „Pamatujte si, Červa nikdy! Nikdy!“ pozdvihl ruku, snad jako k přísaze, ale znenadání se mu obřečelo levé oko, to šilhavé. Zasmál se. Vyňal šátek a utírá si je. „To od toho viržinka, paní. Já když hraju, mám ho pořád v levém koutku. Hrát od nedělního poledne až do outerka, to by i koňskou mrchu umořilo. Vždyť jsem taky jen člověk, proto mi oko brečí. Ale nefixluju, jistě ne. Vám to povím, paní. Já mám takovou paměť na karty. Já si pamatuju, jak jdou za sebou, a málokdo je dovede rozmíchat tak, aby je rozhodil všechny od sebe. Já už jako bych viděl, co ten druhý má . . .“ ale vtom se zarazil, zdali toho na sebe neprozradil mnoho, umkl a vrávoraje jde na své místo.

Hráli zatím bez něho, většinou už bez peněz. Nepřisedl si k nim. Má takový pocit, že to ještě hostinské neřekl všechno, žere ho to v prsou nebo jak by to řekl. Vrátil se k nálevnímu pultu.

„Paní,“ řekl, „muzikantům pivo! Čtyři dvoulitry, tuhle je hned platím. Já mám uznání. Ne jenom hrát, taky v hospodě pustit chlup, každěj chce bejt živ. Já mám uznání, co to je starat se o všechno sama. Děti a hospoda - už sotva držíte víčka nahoře. To není maličkost, i chlapa by to porazilo, natož ženskou. Milá zlatá, já vím, co je obchod. Nu, co ani nemluvíte, paní? Řekněte, nechal Červa jednou na hlavě, když k vám vstoupil? Ne! Nebo plival na podlahu? Taky ne! A měla byste vidět ve Všelibicích, a to hraju s panem učitelem - ó to vám je člověk vzdělanej a uznalej, jen hubu utře a už volá na hostinského, ty bambulo, tos už nemoh přinést loupežníky! Malá dává . . . a už to jede.“

Vy mlčíte, paní? No, dyť já, tento . . . Ale jsou všelijaký hosti, paní. Třeba se vožere a rozfláká sklenice a nadělá svinstva, a co si na něm vemete. Nic! Je rád, že je rád. Já jsem se taky napil. Piju od nedělního poledne. A nadávám? Zpívám? Peru se? A já bych moh zpívat, nikdo mě doma nečeká, nikdo aby mě peskoval, sám od nikoho nic nechci, ba ani ten vejměnek - sežerte si ho. A vona na mě - táto, táááto, Adamovi jste

to neměli dělat, Adamovi ne! Vidíte! Proto mi brečí voko, i kdybych tu viržinku neměl, stejně by brečelo! Vždyť já se vám polekal, jako by z hrobu vstala. Nebožka. Zrovna mi to tak přišlo, že to nebožka promluvila. A ruce se mi začaly takhle třást a já vám stojím celej bezduchej. No, řekněte, to není maličkost, vy jako vdova můžete mít taky s člověkem uznání. Lež s pokojem a živejm dej pokoj, no ne? Anka je po ní a ta děuka malá taky. Myslíte, že já Adamovi chtěl ublížit? Jen aby nekřičel, paní. Aby neryl do člověka, řekněte, nemám praudu? Dyť já na něj hezky - koukej, Františku, jen pro dobrou vůli, sama jste to slyšela. A co, můžu k němu dojít - Adame, co jsme si - vodpusťme si a přístup k nám do party, člověče, já tě nechtěl vokrást.

Já zas půjdu, paní. Ne, domů ne, tamhle k Šámalovi. Aspoň slovíčko byste mohla, paní... Dyť já vím, já jsem mizera chlap, ale svou čest mám taky. Toť aby si člověk připadal jako pes. No, dělejte, jak myslíte, každá věc má dva konce, a kde je líc, tam bejvá i rub. Hej, Antone, neutíkej! Chutná ti pivo? Takhle tě mám rád. S klarinetem a pěkně štemovat fidli, fidli... Já vím, že ty bys nepřišel, kdyby nebylo toho pohřbu. Tu máš, napij se. Že se mnou nebudeš pít? Tohle se ti podařilo. A čí, myslíš, chlastáš pivo! Červa dal nalít, Červa zaplatil. No, vidíš. Nevěděls vo tom a pils. A pij znova. Tu je má ruka: co jsme si, vodpusťme si. Nebo myslíš, že jsem tě upomínal? Co tě vede! Ale jak ty ke mně, tak já k tobě. A abys věděl, za Adamem sám dojdu. Dnes ne. Zejtra - ne, zejtra nemůžu, to jdu do těch Všelibic. Toníku, snad bys nebrečel! Kuš, Tondo! Co že ti Adam říkal? Ty ses mě zastal, ale do tejdne mě zradíš...? No, to tak na něj vypadá. Jakápak zrada! Ty foukáš klárinet a na funus musíš. A z krchova rovnou sem. Tak se to stalo, nemám praudu? Muzikanti pijou a piješ taky, to ani jinak nejde. Jako já. Celej život to mám na jazyce: kráva zajíce nedohoní, a tu máš, čerte, kropáč! Anka si vzala Zajíce. Třešně si teď prodává sám a všechny nás veme u huby. Kráva zajíce nedohoní, ale Zajíc *Půjcpác* dohonil Červu. A brečím? Ne! A tak je to s tebou taky, tebe zas dohonil Červa, s tím pivem jako. Ani za to nemůžeš. Funus je funus. Jako když já nebožku pochovával. Muzikanti pili, Červa není žádnej špína, však mě znáš. Ale když seš pod drnem, amen. Jářku: lež pěkně s poko-

jem a nepleť se do toho, do čeho ti nic není. Jak se říká - umřum trukum. Tohleto je horší než Adam! S Adamem se srovnám, prkenici mám, člověče, dneska napěchovanou, vokatilo se mi to, a tak pij...“

Adam zatím česal. Ženské odvážely, Zajíc vážil a zapisoval, ani on z toho nechtěl mít škodu. S ženskými Adam mnoho nemluvil, a když na něj křičely, dělal, že neslyší. Zajícovka nepřišla ani jednou, toho si všiml. Lidé si na to pomalu zvykali. „Co, Adame, všechno jim to očešete?“ volali na něj od cesty.

„I dá-li Pámbu, všechno,“ odpovídal.

Neměl, s čím by se skrýval. Na žebřík pověsil dva háky, a nemohl-li dostat na konec, větev si hákem opatrně ohnul. „Jen pojď, já ti neublížím,“ mluvil k ní. „I ty šeráde,“ zahuboval, když se mu vysmekla, „vidíš, a hákem se třešně odřely a spadly dolů. Sbírat to nebudu, to je pro dětskou chasu.“ A zas uviděl straky. „Jdeš, ty potvoro!“ zaháněl je. „Všehááá! Všehááá! Já bych ti dopřál tu pecku, ale ty to jen naklobneš a necháš! A právě tu nejkrásnější. Však se letos urodily. Zas mám plný košík. Teď dolů,“ sestupuje krok za krokem a nadnáší košík, aby neodřel ani nepolámal větve, a dole si chvíli sedne, ono to člověka přemáhá stát celý den na žebříku. Když česal, vítr k němu chvílemi zanášel muziku z hospody. Chvílemi poslouchal. On býval zpěvák, v kostele při varhanách zpíval. Teď uslyšel klarinet. Toník! pomyslel si, tohle hraje Šámal své sólo. Ani jemu to nemá za zlé; sám se s nimi nejednou poseselil.

V sobotu přišel Červa doopravdy za Adamem. Vyspalý, v límečku - krásně mu utekl týden, sotva se dokázal vyspat a aby zas už běžel do Slavikova. Ale kupodivu, nezdá se, že by se nějak zvlášť radoval. Klobouk na tři facky hluboko do čela, zamračený, uzený... Postavil se pod třešni, Adam je nahoře ve větvích.

„Tak je sobota, Adame. Vejplata. Srovnáme se. Hruškovák mi říká: my ho nejednali, ať mu zaplatí ten, kdo ho jednal. A náš - jako *Půjcpán* - ani soudit by se s námi nemohl, kdyby

na to přišlo... Ale já jim pověděl rovnou: jděte mi do háje! Adam česal a Červa mu zaplatí... no no no... to se ví, ne od metráku nebo akordem, ale takovej skrovnej denní plat tak na pivo... posloucháš-li mě, Adame -?"

Adam nejdřív slezl; pomalu, s rozvahou, s tou svou dřevní důkladností.

„A co dělá ta malá?“ zeptal se Červy.

„Která?“

„Madlenka. Přijde-li sem navečír?“

„Já bych ji hnál. Víš co ona? Ještě je při mámě. Že prej kazím kluka, když ho učím hrát karty -! A kluk? To bys nevěřil, člověče. Vyhlášeněj mariášník se před ním musí schovat. Betla, durcha, všechno -! Tuhle jsem ti přines vejplatu.“

Adam se podíval na něj, ne na peníze.

„Kolik?“

„Nemáš voči? Padesát! - Či se ti to zdá málo? Mnoho to není, ale mně taky peníze nepadají shůry. Jestli bys věřil, ve Všelibicích mě vzal vo čtyři stovky. Vidíš! A potom se řekne učitel, na Červu je krátkěj, kráva zajíce nedohoní. A dohoní! Kabrňák, co říkáš, ale náš učitel tuhle - darmo mluvit. A teď ti jdu v noci domů a pořád na to myslím, von na mě měl figuru, a k tomu jakou, tři esa, žaludský dokoupil - a jak tak jdu okolo krchova, pořád to vidím, ty tři esa, zelený, červený a teď žaludská baba... a teď se ti takhle podívám a tam vidím kříž, já si ani neušim, byl jsem zrovna u hřbitova. A teď najednou jako by mě tam táhlo, že se u nebožky ani nikdy nezastavím, jak je rok dlouhej... Hřbitov zavřenej a já ti přelez zeď, a ke hrobu a voko ti mně pláče, tohle šilhavý, a vtom se ti mi zdá, jako by někdo takhle slabě - táto, taaáto, jak mi nebožka říkala. A nikde nikdo! Slyšíš? Nikdo!

Františku, každej máme sví trápení, copak ty, svobodnej, nikdo ti neskuhrá... Tak si vemeš tu padesátku? Nebo se ti to zdá málo? Já se polepším, to máš jako v kartách...“

„Dej to ty holce.“

„Madleně? Ty nakašlu, chceš-li co vědět!“

„Chtěla jít na Boží tělo a nesměla...“

„Adame! S tímhle mi dej pokoj! Tobě poctivě zaplatím a jsme si kvit. Anebo - vezmem tě do party: místo čtyř podílů pět a bude to. Tohleto si vem jenom jako zálohu -.“

„Ať mě Pánbůh netrestá za tu pýchu, Červy, ale nechci. A spolek teprv ne, já budu myslet na jiný spolky. Letos to už dotrhnou. Sám. Třeba to bude naposled. Tamhle bych ještě rád vysadil štěp. Na jaře? Nevím, nevím -. Radši bych na podzim...“

Ten štěp Adam doopravdy vysadil ještě na podzim. Snad ho při tom ofoukl vítr nebo jak to bylo, od předvánoc byl pořád darebnej. Udělal pořádek s lidmi i s Pánembohem a v ten čas, než třešně vypučely, umřel. Právě tenkrát tu síli a zrno svěrovali zemi, jež úrodu mnohonásobnou vydá v době žní, i jeho tak uložili, ó jsou, jsou zrna požehnaná, která zemi posvěcují, rodnou matičku, třeba se sama rozpadnou v prach.

Marta učitelka

Ten rok byly velikonoce brzo, již koncem března. Tady v kopcích se však zima drží houževnatě, a popustí-li přece šlápotu na výsluní, zatne tím urputněji svůj spár do strží i do stinných břehů a ztuží je za noc v slitinu ledu a sněhu. Jenom ve vzduchu vlaje něco měkkého, kořínky, pupeny, poupata buší v kůru, všechna země se dala v pohyb a s ní vody, vítr, oblaka.

Marta si předsevzala, že na Květnou neděli navštíví sestru Marii v okresním městě při Jizeře, má před sebou víc než týden velkonočních prázdnin. V sobotu před polednem vyšla, aby k ní dojela ještě za dne, jak jí slíbila v dopise. Nijak se netěší na tuto svou cestu, přijala ji na sebe jako povinnost, bez nedočkavosti, bez radosti. Když potom kráčela dlouhou cestou z Hlavice k městečku v údolí, oživuje v ní její nechuť, ačkoliv si uložila zapomenout na všechno, co jí přineslo trpkost. Jede se smířit se sestrou, to je nejrozumnější, co se dá dělat. V otevřené krajině prozářené sluncem vnímá odevšad jarní vlání; jaký obzor se před ní otvírá, jaká nedočkavost růstu i květu proráží z polorozmrzlé země, kde pod sněhem bublá, klokotá voda v tolika pramínkách. Naplňuje ji to pocity něčeho marného, zmařeného. Ale je tu přece spokojena. Cestou přes vše-libickou pláň se jí připomíná, jak sem přicházela před desíti lety poprvé. Vystudovala v Boleslavi a chtěla učit dole v rovinách, aby měla blízko domů, jenže jí nabízeli místo až od října, kdy měl některý mladý kolega odejít na vojnu. Ona nechtěla čekat a rozjela se do Turnova. Tam se jí inspektor zeptal: „Nebála byste se začít v Hlavici?“ a ukázal jí to na mapě. „Musím podporovat sestru...“ „Je to hodně daleko od dráhy.“ „Aspoň ušetřím.“ A třetí den jela. Na nádraží v Hodkovicích se dověděla, že autobus jezdí časně ráno, druhý až v poledne. Nějaká dobrá žena zastavila nákladní auto a to jí dovezlo do

Českého Dubu. Dál se nedá jinak než pěšky. V jedné ruce proutěný kufr s prádlem a s knihami, v druhé housle v dřevěném futrále, šla, odpočívala a zase šla, jaká to byla nekonečná cesta Horou na Roveň! Tam si musela sednout, vydechnout. Po chvílce poponášela dál kus po kuse svá břemena, u Borku zůstala sedět. A opět se přinutila vstát a jít k té Hlavici, o které nikdy neslyšela, kterou ještě odtud ani neviděla. Dohonil ji kravský povoz, poprosila, aby ji svezli, a byla tak vděčná, že mohla sedět na pytli a poslouchat, kam jede vdova, že do mlýna na Doleček, odtamtud je už Hlavice jen do kopce. Jen do kopce, ale do jakého! Zařala zuby, sebrala břemena a zas kousek šla; ruce se jí klepaly, kufr jí vypadával z naběhlých prstů. Po chvíli ji dohnal hoch s trakařem, poslala ho vdova, co ji svezla, aby jí pomohl - a od té chvíle se všechno obrátilo, v Hlavici ji už čekali, ve škole měli pro ni pokojík, vítali ji jako svou.

Srostla brzy s podhorskou vsí a zůstala tam, ač by se byla později dostala snadno na jiné místo víc na světě. Co si mohla přát víc! Měla svou práci, která jí zabírala čas i myšlenky, své žáky, kteří jí měli rádi - ten hoch s trakařem byl jeden z nich, a jaký rozšafa, vloni se oženil. A lidé tu jsou upřímnější než v kraji. Láskalo ji čeření smrkových korun ve větru, na něž se dívala ze svého okna, a vypravila se k nim. Při cestě okopával děda souvrať a zdálky ji pozdravil - „Pěkně vítám.“ Zastavila se s ním a víc z rozpaků se ho ptala, co dělá, jestli tu bude něco sázet. „I ne, jen aby to tu bylo u cesty hezky urovnané.“ „A kam bych takhle došla?“ „Do Polohlav. Ale tam nechoďte, tam už jsou Němci. U nás je to hezčí.“ Tak se tu tenkrát seznamovala s krajem, a brzy jej pokládala za svůj. Obrátila se i dnes k němu tváří, vidí odtud svou Hlavici s kostelem nad vsí, své stráně, kudy chodívala, školu, hospodu U Tvrzníků, kde denně u okna obědvá (a kdyby u sešitů zapomněla na jídlo, půl vsi se bude divit, proč jde tak pozdě).

Dívky ji v prvním čase dokonce zvbíly, aby s nimi chodila do jejich věnečků či k jiné muzice a ona tančívávala s mládenci i se sousedy. I tam přinášela s sebou odlišnost své bytosti i odlišnost povolání a nepomyslila na nikoho z těch, kdo ji brali při tanci okolo pasu, aby se musela zardít, zahrada jejich snů zůstala uzamčena. Pocházela z četné rodiny a usouzená matka

jí vstúpila do mysli hrůzu před manželstvím, které ženě přináší jen starost, děti, nemoci. Nesetkala se s nikým, kdo by jí vábil. Ani nevěděla, že se jí v samotě stáhly rty odříkáním i vůlí k němu v rysy chladné a přísné; zněla, leč nezvonila, měla svou barvu, ale tšpyt jí byl vzdálen. Tak chodívala po vsi i mezi poli a hájky, vyšší i statná, nikoli však bez vláčnosti, s vlasy maličko narudlými a jen za futeří ovázanými šátkem, a svou odloučenost přijímala jako řád svého života, ne jako trest.

Ne, neprožila žádnou krizi, než sem vrostla. Krajina ji okouzlovala. A večer poslouchávala rozhlas. A nemusela o sobě vypravovat, byla tu svobodná, bez houfu sourozenců, kterým studie nejstarší ubíraly místo i chleba. Matce psávala neděli co neděli, i to přijímala jako povinnost, ale spíše o jejich starostech, o nichž bylo lehčí psát než denně poslouchat jejich růženc. Daleko byl lehkomyšlný otec, který se od jednoho neúspěchu dochvástal k novému, a to ještě častěji, než se narodilo nové dítě. Šest dětí v městské rodině, jaká neodpovědnost. A on si ještě vyhrává s přáteli v kvartetu, ba i doma zpívá, a lituje-li čeho, pak hlavně toho, že musel prodat klavír. To všechno zůstalo daleko a zpola neskutečné, její pečlivá i starostlivá duše tu okrávala v odloučenosti jako jiné na výsluní. A stávalo se nejednou, že se o velkonocích vymluvila na neschůdnou cestu - často to bývala pravda! - poslala matce peníze a sama zůstala ve svém dívčím pokojíku.

Nelákal ji přece zprvu svět? Nevstávala někdy s podivnou trpkostí na přísných rtech, nepřečázela se zapřenou neukojeností po svých osamělých cestách, které častěji směřovaly pod smrkové koruny, jež se nakláněly v západním větru, a prudkým srážem do těch Polohlav, kde nikoho neznala? Ach, něco neznámého, závratného! Ale stačilo, aby si připomněla matku a křik doma, kde dorůstající bratři narážejí jeden na druhého v těsném bytě - a ona se vrátila k svým povinnostem, honem do školy a rovnou do knihovny, mládeži půjčovat knihy a pak se žáky cvičit v Sokole! Musela arci obětovat mnohé, neměla-li pomyslet s včítkami na svůj klid. Ani sama sobě nepřiznávala, že nějaká naděje dřime v koutku její bytosti, ač se vši vůlí snažila, aby zmrtvělo, co snad ani nikdy nežilo: snívala, že se jednou vrátí k sobě samé, až bratři dorostou a budou mít za-

městnání, až nejmladší Mára dostuduje a zastoupí jí v její povinnosti k matce i k rodině.

Co se s ní děje dnes? Proč vzpomíná, proč jí vyvstává z paměti všechno, co dávno pominulo? Došla nyní k Rovni nad příkrou stráň, kde se říká v Hoře, a dívá se dolů. Vůbec se jí nechce do městečka na autobus. Vyhýbá se těmto cestám, jak jen může; její klid se drolí, jakmile opustí zívětrí pokojných dní. A dnes jede obzvlášť nerada. Slíbila sestře, že u ní pobude několik dní po Květné neděli, než pojedou domů k matce. Mára! To je to bolestné místo jejích vzpomínek. Neučila ji právě ona této odloučenosti? Utrhovala sobě a posílávala domů, aby nejmladší mohla vystudovat, právě proto se držela na vsi, kde mohla žít laciněji, nemusela se oblékat, mohla chodit v šátku.

Ale Mára před maturitou - před maturitou! - nechala školy školami a vdala se proti jejím i matčiným radám, a to za právě takového větroplacha, jako byla sama! A teď? Od předváncoc chová třetí dítě a ona si může utrhnout znovu, znovu posílat a znovu se starat. Nevyčítá jí svou pomoc, není lakomá, ale jak se smířit s tímto fanfarónstvím, jehož konce předvíдалa! Koli-krát jí říkala - Nechod' s ním, počkej, až dostuduje práva a bude mít místo. To se ví, neposlechla, jejich Mára, tatíčková Mára, on jí tak začal říkat, že má dar zpěvu, a ještě se jí smála, že je moc rozumná, moc opatrná, ani ona ani její Slávek vůbec nepomýšlejí na vdavky. Aspoň že si jí potom vzal, její Sláveček, ještě aby mu byla vděčná, a to jak Mára, tak ona. Co by si však byli počali, kdyby též byla taková jako ona? A co by si byla počala matka, když otec před dvěma lety náhle zemřel takřka s houslemi v ruce! Ano, ovlážily se jí oči, to byla jeho radost, housle. A pohřeb měl krásný, tolik muzikantů se sjelo, zpívali mu, hráli na poslední cestu. Mára mu nemohla ani na pohřeb, byla v porodnici, jak to potom oplakala, že jí nic neřekli. Marta to zakázala matce, sama musela mít rozum za ně za obě. Její děti jí přišly dost draho, aby dovolila hazardovat s jejím zdravím. Tři děti, to je starost. Představila si sestru, jak plakala, jak odmítala jídlo, a hovoří k ní skoro nahlas - Ach, děvče, život není jen cit a jen láska, život je starost, život je povinnost. A tu se zastavila - můj život. Co kdyby to nebyl celý život? Kdyby to nebyl pravý život, kdyby měla pravdu

Máři? Ale ne, ne, já mám pravdu, stáhla své přísné rty, které nepoznaly krutou milost lásky ani hořkou žertvu polibků.

Ze stráně zahlédla tovární komín, domy. To je první cíl její dnešní cesty. Z Českého Dubu pojedou autobusem na nádraží do Hodkovic. Měla bych se vrátit, pomyslela si, ale ví, že to nedokáže, sehnula se, jako by na sebe přijímala břemeno, a schází do údolí, do údolí ze své návětrné samoty. Než nasedla do autobusu, nakoupila sestřiným dětem trochu hraček, nějakou sladkost, mnoho ne, nesmí příliš utrácet, budou potřebovat spíš peníze než hračky, pomyslela si zatrpkle - a jela k sestře.

Když tam přijela, on - tak říkaly s matkou jejímu muži - byl ještě v kanceláři; písaři po nedokončených studiích v nějaké továrně. Máři ji přivítala sama, s křikem, s řečmi, s upřímností, taková je odmalička, šlehlo hlavou Martě, kdo by se na ni dokázal zlobit, vidí-li ji před sebou, lehkomyšlnou, dryáčnickou, upřímnou Mářu. Vždycky se dovedla radovat z ničeho, dovedla zpívat o hladu, stejně jako když ji nic netlačilo, a když ji potkala nějaká svízele, pohodila hlavou, až na ní hřiva zavylála. V tom se nezměnila, chytila Martu ve dveřích a zatočila s ní, že ona sotva dechu popadá - ale její plavé vlasy zatím nějak povadly a zplihly, její oči se sice ještě teď třpytí a smích jí také hloubí dolíčky ve tvářích, vedle nich se však usadily vrásky, a vrásky našly i čelo, to jásavé, neodpovědné čelo Mářino. „Holka,“ Marta si ji prohlíží, „vždyť ty jsi celý tatínek,“ a náhle ji přemohl pláč a rozplakaly se obě. Mladší však uviděla děti, že se na ně dívají udiveně, zahovořila v slzách a přesto se smíchem, u ní to je obojí lehce možné:

„Zato ty vypadáš překrásně, Marto. Vždyť ty budeš mladší nežli já! Prozrad' mi, jak to děláš!“ honem si přičísala vlasy, odložila zástěru trochu moc kuchyňskou. Ale už mezi ně vtrhly děti, dvě na zemi, třetí v peřince, přišly trochu rychle za sebou a teď se chytají mámy za sukni, nenechaly je dlouho, aby se navzájem prohlížely a jen spolu vypravovaly.

„Musím něco koupit a vezmu je s sebou; tu maličkou mi tady pohlídáš,“ rozhodla Máři a strojí honem děti i sebe. Marta by měla být ráda, že u sestry nenašla viditelnou nouzi, a přece si musela uvědomit, že sestra se má do čeho obléknout, ona i děti. Máři nakonec vklouzla do jarního kabátu, rázem je jiná, městská. „To mi koupil manžel,“ řekla poloomluvně, „za tuhle ma-

lou,“ sehnula se k roběti. Marta kývla; aspoň to. Ale hlavou jí šlehlo: ty si to nedopřeješ, na dvacet kroků je na tobě vidět, že jsi přijela z horákova. Obě starší děti se však už tlačí do dveří, že půjdou naproti tátovi, a Marta tu zbyla sama s tou maličkou v peřince.

Robě spí a ona se může konečně rozhlédnout po sestřině bytu. Kuchyňka malá, ani místnost vedle není větší a všude nábytku a roztahaných dětských krámů i hraček; jakmile odešla sestra, všechno jako by zpustlo, ona prozáří leckterý stín. Marta chtěj nechtěj musí srovnávat. Ne, nezvykla by si takto žít, tam v horské samotě má svůj klid i svůj svět: znenadání se jí zastesklo po její komůrce ve škole i po jejích věcech a připadá si tu docela cizí, ani hotelový pokojík by jí nebyl tak cizí jako příbytek sestřin.

Jaké jsem to jen měla dnes myšlenky! Proč bych nebyla spojována? Nemám všechno, jak jsem sama chtěla? Vždyť je tu tak dusno! A venku svítí březnové slunce, otevřu zatím na chvíli, zalyká se skoro v těchto výparech dětského prádla. Marie se vdávala příliš brzo, usuzuje o nepřítomné, prohlížeje halabala uklizený byt, na všem to je vidět, ze všeho to je cítit, a příliš pořádná nikdy nebyla. Marta se vyložila raději z okna. Dívá se k řece i na luka, kam se odtud otvírá pohled, a utvrzuje se ve své jistotě. Jak srostla s tím zapadlým horským koutem, jak tam bude zas pěkně, až tam zavládne slunce ve vši slávě.

Ale jak se tak dívá, opět se jí vracejí její ranní myšlenky - snad je to vzduch, snad jarní pohyb země - a ona cítí ve vláčném březnovém povětří své tělo, když se přitiskla na rám a přilehla prsy na okno, něco smyslného a neukojeného vlaje dnes nad celou zemí, vítr se probírá vladařskými prsty ve větvích a loudí z větví i ze strání pohanskou píseň úkoje... Cítí své tělo, jehož se byla odříkala, snad se v ní něco zlomilo. Snad to způsobil tento sestřin pelech, myslí si s nenávistí, nikoliv k ní, ale k tomu, co tu zbylo ve vzduchu i na věcech, k tomu zrovna hmotnému svědectví mladé lásky, v němž se děti rodily i počínaly, zbylo to tu ve vzduchu, a něco podobného se sem tlačí i zvenčí.

Holčička se v kočárku zavrtěla - dobře děláš, dušičko, že mi připomínáš nějakou povinnost, řekla sama k sobě Marta a jde k její postýlce, aby ji utišila. Ale ta zas už spí a tiše oddychuje

droboučkou hrudí, která se pravidelně zvedá i klesá. Marta se k ní naklonila a dívá se na ni, dívá. Ach ne, neunikla svému rozechvění, březem se dále tlačí do oken, nepokoj, píseň, snoubení a také v sestřině přibytku zbyla píseň a zbyly polibky i objetí. Svíjí se tedy do klubička, jako by se chtěla bránit, a stahuje své odříkavé rty k vůli, která ji dnes opouští.

Nebyla tu u sestry, co se ona vdala, a neviděla její děti; dnešní příjezd má mezi nimi přinést smír. Ani jindy neviděla takto zblízka malé dítě: styděla by se před každým dívat se takto zblízka na nevrozeně, sama se toho v duchu odříkala, proto snad ten stud. Když je teď sama, přiklání se k děcku, cítí jeho droboučkový dech, vidí jeho tváře, nos, obočí i ručičky, které v pěstích položilo pod bradu - Bože, snad nebudu plakat, lekla se sama sebe, jak se jí najednou lítost žene do očí, lítost nad něčím, co se nevrací, nad planým květem i nad spokojenými dny.

Chce se vzchopit, k čemu pláč, říká si urputně, vždyť mám všecko, co jsem chtěla, vždyť bych se sestrou neměnila, nemám čeho litovat, k čemu taková bláhovost - ale marně, tiché slzy jí kanou po tvářích a smáčejí dětskou peřinku, slova, jež si vůlí prikazuje na rty, nacházejí je rozpolcené ve škytající jizvu, její odříkavou a přece sobeckou pýchou proniká krutý žal, pod jarní blůzičkou se váhnou její prsy, jak marně, jak marně - palčivá krutost jejich bradavek nebude ukojena, ani mužská pěst je nestiskne, aby ji uvrhla v slávu i v ponížení, v bolest i v radost, v hrůzu i ve štěstí, jejich palčivé tíže neuleví ani hladový i nevědomý čumáček nekřtěňátka, obtížila je nad cizí kolébkou jen marná žalost a marná touha.

Nenasytné pole

1

Byl právě čas, kdy se v rovinách okopávají řepy, tady na horách se pleje len. Tam, kde se tok Mohelky prohýbá a vine k sobě rameno Oharky, i níže při Ještědce, která přitéká od půlnoci, všude kvetly louky, ohnivě upolíny, plaché kuklíky i vysoký krvavec, a na pasekách třezalka a v bramborových brázdách se plazí svlačec, také on rozpuke, až po úplňku zas přijdou tmavé noci, a jeho květ voňavý, bělostný, jako útržek svatebního závoje... Tenkrát v rokelské chalupě chystali první svatbu. O druhé neděli po svatém Duchu se všechny nevěstiny sestry vypravily na ranní, aby slyšely ohlášky Anny Třímkové s Karlem Bočkem z Chvalčovic. Nevěsta jediná zůstala doma. Starý Třímek tak jako tak dost bručel, že půjdou jako s procesím, a sám šel až na hrubou. To se jim ostatně hodilo. Měly se konečně rozhodnout, jak se která ustrojí, a kdyby byl tatík doma, zbytečně by ho dráždily svými pentlemi a závoji... Jemu se to bručí, ale ženichova strana neustoupila od slavné svatby, vždyť se Anna vdává do živnosti, a nehledíc k jiným přípravám, sedm kočárů přijede pro svatebčany! Ženich původně chtěl, aby všechny nevěstiny sestry šly za družičky, ale tomu se starý opřel se vši urputností. To tak! Bláznit! Aby jich šlo za družičky všech pět, co mu zbudou doma - jako když se vlašťovky slétnou vedle sebe na drát, jich by právě tak bylo celé hejno.

Shodli se na tom, že půjdou tři, jenže ony stále ještě nerozhodly, které to vlastně budou. Bětka zůstane ovšem doma tak jako tak, zastupuje zemřelou matku, také připraví šaty i závoj, učila se po dvě zimy šít. I dnes zkusí s nevěstou šaty u čelních oken velké jizby. Bětka je drobnější, ale její rozumná a soustředěná povaha ovládá všechny ostatní, ona vlastně vede celou domácnost od svých třinácti let a všichni to vědí - i Helena,

kteřá dnes vařít místo ní. Vařít a vzteká se. Už předem ví, jak to dopadne s tou družičkou, i ostatní to už v duchu rozhodly, jenže se bojí začít: budou chtít, aby ustoupila ona. Co jim odpoví? Ani za nic! Naschvál ne! Bouchla troubou, snad právě proto, že si nikdo nevšimá její viditelné zlosti.

Vtom přiběhla zvenčí nejmladší Maruška, teprv jedenáctiletá. „Aničko,“ křičí hned u dveří, „Aničko, viď, že já půjdu za družičku! Já ani nemusím mít nové šaty, mně stačí takovýhle věneček, jako jsem si upletla z kvítí, podívej se...“ otočila se před okny místo před zrcadlem a na hlavě má doopravdy věnec z lučního kvítí.

„To víš, tebe nenecháme doma,“ usmála se nevěsta, které teď je doma všechno drahé. I Blažena se to snažila obrátit v žert: „A mládence bys měla?“ zeptala se úmyslně hlasitěji, než mluvívávala jindy.

„Což o mládence,“ trhla rameny Maruška, „to už se nějaký hlupák najde!“ Tomu se zasmály - až na Helenu. Zas třískla troubou. Naschvál. Ostatní si jí radši ani nevšimají, hned by byl oheň na střeše, a Anička rozmlouvá dál s Maruškou - „Tak věneček a už to bude... třeba bez šatů, jen když kytičky...“ a to je znovu rozesmálo, jak by ne! Od masopustu se už moří, co si která vezme na sebe, a u ní je to tak jednoduché. Proto se smějí - a také doufají, že Helenu smíchem odvrátí od jejího vztekání, smíchu ona nejtíž odolá při své povaze.

A když se tak nejvíc smály, vstoupil do světnice starý Třímek. S holí v ruce, nevysoký, v černém, neboť jinak ve svátek nechodil; zastavil se mezi dveřmi. „Co se smějete?“ okřikl je a jediným pohledem to přeměřil všechno, jak parádu, tak také to, že se tu schylovalo k hádce. „Vy jen se strojít, a co to bude stát, o to se nestaráte!“

„Tati,“ nedala se odstrašit Maruška, „svůj věneček si upletu sama.“

„A šaty?“ starý trochu změkl.

„Mně stačí věneček. A něco se tam po holkách najde, viď, Bětuško, jen to založíme, přešijeme, opentlíme,“ štěbetala nejmladší a její široké řezáky se jen kmitají mezi rty, ale vedle nich se ukazují zoubky drobné, špičaté a v ní celé je něco takového lasičího, stále jako by něčemu unikala a stále jako by věděla, že všude proklouzne, kam se jiná neodváží. „Jen počkej,

ty děláš, jako bys byla sama!“ vyjela si však na ni znenadání Helena. Nechala plotnu plotnou, slzy měla na krajíčku, leč rukou jí jela po věnci ne-li docela po vlasech, ona ledacos uměla svými nehty, to Maruška znala.

„Co se ty hádáš!“ předskočila však před nejmladší Blažena, která vlastně Marušku vychovávala, „Maruška půjde za družičku, ale ty budeš doma vařit!“

„Já! Všechno jen já. Vy jinou ani neznáte. Jako by nás ani nebylo šest! Kdo má jít do chlíva? Helena. Kdo má všechno odřít? Helena! A kdo má zůstat doma? Zas Helena!“

„Tak dost,“ křikl hospodář. „Už je rozhodnuto. Nebo chcete jít všechny? Jako když vlaštovky sednou na drát -?“ Ta představa se rokelskému Třímkovi pořád vracela na mysl. Šest holek. Šest nevěst. Šest svateb. A každé věno. To není maličkost v takové chalupě! Protože mu umřela žena, musel si je všechny nechat doma, aby větší opatrovaly menší a aby hospodařily. Což o to, dělat dovedou. Nechoval je jako v perince: tvrdě. Však ani sebe nelitoval. Nebyl žádný krkoun, ale počítat musel. Na téhle první svatbě mu obzvlášť záleželo. Ve všem zachovat míru. I v šetrnosti, a to teprv není maličkost. Ale nic naplat, zatít zuby a pěkně je lípat jednu vedle druhé. Co? To se ví, stovky. Zelené. Kampak s pítkou, sousede! A tohle je první, která se vdává, podle ní budou lidé soudit na ostatní. Jak se chleba načne, takové jsou z něho krajíce.

Když konečně byla ta svatba, díval se na ně z přístěnku, jak vycházely. Měli ještě takové starobylé dveře, které se zavíraly na dvě půlky, nejdřív dolní, pak hoření. Dnes je otevřeli dookořán. Nejdřív se v nich objevila nejmladší Maruška. Pak Blažena, která jí vychovávala, za ní Lidka... Jako včelky když vzlétají z česna, jedna, druhá, třetí... Dál se už nemohl dívat, sám vedl nevěstu, to zas viděli ostatní. Ve dveřích se objevila nevěsta jako v rámu, bílá na tmavém pozadí. Zastavila se, vzhledla, pak teprv překročila práh. Už není jejich, ještě však není ani ženichova; a vykročila na schody a po stupních sestupuje dolů.

Bětka s Helenou vyběhly na dvůr, jenže v zástěrách. Starý Třímek se ohlédl, zdali je všechno v pořádku, a tvář mu zjas-

něla do úsměvu. Dobře, že nedal na ženichovy řeči, takhle to byla svatba, jak se sluší a patří. Večer o muzice jich stejně zas bylo šest, těch rokelských děvčat, třeba jedna byla už pod čepcem. „Nevěstiným sestrám sólo!“ křikl ženich, který se nijak nelekal, že si odvádí nevěstu z tak početného houfu. Kdo skočil nejdřív? To si mohl myslet! Maruška, nejmladší, té nohy tančily samy. A zas jich bylo šest v kole a všichni okolo nich zatahují kruh. Starý se zamračil. To ani ten cumlík nemohl zůstat sedět? „Do kola!“ křikl a sám vzal k tanci vdovu, která jim na svatbě pekla a vařila a smažila. Jak se chleba načne, takové jsou z něho krajíce. Aby jich zkrátka nebylo vidět tolik pohromadě; aby se ženiši nezalekli, s kolika se budou dělit, kdyby se ohlíželi k rokelské chalupě.

S tímhle se Třímek nikomu nešvěřoval, a holkám zvlášť ne. Ale Jan to věděl. Syn. Mezi šesti holkami jediný. Byl po Anně nejstarší a týkalo se to vlastně především jeho. Ale nezdálo se, že by si to bral nějak k srdci, třeba právě jeho držel otec nejvíc na uzdě. Ne že by byl nějaký rozchlapa, chtěl však tohle nebo ono zlepšit, měl pořád ve své plavé hlavě nějaké plány. Starý souhlasil jen s tím, co udělali sami, co nic nestálo. Tak třeba kompost. Že byl právě čas, kdy se okopávaly řepy a protrhával mák - na to stačí holky - začal s kompostem hned s neděle po té první svatbě. „Než začnou sena!“ rozhodl Třímek. Sám v ten čas kopal na Brouskách pařezy. A takhle jednou navečer tam Honzík přijel s valachem, aby jich fúru odvezli domů. Naložili, bylo už jen potřebí sebrat utroušené kořeny. „To udělám sám,“ řekl starý, „ty si zatím vem kůsu a hrábě a nasekej krmení.“

„Já nevím, radši bych vám s tím pomohl kolejem dolů...“

„Copak jedu poprvé? Ještě se budeš moci otočit s valachem ke kompostu.“

„Já nevím. Ouvozem dejte pozor.“

„Sepnu kolo řetězem.“

„Tímhle?“

„Ten vydrží -“ utrhł se starý. To se rozumí, on by hned koupil nový. Ale kde vzít kupidla! Kolikrát už sjížděl ouvozem z Brousku dolů k Rokli! Honzík se domnívá, že nemá dost pevnou ruku? Aby se nemejlil! Práskl bičem, vzal oprat z klavnice a jede. Sám jde po břehu a jednou rukou přidržuje vala-

cha, druhou klaněti. Když byl už skoro dole a nejprudší svah měl za sebou, najednou něco ruplo. Řetěz! šlešlo mu hlavou. A vůz sebou doopravdy smýkl. Třímek strhl valacha zpátky, aby držel, sám skočil před vůz do koleje hlubokého, úzkého úvozu. Co udělá? Musí okamžitě zadržet vůz, než se svou vahou rozjede, pak by ho už nezastavil nikdo. Noha mu sjela mezi kolo a brzdu, pravá, ale on toho nedbal, oběma rukama chytil loukotě kola, zaťal zuby, vzepřel se, vzpíraje zároveň pravou nohou kolo asi tak, jako by je zaklínil kamenem. Třímek není velký, ale ulehký, a když se teď napjal, zrudl a oči mu vystoupily takřka navrch hlavy, jak je vyvalil, a ejhle, dokázal to, zadržel vůz. Neopíral se do něho sám. Taky starý valach takřka visí na voji, jak drží, zdvihaje hlavu, aby podepřel chomout. A tu se Třímek opřel vši silou o vůz, uvolnil zlehka pravici a sahá po řetězu. Šlo to. Nárazem o kámen se přerazil v chatrném článku, ale stačí, aby jej sepal o několik článků dál - a bude dobře. Mohl ovšem křiknout na Honzík. To tak! Aby si myslel, že má ve všem pravdu! Dokázal to sám, vůz už stojí. Zpolehoučka chytil oprat. „Ou čehy!“ křikl. Valach měl stočit jen voj, aby se kolo opřelo o břeh a on mohl uvolnit nohu. Ale kůň se najednou mimo nadání vzepjal a sápl vojí právě na druhou stranu - a padá, padá. Třímek to dokázal, ale chatrný kůň to nevydržel. Svalil se přes voj a vůz popojel, než ho zadržel řetěz, popojel sice jen o krok, ale ten stačil, aby vůz plnou vahou najel na jeho nohu.

Třímek ucítil pronikavou bolest, až zařval - a omdlel. To už neslyšel, že Honzík volá od jetele a že k němu běží. Skoro současně přiběhli dřevaři z lesa. Sochory mu uvolnili rozdrocenou nohu. Valacha podřízli; dodělával. Třímka odvezli do nemocnice, odkud se vrátil až na podzim - chromý.

Doma zatím hospodařil Jan. Ono to má také svou výhodu, když je ve stavení celý houf děvčat. Nejstarší Anička se sice odstěhovala do Chvalčovic, ale doma jich zbývalo pořád ještě pět. Sklidili, připravili setbu, všechno jako jiná léta. Ani když se hospodář vrátil, nic se vlastně nezměnilo. Nechtěl připustit, aby mu odňali nohu, a rána se už nikdy nezahojila docela. Nemohli u něho vysedávat. Honzík jim vždycky ráno omlátíl

na mlátiče stranu nebo dvě, pak vypráhl od žentouru a jel do pole, ať si s tím už na mlatě poradí samy. Což o to, Bětka se vyznala ve všem jako stará hospodyně. Syn se zastavil u otce leda na chvíli, aby se s ním poradil, a že starý spal na komoře, bylo to někdy jen pár slov za celý den. Hospodář si zatím zvykal na výměnkářský chleba, tak by to řekl. To ho žralo víc než noha. Do jara byl z bývalého hospodáře Josefa Třímka pouhý stín.

Potřeboval si se synem promluvit o samotě. Už na to dlouho pomýšlel - ale holek všude plná chalupa. A také ho to táhlo ven. Belhal zatím jen po záhrobcí a po dvoře, to mu však bylo málo, právě na Červenici odtud nebylo vidět. A jednou takhle v dubnu se tam vypravil za synem. Po mezi - ani pomyšlení. Musel po cestě dolů k silnici o berli a holi a trvalo mu to neobyčejně dlouho. Mlynář ho mohl vidět po celou tu dobu skrze olše. Ať viděl nebo neviděl, šel už od vody, když on přicházel k silnici. Rokelský Třímek sedl na patník, mlynář na druhý. To bylo jeho - jak mohl, utekl ze mlýnice. Teď kouřil a díval se po tom poli.

„Červenice,“ řekl, „kolik toho vlastně je?“

„Pro vosum korců.“

„Mám to tu zrovna pod oknem.“

„Ba,“ přisvědčil Rokelskej.

„A Helena se bude vdávat?“ začal mlynář odjinud, ale očima pořád lpí na tom poli.

„O které Heleně mluvíte, mlynáři?“

„Ale o vaší, o které jiné. Stárneme, Třímku, stárneme... A Bětušku taky musíte jednou vdát. Či si je rokelskej hospodář chce nechat všechny doma? Takové nevěsty jako vaše! Ty jsou z práce, o ně není žádná starost, ženiš se budou předhánět. Ale vdát je, to není maličkost, sousede. Nepustíte je z domu ani nahé ani s prázdnu. To by se nebožka musela obrátit v hrobě! Jsou z chalupy! Nemám pravdu?“

„Každej ví, kde ho bota tlačí,“ sešklebil Rokelskej tvář a mimoděk nadzvedl svůj zchromlý hnát před sebe a dívá se na něj. Přebalil nohu pytlím, aby ušetřil bačkoru i obvaz, šetřil aspoň na tom.

„To ju, to ju. Ale kdybyste si to jednou nějak rozmyslel a chtěl Červenici prodávat, vzkazte mi. Já bych zaplatil lepší

než druhej. Mám to tu před voknem... už kvůli tý drůbeži a tak vůbec -“

- Copak já prodávám Červenici? nadzvedl se Třímek a chtěl to křiknout. Ale noha zabořila, přisedl znovu na patník a mlčí. Na mlynáře se nemusí ani dívat, zná jeho žízeň po poli. Skoupil by každou šlápotu dokola kolem, kdyby ho mlynářka nedržela, jen ve mlýně ho všechno pálí. Přiznal se na mlýn a zůstala mu takhle hladovost po kuse země, tím žiravější, že ji musel potlačovat. Ale s rokelskou Červenicí, s tou by bylo jinak. Ženská má vždycky na paměti drůbež, a je-li pole takhle div ne pod oknem...

„No, spánembohem,“ vstal Rokelskej, podepřel se o berli a šel za Honzíkem na pole. Zaťal zuby a kulhal co nejmní. Kdyby přece jednou k něčemu došlo, aby mlynář nechtěl využit, že se takhle vleče jako lazar. Vydržel to právě za habří, co vroubí mez. Tam se musel opřít a odpočívá. Zpotilo ho to. Nikdy ještě nepoznal takovou slabost; že byl vždycky zdrav, ani si neuvědomuje, že se o něj pokoušejí mdloby. Domnívá se, že je to víc z hladu, a ulomil si sousto chleba a pomalu je žvýká. Přichází doopravdy k sobě, ale dál se ještě neodvažuje, také není žádný spěch. Dívá se zatím po tom údolí, které se táhne při Mohelce od Sychrova k Libiči. Jak dlouho je neviděl. Při vodě se tu od války táhne silnice, ale stane se častěji, že na ní nepotkáš ani živé duše třeba za pravého poledne. Nic se tu od loňska nezměnilo. Odejdeš - a kámen se nepohne, pomyslí si. I dnes vidí tu zemi jako hospodář. Kam dosahuje spodní voda, tam se na stráních černá smrč. Ale nahoře už písek a borovice a jalovec, ti dva žízníví se svým hladovým druhem. Od Trávníčku se údolí rozšiřuje a na stráních při vodě pole. Také jeho. Ještě nahoře mu patří lem lesa a potom dolů až k silnici všechno. Proti vodě rokle, níže potom pole, patřící k chalupě na Šicholce, mezi tím rokelská pole, nějakých pětaticet korců kopcovité země, s lesem, s hájkem nad stavením, se stráněmi, s vysokým břehem a s paloukem v Dolcích už hezky pod mlýnem.

Sám se pozdě ženil; v pětaticeti. Musel vydat sestry, než se dostalo na něj. Rokelská chalupa se nedá dělit. To je jako zákon. Ani voda nepoteče do kopce, ani země nepřiděláš. Nahoře les, dole voda, za zády rokle... To všechno ví, a přece to

ještě jednou obhlíží, ne očima turisty, věcně, takřka to očima ohmatává zkoumaje přitom, co na kterém poli zaseli za jeho nemoci, dívá se na všechno jako chalupník, jako zeměhryz, který se tu ryl v té hlíně od svých pěti let, kdy unesl bič... Ta pole ho vychovávala. Býval dřič. Držgrešle. Korunu obrátil třikrát, sebral každou třísku. A když potom ovdověl, trojnásob. Jak jinak by mohl nejstarší vyvdát do Chvalčovic na živnost; pro Bětku měl už podíl v záložně. Jenže ten se teď za jeho nemoci napolo rozplynul, třeba si vždycky říkal, že by mu ruce musely zchromnout, kdyby na něj měl sáhnout... Ruce mu nezchromly. Ty ne. Zato noha! Zase sešklebil tvář, opřel se o berli, tak asi kůň zalehne do chomoutu, a jde na pole.

Honzik vláčí ozimou pšenici. Sotva otce uviděl, přitáhl oprať.

„Bětko ti posílá svačinu.“

„Ale to nemusela, za chvíli pojedou domů.“

„Najez se...“

„Vy nebudete?“ vzal od něho syn chleba, a rozlomiv krajíc, podává mu půl.

„Já až doma.“

„Co říkáte pšenici?“ sedl si Jan na kabát, který tu ráno položil. Nechtěl, aby otec viděl knížku vyčuhující z jeho kapsy. Tak rád četl, ale otec ho od knihy vždycky honil. Že však teď vlastně hospodařil sám, brával si knížku na pole a o svačině četl. Býval odjakživa vášnivý čtenář, to měl po matce, takovou rozkoš z příběhů, jak ona uměla vypravovat! To by však otcí marně vykládal. Ani nechtěl. Obzvlášť dnes by ho nerad dráždil, proto knihu skrýval. V myšlenkách se však nedokázal neobírat příběhem, který četl včera při svíčce v maštali - bohatý mlynář právě vnikl k Madlence a křikl - „Tys nyní v mé moci a z té tě ani čert nevyrvé!“ - A vtom konec! Nedopalek svíčky zhasl, ani slovo nemohl přečíst dál, i chodí od rána a sní ten příběh, stále mu tkví v duši, zdali nezvítězí násilí, zdali Hájek ochrání svou Madlenku a bičem vyžene mlynáře, to mu je zvlášť blízké, že též on při sobě stále nosí bič...

„Honzíku,“ vtom praví otec, „mlynář na mě dole čekal -“

„Mlynář?“

„Že se chce Helena vdávat.“

Jan je mladý a prudký. Stiskl bič v hrsti. „Já bych ho hnal!“ a platilo to jak tomu mlynáři dole, tak tomu násilníku z knihy,

který křikl, že ji má v moci... Ale to už je jenom stín ranního snění, rychle se vrací ke skutečnosti. „Kdyby se mlynář radši staral o mlejn, a to má zatím jen ryby a slepice a pole, mlejnice mu smrdí a mlynářka ho každou chvíli musí volat po zhradě nebo od jezu a pro ryby by nejradš nespal...“ Zamračil se a mluví dále, víc však proto, aby získal čas. Co má říci otcí? Pravdu nebo ho ještě ušetřit nových starostí? Domníval se, že ví jen sám, kam Helena se soumrakem utíkávala. Ale copak ji on mohl ke vší práci ještě hlídat? Jen tím, že v maštali někdy do noci četl, mohl se dovědět o jejích spádech...

„Ty o tom něco víš?“ zeptal se starý.

„Ale vím.“

„A mně jste nic neřekli! Já už vám jsem pátý kolo u vozu. Trochu brzo! Helena si chce dělat podle svého, ale já jí to ještě vyženu z hlavy! Počká až po Bětce...“

„Už je myslím pozdě.“

„Pozdě?“

Chvilí bylo ticho.

„Sama ti něco říkala?“

„Ne.“

„A kerej - to je?“

„Tamhle ze stráně - Bujnú.“

„Ferda? Ten?“ a žilnaté ruce starého Třímka samy naznačily pohyb, jako by rozdávaly karty. „A co Bětko?“

„Počká. Aby se obě letos vdávaly - chalupa jako po vyhoření - už jsem jí to říkal, souhlasí.“

„Zvykáš si moc brzo. Ještě nejsem na vejminku, to si pamatuj - a Helena taky! Dovláčeť to, počkám tu na tebe.“

Jan poslechl, ostatně jaké řeči. Myslí při tom na Helenu. Uhodil na ni před jarem, aby s Bujnou přestala. „Naschvál ne, abyste věděli.“ Jednou potom do noci četl a slyšel ji, jak příběhla zdola od silnice. Chvatně sfoukl svíčku. Slyšel, že Helena nejde na komoru, nýbrž rovnou do maštele k Brauně. Zatajil dech, co bude, proč nejde spát. Uslyšel pláč, ne pláč, vytí. Chvilí ji poslouchal, pak za ní šel. „Helenko.“ „Nech mě na pokoji,“ vyskočila, ale najednou se prohnula a místo čeho jiného mu padla na ruku, druhou se chytila Braunu a dala se do takového skučení, že by se nad ní nemá tvář ustrnula.

Co se stalo? Proč takový pláč? Ať bylo co bylo, tam, kde

dorůstalo pět nevěst, stín by padl na všechny. S tím chodí Jan za branami - a víckrát mu to takhle vězelo v hlavě, když otec byl pryč, víckrát našel Helenu v mašteli u Brauny - chodívala tam, jako by ji kousavá kobyla měla bránit, sama se už vzdávala, sama byla slabá.

Starý se zatím v té ráži rozehnal, že sebere pýr, co tu zbyl zpod bran, jenže k tomu musel kleknout. Shrabuje trávu i vyvláčený plevel a nemá toho víc než hrstku, ale aby bez berle vstal, to nedokáže. I leze s tím po čtyřech k mezi. Musel se však zastavit v polou, po chvíli se znovu vzhopuje - a tu ho jala zlost, že je tak bezmocný: vstane, nebude se plazit, ať bolí, jak bolí. Pěkně by to tu bez něho dopadalo, s Helenou, s hospodářstvím, se vším! Chytil se trávy, ale ta se utrhla, zaryl tedy ruce do země, ale začal zuby, noha bolí, zvířecky bolí, dokázal se taktak nadzvednout a klesl zpátky. Cítí pot na čele, studený, v takových drobných perličkách, jedovatý pot. Chce si ho setřít, jenže má v ruce ty hroudy. Chtěl je rozmáčknout ve své zlosti. Neučinil tak. Znenadání mu to přišlo samo na mysl - takhle se tu plazívala v polích nebožka žena. „Baruško,“ zašeptal. Před ním tajila nemoc i obtížení, přemáhala se... a právě na tomto poli padla. Prý to byl úžeh, ale bylo toho víc, dření, děti... Ještě se odplížila k mezi. Tenkrát byl ještě jeho otec živ, okopal řepu za ni, i toho dne, kdy měla pohřeb, kvečeru se zas popelil v poli, snad tu na těch hroudách ještě ulpěl jeho pot a jeho dech: jak se ohýbal k brázdě, byl celý do oblouku. Chromý drží ještě ty hroudy před očima. Rozevřel hrst a pustil je na zem, tak asi hlína padala z jeho hrsti na otcovu rakev, je tomu najednou tak neuvěřitelně blízko, těmto představám, jak hroudy dopadají na rakev, takové hroudy, jako teď drží v prstech...

Třímek se sehnul a po čtyřech se plazí k mezi. Nevzpírá se, nevztéká, je najednou něco tichého v jeho bezmoci. A když se podíval okolo, má jiné oči. Ne pole, vidí před sebou kostel. Odevšad je tu k němu vidět, od Trávníčku, tamhle z Nádluží i odtud z Červenice. Těch pár střech nahore, to jsou Letárovice, ale jaká ves, napolo pouhá samota a kostel... okolo něho kamenná zeď, ale ne hradba ani jiná stavba, kterou odklidí čas. Hřbitov. Zdali tam někdy ještě vyleze sám? V neděli na mši, zatoužil, Jan ho tam doveze. Přivřel oči, zdá se mu, že slyší

nějaké hlasy, snad chór varhan a zpěvu... Pod kostelem Bujnův barák. Ten uviděl nejdřív, když otevřel oči. Připomněl mu zas všechno, s čím se sem k mezi doplazel. I s Bujnou by měl v neděli promluvit. Obojí to přišlo najednou, jeho úraz i Helenina - jak by to řekl - svéhlavost. A mohlo by toho přijít víc, při jednom se to nerado zastaví. Ano, ještě dnes to musí všechno rozseknout, pal nebo nepal... Tak sedí Třímek na té mezi - nikdy se s ničím dlouho nepáral! Čelisti sevřené, oči vpadlé, promýšlí to všechno jedno po druhém, nějak podobně by štípal pařezy, vaz po vaz, štěpinu po štěpině.

Honzík zatím dovláčel.

„Sednete si? Pojdem -“

„Počkej. Dojednáme to. Doma ne -! Pět holek ve stavení. A pět nevěst. Počítals to -?“

„To není potřeba počítat. Mám je pořád na očích!“ Jan se úmyslně zasmál. Bude mu v létě čtyřřadvacet, vojnu má za sebou, plavá hlava mu hoří v dubnovém slunci, ale kupodivu, něco měkkého v jeho modrých očích, nějaká snivost a lehkost.

„Ožeň se a z přínosu vyplat holky.“

„Pět holek ve stavení a mezi ně přivést hospodyni...“ zasmál se znovu a doopravdy.

Starý kývl. To je moudrá řeč. Navrhl mu druhé řešení:

„Prodám chalupu. Kupec by se našel. Já výměnek, ty dva podíly, holky po jednom.“

„A já bych mohl jít sloužit!“ utrl se syn.

„Ani mně by to nebylo lehké,“ řekl starý slovo za slovem, „kdyby někdo cizí - a matka a tatík -“ stáhly se mu koutky. „Tak nezbejvá než prodat tuhle Červenici a holky vyplatit,“ podíval se po poli. V tom ho Jan nenásledoval. Pohodil hlavou tak nějak, jak když Brauna zařehtá a vycení zuby, to u ní měla Helena obzvlášť ráda.

„Kupce snad už máte?“

„Mlynář mi říkal.“

„Mlynář! Ani kdyby ji zlatkama posázel, řeknu mu to sám, teď hned...“

„Počkej. Nechceš-li jedno ani druhé, dám ti chalupu upsat se vším všudy a starej se. Vtělím na ni pět podílů pro každou holku a sobě vejměnek.“

„Kolik -“ zeptal se Jan potichu.

„Ty podíly?“

„To je rozum, že podíly! Snad nemyslíte, že s vámi budu smlouvat o vejměnek!“

„Každá deset tisíc a vybytí!“

„To znamená - takových sedmdesát tisíc.“

„A poplatky ... A kdybys, tento ... Bětce krávu, vedla to za matku ...“

„Já vím - A ten její - hodnej člověk. Ještě něco?“

„Ne, už nic.“

„Ale zdálo se mi ...“

„No, Maruška ... bylo jí pět let, když matka umřela, a šťebetala v jednom kuse, a nebožka ... Josefe, na tuhle nezapomíněj ...“ a slzy vhrkly starému do očí - „a já vždycky myslel, jalovici jí přidám, jalůvku, že byla tak malá ...“

2

Tak to spolu tenkrát ujednali na té Červenici. Věděl Jan vůbec, jaké břemeno uvaluje na svá bedra, k jakému zápasu se odhodlává? Když mohl přece přečíst několik stránek knihy, sníval o mnohém, také o tom - vykonat velké věci. Stále si něco představoval, už když jako šestiletý pacholík jezdil za žentourem, aby nejedl chléb zadarmo. Jindy si představoval velkou oběť, kterou by přinesl lidstvu, jak se to psává v knihách. A častokrát sníval o velkém štěstí ... Jenže tohle šlo tak nějak samo sebou, byly to jen takové obyčejné věci a jedno vyplývalo z druhého. Tak třeba dovezl v neděli otce na hrubou k Svátému Jakubu na letařovický kopec. A tatík se vrátil z kostela, jako by se vracel z dlouhé, předlouhé cesty. Usmíval se a v jeho pousmání bylo něco neskonale blaženého, také však dětsky bezbranného, jako by najednou uměl jen tápat po této zemi. Po jedné noze doskákával k jejich hrobu. Od márnice je pozoroval hrobník Rakouš, vyčnívaje přes hřbitovní zeď, která je tu na stráň nižší, nehybný jako některý ze hřbitovních kamenů, hlídač tohoto pole, které přerývá hloub, než se oni ryjí v brázdách, starý hrobník Rakouš, nehybný jako bůh času, který se jejich času dočká nespěchaje. Spatřil Třímka, špičky jeho sporého kníru se roztřepily, jako by větrily. Když byl

Rokelskej hotov se svým rozjímáním, šel hrobník k němu. Třímek se opřel chorou nohou o vyšší rov, podal mu ruku. „Hrobníku, o to vás prosím: nebožku nechte v hrobě. Pro mě dlabejte do skály hloub.“

„Opuka, žíznivej kámen,“ řekl hrobník, „nedrží vlhkost. Dobře se vám bude odpočívát.“

„Tu máte závdavek.“

„I totototo,“ chňapl po něm Rakouš a šel s nimi do hospody. Seděl tam už starý Bujna s mladým, čekali na třetího. Hospodář Třímek přisedl k nim. „Jestli jsem to ještě nezapomněl,“ položil ruku na hromádku karet, „sejmi, Ferdinande,“ řekl mladému a hodinku hrál s nimi. „Dost!“ podal karty Janovi, aby hrál s Ferdou; jako třetí se přihlásil hrobník Rakouš. Mladý Bujna je obehrál oba, Rakouš prskal, Jan se smál, dnes ještě mohl prohrávat.

Hospodář Třímek pozval otce Bujnu, aby k němu přisedl na kozlík bryčky, a jeli sami přes Hoření Letařovice, cestou se o všem domluvili.

Stejně spolu jeli po neděli k notáři, aby napsali zápis o Helenině věně a o šytabě. Aby ušetřili na poplatcích, udělali také zápis, že rokelský hospodář pouští chalupu Janovi za podmínku, jak se spolu domluvili o výměnku i o podílech pro sestry. Mladý Bujna je vyučený knihař, z věna si zavede v Dubě papírnickví, už si vyhlédl krámek. Uvažoval sice, že by se dal k četníkům či k financům, neboť má tuze pěkný rukopis, ale jako ženich se lehce vzdal těchto svých plánů, rozumně se chytí řemesla. „Tobě,“ přátelil se s Janem, „tobě svážu tu knihu, co ti rozkousala koza,“ rozesmál se, s tímhle si mladého Třímka často dobírali, Ferda to u bryčky vypravoval i před starým: už se s ničím není potřeba skrývat. Jak to bylo, ptáte se, pantáto? Jednou Jeník před vámi skrýval svou knížku v kozím chlívku, až se mu do ní zčistajasna pustila koza a rozšmelcovala první stránky.

„Jenika nech na pokoji, rozumíš!“ začala mu Helena nehty do zápěstí. Helena byla vůbec v těch dnech divná. Ostatní byli zřejmě rádi, že se to tak urovnává, ale ona ráno vstávala se zardlýma očima. „Heleno, co ti je?“ jednou se jí zeptala nejmladší Maruška. „Nech mě být!“ vykřikla Helena vlastně bez příčiny, vždyť Marušce bývalo víc dovoleno mezi sestrami. Ani

Maruška se nechtěla zaleknout, cítila upřímně s jejím žalem. „I co bys brečela, hloupá,“ chtěla ji potěšit.

„Mlč! Myslíš, že já se s tebou budu mazlit jako ostatní!“ skočila Helena k Marušce a hned po ní jela svými drápy, jenže kde šlo o nejmladší, Blažena nebyla daleko - a už byly v jednom chumlu. Helena od malička ráda škrábala, to bývalo odjakživa její. A také Ferda měl na rukou jizvy snad po nějakých takových drápech, ani je příliš neskrýval, naopak, díval se na ně se zálibným úsměvem. Helena se však málo smála. Byl to víc vzdor, tohle všechno, co vedlo k náhlé svatbě, a ten ji strhl dál, než chtěla. Nejen vzdor; také krev. -

Od notáře se starý Třímek zastavil rovnou u doktora a s ním pouze Bětka, jiného nechtěl. Honzikovi se to hodilo, měl tam také nějaké řízení a s jiným by o něm nerad hovořil. „Já ti podržím kobyly,“ nabídla se mu Helena. „Tobě ji svěřím,“ usmál se na ni. Při otcově nemoci koupil hřebici místo valacha. Ale že musel šetřit, koupil ji s chybou - kousala. Nikdo k ní nesměl než on, hned po každém chňapla, někdy ostatně i po něm. Jinak to byla dobrá kobyla, už od ní má hříbě. Jediná Helena se jí nebála. I po ní se někdy ohnala, ale Helena byla ochotna skočit do jiných nebezpečí a s kobyly se nakonec docela sprátelily. Mladý Bujna se teď přitočil, že koně podrží s ní (on ani nevěděl, zdali je to valach nebo klisna, on znal leda koně, na kterém seděl kulový nebo žaludský král), ale Helena odstoupila Brauně až k hlavě. I tam šel za ní, cítil se teď docela bezpečně, vždyť už měl na tuhle rokelskou nevěstu zápis - černý na bílém. Vztáhl k ní ruku, ale vtom najednou kobyla chňap! a žene se po něm. Odskočil. Zbledl. Ne, Bujna v sobě neměl nic hrdinského. Helena se rozesmála, poprvé za těch několik truchlivých dní, a dokonce popoběhla za ním stále se smějíc. Pak se naklonila k němu, jako by ho chtěla utěšovat. On se už napolo radoval nad tou důvěrností, přiblížil k ní svůj tvarohový obličej, leč ona mu řekla takřka syčíc mezi zuby: „Ta má lepší drápy... ženichu!“ - -

Odpoledne mladý rokelský hospodář strojil kobyly do ručadla. Starý se za ním přibelhal.

„Kam chceš jet?“

„Ale ještě nasázet pár řádků brambor.“

„Už jste sázeli před nedělí.“

„Tam bylo mokro. Je to v oupadě.“

„Brambory máš přec na hoření liše...“

„Ale vdova. Na Holci...“

„Tak vdova! Ty na to máš kdy, na takový vejdělky za naděl Pámbu! Ty nemáš dost sviho!“

„Však nezahálím. A jen se tam otočím.“

„Zejtra mě dovezeš do nemocnice.“

„Doktor něco říkal?“

„Noha musí pryč!“ naznačil to starý rukou. Buď, anebo. Jako by z něho spadlo každé váhání, co se nemusel starat o chalupu.

S tím odjížděl Jan přes vodu a přes mlýnský dvůr do stráně, kde zůstávala vdova na Holci. Takhle pod zahradou sázivala záhon brambor a on se jí před nedělí nabídl, že jí je zaorá. Přiběhla za ním Helena, snad že ji všechno páhlo doma. Rád ji ostatně viděl; kdyby za ním sázely jen dvě, dost by ho to omeškalo. Když jel po řádku blízko ní, volal na sestru, usmíval se, ale ona stáhla šátek hluboko do očí - a sotva dosázely, zmizela, ani nevěděl kam. Sám kupodivu nepospíchá. Hodil kobyly otýpku sena a druhou hodil na mez, vdova si ji sebere pro kozu.

Sám se zatím opřel o vůz a svačí. Snědl však jen pár soust, ostatek dal zvířeti. Ani nemusel krajíc svrchu odkrajovat, vzal si dnes suchý. Bude nutno ve všem přitáhnout řemen. Za šest neděl Helenina svatba. Ale což svatba - Helena! Je mu, jako by pořád slyšel to noční vytí. A otcova nemoc - Teď tomu víc rozumí. Otec to zařídil tak, aby také svatba musela být tichá, a nikomu nebude ani divné, proč. Ukázal mu, jak se to dělá... Teprve dnes se stal hospodářem, ale už to na něj lehá. Ta odpovědnost za druhé. Celý se nějak ohnul, připadá, že přes pole dne zestárl. Ale ne, otrásl se, doslova zatřepal křtící, tak nějak mladý hřebec vyhodí hlavou. Pověsil klobouk na klanici a zjevil se v mladém slunci div ne jako chlapec.

„Věro...“ zavolal na vdovinu dcerku.

„Křičíš na mě, Jeníku?“

„A na koho jiného? Naše Maruše chtěla do měšťanky,“ napověděl jí jen tak na půl úst, ony byly školačky a pořád se držely spolu, třeba Věra byla o půl léta starší. „A co ty? Já byl dnes ve škole... Ale musely byste udělat zkoušku do druhého ročníku. Dokázaly byste to?“

„Maruška jistě.“

„A ty? Či by ses bála?“

„Učila bych se ráno od čtyř. Ale co maminka -?“

„Tě to řeknu sám. Ani k zápisu s tebou nemusí, zařídím to při jedné cestě.“

Věra se doslova vzepjala na místě, ona měla takové nenadálé úniky. A zároveň se zasmála jásavě. Jindy mívala zastřený hlas. Jan se na ni podíval, ale ona se už rozeběhla k nim, do rokelské chalupy, jak se radovala. „Naší Marušce to oznam sama,“ sotva za ní stačil křiknout „já jsem jí ještě nic neříkal.“

Ani otcí. Byl to jeho první krok, sotva se stal hospodářem. Udělat jim radost, splnit jejich sen. Jedna ani druhá se o tom neodvážila doma ani pípnout, k němu však měly důvěru, jak Maruška, tak Věra. Nosily mu knihy z obecní knihovny ve škole, ale nechávaly je na Holci, aby je otec neviděl. Když jednu dočetl, kvečeru se u Věry zastavil pro novou. „Porad mi, kterou dřív.“ Také ona byla velká čtenářka, zatím je už přečtla. Měla ráda napínavé; a zamilované. Když je někdy škádlil, vyhrožovaly mu, že to na něj řeknou doma. Co? Ale to se ví, o těch knihách! Jen si na nás dej pozor, ty Honzo! Velmi se jim přiblížil, že na něj něco věděly, a pojaly k němu důvěru, jako by ani nebyl velký, ti přece jen poučují a napomínají. A jemu koza rozkousala knížku, všichni tři ji potom na Holci slepovali. To ona asi koza chtěla číst. Jak se tomu Věra smála, co se ho s tím nadobírala, aby nikdo neslyšel. Ba, leckdy spolu vlastně hovořovali. O knížkách, ale také o tom, co rostlo okolo vody, blatouchy i křivatce i konipásce, Věra měla o tolik věcí živý zájem. Teď tamhle běží k Marušce, jen copy se jí házejí po zádech. Dívá se za ní a má najednou docela jiné oči. Pak se obrátil. Nutno promluvit s vdovou. Ne, žádnou starost, matko, knihy jí ve škole půjčí, sešity dostane zadarmo a k obědu polévku nebo kakao s pečivem, v Dubě na měšťance se o děti starají, sám to tam dnes viděl na vlastní oči. Zdali zadarmo? Věra ano, nemá otce a tady na Holci to je jen holý barák.

To další zamlčel. Maruška je z chalupy a nebude mít nic zadarmo. On by pro ni ani nežádal nějakou úlevu. Na něm je, aby se staral. K tomu se odhodlává v těch dnech, nikdo o tom ani neví -: unese to sám. Škoda, že nemůže za Helenu nést její

žal. - I tak toho měl ovšem dost. Svatba, věno, vybytí - a otec, za kterým Lidka dvakrát týdně jezdí do nemocnice. Ještě ke všemu někdy jen s bídou shánějí peníze na autobus po celém stavení.

Jednou za ním Lidka přiběhla docela až na pole.

„Řekni si Bětce,“ odbýval ji.

„Nemá. Ani korunu. Všechny hrníčky už zobracela.“

„A Blaženě nezůstalo, když včera nakupovala?“

„Ne.“

„Já ale, holka, taky nemám. Podívej se,“ řekl a obrátil kapsu rubem navrch z takové mladické bujnosti. Hned se však zarazil; v Lidčiných očích uviděl hrůzu. Ona byla velmi starostlivá. Pořád to slyšela, o dluzích, nezaměstnanosti, o krizi, dospívala v hladových letech třicátých a z proměn času neznala nic jiného než tuhleto skučení bídy, která se roztahovala světem. Nešmím jim otravovat jejich mladý svět, pomyslí si. „Zatím se ustroj a já ti seženu,“ řekl se smíchem - jako by to byl kdovíjaký žert, není-li v celé chalupě ani tolik, s čím by se žebrák spokojil - a sám šel a hodil si na záda pytel ovsa, který chránil pro kobyly, a nese ho do mlýna. To se rozumí, bylo mu, jako by táhli vola na most; ale otce nemohli nechat v nemocnici samotného, zvlášť proto ne, že byl na výměnku. Mlýnář oves vzal a zaplatil, skoro beze slova. To mu přičetl mladý hospodář Trímek k dobru, totiž to, že u toho aspoň neřečnil. Po pár dnech však přišel za ním mlýnář na Červenici sám, beztoho teď okolo ní kroužil ve dne i v noci, pořád líčil na ryby.

„Vy jdete upomínat...?“ Jan ho přivítal.

„Ne. Ale půjčil bych ti. Heleně budeš potřebovat - dvanáct tisíc -“

„Vy to víte lepší než notář.“

„Bujna se chlubil při kartách. A vybytí. A svatba. Půjčím ti rovnou patnáct, abys to nemusel shánět po trochách, taková věc se hned rozkřikne, jako s tím ovšem, žes ho musel prodat, abyste měli na autobus...“

„Jestli to míníte jako závdavek na Červenici, Hejhale, to by byla marná řeč.“

„Kdybys to přeci neudržel.“

„Udržím.“

„Neblázni. Trímku!“

„Udržím. I kdybych měl padnout!“

„Tak vem aspoň deset. A slib mi, že mě budeš mít jako prvního kupce. Víc ti stejně nikdo nedá než já -“

„Pět tisíc, víc ne! A kdybych Červenici prodával, přijdu nejdřív k vám. Ale pět tisíc nechci jako závdavek, jen jako půjčku. A napíšeme to, budu vám platit ourok, jako dostanete v záložně.“

To už šlo o Červenici. Při první svatbě, kterou vystrojoval sám!

Ještě že si to vymyslel s tou školou. Když na něj svízele doléhaly tolik, že mu z nich šla hlava kolem, měl nač myslet. Všechno má ostatně dva konce. Kdyby byl otec doma, sotva by se to s tou školou obešlo bez křiku. Maruška se aspoň může připravovat na zkoušku - a už to ví ovšem celé stavení a pomalu i ten, kdo jen přejde okolo, kdež by ona dovedla smlčet takovou novinu! Byly by mu teď nanesly s Věrou celé náruče knih, jenže toho on se vzdal sám, šlo do tuhého, o všechno!

Ale někdy takhle v neděli navečer, než se dobytek začal ozývat v chlévě, vyšel za nimi pod jabloň a zkoušel je, zdali něco umějí. Aby tam neudělaly Letařovicím ostudu - a Podletařovicím zvlášť! Sám neměl ani měšťanku, v mladších letech však sníval o školách i o tom vykonat něco velikého a učil se vždycky snadno. Ne, ani se svou dvojtřídkou se nedal prodat. Také vojna pro něj znamenala dobrou školu, četař od těžkých kulometů se musí vyznat v mnohém, než si připíchne třetí cvoček na ramena, a též v knihách mnohé stojí psáno... Zkoušel tedy obě, jenže Maruška brzy utekla, jí se stačilo jen podívat a už všechno uměla, při té její bystrosti jí nezajímalo tolik vědění jako činnost. Něco dělat. Do něčeho se pustit a dovést to do konce. Věra by se však učila třeba do půlnoci. Byla slabší v počtech - ještě tak násobilku, tu uměla, ale v úsudkových příkladech si nevěděla rady, dokud jí na to nepřivedl. Zato však byla horlivá. Jinak s ní také rarach hrál, byla živá, dychtivá... A modrooká, s dvěma copy, které si přehazovala dopředu přes ramena, na nich dvě pentle. Seděla a on proti ní stál. Dívala se na něj vzhůru. Měla letní šatečky s nějakými modrými puntíky, ale to vnímal jen jako celek, což šaty: její oči byly modré a v nich dva vznícené plamínky. A zvláště zastřený hlas, snad od toho, že ráda zpívala? Taková byla tahle Věra z baráku

na Holci. Od svých sedmi let byla vlastně stále do někoho zamilována. Naposled do pana učitele v druhé třídě - ani o tom možná nevěděla, jevílo se to hlavně ve velké horlivosti a leda ještě v tom, že jí srdce rychleji bilo, když měla odpovídat. Ale učitel odešel na vojnu, přišel sice jiný, ale ona zůstala věrna svému panu učiteli - ke komu se měly upínat její sny? Vzhlížovala k Janovi. Bylo to u ní docela nevědomé, nevinné, víc zajisté proto, že rostla bez otce, jevíla se v tom její raná osiřelost; nevědomě a neuvědoměle se potřebovala vzpínat k někomu, kdo jí doma scházel. Ani Jan to takhle nerozbíral, jen to cítil, jen se rád i v týdnů dívával přes vodu, kde se krčil vdovin barák na Holci, jinak ji také ani skoro neviděl, jak byl týden dlouhý.

Ostatně byl pořád v jednom kole.

Hospodařil sám, a to znamená nejenom práci a lopotu; také myslet, řídit, vést. Mnoho bylo nutno rozhodnout a vykonat... Otec se potom vrátil nedlouho před Heleninou svatbou. V liberecké nemocnici mu amputovali nohu, bude ležet doma; ze své komory slyšel všechno, co se ve stavení hnulo. „Cože ty krávy není ani slyšet? Holky, čím je to krmíte?“ ptával se jich. „Ale to víte, jetelem a z palouku máme travičku...“

„No,“ kývl starý.

„Honziku,“ pravil jindy synovi, „podívej se do chlíva, jestli holky Plosu nešídí. Bučí pořád - jako po teleti. Ale ty druhé - ani se neozvou. A co věno? Už to máš pohromadě? To víš, Bujnovi nebudou čekat -“

„Něco jsem si vypůjčil, ostatní seženu.“

„To dobře usuzuješ. Jen se dluhu chraň!“

Až potom otec vstal a belhá se po záhrobcí do chléva. Dlouho tam nepobyl. Vrátil se celý bledý.

„Kde máš krávy? Ty blázníš? Radši dluh -!“

„Prodal jsem všech pět. A jalovinu s nimi.“

„Krávy prodals! Krávy!“ křikl starý, snad ani kdyby chalupa vyhořela, neměly by takový hlas.

„Musel bych se jich stejně zbavit. Žádná nenadojila víc než šestnáct set litrů mlíka ročně.“

„Jak to víš?“

„Ale Maruška mi to pro kontrolu denně zapisovala už od loňského podzimu. To zapisovat může, co by pořád běhala jen

okolo stavení, není tak malá. Já přece tak do chléva nepřijdu. Ona to tedy počítala za mě. Aspoň si vydělá, co bude stát ta škola...“

„Tak škola! To se ví - škola!“

„Tamhle vdovina z Holce že půjde do Duba na měšťanku. A tak jsem je dal zapsat obě. Marušku taky.“

Starý chvíli mlčel.

„A co!“ ukázal rukou směrem k prázdnému chlévu, kde zůstala jen Plosa. „Ty chceš takhle hospodařit?“

„Koupím krávu, ale takovou, aby dala ročně tři tisíce litrů... Z kontrolovaného chovu. A bude to stejné, jako bych tam měl dojnice dvě, jenže při polovičním krmení.“ Otec poslouchá, čelí se sevřenými očima v důlkách, takový je teď starý Třímek. O Marušce kupodivu nemluví. Ona mu to ostatně prozradila sama, sotva se vrátil, hned první den, jakmile spolu poprvé zůstali sami, jen jí musel slíbit, že to Honzíkovi neřekne. „To víte, on si teď náš Honza nedá do ničeho mluvit, tati, my ho zkrátka musíme poslouchat. Ale to vám je prazvláštní, on vlastně ani neporoučí, jen se směje. S ním je vám hrozná legrace. Třeba s Věrou! Učí ji počítat, aby udělala zkoušku. A když Bětka kupovala Heleně na šaty, poručil, aby koupila všem holkám, když půjdou někam do věnečku nebo jen tak - A tati, tati,“ zajíkala se Maruška, „mně taky koupil, ještě ne sice k muzice, do školy. A vůbec...“ To, jak mladý hospodář vyprodal celý chlév, to se mu přece neodvážila říci. Všechny, kolik jich v chalupě bylo, se třásly, sotva jen pomyslily, jak tatík bude vyvádět, až se to dozví.

„Co bych ti řekl,“ starý kupodivu zamlčel křik, „jedno: šetřit, šetřit!“

„Šetřit. A hlavně hospodařit.“

3

Už dávno uplynul čas, kdy se pleje len, i sena byla pod střechem a žita se už prohýbala pod větrem a klonila k zemi své klasy, svlačec vykvetl v bramborových brázdách, voňavý, bělostný květ, jako by vítr strhal závoj a jeho útržky rozházel do brázd... Tenkrát se vdávala Helena. Tichá, zamklá svatba.

Vedl ji Jan, starý Třímek ležel. Jako v černém rámu objevila se v otevřených dveřích a na prahu se na chvíli zastavila. O vrátit se, neodcházet! Vždycky bývala červená v tváři i v celém obličejí, tím víc se dnes odrazily od tváří její bílé, bledé skráně. Tak odcházela Helena. Svatba byla krátká, ještě na večer se vraceli k své práci. Bujnovi byli spokojeni. Což svatba! Stejně to sežerou hlavně cizí. Věno! Peníze! A v tom se mladý Třímek ukázal jako kavalír, věřte mi, pane otče, ne že bych se chlubil.

A doopravdy, u Rokelskejch to teď někdy vypadalo, jako by se mladý rozhlížel jen po tom, do čeho ještě vrazit peníze. Třeba s tím prázdným chlívem. Ještě než se Helena vdala, vypravil se s chvalčovickým švagrem až někam do Kdyně a tam na výstavě koupil krávu i s teletem, k tomu ještě stelnou jalovici. Co za ně dal, s tím se nikomu nepochlubil. Ale jestli tolik, jako chvalčovický za obecního býka, pak jsou oba blázni! To s býkem se nedalo utajit, do toho má co mluvit celá obec. Osobo, ty poplatky! A spunktoval to Třímek, to mi věřte. Říká, že si propěstuje chov. Ano, byl to Janův plán. Než se ty mladší budou vdávat, bude zas mít plný chlév. Plosu připravil dál ke kobyle do nejtěžší orby, nebo když na Brouška vozil hnůj, ale Malenu div nekrmil sám a taky sám dojel, že z toho holky nemají sílu. Aspoň než je naučí dojít. Slyšíte, kmotra? Ženské chce učit dojít! Ale on nedal na řeči - a Maruška obzvlášť ne - měřila a zapisovala, a než se rok sešel s rokem, napočítala doopravdy skoro tři tisíce litrů a mléko husté a tučné, proč by ostatně šetřili s krmením, když chlév zeje prázdnotou!

Chlév i stavení. Po Helenině svatbě - jako po vyhoření. Starý se šourá pod kůlnu, že aspoň naštěpe dříví, ale sekyrka nikde. Snad se zem po ní slehla! Vůbec ji nenašli. Až když Helena přišla na pobyt, vybaluje něco z košíku - sekyrku. „Hleďte, sekyrka,“ křičela Maruše, „co se jí tatínek nahledal.“ „Já ne! To starej!“ usápla se na ni Helena. Víc se o tom nehovořilo, ale to věděli všichni, jak to vlastně bylo. Starý Bujna pomáhal stěhovat mladé do Duba a představoval si to víc jako rabování, chňapl, co kde viděl. Což o sekyrku, už měli jinou, ale o tu hladovost -! A o Helenu. Jan na to nechtěl ani pomyslet. Ani na to, s jakým žalem vždycky odcházela, jak se ustrojila a ještě sedla dole na lavici a pak ještě postávala

v síni... A ještě neodcházela, ještě ke kobyle. Brauna zařeh-tala. A svou kousavou hubu natáhla na druhou stranu, víc saň než chalupnická kobyla, divže jí oheň nesršel z chrčpí - jenže kde byl ten, po kom se natahovala! V Dubě! V neděli Bujna s Helenou nemohl, král v karty, nemohl trhat partu. To spíš ve všední den, tenkrát se rád prošel - jako pán. Helena si nestě-žovala. To je právě nejhorší, myslil si Jan. Proč s ní nemluvil dřív... Raději křikl na Marušku, bývali teď zřídka spolu, ba už je ani z počtů nezkoušel, sám se musel činit, aby obstál na svých zkouškách.

„Jak - tobě počty jdou dobře?“ ptal se Marušky.

„Vždyť je to úplná hloupost.“

„A co Věra? Ani se neukáže.“

„Kdepak. Ona se pořád učí. Češtinu. Na sloh je nejlepší z celé třídy. Psali jsme takovou úlohu - můj nejmilejší koutek, a ona popisovala jejich barák. Kdepak barák, celá báseň! Tak - dřevěná chaloupka ve stráni a od řeky hučí jez a královna Vesna se ujala žezla a tak v jednom kuse na tři stránky. Učitele by ti očima snědla. Dobře, že on není z marcipánu, ona totiž psala, že jejich chaloupka je jako perníková. To bych si dala,“ oblízla se mimochodem. „Takhle se na něj dívá,“ napodobila Maruška její pohled vzhůru. Ten znal. Zaťal zuby.

„Tak ty ne sloh,“ zasmál se, „ty radši počty. Já pro tebe mám takový příklad, jestli ho vypočítáš. Tuhle je břeh,“ uká-
zal na něj, aby nebylo mýlky, u nich okolo stavení leželo víc takových břehů dočista ladem, „co tomu říkáš.“

„Já?“

„Nu, a kdo jiný.“

„Tamhle roste mateřídouška a tuhle zas rozchodník, ten má rád sucho.“

„To vidím. Je to tu nad stavením písek. Ale kdybych zavod-ňoval tamhleten palouk z hoření studánky, stejně by koryto šlo tady přes břeh.“

„Ty chceš zavodňovat palouk. O tom nehovořils, ba ani se mnou.“

„Bodejť, s tebou. Ale dostat sem vláhu, rostlo by to tu pěkně, co říkáš -?“

„Na tom písku?“

„Navezl bych tam kompost.“

„A co že by tu vlastně rostlo?“

„Jahody.“

„Jahody! To bych si dala!“

„Počkej. Zahradní jahody. Na prodej. Taktak bys olízla - a to by ses o ně ještě musela starat úplně sama, holky na to nemají kdy.“

„A ta nádrž na zavodňování? Z betonu? Postavíme ji sami, vezmeš mě k tomu, Honzíku, já se ti tak ráda v něčem tako-vém machtám...“ To bylo její slovo odmalička: v něčem se machtat. Stavívávala z písku a z jílu celé stavby, nejmladší nikdo tolik nehonil do práce. - A na podzim doopravdy sázeli ja-hody. Toho roku uhodilo sucho, ale jejich jahodám neublížilo. Vpustili vodu z koryta do stružek a jahody jen kynuly. Když je potom sklízeli, mladý hospodář s nimi jel třikrát přes kopec na trh. „Toť, utržil z holýho břehu víc, než když sklidiš celý Brouska,“ utrousil tatík. „Ale na Brouskách je písek, s tím se nedá nic dělat.“

„Dalo by se dělat. Je to na slunci. S kobyloou tam můžu na jaře o týden dřív než tady dole. A tejdén dělá moc. Jenže na to sám nestačím.“

„A co bys chtěl?“

„Rané brambory. Tu líhu nahoře celou. Kdybyste tak udělal lísky, dali bychom sadbu naklíčit do chliva, je teď napolo prázdný.“ Už to nosil celý rok v hlavě. Aby taky tatík měl co dělat, třeba něco ze dřeva, a aby při tom mohl sedět. Nemůže jen štípat polínka celý rok. Otec se toho kupodivu chytil s vel-kým zájmem. Najednou ho docela přistihli, že píská. To dělá dřevo; taková bytelná práce. Však si to ten hoch dobře vymys-lil. Moc holek ve stavení, chalupa se jimi hýbá. A tak to obrátit v užitek. Ať okopávají, plejou, protrhávají, nalézt pro ně žen-skou práci. To se ví, když rané brambory, tak už taky líhu raného zelí, jenže níž, kde se drží vláha. Tak to šlo jedno za druhým, jednou nahoru, podruhé dolů. Jako s tím mlékem. Když už dojili dvě krávy - mléka dávaly celé dojačky - máslo i tvaroh prodávali za bábku, hlavně tvaroh. Za pětikorunu si ho krůšník odnášel celou nůši a ještě se ošklibal, že se jen podře a výdělek žádný. Co dělat? Ve Vlastibořicích mají už dávno družstevní mlékárnu. Rokelský Tráimek z Podletařovic se při-hlásil za člena a strhl několik hospodářů za sebou, jinak by to

nestálo za odvážení. Tvaroh už neprodával za babku. Vraceli jim odstředěné mléko, pro selata nedocenitelné. Poradil se nejdřív s Maruškou, ta se poradila s otcem, teprv potom šel na poradu do záložny, z půjčky sešlo - doporučili mu, ať žádá zemědělskou radu o subvenci na vzorné chlívky. Dostal ji zároveň s projektem, ale s podmínkou, že bude chovat propěstované prasnice. Na první si musel vypůjčit. Kdo by ji měl opatrovat? Šel za Blaženou. „Ty bys sis to vzala na starost, vid'. Lidka musí s Bětkou do chlíva, aby se ve všem jednou vyznala sama, ty se vdáš dřív.“

„Vdávat se nebudu!“ zapálila se Blažena, „ale chlívky si na starost vezmu... S Maruškou.“ Jan sám už sotva věděl, kde mu hlava stojí - ke všemu ještě zasedat v představenstvu mlékárny. Den by věru musel mít dvojnásobný počet hodin, aby na to na všechno stačil. Holky se zatím smály. Čemu? Že se Blažena nebude vdávat. Ani slyšet nechtěla o svatbách, hned měla ruměnce v tvářích. Nikdy, nikdy se nevdá, ba i takovým slovům se vyhýbala. To vypravovaly Janovi a on se tedy zasmál s nimi.

Někdy se přece trochu vyspal. Když jel přes kopec na trh. V půlnoci začal krmit, po hodině s půlnoci vyjžděl z domova, ale kde nebyl velký kopec, klímal až pod Světlou na kozlíku, zabalen v koňské houni. Dříve si s sebou brával knížku, teď se mu oči samy přivíraly, sotva dosedl. Ještě ke všemu ty večerní schůze! Když měli platit, nastalo úplné pobouření kvůli obecnímu býku. Tohleto si vyvzpomněli, blázní jedni! Sami na sebe pletou bič. To Rokelskej! Třímek! Zbaňkoval švagra a my teď můžeme doplácet na jeho věčné novoty! Však ono ho to přejde, až ho vyženou z chalupy! Ať chtěl nebo nechtěl, přijal místo v obecním výboru. Jedno samo vyplývalo z druhého. A do Duba do hospodářského spolku, to se také ošivali, až se konečně přihlásil sám. Když se teď řeklo rokelský Třímek, každý měl na mysli mladého. Zapomínali, že je to pouhý mládenec, že jiný v jeho věku přemýšlí leda o tom, jak se ustrojít za maškara o masopustním úterku anebo kde vytít májku, aby jeho dívka měla nejvyšší, až se rozsvětlí první májový den.

Otec ho zastal jenom okolo stavení. Dokud vzejmě mohl sedět s pořizem nebo s hoblíkem v ruce, to mu bylo hej. Ale na jaře! Všichni dělali a on se jen belhal o berlich, a jak těžce!

Býval mrzutý, nevrlý. Sedával pak u okna nebo na záhrobcí. Slepice nemohl nevidět. Tamhlety plouhají palouk. „Kše! Kše!“ křikl na ně. Slepice jen zvedla hlavu, natočila ji sem, natočila tam - a pak se plouhá dál v největší trávě. Když nad stavením vymetal oves, naučily se tam. I dříve slepice plouhávaly trávu, jenže to býval na poli anebo s valachem venku, ani si toho nevšímal, ať se o drůbež starají ženské. Teď by o nich věděl, i kdyby zavřel oči. Zalezl do komory a lehl si. Ale stačilo, že je neslyšel krákorat na dvoře. To jistě jsou zas ve škodě. Svině slepičí! Snažil se na ně nemyslet, zapomenout na to. Marně. Vyšel tedy na záhrobec. Měl pravdu. Kde by byly jinde - v palouku. V ovse. V jeteli. Křičel na ně. „Kše! Kše!“ Ale kdež, byly tak daleko, že ani hlavu nepozvedly. Kdyby za nimi mohl běžet! Mlátil by je, na kusy by je rozdupal. Pokusil se o to, ale jen zasyčel a ve své vzteklé bezmocnosti začal křičet znova. Na slepice. Na Bětku. Na Blaženu. Na Lidku. Na Marušku. Ba i na Jana, který nahoře oborával brambory. Také holky se tam někde ryly v poli. Kde jste kdo, neslyšíte? křičel znova. Nakonec jen sípal. I Bětka chtěla dřív dotáhnout řádek ke konci, když však slyšela, jak vyvádí, nechala všeho a běžela na dvůr a Lidku poslala k ovsu. Otec číhal u zahrádky s vidlemi v rukou, hílý ve tváři. „Ty lůdře s tou chochoalkou!“ sípal. „Ty šeráde kvokavý! Ty pakáži slepičí, já tě přerazím!“ a hodil po nich vidlemi, a když nezasáhl, házel vším, co popadl, polínkem, klackem, kamenem, hroudou. Býval docela nepřičetný, pěnu měl na rtech. Jednou se mu podařilo a skutečně trefil kvočnu po hlavě. Zabil ji. Byla to Helenina. Chodívala za ní jako pes, Helena si ji docela ochočila. Zakopali ji, nikdo by ji stejně nejedl. Starý tři dny ležel, ani z postele nevstal, a když za ním chodili, co mu je, otáčel hlavu ke zdi. „Tati,“ ptávala se ho Bětka. „Co vám je? Jeník by dojel pro doktora.“ „Nel - kdyby si mě radš - Pán Bůh vzal...“

Zas byl čas, kdy se pleje len. Tam, kde se Mohelka ohýbá a vine k sobě Oharku, i tam níže, kde se její chladné a jako jiskřivé vody otáčejí k poledni a pijí Ještědku od půlnoci, všude při těch vodách kvetly louky, upolíny, kuklíky, krvavec, a na pasekách třezalky a v bramborových brázdách vstává

svlaček, také on rozpuke, až po úplňku zas přijdou tmavé noci, voňavé, bílé svlačky jako útržky svatebního závoje... V ten čas se vdávala Bětka. Když vystoupila ze dveří ve svém svatebním odění, neusmívala se, neplakala. Pravou rukou přidržovala kytici; připadalo, že ne pro ozdobu, snad víc proto, aby svýma rukama měla co opatrovat. Oči sklonila. Ústa semknutá. Vážná, soustředěná, jako zamýšlená, tak se zjevila mezi domovními dveřmi rodné chalupy, pokorná děvečka, která všem sloužila, všem a všemu... Dnes odchází. Však Helena se před nedělí vrátila, s dítětem. Bujna byl s krámem u konce, zas mu zbývaly jen karty. Heleně domov. To Bětka chápala, kam by šla jinam. Vrátila se však jiná, než odcházela? Či ožijí staré hádky? Bude mít s tatínkem trpělivost, je tak divný? Proč to topůrko muselo zabít právě její slepici! Helena ji oplakala. Nebřečela, že je z krámu vystěhovali, nebrečela nad dítětem, s kterým se vrátila za soumraku - jak zato vyváděla nad tou slepicí, o které se doma nikdo neodvážil ani zmínit, vždyť otec vůčihledě scházel právě od toho dne.

Bětka nikdy neváhala, vždycky znala své místo. I dnes jde pevně. Když však stoupla na třetí schod, vzhledla dokola kolem. Snad se chtěla rozloučit se vším - vtom však uviděla slepice na zahrádce mezi zeleninou, dnes na ně zapomněli pro její svatbu. Otec, pomyslíla si, tatínek! Poklesla v kolenou. Musela se ovládat, aby je v závoji neběžela vyhnat ze škody svatební kyticí místo koštětem. Rychle sklopila oči, také ona to nemohla vidět. Ještě dnes o tom promluví s Janem, předsevzala si, to bude její poslední prosba. -

Jenže co se slepicemi! Jan už toho měl právě až po krk. Prodá je; zbaví se jich. O tom však holky nechtěly ani slyšet, žádná, v tom byly všechny zajedno - jako by jim chalupu chtěl bourat. Nějak to patřilo k sobě, ty štěbetavé po komorách a ty kvokavé na dvoře! U všech kozlů, co má tedy dělat? Či oplotit celý dvůr, který měli otevřený, že tu žili na samotě? To tak! Kvůli slepicím. Takových peněz zbůhdarma vyhozených! Copak si je dělá, anebo je vysedí jako kvočna kuřata? A otec má vlastně pravdu. Slepice se plouhají po celé Rokli a zanášejí, kam je napadne, do stodoly, tamhle do habří, na seník, že mu to ani potom mrcha nechce žrát... Pohodil hlavou. Nezůstane třet vpolou kvůli bídným slepicím! Co udělá? Postaví nový

kuřník. Óplotí výběhy na zahradě. A kontrolovat nosnost - což o to, ženských na to má pořád ještě ve stavení dost. Hovořil o tom nejdřív s Maruškou. Bývala obyčejně nadšená jeho plány, tentokrát však přímo vyváděla. Čtli spolu knížku o drůbežnictví, taková četba ji kupodivu víc bavila než románky, kde všechno je „jen vymyšlené“, jak říkala, o lásce a o svatbách a takové hlouposti - a když to konečně přijde ve skutečnosti, stejně všechny cabí, ona měla o svatbách a o vdávání své zkušenosti! „Uvidíte, že jednou i Blažena, až se bude vdá -“ „Já ne, já ne!“ zapálila se Blažena, ale Maruška si myslila své a v důlcích jí jen hrálo. Do slepic byla pořád jako divá. „Já bych se v tom machtala,“ ruce jí jen hrály, to už naznačovala, jak by jim míchala krmení. Jednu neděli jí tedy Jan naložil na kolo a jeli se spolu podívat na takovou slepičí farmu až někam ke Kuřivodům. Pro plánky napsala sama do zemědělské rady. A pustili se do toho, otec tentokrát kupodivu souhlasil. Aby neklel. Aby nehřešil. „Heleně... za tu slepici... deset jich dej... anebo ty malý...“ měl na mysli vnučku, kterou Helena přivedla. Na tu se jenom třásl a křížaly jí sháněl a ořechy louskal. Teď konečně měl zas mužskou práci. Přítasat kolíky pro drátěný plot. A trámy, latě, dvířka do hnízd, aby se dalo kontrolovat, jak která nese. - „To je takové důmyslné zařízení,“ vysvětlovala Maruška, „slepice vklouzne tam, ale ven nemůže. Jistě!“ Jenže otce bylo teď těžko rozveselit, jen když se vnučka batolila za ním, míval jiný pohled, aby potěšil toho polovičního sirotka, jak jí v duchu říkal. - Na podzim stavěli, na jaře koupili šedesát jednodenních kuřat bílých leghornek, po vánocích začnou nést...

Do záložny se s tímhle neodvážil. V představenstvu zasedali hospodáři a chtěli by vědět, nač ten nový dluh. Na slepice, pane předsedo. Na slepice? Slyšíte, na slepice! Ten mladý Trímek zpod Letařovic je blázen. My ho sami musíme chránit, aby to u něho nedopadlo špatně. Na svatbu, to je jiná. Trímek jako by je slyšel. A co, pokusil se pohodit hlavou, půjde do mlýna. Jenže se mu to moc nedařilo, tato bujnost. Mlýnář půjčil. Rád. Bez řeči. To bylo právě nejhorší. Zpátky se dal přes Červenici. Sebral hroudu, ale najednou se rozmáchl a praštil jí daleko od sebe. Pro tohle se bije. Pro tuhle hlínu, pro tuhle nicotu! Na jazyce i na patře má takový hořký pocit, jako

by ji polykal. Či pro tohle se pustil v zápas? Aby jí měl plné ruce a plné zuby? Ne, aby stál pevně a mohl volit podle svého, aby se vysvobodil z té těsnosti, jež ho svírala, jako svírala jeho otce.

Pole? kdyby šlo jen o pole, proklel by ho, nebýt té zběsilosti, s níž se do něho zahryzl. Raději se obrátil k protější stráni. Kéž by aspoň zazpívala! Aspoň slyšet její hlas. Tak jásavě se tenkrát zasmála, ještě teď má v představě její smích. Kolik jí je? Od ledna na šestnáctý. Na Holci se však nic nepohnulo. Či by měl jet vdově vláčet? To pojede, až přijde čas, jenže Věra stejně nebude doma, a kdyby přece byla, bude se ohýbat v komoře nad sešitem. Měl bych jí chválit horlivost, chtěl se usmát, já sám jsem jí takřka do školy doved, ale místo úsměvu nevěda sešklebil tvář, to uměli jak starý, tak mladý.

Když přicházel domů, Maruška ho volala od kurníku. Aspoň ona... leč zastihl ji - na bobku sedíc rovnala kuřata krkem k sobě. Šest jich uhynulo. A těchhle druhých šest, co byla s nimi, do toho nemá daleko. Zůstal tam nějaký trám od stavby, na něj si Jan sedl. Co si myslel? Hrom do těch potvor kvokavých! Proč vůbec začínal s takovou chamradinou. „Já nevím, hólka,“ řekl, „jestli si s tímhle poradíme.“ Celý se na té kládě ohnul, jako by padal pod tím vším, co na sebe nabral, prvotní vztek přecházel v ochablost. Před Maruškou se tolik nehlídal, o ni se nikdy nemusel strachovat.

Podívala se na něj. „Jenku -!“ zašeptala. A v očích měla slzy. Ani se je nesnažila skrývat, ač nic jí nebylo tak protivné, jako když holky pláčou (pořád jako by strouhala cibuli, zlobívala se na Lidku). A teď slzy!

To ho vzpamatovalo. Rychle se narovnal.

„Hlavně je to tím, že se v tom málo vyznám.“

„Já zůstanu doma,“ pravila. „Do školy už nemusím.“ To bylo pravda. Už jí je patnáct, chodí dobrovolně do čtvrtého ročníku, však platil šest stovek zápisného.

„To bys to krásně spravila. Zápisné jim nechat -!“ Někdy už mluvil jako starý, jenže ten příští skok, ne, toho by se starý Třímek nikdy neodvážil: „Abys věděla, právě naopak. Napřesrok pomažeš do hospodyňské školy, ať chceš nebo nechceš. Aspoň jeden se v tom musíme vyznat, nestačí postavit kurník...“

Vstala.

„Ty blázníš! Víš, co by to stálo? Šest stovek měsíčně.“

„To nevím. Ale ty to kupodivu víš.“

Maruška se zapálila.

„To my s Věrou, to byla jen taková hloupost, ona si napsala do obchodní o prospekt a já do hospodyňské.“

„Věra?“ řekl, ale rychle se ovládl... „Po prázdninách zkrátka půjdeš. Abych dostal zpátky peníze, co jsem do toho vrazil. Nemysli si, že pro tvou chundelatou hlavu! Dala sis ustříhnout copy, jak vidím! Kdo ti to vůbec dovolil? Holky?“

„Tatínek!“

Zmlkl. To je neuvěřitelné: to je zlé. Marušce by měl něco říci: „A tys musela hned zbankovat i Věru?“

„Ne já ji. Ona přemluvila mě.“ -

Maruška šla na podzim do hospodyňské školy. Věra se obchodní musela vzdát: kdo by to platil? Jan to sám vdově rozmluvil. Co s obchodní školou, kdyby se jednou vdala do chalupy, jen vyhozené peníze. „Kmotra, spíš tamhle do mlíkárně, kdyby tam bylo místo.“ Také v družstvu zasedal - a tam doopravdy potřebovali takovou praktikantku.

A tak se rozešly ty dvě, každá na jinou stranť.

Jen pro něj nebylo jiné cesty než brázda, kterou táhl.

Co se ještě stalo? Tu zejmu umřel starý Třímek. Všechny se zas sešly, když ho vynášeli na márách, vdané i svobodné, jenže tentokrát je neměl kdo počítat a muzikanti na ně nečekali až nahoře u kostela, přišli až na dvůr: jako na svatby, ani na funus mladý Třímek nelitoval, zvlášť když ho neměl kdo hlídat.

4

A zas byl ten čas, svlačec voněl v bramborách, jež rozkvétaly, a když vítr zavál od vody, ohýbal květy i stébla trav. Uplynulo už kolik neděl po svatém Duchu - a u Třímků svatba nikde, ba ani potom, když se roztrhl pytel s posvícením, to je takhle jednu neděli v Libiči, druhou v Letařovicích a třetí v Kobylech, ještě dobře, že Maruška byla v Jičíně, to by si nohy utancovala. U Třímků zkrátka - svatba žádná. Jen Helena

se v adventě stěhovala z domova. Vypadalo to, že už je to takový zákon, aby se z rokelské chalupy vdávala rok co rok nevěsta, a když se jednou nedostalo, zaskočila ji tahle vdaná. Tu malou si Blažena zatím ještě nechala; těžko by se s ní loučila - a starý zvlášť, kdyby byl živ. Helena ani teď podruhé neodcházela s prázdnou. Pytel mouky; půl věrtele máku; a vejce a máslo... Bujnovi to bylo k smíchu. Tohleto si můžeš, ženuško, všechno koupit, nač se s tím tahat. Bujna vůbec zas byl na koni. Zkusíš štěstí ve větším městě. Cha, v Dubě - hnízdo! Ale v Boleslavi - těch škol a průmysl a dráha, vy horáci, pokročilý život, jen kdyby ty hospody počítal, přes dům, povídám vám, ať mě kozel veme, jestli lžu.

Dluh? I toto toto, jen pár stovek do začátku. Kdo čte noviny, snadno si poradí. Žádná hypotéka, žádná záložna, nic takového. Stačí podepsat a je to. Úplně šarantní jednání. Ani o úrok se člověk nemusí starat, strhnou si ho předem. Kdo? Bankovní závod. Z novin. Směnečný dluh. To je v obchodě na denním pořádku, švagře. Obohod není vaše chalupa. I kdepak! Co vás vede! Svůj podpis tam napsal snadno, on měl odjakživa pěkný rukopis. Jenže jeho podpis málo platil. Podepsal tedy Jan, ale s podmínkou, že všechno bude na jméno Helenino. Ale chtěli i druhého ručitele. Měl jít Jan na některého švagra? Ne. Šel za mlynářem, a ten podepsal. Červenice? Visí už jen na vlásku. Vedle dluhu v záložně - u mlynáře už dluhuje patnáct tisíc. A teď směnka...

„Kolik byste vlastně požadoval -?“ neovládl se mlynář.

„Za Červenici, myslíte?“

„Dal bych padesát tisíc.“

„Dal byste šedesát.“

„Pětapadesát -!“ napřáhl mlynář dlaň. Trímkovi se zatočila hlava. Stačilo by plácnout a bylo by po starosti. Utekl od mlynáře. Kam? Ale na tu prokletou Červenici. To s tou směnkou si neměl začínat. Ale co měl dělat? Či mohl Helenu vyhodit na dvůr s ročním děckem? Chodil sem a tam po tom poli... Zdvihl hroudu a rozmáčkl ji. Co ještě obrátit v užitek? Či sem dolů na břeh nasadit ještě hlemýžď, aby i ten břeh přinutil plodit? I o tom někde četl. Zasmál se. A opět se pustil nahoru. Pobíhal nakonec od silnice k lesu jako hladový vlk, jenže zajíček nikde. Leda hlína. Hlíny se nenažere. Kopl do krtiny - ba,

rozkopal by to celé. Dávej užitek, plod! Ale hlína mlčí, hluchá hlína. A nahore už jenom písek. Tady pod lesem písek i navrchu. Chtěl by tam jednou vysázet borovice, těm by se tam snad dařilo. Ale na ně aby čekal osmdesát let! A on potřebuje pět tisíc do šesti měsíců. Tu směnku musí mít z krku. Ten bankovní závod ji třeba předloží záložně. Tam uvidí jeho podpis. Vypovědí mu hypotéku - a bude na hromadě. To všechno si představuje a sedí pod tím lesem. Jak je zvyklý, vzal nějaký klacek a rýpe se v hlíně, jenže tam hlína není, písek. A pod ním skála, stačilo párkrát hrábnout. Písek nezpeněží, je příliš hlinitý. A skálu? Vstal. A kdyby tu otevřel lom? Odkrývky by nebylo víc než na deset patnáct coulů. A doběhl hned pro pařeznickou motyku a pro klíny. Odkryl a nalámal kamene jen na zkoušku. Od Čtvrti ke Kamení stavěli tenkrát silnici. Naložil na fúru a jede. „Dodal bych vám kámen,“ zatočil před boudu, ale mistr s ním nechtěl ani mluvit, byl asi moc zadobře se šoférem, co dovážel kámen z Malé Skály. Inženýra nabídka zaujala; prohlíží kámen.

„Na štět by nám to snad schválili,“ řekl. „Kolik za metr?“

„Třicet.“

„Co vás vede. Pětadvacet.“

„Sedmadvacet. Musím platit lomařům...“ polkl.

„Ale smlouvu na pět set metrů.“

„Tolik?“

Inženýr se na něj podíval. Sám byl z takové chalupy na Vysočině. Měl tam bratra, připadalo mu skoro, že on přijel za ním. „Vezmu-li kámen od vás,“ řekl, „rozejdu se s firmou, která nám dodává. To bych udělal na své riziko. Jejich míra se mi nezdá dobrá. Vy mě nebudete šidit. Ale smlouvu písemně na pět set metrů, a dokud nebude všechno na místě, vyplatíme jen dvacet. Zbytek po dodání. Dodržíte-li lhůtu, snad bych mohl korunu přidat.“

Bylo to takhle po zasetí. Ženské se po kolenou plazily po polích, protrhávaly, okopávaly, plely. Ten kámen musí odvézt do žní. Mezitím sena. Rané brambory. Jahody. Zelí. Je vůbec v lidských silách, aby to zastal? Ale už podepsal. Zjednal do lomu starého Adama, že byl poctivec. Pak prodal kobyly. Ztrhal by ji. Na témže jarmarce koupil valacha; s chybou. Když děle stál, kulhal, než se rozešel. Když jel kus cesty, přecházelo ho

to, také jinak byl tahoun dobrý. Zaplatil za něj třináct set. Ještě mu zbylo dvanáct stovek při té směně. A hned druhý den se pustil do kamene. Vstával dávno před kuropěním. Nakrmil a jel. Jednou, dvakrát, třikrát - a stále tomu nebylo konec, a když se setmělo, ještě pro krmení. Spal, jedl, odpočíval na kozlíku. Když načílnal čtvrtou stovku, už nespal ani v noci. Upadal jen v takové poloviční mrákoty, a když se k němu přibližoval spánek, trhl sebou, zdálo se mu, že právě padá z kozlíku. Potom trvalo déle, než usnul. Zas ten sen. Trhl celým tělem, otřásl se jako po prudké nenadálé ráně. Vstával všecek zmučený ještě dřív, než měl. Nechutnalo mu jíst. Ani v neděli nebylo jinak. Zestaral. Byl přepadlý. A vlasy mu začaly šedivět.

Ale abych nezapomněl - jak to bylo s těmi prasaty, že ju. Doma teď bývala přes den jen Blažena. A tamhle z hor jezdil sem na Dolensko nějaký Paulů, prasečkář, a vedle toho měl doma hospodu. Právě tak to bylo. Mladý, velký, nosil krátký kožený kabátec a křičival dole na silnici, a když se nikdo neozýval, nechal koně u silnice a jen tak s bičem v ruce přišel až na dvůr.

„Tak co, neslyšíte, sháním selátka.“

Blažena jen otevřela okno. „Nemáme,“ křikla, a byla ráda, že to odbude tak skrze okno.

„Máte!“ nedal se Paulů odbýt, „slyším je z chlívků kvičet.“

„Už si je zamluvili.“

„A pro Paula z hor nic? To mi je pěkný pořádek!“

Vyšla za ním na dvůr. Ani nepoznal její stydlivost; když byla sama doma, vystupovala jako hospodyně, mimoděk napodobovala Bětku, a ta nějak umívala jednat s lidmi - právě jako matka, kterou už Blažena pamatovala daleko méně než dvě nejstarší. Blažena dovedla toho Paulů do chlívků a on selata poplácal po kýtkách, mnoho nehovořil, kdyby měla říci, vlastně víc mlaskal. Pak se postavil u veřejí. Nalila prasatům žrádla. Pak vzala koště a zametla. Teď už se doopravdy neměla čeho chopit. Vzhledla k němu s úsměvem. Ale hned se zapálila, ještě tam stál jako dřív.

„Počkáte na hospodáře?“ zeptala se.

Pochopil, že ho vlastně posílá pryč, zrudl a začal křičet. Jejich Honzika zná a Honzík zná jeho. Však oni se spolu dohoví. Když konečně odcházel, potkal ho doopravdy dole v úvoze. „Kdepak - selata; chmatají mi je pod rukou,“ smál se mu Třímek.

„Od druhé svině. Slibte mi je napřed.“

„No, někdy se zastavte.“

A kupodivu, po neděli zas jel mladý Paulů okolo. A brzy se přihlásil do třetice. Jenže Jan byl tenkrát pořád ve větru, on aby se spokojil jen s tou mladou hospodyní, o prasatech si to pověděli všechno a on pořád stál ve dveřích a nehýbal se. Až se mu zas podařilo stihnout hospodáře na silnici k Trávníčku.

„Víte co, tuhle máte závdavek, abych to nemusel pořád hlídat.“

Třímek nechtěl. Proto se lomozí tolik s tím kamenem, aby se z takových závazků vysekal.

„I jen se zas zastavte,“ odbýval ho.

„Člověče! Kdybych měl kdy. Matka lehla pádem, hospodaří mi vdaná sestra a teď že u mě už nebude, že to je jak široký tak dlouhý a že se odstěhuje za svým - i s dítětem. A já si ještě ke všemu na kluka tak zvyk...“

„Tak se ožeňte, rada tu je lehká!“

„To se řekne: ale s kým! Já jsem na ženské bulík. Já křičím, křičím, že ju, ale to abych lidem nebyl pro smích. Já třeba v kole, jako při tanci... a bavím je vo prasatech. Ale co mám s nima propána mluvit. Ani s tou vaší nemluví jinak, jak se jmenuje - ?“

„Blažena.“

„A co, podívejte se,“ začal najednou křičet, to se jistě zas vrhne na ta prasata, domníval se Jan, „já nemám kdy, to dá každému rozum, obchod a hospoda a teď matka pádem leží a na mě, ty kluku, ty se ani voženit nedokážeš, jakej seš pytlík - dyť já bych si věno vybral v prasatech, ani bych vám závdavek nemusel cpát, když nechcete...“

„O kom mluvíte?“

„No... o sestře...“

„Jemináčku, Blažena se vám líbí? To mi je novina!“

„Vidíte, jakej já jsem. Jenom o prasatech a to hlavní - to sklůtnu. Tak sem chodím a pořád si to říkám, tohle by byla ne-

věsta pro mě, a zatím ani nevím, jak jí říkají, já nemyslím tu... s tím nose (to měl na mysli Lidku), tuhle,“ přejel si rukou po prsou, aby naznačil Blaženinu postavu, ona měla pěkně před našima a kupec Paulů měl zas všechno v rukou, v hmatu, „aspoň vy jí řekněte, jak se jmenuju, já to ještě nedokázal, Florián, Florik Paulů z hor, bude mi devětadvacet let, na mě se každý doptá...“

Jan se smál:

„Kdepak, Floriáne, spíš prasata než Blaženu, ta se vůbec nechce vdávat a k muzice abych ji prosil...“ Přece jí chtěl naznačit, co a jak, ale kupodivu, Blažena věděla, jak se Paulů jmenuje, a div se do Jana nepustila - někdo se o něj musí starat, když matka leží a sestra se má stěhovat, to není nic k smíchu, chce-li co vědět. Potom dostala asi nějaký dopis, nebo jak to bylo, a v neděli moc pospíchala s úklidem, aby odpoledne brzo mohla odejít. Než se ostatní nadáli - sáně borová, svatba hotová. Paulů nemůže čekat. Ještě do žní budou oddavky.

„A co můj kámen?“ bránil se Jan.

„S kamenem si vyližte hoblík, kámen počká,“ dal se do křiku Paulů, svou povahu přemáhal křikem, „ale hospoda a obchod a matka pádem leží...“

A zas byl ten čas. Kukačka volala ze strání a straky obletovaly třešně. Až po úplňku nastanou tmavé noci, rozpuke svačec v bramborových brázdách, voňavý, bělostný... a také tahle nevěsta vzešla z těchto brázd. Blaženu namísto otce vedl Jan. Snad to si připomněla, když vycházela ze dveří, zarazila se, přidržela se ho za loket. Či zaváhala v poslední chvíli? Lekala se svého údělu? Ať tak nebo onak, byla Třímkova; stála na svém místě, třeba se vdala do hospody. Už za týden vítala hosty, smála se na ně, ani se nikdo nedověděl o její pravé povaze, jež si libovala v samotě, jen se zarděla, kdykoli někdo cizí vstoupil, to nedovedla přemoci, tím jí to víc slušelo, rozkvétala tam na horách, nejinak se daří štěpu, když jej přesadí ze závětří na slunečnou stráň. Ani její muž se nedověděl o její plachosti a panímáma obzvlášť ne, ta se docela uzdravila a chodili pak za nevěstou oba. - „Tak, maminko, že já jsem pytlík na ženění?“ říkal jí syn Florián, jenže tohle kupodivu šeptem.

Co zatím dělal Jan v rokelské chalupě? Jako před svatbou,

tak také po svatbě: vozil kámen. Ztratil tři dny, měl tedy co dohánět. A dokázal to. Do žní byl hotov. S inženýrem se rozešli v nejlepším, ba skoro se spřátelili. Třímek zaplatil Bujnovu směnku i s poplatky - a těch nebylo málo, vyklubala se z toho učiněná zlodějna, stálo by to za soud -! Vysekal Červenici, zas byla jeho. Letos tam měl dole při cestě lán žita. Už se běhalo z dálky, když před nedělí dovážel kámen, ani se tam neměl kdy zastavit - vázal ho slib. Těšil se, že se u žita zastaví v neděli odpoledne. Bylo to tu neděli po svatém Jakubě, na Letařovicích slavná pouť. K žitu šel hned po obědě, obešel je, zkoušel zrno v prstech i mezi zuby. Zejtra obsekat, v úterý sekačkou na hořením honě, snad tomu půjde nějak nadjet, aby celé nemusel sekat kúsou... Pak se díval nahoru ke kostelu. Či měl by se tam rozeběhnout už teď? Dovedl by se vůbec smát, jako se veselí svobodná chasa? Podíval se na své ruce. Rozpukané, odřené, rozmlácené od kamene. Ten mozol na levici se mu bude nejspíš sbírat, je necitelný a bolestivý zároveň. Ale neš! Půjde stejně, tak po svačinách. Však si zasloužil dnešní pouť! Jen se tu chvíli natáhne a odpočine si, právě odtud zpod habří je vidět na mezičku od Holce... A usnul, tentokrát klidně, hlubokým spánkem. Spal až do večera. Zavál vítr a přinesl sem úryvek hudby. Nadnesl se na loktech. Svatba! Která se to vdává? A on nemá ani grejcaru ve stavení. Počkejte! Počkejte! Já prodám, jen si nemohl vzpomenout, co chtěl prodat, i křičel s takovou bezmocností, jak se děje ve snu, až se probudil. Dívá se omámeně okolo. Jaká svatba, co má prodat? Ne svatba, uvědomil si, pouť. Zasmál se. Už tolik svateb, že ho straší na každém kroku - i o pouti. Vyskočil, že tam poběží -. Ale co to, stromy mají tak dlouhé stíny! Či se bude za chvíli stmívat, to spal až do večera? Ano. Tím spíš musí pospíchat, pouť se ještě neskončila. Pouť nel napolo zařval, pouť ne! Ale kdo za něj bude krmit? Holky poslal na pouť. Koupil jim nové šaty, ba, ať se radují, jsou mladé. Obrátil se, tak nějak se obrací kůň na oprati, a doma jde rovnou do chlíva. Stavení zatím opatrovala Bětka, která přišla na pobyt už s tím úmyslem, zdaleka ho vyhlížela, že tak dlouho nejde.

„To se ti nějak zalíbilo na té pouti.“

„Zalíbilo!“ zataľ zuby.

Bětka zavírá slepice, Maruška jich teď má celý houf, on zatím krmí v chlévě, aby Bětka mohla vydojit. A co kdybych s tím se všim sekl a šel, myslí si. Ještě teď by mohl zastihnout Věru, ona večer beztoho nikam nepůjde. Osvobodit se od toho! Myslet jednou na sebe. Ale to se jen tak vzpíná. Nedokázal by to udělat. Svata - a krmit se musí stejně. Pohřeb - a do chliva jako jiné dni. Sehnul se pod tím jhem. Bětka zatím dojí, Maruška si to s ní vyjednala, aby si nezkazila pouť. Jistě tam je s Věrou. A kdyby se býval rozeběhl, když se probudil, mohl třeba Věru potkat na mezičce. - Kdy mi zas přineseš z knihovny nějakou knížku, Věro, zastavil by ji. - Už nechodím do letařovické školy, to už dávno uplynulo, odpověděla by mu svým zastřeným hlasem, ten ho zvláště dojímá, jako by na jejím životě i při vši její horlivosti, s kterou se všeho chápala, ležela nějaká tíha, snad že otce nepoznala... - Pamatuješ-li, jak jsem tě tenkrát pod jabloní zkoušel z počtů? touží jí i v duchu rozveselit. - To už se nikdy nevrátí. - Věro, skoro vykřikl, ač to bylo jen jeho snění, Věro, a cítí vláhu v ústech. Zastavil se s košem řezanky na dvoře, aby ho Bětka neviděla. Proč by se to všechno zas nevrátilo, či nebylo to krásné a čisté? Ani slovem, ani pohledem, ani pomyšlením se jí křivě nedotkl. A jak se k němu tenkrát vzpínala, jaké plaménky jí žhnuly v očích. Nikdy by si neodpustil, že bláznil třináctileté děvče, nebylo-li jí ještě míň. Všechno má svůj čas. Třeba nyní, ba právě dnes. Proč by se zas všechno nevrátilo - či nedřel se dost? Neodříkal si tolika věcí? Družbovali mu přece kolikero nevěst, mohl rázem ukončit své lopocení. Proč jí to nikdy neřekl? Byla mladá a on jí nemohl dát nic jiného než sliby. Ani k tomu vlastně nemíval kdy, taktak se dokázal podívat přes vodu na druhou strán, a večer schůze a jednání... Ba, hovořival s ní ještě nejčastěji, když zajel do družstva a ona mu vypisovala z účtu, kolik mu tam zbylo dluhu za hnojiva a za mořidlo, právě ona, snad byla určena, aby mu sama připomínala jeho povinnost!

Ani ona se nechtěla spokojit s málem. I tomu se u ní obdivoval. Do školy nemohla, stále se však po večerech učí, říkála Maruška. Touží udělat zkoušky, ničeho by se nebála, jen počtů. Jan se usmál. Ty počty! Ale byl to trpký smích. Zatímco on vrůstá do těch strání okolo chalupy, až je celý pokryt hlínou i mozoly, ona touží pryč, sní o dalekých světech. Také on by

snil: zatím má hlad, hlad jako vlk. Měsíc mu nechutnalo, teď se nemůže dosytit. Je to jako nemoc, taková psí žravost. Bětka mu připravila večeri, knedlíky a pečení a zeli. Jedl a zas už usínal skoro se lžící v ruce. Co by se strachoval, myslí si napolo ve snu. Věra nechodí se žádným hochem, to je hlavní. A on dokáže veliké věci. Jaké? Červenici - a všechno - možné i nemožné. Ani na pouť nemusí; a také Věra šla už beztoho domů; nerada marní čas - a ráno časně vstává. Jednou ocení jeho čin. Také on sníval o tom, že vykoná velké věci, že mnoho dokáže... podobně jako ona o tom stále sní. V tom si jsou blízko. Ani k muzice dnes nepůjde. Ráno musí časně na žito. S tím usnul, ani se neodstrojil - a ve snu se mnohé zdá snadnější než ve dne. -

Sedm let trval zápas o Červenici - a čím dál urputněji. Teď bych měl povolit, když mě tolik stála? Kolikrát visela na pouhém vlásku - a zas jí vysekal. Léta uplývala, časy se měnily, ve světě tolik změn... jen u něho to šlo stále stejně, dluhy, pole, hlína, snad mu to mělo připomínat neměnnost země, která trvá přes lidské zvraty, neměnnost údělu, jež člověk zrozením přijímá. Nu, mohl se s uspokojením ohlídnout za sebe, u nich v chalupě se začínalo ledacos obracet. Chlév zas byl plný a hospodáři z hor, ba i z Dolenska se k němu učili znát cestu a odstávcata si zamlouvali napřed jako tamhle v Libuni u nějakého Sítaře, také jemu platili tisíc korun za pouhé odstávce a ještě byli rádi, že se na ně dostalo. Malena se obzvlášť vyznamenala, na výstavě jí přiřkli druhou cenu, to se to teprv potom rozkřiklo. Tři svině splácely Blaženino věno. Maruška pozdvihla chov slepic. A jahody a zeli a rané brambory a višně, co nasázel na svah, a lom, odkud Adam neodešel než o třešních a o žních - peníze se u nich jen líhly. Měl je ovšem kam dávat, dluh - nenasytný, neodbytný druh: z nejhoršího byl však venku. Někdy vzpomínal na své začátky a na svou smělost, se kterou se do toho pouštěl, po hlavě... však to byla jediná cesta, vsadit všechno na jednu kartu a teprv po letech sklízet.

Takhle jednou po vánocích, když zabili prase, oblékl se do svátečního kabátu.

A zatím šel jen přes vodu, dál ne. Mlynáři nesl výslužku, aby nešel s prázdnou, když mu chce vrátit první splátku.

„No, dokázals to,“ řekl Hejhal, „ani bych neuvěřil.“

„Jinýho mi nezbyvalo. Buď - anebo! Nač vám by bylo pole. Děti nemáte...“

„Právě proto, Třímku,“ ohnul se mlynář, „právě proto. Co já budu dělat, člověče, až budu mlít z posledního...“ Jan dlouho nepobyl. Každý ví, kde jeho tlačí střevíc. Mlynáře jiný, bezdětnost. A co, protáhl se, že byl právě pod habřím a že sem odnikud pení vidět, povoluje-li si bláznivější kousky - holky by se měly vdávat. Už jich má stejně doma málo, nemohou na to samy stačit, přijednává. Nikdy se na to neopovážil myslit, co a jak bude, až... až zvítězí! Teď to uviděl. Jak to udělá? Pravednoduše. Že by jemu nevěsta přinesla věno, s tím nepočítá. Jako na počátku - vyprodá celý chlív. Počkat. Malenu si nechá a tu plavou jalovici od ní a nějaké odstávče zvlášť vyvedené. Aspoň nebude mít tolik práce, až hospodyně přijde... Věra není žádná silačka.

„Abys pomalu sháněla ženicha!“ řekl Lidce, sedaje si zády ke kamnům, aby si hřál hřbet, buď se ztrhl nebo si uhnal housera, ne-li něco horšího - „či se mám sám po někom ohlídnout?“ Mohl křísnout do živého, nic se nedalo tajit, ten její přijížděl na motocyklu a natropil tolik rámusu, až se slepice děsily, nejen jejich, i mlynářovy. Takle starostlivá Lidka! Ta s větším nosem, snad aby to stálo za to, když popotahovala strachujíc se za sebe i za ostatní. A právě Lidka si vyvolila - letce! Každá z nich si ho spíš mohla vyvolit než ona, která bude trnout úzkostí i tenkrát, bude-li její muž chodit po zemi, tak Bětka, která dovedla ovládat své srdce, ba i Blažena, jež by mu zatím opatrovala děti, kterákoliv, jen Lidka ne. Janovi to bylo trochu k smíchu a zas ho to dojímalo - ó často se za sebe dostanou dva, o kterých by všichni říkali, že se nehodí vůbec k sobě, jeden se třeba ryje v hlíně a druhý lítá v povětří, a tím v povětří nemyslí vůbec Lidčina letce...

Marušku zprvu jen škádlil:

„Vám bych nejradši vystrojil svatbu najednou, už jsem toho užil dost.“ Nejmladší vlastně vysloužil ženicha sám: že doslova prodloužil každý trám, který mu otec nechal, posílával ji často do záložny. Úroky, úmor, mimořádné splátky, stále tam měli

nějaké jednání. A ten mladší účetní míval znenadání nějak často cesty dole po silnici, ba i nahoře u lomu ho bylo vidět. Maruška se zprvu jenom smála. Když jí o letařovické pouti koupil velké perníkové srdce, praštila s ním doma na postel, a že je hodí psům. Nehodila. Snad jí ho přece bylo líto, jenže těžko říci, zdali mládence nebo marcipánu. Vůbec se s ním asi kvůli tomu srdci pohněvala. A tu se on objevil na dvoře sám. S hospodářem se znal ze záložny, rovnou tedy k němu, jenže nevěděl, kam s rukama - a klobouk mu spadl z vysokého záhrobcce a rovnou na hnůj, ovšem u mladého Třímka hnůj jako mlat, nestala se žádná škoda. Maruška? Někdy se smála, někdy vztekala, začínalo už zřejmě do tuhého. Až se ten Holeček ze záložny s Janem dohodoví. Měl zálibu v knihách. Začal je mladému nosit, ten nyní přece tu a tam našel chvíli a vracel se ke své mladistvé vášni. A kupodivu, ten Maruščin přestával být nesmělý, když mluvil o knihách, vůbec zapomínal, že tu vždycky stával, jako by neuměl pět počítat.

I z toho se nakonec vyklubala svatba. Lidka i Maruška zatím zůstanou doma, než se Jan ožení. Letec chtěl zůstat na vojně, a jaký tedy domov, když je ke všemu ještě pořád ve větru. „Přijede vždycky na motocyklu,“ říkala Lidka, ani se snad neměla kdy strachovat, letec to bral div ne střemhlav. Ani Holeček ze záložny nechtěl čekat, v srdci se stále třásl, že mu Marušku někdo přebere - a vůbec byl žárlivý, nechtěl, aby s jinými tancovala! Jan se tomu víc smál, ale nezrazoval ho ze svatby. Proč? Či jenom proto, že se tihleti dva poslední ženichové o věně ani nezmnili? Nebo že si teď zvykl, jaká je najednou shánka po jeho chově, je-li dovoleno při družbách utrousit takový žert? Proč! Třeba jen proto, že chtěl jednou mít už z krku ty věčné svatby!

Když dvojí oddavky najednou, vystrojí je zvlášť slavné, s mládenci, s družičkami, s muzikou. Ten Maruščin pocházel od Chrudimě a usmyslil si, aby mu šel za mládence hospodář. Zprvu se zarazili. Ale kupodivu, Jan se nijak nezdráhal. Ne- navedla vůbec Maruška svého ženicha? Ať tak nebo onak, ne- bylo vůbec nic divného na tom, že ona si přála za družičku nikoho jiného než Věru z Holce!

Svatbou to před lety začínalo, svatbou to mělo skončit. Všechny se zase sjely v jizbě rodné chalupy. Anna. Bětka. Helena. Blažena... Jenže dnes se nevracely samy, přicházely s muži a dětmi, taktak, že se všichni vešli do velké jizby - a komora i špejchar plné koláčů i jitrnic a jelit a krup i jiného jídla. Bětka se zas ujala svého, strojí obě nevěsty, špendlí, načechrává, rovná záhyby svatebního roucha, které je bělostné, jak jen květ svlačce dovede rozpuknout v brázdě, z ní i ony vstaly v takové panenské kráse, až se větru zatajuje dech, když je ovane... Ještě myrtu. Do vlasů i na závoj. Nejstarší Anna přistoupila k oknu a ustríhuje drobné ratolístky, odjakživa jí měli za okny velký keř, stačila všem a stále se košatí.

„Tu myrtu by sis měla, Maruško, odnést s sebou,“ praví přitom Anna nějak zasněně, vzpomínajíc na svůj svatební den - vždyť je to už tolik let, klouče jí zatím dorostlo ke škole. Aspoň toho se měl otec dočkat. Zvlhly jí znenadáni oči. Chtěla to říci se smíchem, a zatím v jejím hlase utajený pláč. Všichni to uslyšeli a ztichli. V té chvíli sem zalehl šum blízkého hájku a jez dole od vody. Maruška se udiveně rozhlédla, co se děje, teprv podle ticha si uvědomila, že k ní Anna něco hovořila: „Čos říkala, Aničko?“ zeptala se.

„Aby sis odnesla myrtu.“

„Že už nebude potřeba,“ chce jí to vysvětlit Blažena.

„To bych mohla,“ Maruška se rychle zasmála, odjakživa jí byl protivný pláč o svatbě; od svých jedenácti let zažila něco svateb a všechny na konec cabily a ona musela s nimi, jako by strouhala cibuli, žal necítila a pláči neodolala. Něco se holčám navyslipovala, že ona ani slzičku neuroní, až se bude vdávat. Proto se zasmála. A ještě to pro jistotu chtěla obrátit v žert. „Jen jestli mi ji přidá - náš hospodář!“ To je přece k smíchu, že by jejich Honzík lítoval myrtu, když jim dával ještě víc, než jim patřilo. Heleně. Bětce. On byl vždycky kavalír. Co si nevzpomněl! Že jí přidá krávu. Že to slíbil otcí. Cukla rameny, jak se tomu musí v duchu smát. To by v Dubě zůstali koukat, až by se tam stěhovala - a kráva pěkně za vozem na řetězu a rovnou do předsíně... Toť se ví, odmítla takový přídáněk, jenže o tom před svatbou mluvili jen tak ve spěchu -

a Jan k ní přišel dnes ráno přede dnem, že kvůli tomu nemohl ani spát. Ne myrtu, krávu jí mermomocí nutí. Takový je jejich Jan. Maruška se přitom usmívá pod závojem, velmi jí to blaží. Ale co ona s krávou? Což se vdává na chalupu? Vdává se do města! Co jí to jen napadlo! Bude se jí strašně stýskat. Po slepicích, po drůbeži, po polích... Sevřelo se jí hrdlo. Jak bez toho bude umět žít! Rychle si přitáhla závoj, sevřela rty, ale marné, aspoň promluvit musí, jinak by se snad zalkla. „Všechno by přidal... i myrtu,“ řekla a v jejím hlase propuká pláč.

„Všecko! Jen myrtu ne!“ řekl však Jan kupodivu krátce, ba urputně. Všichni se k němu obrátili. Stojí dole, nějak jako sehnutý, s velkýma zjizvenýma rukama, sice v nových černých šatech, ale tím těžkopádnější, zedřenější, i v tom převlečení jako by na něm utkvěla hlína, v níž se ryl, s velikým nosem, který mu vystupuje nějak rovnoběžně se svráštělým čelem jako pokračování kolmé rýhy mezi obočím, s vystouplou bradou, neboť přišel o zuby v dolní čelisti a rysy jeho obličej se změnil, jako by stále žmoulal kůrku anebo kus hlíny, vždyť byl v tváři celý ukoptěný - tak tam stál. Co chtěl vlastně říci? Že bude teď sám pomýšlet na svatbu, když všechny vybyl a vdal? Že nyní jemu nastane život a radování? Chtěl se asi zasmát, ale místo toho vydal jen takový chraplavý zvuk - a obrátil se a vyšel ven.

Všechno už bylo připraveno. Pro družičku však stejně nemohl sám. Kdo by to tu za něj řídil? Tolik lidí, tolik koní, vozů, dětí... Staví se pro ni druhý mládenec, on s ní pojedou až cestou do kostela. Těší se na to, budou muset s vozy oklikou k Hořením Letařovicím a do kopce od vody jenom krokem. Leč marně se těšil. První kočáry odjely napolo prázdné a na ty, co zbyly, ne a ne se svatebčané vejít. Už se chystal s Věrou odjet, ale chtěj nechtěj musel dolů a rozsadit je, jak to šlo. K Věře posílal dětskou chasu, bylo jí plný vůz, jemu tedy nezbylo než vylézt ke kočímu na kozlík. A tak to bylo po celou svatbu. Všechno leželo jen na něm. Koním sena a obroku. Hospodáři, Šámalova kobyla si hodila nohu za voj. To se ví - chasník. Pije. Chlastá. A ještě má hubu. „Hospodáři!“ křičí na něj nějaká mladšíka z kuchyně. I tam běží, co tam vázne. Nic. Jen jestli mají předložit hostům husy už teď nebo až k večeři.

Div se nerozzlobil, jenže rychle ztichl. Pochopil, že kuchařka chtěla slyšet jeho chválu, proto ho zavolala na radu, aby jako hospodář sám ocenil, jak se činí. Věru takřka ani neviděl za celý den. Ještě dnes, myslil si, pak se začnu starat sám o sebe. Jestlipak se na mne nerozohněvá, že si jí tak málo všímám? Je to přece má družička a já jsem její mládenec! Aby jí ženské nepomluvily, že od ní pořád utíkám. Toť, ženské jsou jedovaté, spletou koše ošatky, třeba že je chudá a že si jen tak Maruška postavila hlavu, zkrátka všelijak. Skoro popoběhl, jak se polekal. Ale nedošel k ní: „Hospodáři,“ volali, „narazte pípu, pivo neteče...“ Jako by v celém stavení nebyl jiný mužský než on! A přitom od rána nejedl a má ještě ke všemu takový hlad, že se mu dělá slabo. Nahlédl sice do jízdby, kde už dávno hodovali, ale byl rád, že mu kuchařka nalila trochu polévky jen tak do hrníčku, ani se na něj nedostalo s talířem, polévku už dávno snědli. Až večír při muzice, myslí si, na krok se od ní nehnu, jak zahrají, hned do kola, tak se to na mládence sluší. Zatím dojídá horkou polévku: je mu příjemně, že si vyhrál zesláblý žaludek, bez polévky pro něj nebyl žádný oběd, ani svatební, usedlejší lidé mají už své zvyky. Tak, a teď půjde a přidá se k hodovníkům.

A zatím - Honzo, báb do kaluže, zasmál se sám sobě, sotva vstoupil. Nemá si ani kam sednout, jeho židli zatím donesli do síně, kde obědvají kočové od koní. To se ví, nezůstala tam po něm díra, ostatní si udělali trochu pohodlí a u Věry se místo něho octl letcův bratr. V Příbrami prý studuje na horního inženýra. Ba, pěkně studuje, po hospodách. Ani na svatbu neměl přijet, doma už se k němu nechtěli znát, ale on se znenadání objevil předevcírem u starých, jako u pantáty, a to bych byl pěkný bratr, kdybych se ani na tvé svatbě neukázal - a teď sedí vedle Věry. Což o to, šaty má slušné, třeba světlé - na dlouhé? Nebo že se chytil té vdovy, jak naznačil letec? Nu, je mu přáno, každý podle svého, a Třímek vždycky zaplatil všechno, a ne-li rovnou penězi, tedy dříním, potom. Svatebčané se již rozjařili a jeden křičí přes druhého, a že si jeho nikdo zvlášť nevšímá, postavil se za Věřinu židli. Huba mu jede, tomu inženýrovi, to je pravda. Však by měl co vypravovat. Třeba to, jak se podpisují směnky. Anebo že jednu sukni nechá na pokoji. Letec nic nezamlčel, je to přímý člověk a Tří-

mek k němu pojal důvěru; a ledacos doslechli i oni, přítelíčkové se vždycky postarají, aby se lidé o sobě dověděli, co je kde nakřivo. Pan student pořád vypravuje. Věra nachýlila hlavu a poslouchá. Jako by jí unášel do jiných světů. Ano, Jan jí rozumí. Zatímco on doslova vrstl do těch brázd, jí bylo všechno těsné, matčina chudoba, její skromnické místo, ty věčné cesty do zaměstnání ráno i večer a chudoba a všednost, ó v knihách to všechno bývalo jinak.

„Na zdraví, hospodáři,“ zpozoroval ho Věřin soused a přitukl si s ním. Pochválil svatbu, cítí se tu jako doma, vládne tu taková venkovská upřímnost.

„Na zdraví!“ přitukl si s ním Jan.

„A co ty, Věro, nic ti neschází?“ zeptal se.

„Moc se mi tu líbí.“

„Líbí?“

„A či je to zásluha? Hospodářova!“

To bylo všechno. Mohl zas jít. Musel by od nich odejít tak jako tak, v síni seděli dva z hospodářů, kteří jeli na svatbu s koňmi jen z ochoty, Bětka mu už očima dávala znamení, že by k nim měl na chvíli přisednout. Jeho místo je vůbec víc mezi hospodáři než mezi mladou chasou, však ho to stálo dost lopoty, než ho přijali mezi sebe, svobodného, prodluženého Třímka, který s ničím nebýval spokojen a ve všem měl svou hlavu. Šel tedy a pojedl s nimi. Chtěli na něm, aby jim ukázal svůj chov, aby viděli na vlastní oči, o čem se po kraji mluví. Dlouho se s nimi sice nezdržoval, ale než se vrátil, mládež se už zdvíhala, pospíchali k muzice. Pěšky, to se ví, nadejdou si kopcem vzhůru.

Jan je dohonil až nade mlýnem. Musel vypravit chasníky s koňmi, a oni nijak nespíchali od plných mís. Věra ani nemohla vědět, že se zdrží, šla s ostatními napřed. V čele obě nevěsty se ženichy, za nimi v průvodu družičky s mládenci a všichni zavěšení v loktech - i Věra. Nu, kus jí neupadne, zrazil se Třímek, když je tak uviděl před sebou pěkně spárované. Co by jim nepřál. Je to přece jeho zásluha, že se dnes smějí. Všech šest sester - má je tu v řádku před sebou, dělá mu radost dívat se po nich. Věra se ovšem nemusela chytat toho „inženýra“. Dává si tak říkat, ale se zkouškami je na štíru. Když se to tak schrulo, mohli jít spolu vedle sebe, ne se hned

vést, jako by patřili k sobě. Nejde jen o něj, i o lidi. Rozběhl se, že ho beze všech dlouhých cavyků vystrnadí ze svého místa, ano, to místo dnes patří jemu. Ouha, řekne mu rovnou, vy si jděte, odkud jste přišel. Ale vtom vyběhli nějací chlapi z olšin a hodili na něj provaz. Zatahovali, jak se tu o svatbě dělává, a on se musel vyplatit, hodil jim celou dvacítku, aby se jich co nejrychleji zbavil.

Teď hned je konečně dohoní. Ale vtom uslyšel Věřin smích. Jásavý. Už najednou neměla zastřený hlas. Jako by se teprve naučila mluvit, a ne-li mluvit, tedy zpívat, smát, jásat. Zarázil se vpůli kroku. Dávno, pradávno slyšel ji takhle se smát, tenkrát tomu byl blízko, aby s ním šla. Jenže on tenkrát nemohl. To pole, mihlo se mu hlavou. Nedalo mu to a ohlédl se po něm. Na hoření liše tam vzhází pšenice a v říjnovém navečeru jde i po něm nějaký zvláštní jas, jak na ně dopadá rudý, zlatý odlesk slunce.

Dohonil je až pod kostelem.

„Pane Zdeňku,“ pravila Věra svému společníkovi, „teď už půjdu tuhle s hospodářem.“

Zaťal zuby.

„Jenže já musím napřed,“ řekl po malé chvilce, „pod kostelem budou zatahovat.“

„Však se ještě neloučíme,“ přikývl pan Zdeněk.

Tak došli do Adamovy hospody proti kostelu, to se jde jen takhle přes náves a už jste pod okapem, však tam dost lidí zmoklo, všelijakých svatebníků i těch z funusů, když chtěli zapít žal. Na Jana čekali už v síni, z prvního kousku nebylo nic. Zdali mají od cizích vybírat vstupné; a jak s jídlem a pitím pro hosty a hlavně pro muzikanty; a jestli by Bětka nerozkrájela šunku, kterou tady připravili v udírně; a s tím vstupným se to musí rozhodnout hned, tanečnicků je už plná síň; kdyby se chtělo šetřit, mohli by snad vybírat mládenci anebo třeba muzikanti od každého kousku. To by bylo nejlepší. Každý by zaplatil, kolik odtancuje. Dá se to dělat tak i onak, šetrně i kavalírsky. Jan přece zaváhal. Představil si, kolik to může stát. Ale co, našetřil se dost. „Tři půlky vyčepujte všem, co kdo vypije,“ řekl. „A muzikanty platím sám! Pojdte! Do kola.“ To křikl. On si to může dovolit. Nepropadl u žádných zkoušek. A byly to jiné zkoušky, než některým pánům platí otec na úkor druhých

dětí. Udeřil na dřevěný pult v šenkovně a rovnou do sálu. Svatebníci tancovali od začátku, těch se tohle zdržení netýkalo.

Také Věra. Právě tančí tamhle v rohu. Sluší jí to. Ba, bodejť by neslušelo. Na šaty jí koupil sám, jenže vdova mu musela slíbit, že jí to neřekne. Představoval si takové s nějakými modrými puntíky, jako mívala tenkrát pod jabloní, ale Bětka na něj nedala a koupila svatební podle svého rozumu. Stejně jí krásně sluší. Nu, ať dotančí s tím inženýrem, zastaví se zatím u vdovy a vzdá jí poctu: „Kmotříčko, zdalipak vám už dali večeri. Ne? To jsou lidi! Přinesu vám ji sám. I - jen se nezdráhejte. Dnes - ať každý jí a pije!“ To už prochází dveřmi, kde se nakupili hoši, vyhlízející tanečnice. „Tak do toho, mládenci! Juchej!“ Křikl. Zajuchal. Vždyť je také mladý. Svobodný. Mládenec. Ale hoši se na něj podívali udiveně, sice s úctou, ale jako by se dělo něco, co se nepatří; jako na váženého hospodáře, který se rozjařil. Zamračil se. Hlupáci. A vdově přinesl pohoštění. „A Věře, hospodáři, Věrušce to sluší,“ celá se rozplývala. „A ten - to je pan inženýr, říkáte?“

„Jestli bude -!“

„Ženichův bratr, povídali. Štramák, štramák člověk...“

„Napijte se, ženské,“ podal i sousedkám a jde do výčepu. Kdo mu bude vypravovat, že se neraduje! Proč by se neradovol, když má všechnu starost za sebou. Náhodou nemá, proč by se mračil! Ale nebude hopsat, jako by mu bylo osmnáct. Nebude dělat jako tamhle Helenin Bujna, který se už po sále sotva motá. A umíval se smát i výskat a směle pohazovat hlavou, až se toho otec lekal, a jsem-li teď jiný, pak především proto, aby se jiní nemuseli trudit. Ať toho užijou, smíchu, tance, všeho. I Věra. Půjde k ní a řekne jí, jak ho těší, směje-li se. Ale vtom k němu přišla starší nevěsta a odvedla ho do výčepu.

„Co se ti stalo, Liduško? Něco tě trápí?“

„Ne, Jendo, jsem tak - tak šťastná.“

„Ale tak neplač. Liduško.“

„Ani nepláču, Jeničku -. Můj... jako ženich... Jirka...“ nemůže se odhodlat říci mu můj muž, „že už půjdeme domů, aby nikdo nevěděl. Jendo, nešel bys se mnou...“

„Já? A co Věra?“

„Ale jdi, ta se dobře baví. Můj... jako Jirka... on je hrdina; Honzíčku. Ani to nemám komu říct, ona Maruška hned, že jako

bých krájela cibuli, ó jinak je hodná a já ji mám tolik ráda, ale s tebou jsem se chtěla rozloučit, kdyby - aspoň maminka nebo tatínek, aspoň křížek na čelo... Honzíčku, nikdy ti neoplatím, cos pro nás udělal... já ani můj... muž," přitiskla čelo k jeho ruce, snad to měl být pokus o takové kradmé políbení.

„Ty děuko jedna,“ řekl.

„Honzo, tak mi říkávala jen maminka...“

I on měl slzy v očích. Ale zaťal zuby a sehnal Marušku, zdali by se i oni svatebčanům neztratili, aby nebyly řeči. Maruška nechtěla. Div se s Lidkou nepohádala, vypadala v té chvíli asi jako Helena, která se bránívala drápy, také ona v té chvíli snad toužila škrábat a drápat, jenže nebylo dobře koho... Lída s letcem se vytratili zadem, aby nikdo nevěděl. Stejně je však zpozorovali a svatebčané se za nimi vyhrnuli ven na náves. Už je nedostihli. Křičeli za nimi. Mládež! Výskali, povykovali, smáli se - a vůbec se jim nechtělo na světlo a zpátky do sálu, byla krásná říjnová noc s hlubokými hvězdnými nebesy nad mlčícím krajem.

Když se Jan vracel zvenčí, najednou Patočka, co hraje křídlovku, zatroubil na kruchtě půlnoc. Jan se polekal.

To jsem to provedl. Půlnoc a on ještě s Věrou netančil ani kousek. Nehledí-li ani k ničemu jinému, je to učiněná nezdvořilost, jinak se to nedá nazvat. Všichni nemohou vědět, že Věře sám koupil šaty, nebo jak o ni stojí, ba ani ona sama to neví. I vdově by se měl omluvit. Ale co vdova! Nechá ji sedět i s jejím štramákem - a půjde k Věře. To a to se stalo, odpusť mi to, i tady jsem měl tolik starostí. Když svatebčanům vytroubili sólo, byl jsem právě v udrně, ani jsem nic neslyšel. A vám děkuju, pane Zdeňku, že jste se zatím staral o mou družičku. Teď už ji budu bavit já sám. Vy? Dejte si nalít. Piva. Vína. Rosolky. Co chcete, sotva se o vás nadarmo vypravuje, že umíte táhnout. Pijte třeba za čtyři. Rokelskej hospodář nechce nic zadarmo. Nevěříte? Zeptejte se tady v sále, koho chcete, před nikým nemusím klopit hlavu. Nu, dosvědč, Věro. Třeba tenkrát - dal jsem vás obě zapsat do školy, vy jste se o tom neodvážily doma ani pípnout, pamatuješ-li takové dávné historie.

Nu, jděte, jděte, my si máme dnes s Věrou mnoho co povídat. O čem, ptáš se mě, Věruško, usmívá se Jan, třeba o tom, s kým půjdeš domů.

- S kým bych šla, hospodáři. S maminkou.

- Ani bys mi nemusela říkat hospodáři.

- A jak?

- Sama si to vymysli. Až půjdeme domů, tak mi to povíš. Či ty ještě ani teď nevíš, s kým půjdeš dneska od muziky?

- Ne, řekne Věra, zdráhajíc se, a dlouhými řasami přiklopí oči, to u ní má nejraději, jak oči přikryje a ztichne s takovým očekáváním, s takovou nadějí, co jimi uzří, až znovu vzhlédne.

- S matkou ne, abys věděla, řekne on a i teď mhouří oči nad svou povedenou taškařinou, ne s maminkou, Věro. S kým jsi přišla, s tím taky odejdeš. Když si takhle slova v duchu představoval, zarazil se, sešklebila se mu tvář. S ním vlastně nešla. Už tady to neklape. A pak - Věra vůbec není v sále. Mluví jen sám k sobě. Proplétá se mezi tanečnický a hledá ji - i ztracený prsten by snad už našel, jen Věru ne. Věra nikde. Věro! nejraději by křikl, Věro! Popoběhl do výčepu. Ale ani tam není. Hej, vy tam s tím štramákem, vy ženská z Holce, chce se mu křičet na celou hospodu - kde máte Věru! A je-li pak tu aspoň tamten, tamten - štramák. Jeho hlas slyšel venku, křičel něco za bratrem o letcích, kteří všechno berou šturmem. Či se zvenčí nevrátili? Nebo Věra šla domů? To ne, vdova sedí tamhle pod kruchtou. Ale co se stará, jistě se s ním zastavila v síni u báby marcipánky. Trochu se tím uklidnil. Snad je zastihne právě u nůše. Tu máte, matko, hodí bábě celou dvacítku, družičce platí mládenec a ne ten, koho na svatbu ani nezvali. Než Věra není v síni ani na prahu. Poklesl v kolenu a jen vůlí přinutil svou tvář, aby se usmívala - ve skutečnosti ji sešklebil v bolestnou masku. Prudce se obrátil - ale nepůjde vdově žalovat na dceru, tyhle věci si muž vyřizuje sám! Věra však není ani na záhrobcí; ba ani pod okny; ani v zahradě není nikoho vidět. Snad se zatím vrátila a já tu marně bloudím v tmě. Ještě se pro jistotu podívá úvozem k poli...

Húú, šelestí tady něco podle cesty, trnka či planá růžička anebo nějaké hloží, ale za ním, zdá se, někdo stojí, jistě kupa nějakého plevele a on hned vidí člověka, cha cha cha, takový se z něho stal podivín. Ale najednou se z toho smíchu sehnul a rukama hmatá po černé zemi, hledá kámen. Honzo, s kamenem nezačinej, úpěnlivě poroučí sám sobě - ostatně není to Věra, nějaká děvečka vyběhla ze sálu a postává s chasníkem

na úvoze, neplaš je, co ti je po nich. Narovnal se tedy, ale stojí-li, nevidí nic než tmu, sehnul se znovu a dívá se proti nebi na ten dvojí stín před sebou a plíže se jako rys drtí kámen v hrsti a bolest tupá i závrtná proniká celou jeho bytostí. Ještě nemá úplnou jistotu, jsou-li to oni, ještě v něm zbývá stín naděje, ó Bože, mě netrestej, uhodím, uhodím, říčí skoro nahlas a pěna mu vyvstala na rty, uhodím...

Vtom uslyšel její hlas.

„Pusť mě. Zdeňku! Ne, ne!“ Poznal by ho na dálku, jak by se mohl mýlit ze dvou kroků. Postavil se skoro vedle nich, leč oni nevidí aniž slyší. Znovu v něm ožila naděje. Slyšel přece jasně, že ho od sebe odhání. Jistě bude ráda, až se tu on objeví a vysvobodí ji z jejího nerozumu, který zaviniil vlastně sám: ona důvěřovala jeho hostům tolik, že se ani do tmy nezdráhala jít. Ještě o krok přistoupil. Co však uviděl? Věřiny bílé paže. Tiskne ho k sobě, objímá, to nejsou ruce, které se vztahují po pomoci. Právce s kamenem mu sama vyjela nahoru. Uhodím, zabiju, ty lupiči. Ale dřív, než rána dopadla, uslyšel Věřin hlas, uslyšel ho skoro u svého ucha, tak se jím přiblížil, a její dech by mu ovanul okolo chrčící, kdyby jej nepolykal polibkem ten se svým volatým jedákem - „Zdeňku, prosím tě, Zdeňku...“ - a jaký hlas, je to cizí, nový, odevzdaný hlas, spíš vytí, v němž se hrůza mísí s radostí a děs se slastí a tajemství s poznáním, jež hořkne a nikdy, nikdy se nedá navrátit k nevědomu...

6

Jan si uvědomuje, že běží zpátky, ale ne do hospody, dál, dál, a běží snad od kostela dolů a ještě se pořád nezastavuje. Co dělám, snad nebudu rvát, usápl se na sebe nějak podobně, jako opratí trhával tvrdohubým koněm, a kam vůbec běžím, klobouk mám v hospodě, stejně se tam musím vrátit, či si tu chci na stráni zlomit vaz? Ale zatím přeběhl po můstku ke mlýnu a běží dál, až se zastavil - -. Na tom poli. Rozhlédl se a chce běžet dál, tady má nejmíň co dělat, jenže snad klopýtl anebo co jím to smýklo a upadl na všechny čtyři. Ne ne, mám na sobě nové šaty a válím se po měkkotě, zanařikal skoro nahlas, to jsem se pěkně o svatbách napil! Ano, musel pít,

jinak by se tu přece neválel! Chtěl něco jiného? Ne, má to, co sám chtěl. Pole! Udržím ho, i kdybych měl padnout. Roztáhl ústa, že se tomu zasměje. - Udržel a padl, obojí se mu vyplnilo. Co by brečel! Nebude, nebude brečet, i kdyby si měl oči vyškrabat z důlků -! A doopravdy zajel rukama k obličejí a rozdirá ho svými drápy, rozmazáváje slzy i hlínu i krev po svém obličejí, jako by to všechno měl smísit dohromady, teprv potom si snad tu hroudu zaslouží, dřív ne.

Když konečně zvedl hlavu, podivil se nejdřív, jak se zatím rozsvětlo. Úsvit to není, měsíc se prodírá skrze mračna. Osvětlo noc, pole, jeho. Podíval se po sobě a zrovna cítí, jak se shrbil za tuhle jedinou noc, i napřimuje se, ale už nikdy se nenapřímí do někdejší vzcnosti. Zmazal se. Rukama si sáhl do obličejí. Cítí krev. To Helena dělávala, že se na každého vrhala drápy, trpce se usmál. A ještě se mu někdo v duchu objevil před očima, Věra ne. Mimoděk se rozkročil, tak nějak hospodář stane s kosou v ruce a ještě ji přibrousí, než začne žít. Co mu přišlo nyní na mysl? Takhle tu tatínek stával. Pak se trochu jako přihnul a nad polem udělal kříž. Jemu nikdy neřekl - dělej to po mně.

Podíval se sám na sebe. Ať je k půlnoci nebo k ránu, zpátky se vrátit nemůže. Přihrbil se a jde pomalu po tom poli. Pořád jako by mu něco říkalo, že tohle ještě není konec. Velké, ó velké prázdno cítí uvnitř. A také, že by se snad něčeho měl chytit. Aspoň hroudu sebral. Běhával sem ze vzdoru, z hladovosti, co by se dalo ještě zpeněžit, chodíval se sem potěšit anebo jen se dívat na druhou stranu - tohleto mu zas zbylo. Hrouda. Hlína. Prach. A přece by ji litoval rozemnout v hrsti. Najednou mu připadá, že je to ta, kterou ohmatal nebožtík... a před ním snad dědek... ta, o kterou si matka opírala koleno, když se tu v brázdě plazila... až se toho lekl a sehnuv se vypouští ji z hrsti tam, kam patří, nějak podobně se hrstka hlíny sype na čerstvou rakev, když člověka v zem ukládají.

Zas jde. Ne už mládenec ani svatebčan, jemuž sluší myrta - chalupník s hlínou na svém šatstvu i na rukou: a ten vzhlédl po tom poli, které ve své nenasytosti chtělo víc a víc, až ho nakonec přivínulo k sobě celého. V bledém měsíčním světle mu připadá větší než jindy, rozlehlejší, hlubší... Jeho nitro - uhořelá sněť. Ale hospodář se nemůže neradovat nad takovým

polem. Narovnal se. Jde napříč přes tu Červenici, nejdřív po měkkotě, pak po zaseté pšenici, a zanechává za sebou šlápoty - i to mu dělá uspokojení, když se ohlédne, tyhle jeho stopy, které v něm dnes zanechává, aby ho pevněji třimal, krok jeho sice ztěžkl a on se takřka celý obalil hlínou, ale kráčí po něm s takovou jistotou a samozřejmostí jako vladař - a tím pravý hospodář jest i při vši své služebnosti.

Vdoví úděl

Paní Irma se ráno probudila mrzutá do tmy zimního dne, zůstala chvíli s očima otevřenými na svém přísném a málo pohodlném loži - ani se jí nechce vstávat. Nějaký těžký sen doznívá v její mysli, netouží nijak, aby si jej vyvolala, ač by to netrvalo dlouho, jeho příchutí cítí ještě ve všech svých myšlenkách. Rychle se rozhodla, že raději vstane, odhodila pokrývku, jako by chtěla tělo trestat za sny, a rovnými nohama skočila na studenou podlahu. Vstává vždycky časně, chce také být brzy v krámě - a ví, že ranní povalování nevede k dobrým náladám, má za sebou svá bláznivá léta a zná se skrz naskrz.

Roztápí popaměti studená kamna v mrazivé místnosti; ta se přes noc ponořila do zatuchlé neútlunosti a ona mimoděk vraští svůj obličej do vrásek, taková je její podoba, taková chce být. Vidí se tak v zrcadle při mytí, i dnes si nalila studené vody a špláchá se do polou těla, ale neusmívá se na sebe do zrcadla a právě tak chladně stojí před ním, když se do červena drhne drsným ručníkem; je tu sama a nemusí se skrývat ani přetvářovat, matka vedle ještě spí. Nemůže se ani mytím zbavit své mrzutosti a ta přechází brzy do podrážděnosti, kterou jen nsnadno ovládá.

Připravuje snídani a mléko místo venku našla v troubě - zkysalé. Není lakomá, ale nedodalo jí náladu, když mléko není k potřebě, rychle staví konvici na čaj. Tak je to se vším, u čeho nejsem sama, všechno tak dopadne, co nevezmu sama do ruky, myslí si ne bez trpkosti, ač je sotva tak čemu vzdálena jako žehráni na matku. Slyší zároveň zdola, jak tam učedník otvírá okenice a mlátí jimi; kdybych byla ustrojená, já bych tam doskočila a vysvětlila ti, co a jak, dokud to mám v čerstvé paměti, myslí si - a zatím se strojí bez radosti, bez chuti snídá, konečně prostírá pro matku:

„Mami, snídani máte na plotně,“ zavolala na ni, přiložila do kamen, aby nevyhaslo, a už schází dolů do krámu.

Josef i učedník ji přivítali s úsměvem, ale ona dnes nevidí jejich družné veselí, jehož atmosféru v nich jindy vzbuzovala sama - jde před krám, mrkne na výkladní skříně doprava i nalevo, podívá se po ulici nahoru i dolů, tak činívá každého jitra. Chvilí tu stojí s čelem svráštělým. Co si myslí? Totéž, co nahoře. Všecko jen tak halabala, to věděla, jak by pořádně zametl, kdo tříská okenicemi! Bere tedy sama koště a praví nevráživě, hlasem však úplně ovládaným:

„Zamést se musí pořádně, nebo se krámu každý vyhne!“ a vymetá poprašek, který ušel učedníkovu pometlu. Toník, říkávala mu rozmarně Tóny, když byla v dobrém, našpulil malíčko spodní ret a mlčí - podívejme se na mládětko, co nevidět z něho bude chlap, ti se právě takto umějí mračit, jakmile se jim řekne pravda. Příručí Josef trošičku zpřísněl - měl učedníka hnát s koštětem na ulici sám - ale jeho spánek byl jistě klidný i důkladný jako jeho všecka práce i všečen jeho život, a hledí si svého: co se ráno mračívá, rádo se jasní k poledni. Ale je zatím čím dál patrnější, že to dnes nebude Irmin krám se smíchem a s řečmi, paní Irma jej několika svými slůvky připodobnila docela šedivému zimnímu dni, který se venku neochotně rozsvětluje k osmé hodině - a jindy stačilo jediné slůvko, aby sem nasadila smích už od rána.

Nechala je nakonec v krámě a odešla dozadu; tady je napolo skladiště a napolo její pracovna. Mléky bere svůj blok a přehlíží stav zboží, to je její pravidelná práce, tak činila před týdnem, tak bude dělat za měsíc, paní Irmu čeká asi málo překvapení v jejím vdovském životě, její řídí pevně svou vůlí, v létě i v zimě, v pondělí jako v sobotu. Miluje v práci přesnost až do pedanterie - vkládává však do ní tolik zápalu a tolik vtipu, že její tuhost pozbývá mnoho na své koženosti, zůstává však pořádek, systematicnost. Nic si neoblíbila tolik jako nápady, tak tomu sama říkávala: když prochází krámem nebo skladištěm, má v ruce zápisník a hned si poznamenává svým velkým a jako mužským písmem, co nutno zlepšit i zdokonalit, jak uspořádat výklad nebo krám, co nového objednat, co zavést a čeho se v obchodu vzdát. Tyto své ranní hodiny s blokem v ruce má vůbec nejraději, tenkrát sem vnáší vtíp,

jiskru, tenkrát organizuje i podniká, její energická bytost se v těchto hodinách rozzihá do záření, tak miluje tuto práci.

Jak také změnila otcův krám od základu, nezůstal v něm nakonec ani hřebík na svém místě. Sama nejlépe ví, jak vypadal, dokud ho otec vedl. Mnoho zdraví neměl, i vítal každého nevrle a div ne s hlasitým brucením; když pak přece prodal, vnutil chalupníčkovi takový řetěz, že na něm mohl vodit vzrostlého býka, tolik si oblíbil ve všem bytelnost; když kmotře prodal železnák, mohla si být jista, že v něm bude vařit ještě dcera (a obě budou proklínat jeho důkladnost i váhu), takové zboží prodával otec. Mladší od něho houfem utíkali k ohebnému Bretšnajdrovi, který poklonkoval i hopsal, jakmile cinkl zvonek. Otec pak chtěl už jen doprodat, dobroží tu ještě rok dva a odstěhuje se k vdané dceři, nebude měnit své zvyky pro ledajakého holobrádka, který se líká k lidem!

Kdo byla ta dcera, vdaná někde v širém světě? Nikdo jiný než Irma! Dlouho jí rozmlouvali její svatbu, až se s ní tedy smířili, co měli dělat! Starý otec vůbec pomýšlel, že se k ní odstěhuje, ale zatím se nestěhoval nikam - Irma se vrátila sama - jako vdova, bylo jí sotva sedmadvacet let.

„Pomůžu vám v krámě!“ přišla k němu dolů, když nahoře matka topila oči v slzách - „odpočíte si,“ řekla mu a lidé se za pár dní přestali ohlížet, jakého nenadálého pomocníka má kupec Konečný v krámě. I otec se s tím brzy smířil, zvláště když zlhostejněl k obchodu - chystal ho pro syna, jak by mu neztrpkl, když Václava místo za pult vyprovázal na hřbitov! Jemu by ostatně i upadající krám stačil na doživoření. Dověděl se málo o změnách, které do obchodu Irma brzy vnášela, vyhýbal se krámu, tolik mu připomínal syna, a zanedlouho ho následoval na poslední cestě, která zbývá každému, ať měl bohatství nebo ať odchází nahý. Irma truchlila nad jeho odchodem, zbyla tu na světě najednou jako bezruká, ale nepotkal ji první žal, musela se chytit zuby nehty života, musela se vši vůlí sebrat a držet se toho, co jí zbylo, nezůstalo toho nakonec než špetička: jediné snad ta touha neklesnout a dojít, buď jak buď a stůj co stůj, víc nic, ani muž, ani věno. Děťátko nechovala vůbec: z toho jediného se radovala, že odcházela z manželství tak svobodná, tak nezatížená... nic jí nebude připomínat ta hrozná léta ponížení a zklamání. Zbývala jí práce.

Nebyla to hračka, začít v takovém skomírajícím obchodě a ne-
byl to věru výboj, když se chtěla udržet na tomto spáleništi.
Její věno se zatím dávno obrátilo vniveč a poloprázdný krám
stačil taktak krmit hypotéku, neměl-li dluh pohltit celý obchod.

Vzpomíná na to paní Irma dnes? Nepřipomíná jí tento zimní
šedivý den cestu, na kterou se tenkrát vydávala? Ano, právě
tenkrát si oblíbila železo, ocel, měď, oblíbila si kov, který se
nemění a trvá. Předsevzala si, že se zatvrdí jako on - a přiká-
zala si vydávat jen právě tolik, kolik sama dostane, nic víc,
a to se nijak netýkalo pouze obchodu. Dovedla se spokojit
s málem, cítila se tu v závětrí a brzy zapomínala, lze-li zapo-
menout na jizvy, které se zahojily, ale ztvrdly: byla houževnatá
a byla statečná.

Co se s ní děje dnes? Proč se stále ještě nemůže zbavit své
ranní podrážděnosti, proč má ještě pořád tu ranní mlhu ve
všech údech i ve vší mysli? Snad je to ta příkrost k Toníkovi,
nemusela si na něj hned tak vyjet, vždyť on udělá, co jí na
očích vidí! Hledá tedy, čím by se vyvedla ze své ochablosti,
a chytá se práce, ví dobře, jak ta dovede rovnat, když se něco
porouchá. Chystá se zapisovat a tento zvyk jí přináší uklidnění
i do myšlenek; dívá se po plných přihrádkách, jak se tam
v přítmí leskne i kalí ocel, železo, bronz, litina, hřebíky, ná-
stroje... Měla jsem tenkrát šťastnou myšlenku, že jsem se
spokojila jen s kovem a likvidovala v době co nejkratší otcův
obchod se smíšeným zbožím. Všichni v městečku vlastně ob-
chodovali se smíšeným zbožím, všichni se vším, jeden mohl
potom prodávat druhému. Ona se rozhodla, že přestane s kolo-
niálem, a věnovala se nádobí a obchodu s kovovými výrobky.
Brzy nechávali v ostatních obchodech jeden po druhém ná-
dobí i železa a drželi se svých pytlíčků... Což dnes! Irma
může být spokojena se svým dílem, dokázala všechno, co si
umínala - jako vždycky, když se k něčemu upjala celou svou
bytosť. Může být spokojena, jenže ona není! A že drží zá-
pisník, píše tam dnes místo záznamů jedno slůvko pro sebe. Je
krátké a břítké jako ona celá: Nejezdit!

Byla včera ve městě a musela chtěj nebo nechtěj vzpomínat,
z nádraží, z vlaku, z ulic i z města na ni dých ten vítr, který
sama vyloučila ze svého života, zatočil se jí v ruku, v suk-
ních i ve vlasech, měla ho všude plno - a jmenuje se život,

tento větroplach, mohla by o něm sama ledacos vypravovat.
Ale není ještě spokojena s tím, co napsala, bude toho asi víc,
co by si měla napsat - písemný projev nutí k přesnějšimu myš-
lení než úvahy nebo snění. I zastavila se a na nový rádek píše
silným, stojatým, neženským písmem:

A krotit! Krotit se!

Po chvíli se vrací zas do krámu. Usmála se na oba, na
jednoho jako na druhého. Co měl znamenat její úsměv? Ty,
Toníku, jsi jenom učedník, a kdyby ses učil jinde, proháněli by
tě víc. Vy, pane Josefe, jste vedoucím celého podniku (ovšem
jen potud, pokud Irma někoho připustí, aby vedl): víte co -
přestaňte žít a zapomeňte na ranní mrzutost; to se ví, že se
musí zamést, jak vám kupec poleze do krámu přes hromady
sněhu! Ale především nutno nalézt úsměv, kdo přišel nakou-
pit hřebíky nebo nádobí, chce vidět kolem sebe usměvavé
tváře.

„Chcete se snad, mládenci, mračit celý den?“ ptá se jich
a oni hned přišli k sobě - nejsme věru takoví blázni a nemáme
také proč!

Tyto dopolední hodiny jsou jiné než za jitra. Trousí se sem
kupci a ona je obsluhuje sama, nikdo jim tak nedovede vyho-
vět, ona sama radí, doporučuje, zráží, Josef s Toníkem před-
kládají, zabalují, rovnají. Irma zná své kupce, v tom je část
jejího úspěchu. Musí spoléhat na venkov - co chytí v měs-
tečku! - i nelenuje si a chodí po nedělích na jejich divadla i na
jejich večírky do vsí, aby se s nimi seznámila. Ne pro zábavu,
ač je ráda veselá. Ale čas jejího smíchu přešel hned tenkrát
v devatenácti, když se tak bláznivě vdala. Chodí-li mezi ně,
prospívá to obchodu. V krámě hned potom každého pojmenuje
rodným jménem, vnikala postupně v jejich příbuzenské svazky,
ve spleť stejných příjmení - není nikterak snadné rozeznat tyto
Tvrzníky, kterých tu bývá ve vsi mandel a kteří se rozeznávají
jen podle příslípků, tak jeden sluje Lípák a druhý Barčín, ani
mandele Honzejků nebo Sluků, když jedněm říkají třeba U pa-
ličáků a druhým U kalců, musela se tomu ze začátku učit jako
nějaké obchodní vědě, aby se v nich vyznala.

S tím nebude vlastně nikdy hotova. Když se v poledne vrá-

tila nahoru na oběd, vypravuje matce, kdo byl v krámě a co nakupoval. Matka je zná sice víc z doslechu, ale dovede často přispět k charakteristice rodu, ač sotva už zná dědice. - Irma se tak dovídá, co potřebuje: musí vědět o svatbě dřív než farář, aby prodala nevěstě nádobí, o stavbě dřív než úřad, kde by na ni nabrali hřebíků i železa - a také těmi hovory odvrací matku od vzpomínek k životu a volí tedy raději výklad značně širší; nač marně vzpomínat!

I dnes má co vypravovat.

Přišla dnes do krámu hospodyně - a s dcerkou, to se ví, masopust ukončí vdavkami, nevrátil se nadarmo ženich z vojny. Irma ledacos prodala, nebyl to špatný den, ledacos jen obhlédli, že přijdou podruhé, to by nesměli být chalupníci, aby stovku vysadili najednou, když ji mohou platit po trochách.

„Hodně štěstí, nevěsto,“ loučila se s nimi ve dveřích.

„A vy se taky vdejte, paničko,“ zastavila se s ní ve dveřích hospodyně, kdežto nevěsta se spokojila ruměncem.

Zasmála se jim, co měla dělat, neslyší tyhle rady poprvé ani naposled, někdy ji pouze škádlivají a jindy domlouvají doopravdy, má s nimi učiněný kříž. Kdyby matku neodváděla, připomínala by jí beztoho na každém kroku její mladickou bláhovost - ach, byly bláhovosti, ale už nejsou a nebudou. Tenkrát skoro utekla z domu a vdala se proti jejích vůli za darmošlapa - v devatenácti letech! Zlákal ji svou kšticí, jako ji zlákalý dálky a svět. Po svatbě si ji odvedl do Bratislavy, tam teprve daleko od rodičů poznávala, koho si vzala, stál hlavně o její věno, o její peníze, obchod mu visel na nitce. Nu co, prožila s ním mnoho a stála při něm a držela jeho obchod, pokud bylo lze, i jeho, jenž byl třtina, ale strast za strastí poznamenávaly dívku, až vospěla v ženu. Marně ho podpírala, lákalo ho zlo, přitahovala ho zručnost i perverze, mučil ji a sebe ničil - nelitovala, jen trpěla. Když viděla, že je všechno marné, trpělivost i oběti, odešla od něho, ale ne domů, tenkrát se ještě styděla jít domů, že byl živ, našla si místo a půl roku se sama živila jako prodavačka. Znovu se k němu vrátila, neboť se po jejím odchodu zhroutil, a dosloužila mu k smrti, sám si ji vysloužil v mladém věku. Ovdověla. Ale tato zkušenost ji protkla celou jako šíp, vržený kolmo na její bedra: ztvrdla, sebrala se, vrhala se v činnost. Uzavírala se před každým vznětem a uklá-

dala si odříkání a klid, vyloupené tělo se vzpouzelo i při vzpomínce, nikdy nezapomene na tu noc, jak přišel k nevěstě, a zpleněná duše se brání výhni, když paměť nedávného ohně je ještě živá.

Muži? Ach, jsou dobří v kamarádství a ráda se s nimi střetne v obchodě, tam i ona stojí na svém a stisk její ruky má právě takovou cenu jako sevření jejich tlap. Marně si na ni cestující po novotě brousili zuby, že nalítne na jejich rozličné nástrahy! Střeží své tělo - a ono se hlásí aspoň sny, zná zřídlo svého ranního podráždění, zná příliš dobře to citlivé místo své nervové soustavy, které ji bičuje, kdykoliv se ho dotkne. Ne, kmotra, vdejte svou Mařenku a mne nechte na pokoji, je mi tu tak dobře, mluví teď v duchu ke své zákaznici. Chvilí zapomněla na matku a ta hned začala o svém, jakmile Irma nemluví sama.

„Tenhle měsíc ti bude třiatřicet -!“

„Je nám takhle dobře, maminko.“

„Věčně tu nebudu, měj rozum!“

„Nač vy hned myslíte.“

Jde raději dolů do krámu, sotva položila lžici, dnešek svízeli začal a svízeli též asi skončí.

Probírá se v knihách, bude nutno také tu a tam upomenout a ona píše upomínky sama, jsou choulostivější než koření. Vyznavačka vůle, která lán svého času kypří jedině rádem povinnosti, opovrhne přece vlastním zrnem - a není-li tímto zrnem sám lidský život se svou žizní po věčnosti - i mívá potom ohvile, kdy jí připadá docela nesmyslné všecko, i tento řetěz povinností, ač jeho krutost splétala sama. K čemu? proč? ptala by se nejraději, když se vůlí přinutila k práci - a necítí takové otázky dnes poprvé. Někdy jen pohled do hloubky nebeských prostor, jindy kouř, stoupající vzhůru, jednou daleký obzor s mravenčím lidským dílem, podruhé třeba pohřeb nebo chorál chrámový - nedovede říci, z jakého podnětu vzejde její neklid, z toho nebo z onoho, jen ví, že její duše byla zasažena, tak mezi traviny vpadne závan větru takřka neskutečného, a jí zhořkne najednou všecko, čím dosud žila. Přišlo to k ní poprvé někdy za dalekého mládí, v těch letech, kdy se užaslá duše ptá po smyslu, po tajemstvích - zastihuje to nyní i pevnou ženu. Co kdyby tak najednou přestala činit své a zběhla od všeho -

co by se stalo? Změnilo by se něco? Neklade naději jediné v to, co pomíjí? Kdo ji vlastně nutí, aby žila stále v tomto městečku, aby ráno vstávala, pracovala, žila? Ale to jsou slova; nedovede sama dobře vyjádřit tuto svou tesknou vzpoureu, tuto citovou zprahlost... dnes tomu zas propadla, stojí jí pořád v zádech noc.

„Paní Irmo! Pošta!“ volají ji mládenci a dobře, že se tak děje.

Přišla bedna se zbožím a Toník s Josefem k ní hned přiklekli a otvírají víko, aby viděla a zapsala, co došlo. Josef i Irma jsou dost vzrušeni. Mluvila jednou před ním o svém úmyslu, že rozšíří obchod o hračky, a když byla před dvěma nedělemi na skok ve městě, přišel zástupce a Josef sám o své újmě objednal první zásilku hraček - podle ceníku, naslepo. Bylo to velmi laciné a ona mu objednávku hned schválila, nerada lamentovala nad něčím, co nelze změnit. Když se konečně ukázal vnitřek bedny, ona aspoň dokáže mlčet. Ale Josef je účasten na této objednávce daleko víc, než býval na jiných, nedovede potlačit své zklamání a potichu kleje: z krásných obrázků v ceníku se klube hromádka ničemného plechu, trochu střípků, které nezvoní, ale pouze rachtají. Josef jen syčí zlostí, ač ji dosud krotí, dokud se nevyjádří ona, ale ona si myslí - to vy dovedete, vztekát se, když něco sami zkazíte, nejsi první, koho vidím, jak se vzteká i krotí, když je vlastní vinou na hromadě!

„Musíme to vrátit, já ho chlapa -“ hučí Josef a sestavuje trochu hraček na prkno. Co Irma? Nezapsala právě dnes ráno jeden příkaz, jehož může hned odpoledne použít? Přešla dvakrát sem a tam, přimhuřuje trochu oči a představuje si v duchu, jak dopadne výklad - a mlčí. Josef zatím vybalil z dřevité vlny kolíbčičku, takovou ubohou štoudvičku na dvou drátech, vkládá do ní jiný střípek, ten má představovat panenku.

„Vrátit?“ praví Irma pomalu, když vidí jeho očité zklamání - „počkejte. Zkusíme, co se dá dělat. Není to drahé - a snad to nějak, nějak...“

„Já sám koupím pár kousků pro kluka, třeba - od každé sorty kousek,“ slibuje rychle Josef, nebylo by právě snadné rušit podepsanou objednávku, to ví nejlépe sám - a výlohy s tím budou už tak jako tak. Nahlédl sem Toník a řekl krátce - Krám! - Josef tedy skončil a odchází, aby pomohl obsluhovat;

nezdá se, že ho zarmoutili, když musel odběhnout od neblahé bedny. Irma tu zbyla se vším sama.

Měla bych být vlastně vděčna této starosti, pomyslí si, snad se přece seberu z těch myšlenek, byla bych z nich kolik dní na hromadě, nejlepší lék na to je starost! Ve dne zřídkka kouří, činívá tak leda v noci, když nemůže spát, to je jediné, co si povoluje - ale dnes si zapálila i tady. Zas ji napadá ta věta, s níž ráno začínala svůj dnešní den - takhle to vždycky dopadne, když u všeho nejsem sama - ale je v ní teď i jisté uspokojení, vyzná se v ledačems, že se na ni oni nestačí ani dívat. To mi vytrhne tm z nohy, když ty si koupíš pro kluka - myslí si posměšně o Josefovi, jehož si jinak pro jeho spolehlivost váží, ale u něhož jen s nevolí snáší jeho poznámky o rodině a všechno jeho novomanželské starání. Podobá se kvočně, se vším na hnízdo, ať je to dobré nebo ať to dřív zkazí, setrvává pořád v myšlenkách u něho, ale postavit tak tu tvou Andulku do krámu jako mne, když jsem se tenkrát vrátila, a ukaž, co umíš! Každá dovede vrhnout mláďátka, to toho je, ale tuhle se ohánět, vymýšlet, řídit, organizovat!

Nesetrvává však dlouho u svých myšlenek, dokouřila a sklání se nad ubohé plíšky - ona, která si tolik oblíbila kov! - rovná je, měří, váží v rukou. Nemůže ani je nechce zahodit do starého železa, to si dovedete vypočít, ohrazuje se, jako by s někým mluvila, zdvihnout takový krám, to není maličkost, zůstal na tom ne jeden dluh. A spíše ho potom přibýlo, když zařizovala, rozšiřovala, zvelebovala obchod po otcově smrti, okno změnila na velkou výkladní skříň, druhou takovou výlohu, jak se v obchodě říká, dala zavěsit na stěnu vedle dveří, nové regály, psací stroj, světlo do skříní, reklamu - nemusela by se před nikým stydět za své dílo: ale dluhu přirostlo a ledaco se zatím změnilo, když zavřeli jedinou továrnu v městečku a z dělníků se najednou přes noc stali žebráci. Nemůže ty hračky vyhodit oknem, ač by to nejraději udělala, musí počítat s každým grošem, položilo se zatím víc obchodníků tady okolo náměstí.

Musíš se na něčem rozhodnout, přikazuje si tato osamělá, která si zvykla mluvit víc k vlastnímu stínu než k lidem. Na těch hračkách se jí zamlouvá láce. Tak nejdřív cena, účet - nedopadlo to nijak zle - a rozličných střípků hromada. Hračky

po korunce - vidí hned v duchu reklamní nápis, to by věru nebylo zlé, aspoň si dětská chasa navykne postávat před výkladem. I když na nich nevydělá ani korunu, přece výdělek!

Výklad! To slovo ji konečně přivedlo k sobě. Už má zas v rukou zápisník, chytila se konečně svého bloku, a sedíc na bedně mezi kupou hraček, zapisuje a kreslí, tímhle písemným obrazem svých letmých plánů vyhrávala až dosud vždycky, to právě dodávalo těmto nápadům srostitost a nic jim neubralo z prvotního vtípu - proč by tak nezvítězila i dnes!

A už je v krámě, otáčí se tam, měří, odhaduje, počítá, je najednou všechna zaujata svým nápadem a přichází na nové a nové podrobnosti - a ta ranní nechuť i rozmrzelost z ní docela spadla. Josef? Ach, jděte mi k šípku s Josefem, ten přešlapuje a zahlíží, zahlíží a přešlapuje, takový je to hrdina! Je právě tam, kde před hodinou, a večer bude zas tam, kde byl v poslední době.

„Vrátíme to, paní. A dovozné mi strhněte z platu,“ sebral se konečně k řeči, když zbyli v krámě sami.

„Ne!“ řekla určitě.

„Co?“

„Ne! A zítra - uvidíme...“

„Uvidíme...“ souhlasil ochotně.

„A synkovi vyberu sama dárek. Jak se vlastně jmenuje?“

„Kluk? Pepa, Pepa - po tátovi -“

„Koukejme. Pepa, Pepíček,“ zasmála se a odběhla nahoru, Josef nerozumí ledačemu z té řeči, to se ví, ale vyznejte se v ženských, myslí si trpělivě, ženská je divný tvor - i ta nejlepší. Zavřel tedy krám, když došel čas, a utíká domů.

Irma i u večere mlčí, má plnou hlavu těch hraček, ani nevidí matčino povzdechování.

„Ach, holka, holka -“ začíná konečně matka.

„Copak, maminko?“ ptá se jí tedy, jako by nevěděla, co bude následovat, jako by seděla takto poprvé.

„Mělas mě přec tenkrát poslechnout -“

„Už se stalo, maminko.“

„Anebo se znova vdát...“ odváží se matka.

Irma se zasmála a neodpovídá; tohle má na talíři pořád, jak je den dlouhý. Vdát se! Ne, jí stačil jeden oheň, ona toho okusila, že jí to stačí na celý život! Ale nechce se jí na tohle mys-

lit, raději vypravuje matce o té nepodařené Josefově objednávce a také o tom, co tovaryši neřekla. Kolíbky za mnoho nestojí, ba nestojí vůbec za nic, ale ona je do výkladu opentlí, vystele je peřinkami, přišije na ně sama trochu krajek, panenku oblékne do sukniček i do zástěrky, vytvoří žluté pozadí, aby titěrné hračky přišly k sobě.

„Najděte, maminko, trochu takových hadříků, já skočím něco přikoupit.“ Matka už vstává - hospodyně. Ona jde na koupě, jí prodají rádi i večer, vždyť to bude víc návštěva než koupě a prodej.

Zdrželi ji tam. Konečně se dnes zasmála, ač měla nedobry den. Děvčata v dílně ještě něco došivala, přitočili se tam dva tři mládenci, a to se ví, i tam jí družbovali a dohazovali se smíchem, žertem - a ona jim nezůstala dlužna oplátku! Tak se mi to líbí, veselí, to je často jediné, co člověku zbývá, nač se budu já rmoutit, nic mi neschází, ani matce.

Ač je noc, nelenuje si jít setmělým domem dolů do skladiště. Nebojí se přece nové noci? Neoddaluje od sebe sny - a všechno, co přemáhá vůlí? Ať jakkoli, už je zas nahoře, klade před sebe hračky, šije, obrubuje, přišívá, látá, načechrává i vystylá. Je jí tak dobře, ani nemyslila, že jí to tak půjde. Dobře, že maminka spí, nutila by mě do spánku a mně je takto lepší - to budeš, Josefe, ráno vyvalovat oči, co jsem udělala z těch tvých střípků! Vidíš, se vším si musí umět člověk poradit, všechno se dá překonat, říká skoro nahlas tato přísná vyznavačka vůle, tato vdova, jejíž tělo tuhne odříkáním, nepozbývající své krásy, a je jí docela do zpěvu, když klade nastrojenou panenku do načechraných peřinek - jako děťátko; a tiše, tichounce začíná zpívat - -

Jak jsem bláhová, usmívá se sama svému zpěvu, zpívám ukolébavku, jako bych zpívala nikoliv pouhé kovové hračky, ale skutečnému robátku, jak mi to jen mohlo napadnout. Jak a proč? To je snadné uhádnout. Protože mě těší práce, to je všechno, tak mi při tom zradostněl večer i noc, ani jsem o tom nevěděla, jak lze i sny zahnat, myslíme-li na své dílo. Nepospíchám na spánek, chci být ráno hotova, abych je v krámě překvapila - a váže panence pentle a přišívá na peřinku krajku a klade jí znovu do měkce vystlané postýlky.

„Tak, tady lež, bude se ti hezky spíkat, ty malá, malá,“

hovoří k ní se zvláštním přízvukem, jehož se sama lekla. Jak k ní najednou a docela mimoděk přišel! Dodělává poslední stehy a ruce se jí chvějí, hlas jí najednou vlhne.

„A spi, spi, máma půjde taky spát,“ povídá nahlas a hned si uvědomuje, že tou mámou myslí sebe, a leká se svých slov, která doznívají v půlnočním tichu, ale najednou ví, že se marně brání pláči, má ho plné oči i plná ústa, cítí, jak jí pláč stoupá hrdlem a naplňuje celou její bytost, nikoli pouze ústa, nos, oči. Pokládá hlavu odevzdaně vedle bláhové hračky děvčátek a pláče a pláče - jen noc vidí její slzy, jen ticho poslouchá marné vzlyky, zlomila se z něčeho nic jako bříza pod jarním větrem, a tato slabost dlouho i tajně hlodala ztepilý kmen. Ne vůle, podnikání, práce nebo smích, tento ubohý pláč, jehož příčinu by sotva dovedla zapsat do svého věrného zápisníku, toto štkání, toto nečlánkované vzlykání je dřevě tvého života, vdovo, jež jindy loudíváš smích a pevnou statečnost ze svých prsou, která ti dnes svírá hořké zoufalství - nad předobrazem touhy, která zarostla nejlouběji ve tvou bytost.

Bratři

„Vyštudýruješ z toho něco? Obálek už máš jako hnoje!“ pozoroval otec Horn nejstaršího Vojtěcha, když v poledne otvírával poštu a letmo přehlížel odmítavé odpovědi na své žádosti o místo. „Pořád nic, viď. Bodejť, budou milostpánovi psát. Musíš jít sám a poprosit, podložit se!“ Vojtěch na to neodpověděl, odnesl své dopisy do komory, urovnal je, zapsal, kdy došly, podobně třídil přednedávnem poštu v tovární kanceláři. Podnik na podzim omezoval výrobu a propouštěl, nejdřív svobodné. On dostal měsíční mzdu a poloplaný slib, že ho provedou v záznamu, a sháněl si nové místo. Setkával se u vrat závodů i u novinových návštějí s houfy stejně neklidných, ponížených nebo zas naopak zpupných lidí, jako byl sám. Bydlel dál u své bytné, dál si vždycky ráno zběžně prohrábl svého ježka na temeni a chvatně odcházel jako do kanceláře. Potom bydlel čtrnáct dní na zapřenou u bratra Ladíka v studentské kolonii zadarmo. Ladík nezaváhal ani vteřinu vzít ho k sobě, ale když viděl, jak se dovede jen plížit po chodbě, vztekla se mu smál: „Co se křčíš! Bouchni dveřmi! Dupej, zpívej, křič!“ On by to dovedl, Vojtěch ne. Vpolou října odjížděl domů hlavně kvůli bratrovi. Vybral si vlak, aby přijel odpoledne, ze Sychrova do Letařovic mu to s kufry trvalo přes tři hodiny.

Proti hřbitovním vratům před hospodou potkal hrobníka Rakouše.

„Na dovolenou, na dovolenou?“ zahlaholil na celou návěs. Doma otec byl ještě vzhůru. „No, tys to moc pěkně vyštudýroval,“ řekl mu na přivítanou, Ladík jim to zřejmě psal. A to o tom študýrování, to bývalo oblíbené pořekadlo otce Horna. On právě také študýroval ve svém zemědělském časopise, jak by pod chlívem zavedl kejďové hospodářství, stružky by vybe-

tonoval sám, trojí seč za rok by dávala stráž - a kravám rovnou u huby. Takový byl otec Florián Horn. Sám vyučený tesař, od jara do podzimu na stavbách, míval na Namštíkově holý barák, k němu si připachtoval pole, holky, dřevo, budete mít věno. Ve dne býval v práci, často pak sekával při měsíčku - a ráno se zas už oháněl širočinou, dospat se dokázal o svačínách a potom při obědě v hospodě s bradou na rukách, aspoň mu stačilo jedno pivo. A doma pak sklízíval navečer a při měsíčku jak na svém, tak tam, kde ho zjednali. Starší dceru vyvdal na živnost, mladší dal svůj barák, ale jak zvelebený, nové chlívky na dvě stání, stodola, i tu roubil při měsíčku, ba měl i své pole z parcelace, ostatek dostal Lidin ženich jako věno, ha, nová živnost. Sám si koupil zpola na dluh v Letarovicích chalupu na Hruškovci při cestě k Libiči, aby měl blízko jak do lesa, tak na stavbu - Pižl z Mariánek, kde zbohatl obchodem, si tam stavěl vilu celou ze dřeva, tesaři vyplatil zálohu a tesař Horn koupil chalupu, o něj se všude předbíhali. Ještě koupil na jarmarce v Osečné dvě krávy - pro krávu do hor, pro nevěstu do kraje - ostatní práci doma udělají kluci. Měl tři. Nejmladší Vašek zůstane doma, vyučí se tesařem. Nejstaršího Vojtěcha vypravil na obchodní školu do Boleslavě, prostřední Ladislav tam půjde za ním, žena tam má bezdětného bratra exekutorem, živobytí budou mít z domova. Študujte, kluci. A každou neděli a každé prázdniny domů a dělat, dělat. Na školách mají pořád prázdnou. Kdyby je dal do učení, neměli by prázdniny. To byla jeho spekulace. A jakmile si Vojta odbyl své dva roky v obchodní škole, rovnou do místa, vydělávej, šetři. Na prázdniny měl jenom mladšího. Kdo bude dělat o žních? Nikam do místa, dej se zapsat na obchodní akademii; a po maturitě na vysokou obchodní, budeš komerčním panem inženýrem. Prostřední Ladík to dokázal, stipendia, podpory, hodiny, studentské spolky - a jednou by si mohl vzít doeru pana komerčního rady z Mariánek, co si tu vystavěl vilu, holka je to pohledná, jen se k ní koukej trochu mít, ty kluku komerční inženýrská, pan komerční rada jí dá možná celý milión, a kdyby čtvrt, já bych ji už obrychtoval, aby matce vypomohla v chlívě.

Hornovi se s klukama dařilo. A teď báb, nejstarší se mu vrátil domů. Ze propouštěli všechny? Měl dělat do půlnoci, aby

se ve fabrice udržel, a třeba za poloviční plat; měl se tam do dělat takového postavení, že by se bez něho nedokázali obejít. On nebyl nikdy nezaměstnaný. A nemá-li co dělat v zejmě, jde na pařezy, a je-li zamrzlé, štípe pařezy pod kůlnou, mohl by je prodávat na fúry, jenže on není blázen, rozštípané pařezy, to je jmění, pane komerční rado, jednou mi dáte za pravdu.

„Kufry si dej rovnou do komory, co to tu má překážet,“ utrl se na Vojtu.

„Ulož si je tam,“ pokusila se mu uvítání osladit matka, „aspoň jednou pobudeš doma.“

„Práce máme do zámru!“ bouchl otec pěstí o stůl; měl to být vlastně žert. Jak si kdo ustele, tak si lehne. Ale dokud já vás mám pod komandem, odpočívat leda při měsíčku! A hned druhý den na Vojtu: „Nedojel bys místo mě pro krmení? Potřebuju do lesa - a tobě by se takhle zkrátily žíly!“ Za dva tři dni byl z něho chasník. Když pak zmokl, spadla z něho rázem městská kukla, uměl do ruky vzít kleč jako kosu. Ukázal se nevelký, sice spíše tenký, ale sporý. Do vánoc bylo vůbec práce habaděj, starý Horn chtěl důkladně využít, že má takového nenadálého pomocníka. Honemhonem, hoši, než napadne sních. Ten kompost ještě přeházet. A zkusíme silážovat směsku ze strnišť, letos jí narostlo skoro po pás. Přivstanem si. A můžem dělat při světle, Vašek seřídí karbidku, po Lucii těžko spoléhat na měsíček.

Jenže před vánocemi napadlo sněhu po kolena, práce dostávala ospalejší tempo. A také na Vojtu začal doléhat neklid. Ani od Nového roku nebude mít místo? Čekával na listonoše Marušku už od rána, ale ten už od Rakoušů mu naznačoval rukou, že nic, Maruška si po cestě přečetl všechno, co se dalo přečíst, a na ostatní měl bezpečný čuch. Otec se Vojty ptával čím dál kratěji:

„Tak co, zas nic?“

„Nic!“ také jeho odpovědi byly čím dál urputnější. Co by ještě řekl? Dejte mi u všech kozlů pokoj se svým věčným vypyptáváním. Či neudělám vám tolik, že neujídám chleba zadarmo? A také ve vsi se ho vypyptávají čím dál častěji, kdy vlastně skončí jeho dovolená. O tu dovolenou se postaral hrobník. A matka se jí chytla, bylo jí milejší mluvit o dovolené než o tom, že se syn ve třiceti letech octl takhle na holičkách. Vojta

si zvykl chodívat kvečeru zadem do lesa na Stráň, cestou tam sotva koho potká. Za jejich zahradou jejich pole, za polem les, a přejde-li trojí lesní porost, dojde ke Stráni, která se prudce svažuje do údolí Ještědky. Že napadlo sněhu, uviděl by hned cizí šlápoty a mohl by se vyhnout. Otcí ty darmé cesty vůbec nebyly vhod:

„Kam zas taládruješ?“

„Do lesa.“

„Co tam? Jenom boty máchat. Nebo hledáš houby pod sněhem? Kdybys aspoň pytláčil, nic bych se nedivil. Do lesa!“

„Na procházku...“

„I krucinálfagot, sedm ran do kožicha. Na procházku. Já se za celej život naprocházal, že sotva hnáty tahám a on - na procházku. Jdi vykydat hnůj. Anebo dojde pro vodu!“

„Pro vodu dojdou potom.“

Oblíbil si tuhle lesní tišinu. Tady nemusí zveličovat svou oprchalou naději, že po vánocích jistě, už brzo... Les mlčí, nelituje, nevyptává se, neradí. Vítr duje od hor. Větve šelestí, les hučí, sténá, koruny se k sobě naklánějí. Mluvit s někým, zatoužil, a vrací se domů. Na záhrobcí pod oknem se zastavil, nahlédl dovnitř. To se ví, zas kmotra na pobytí. A jindy kovář či kolář, přišli dělat pořádnost, že se blíží vánoce. Potichu sebral ze síně konve a jde spodem podle hřbitova k obecní studánce až skoro k Nádluží pro pitnou vodu. Voda tu je nahoře vzácná, chytají do jímek dešťovou, pro pitnou až sem dolů, jednou, dvakrát a den co den, ať je čas nebo nečas. Nazpátek šel okolo školy, že by nerad potkal hrobníka, který bafal u hřbitovních vrat, nahoře vedle třídy jediné osvětlené okno, tam svítí mladá učitelka Magda. Doma proklouzl rovnou do komory, rozsvítil si petrolejovou lampu, učí se německy, úporně, tupě. Kdyby aspoň nebyly vánoce. Což se bude umět radovat? Za tmy šel sám na půlnoční a sám se vracel, jen zdálky poslouchaje hovor mladých lidí, kteří šli kus před ním, nejvíc se rozléhal hlas jeho nejmladšího bratra. Ladík nepřijel na vánoce domů. Jako funkcionář studentské koleje řídil nějaké závody na lyžích a sám také závodil, udělal si zimní neplacenou dovolenou, jak psal, ani krejcar ho to nebude stát. „Vidiš? Kabrňák!“ bouchl otec dlaní do stolu. Vojta vstal. Odešel do komory a polohlasem se učil, úporně, zběsile.

„Ty se ale vyválíš, Vojto,“ přišel za ním otec.

Vojta nic, učí se. Kdyby tak mohl aspoň někomu napsat. Ale komu? Jeho přátelství bývala letmá. Komu psát a proč? Od-naučil se skoro mluvit. Zatím byl masopust, hasiči obcházelí ve dvojicích číslo za číslem a zvali na bál. „Co, Vojto, půjdeš taky?“ otec ho napolo pobízel, „někdo z baráku musí jít.“ „Za mě to odbude tuhle Vašek.“ „Já bych šel,“ ten se hned přidal, „ale tititi,“ naznačil, že by mu museli dát na útratu, i jeho otec držel na krátké uzdě. Ó já, strašně rád by byl bez zaměstnání, třeba jen týden. Aspoň by se jednou do sytosti vyspal, to byl jeho sen, a spát dovede, div se trámy nezachvívají. O vánocích dlouhé noci, zpívává. A sněhu po kolena, Vojto! Bude mu dvacet, ještě nějakou společnost dát dohromady. Budiž, třeba ten bál, jenže tam se to sejde všechno jen ženaté a vdané. Mládež se o půlnoci sesedla do rohu, ujednali si, že by měli hrát divadlo. Druhý den to Vašek vypravoval Vojtoví, že přijdou i na něj. „A co když jednoho dne dostanu psaní, abych nastoupil místo?“ Vašek se rozesmál, z toho věru strach nemá. A skutečně pro něj přišli a on jim navrhl, že by měli hrát Maryšu, znal ji z pražských divadel a mohl jim vypravovat obsah. „Já bych hrál Francka,“ zahálekal Vašek Horn, „že jde na vojnu jako já!“ Která dívka by však hrála Maryšu? Leda učitelka Magda. Neodřekla, ráda přijala jejich pozvání, už jí bylo úzko v jejím vysokém pokojíku v prvním patře školy. Na Vojtu zbyla úloha Vávry; a kromě toho namaluje scénu, rozepíše úlohy, měl najednou práce na všechny večery. A při zkouškách ho naučili i smát, oni by rozesmáli i mrtvého na márách. Zbyli u toho nakonec hlavně tři. Mladý Jíran, který se letos měl ženit, chalupskej Vojta - Vojtěcha tak přibrali mezi sebe, že mu i říkali po svém - a učitelka Magda. Učí tu od prázdnin na horské dvojtřídce, byla by tu jako kůl v plotě, kdyby jí děvčata nevzala ve svůj kruh. Ostatní se většinou rozutekli, než zkouška docela skončila, Magdu ke škole doprovázel Vojta. Hráli spolu a téměř se spřátelili. Jednou se jí přece odvážil zepat, chodí-li také někdy na procházku.

„Mám tolik práce. Čtyřicet dětí. A po škole sešity.“

„Nikdy nechodíte k lesu?“

„Ráda bych. Ale - - A pak se už stmívá.“

„Jak se tam říká na Stráni, znáte to tam?“

„Jenom jak to děti vypravují.“

„Je odtamtud krásný výhled na hory. A najednou vysvitne slunce z mraků. Oblak světla se šine po hřebeni, ten zůstává jinak v temnu. Oblak světla: a na co padne, to vyzdvihne z šera, ostatní zůstane v přítmí, v modravém zamžení.“

Divadlo mělo být o svátcích. V předjaří se tam několikrát sešli. A vysvitlo slunce z mračen a oblak světla se šinul po horském hřebeni nad krajinou a ná cokoli padl, to vyzdvihl z přítmí k světlu.

Na Zelený čtvrtek přijel Ladík. Do neděle zvroutil všechno dokola kolem, doma mu bylo všechno těsné. Divadlo? Cha, divadel užije v Praze! Víc ho zajímalo, kam o pomlázce. Mládeci, přijďte k lomu, já vám ukážu jiné hry! Někteří se dali snadno zlákat. Ladík přinesl merunu. Takhle, Honzíku, vykopni míč, a ty ho takhle chyť, Jarouši, v neděli si dáme zápas! Kde? Lom nad školou je hotové hřiště, sice malé, ale krásně uzavřené. Ty budeš centr, ty half, ty křídlo - a ty, Honzíku, s tebou jenom do branky, máš volšové nohy. Ladíkovi to bylo jedno, velký nebo malý, Stojanů nebo Bojanů, bere je všechny od třinácti let. Ani Vojta mu neodolal. Vždycky ho předstihoval. Tento prostřední Horn řekne slovo a rozezvučí celý hrudník svým hlasem - a jaký hrudník. Ale ani Ladík nedělá zázraky. S kopanou to bude u nich špatné. Chlapcům se červenice i jíl přilepily ne pouze na střevíce, nýbrž snad i na nohy a na všechnu chůzi, nevnikla-li jim i do krve. A je jich málo na dvě jedenáctky. Ladík si musel nakonec sám vykopnout, aby jim mohl předvést hlavičku: takhle se hraje, vy matonohové, nadskočil do půl těla nahý, plavý prostřední Horn. Na divadlo nešel, byl pozván do vily k panu komerčnímu radovi na večeři, ta čtvrtmilionová dcera odjíždí hned zítra do svých Mariánek.

Také Magda odjela po divadle na pár dní domů. Ladík se mohl ukousat. Jeho otec letos šetřil, měl dva povaleče doma, jak nejmladšího, který s ním musel štípat v kůlně pařezy, tak nejstaršího Vojtu. Až na mladou pomlázku Ladík zas dal mládež dohromady. Zkusme jinou hru, tu umí každý, kdo má obě ruce. Natáhněte provaz mezi dva kolíky. Ano, tady v lomě.

Jaký provaz? Ale třeba od pouzy, jen rychle. A teď poslouchejte. Umí někdo z vás volejbal? Ne? Jděte mi k šípku! Přece to zkusili. Cvičte si to doma, takhle odrážet míč, jen prsty a nadnést ho pěkně vzhůru. Vy nemáte doma míč? A motyku máte? Aspoň to, Ladík se smál a oni s ním. Ladík už chvíli pozoroval, že nad lomem stojí houf děvčat, a jednoduše se rozeběhl k nim. Brzo bylo slyšet smích. Vojtěch poznal Magdin hlas. Dívky beztoho nečekaly na nic jiného, než aby je pozvali. A také Magda hrála a ukazovalo se brzo, že se nestaví k míči poprvé. Vojtěch ji vidí docela jinou, než ji znával z divadla anebo ze Stráně: tanec jí sedl do těla a ohýbá ji v bocích a hraje v nohou i v rukou i ve vlasech, vlajících v jarním větru. Což Stráň, myslí si hořce, těch tu je všude dokola kolem. Ale divokost. Něco, co člověku stiskne dech; a úžas, úžas - třeba nad tím, že máš nad sebou všechnu moc. A jeho druhorozený bratr Ladík? Jeho nahý hrudník se jen kmitá v jarním slunci. Kdo dokáže odrazit jeho smeč? Nikdo, Magda se marně po něm vrhla až skoro na zem. „Všichni proti mně!“ zařičel a sám se postavil na jednu stranu pouzání a hra začíná znova. Ale brzy hrají jen dva. Na jedné straně Ladík, na druhé Magda. I ona odhodila kabát i šál a zůstala jen v halence. Hra se změnila v souboj mezi tímto dravým Hornem a učitelkou Magdou. Kdo zvítězí? Chlapský úder nebo dívčí tanec a laní smyk? Kupondivu, jejich hra je zprvu vyrovnaná, tři tři. Hódí se tato hra pro Magdu, uvažuje Vojtěch, jsou tu mezi diváky i její žáci! „Vedu!“ křikla jako jemu v odpověď. „Plej!“ zařičel Horn, vyrovnal. A zas nechal Magdě náskok dvou bodů, až se mu podařil smeč. „Hrát!“ Magda křikla divoce, „nechci žádnou milost!“

„Dobrá, hrajem!“ vzepjal se Horn a odpálil plnou silou, ona zachytila jeho podání, vrátila mu je. A zas. Její rty se stáhly nějakým bolestným odporem, ale zároveň v nich je nějaký šťastný souhlas. Hra pokračuje, víc zápas nežli hra. Ladík hraje na vítězství. „Třináct deset,“ hlásí. „Čtrnáct jedenáct!“ „Patnáct!“ houkl nějak jako sýc a kukačka, obojí to zaznívá z jeho hlasu. Rozhlédl se, pak se obrátil jen k Magdě: „Na Klebrdě je čaj. Tanec. Nešla byste se mnou, Magdo?“ Někteří kývají, tak jako tak tam chtěli jít, Ladík se však dívá jenom na Magdu, představuje tu nejvzácnější kořist, to luňák pozná.

„Já?“ zaváhala.

„Já půjdu na Stráň!“ řekl Vojtěch; ačkoliv dříve nehrál, i to bylo ostré jako smeč.

Neodpověděla jednomu ani druhému.

„Umazala jsem si blůzku, nejdřív abych se převlékla.“

A otočila se a odběhla k nedaleké škole. Vojtěch odchází po mezi na jejich Stráň. Měla by znát jejich čaje - hodí se taková zábava pro učitelku? Před lesem se zastavil. Neměl by se vrátit a chránit ji před mladším bratrem? Otec mu nejednou pro jeho muziky hrozil rozporkou, aby to bylo naposled. Jen se otrásl, spadlo to z něho rychleji než jarní přeprška - a o druhé pouti začal znovu. Zná tohoto Horna, je to jeho bratr. A ona je tak křehká. Ne, zarazil se, je v ní i jiná podoba, tu uviděl teprve dnes, snad ani ona ji nezná, tu temnou, omamnou tuň pod ovládaným vzhledem. Šel dál a zastavil se až na Stráni, na jejich Stráni. Není tu sníh jako před vánoci, když tu stával bezmocný, odraný, ani předjaří s větrným doprovodem v korunách. Včely tu bzučí v jívách, pupence roní smůlu. Pohlédl k horskému hřebeni, k Ještědu. Dnes je ve světle, celý v slunci, v záření odpoledních paprsků. Na jižní obloze je mráček, na horský hřeben dopadl znenadání stín a ten se šine po hřebeni, a co zasáhne, uvrhne v temnotu, v šero, v beznaděj.

Několik dvojic přešlo po cestě ke Klebrdě.

Jemu přece zbývá světlo v přítí?!

Někdo hovoří, směje se. Poznal Ladíkův hlas. Kdo jde s ním? Magda měla bílou halenku, tahleta má kabátek. A přece ví, že to je Magda, jeho ruce rozhrnují větve, když se prodírá mlázím, až je skoro u nich. Dřív ji uslyšel, nežli uviděl:

„Ale ne, nepůjdu, jdu jen na procházku.“

„Bojíte se mě?“

„Vás? Proč bych se bála?“ zasmála se, ale jako by se prohýbala - pod čím? Pod Ladíkovou rukou: jako ze žertu položil ruku okolo pasu.

„Magdo!“ Vojtěch to zpola vykřikl.

„Jde se mnou!“ řekl Ladík.

„Já?“ nejdřív se lekla, vzápětí pohodila hlavou, „či vy si myslíte, že se vás bojím? Nebojím, nebojím!“ zasmála se a sama popoběhla po cestě dolů, sama - aby luňák urval holubičku.

Když Ladík po půlnoci přišel do komory, Vojtěch ještě nespál. Mladší si rozsvítil lampičku a čistil si klůčkem kalhoty, na své šatstvo byl velmi opatrný. „Tak co,“ obrátil se k jeho lůžku, „měls jít jednoduše s námi. Já tam stejně dlouho nebyl, hloupá merenda. Šli jsme potom na Stráň.“ „Ona taky?“ „Musí tě mít strašně ráda,“ počkal, co tomu řekne. „Moc brečela, že má ráda tebe.“ „Brečela?“ „No, brečela. Každá potom brečí.“

Prvorozený se vzepjal na rukou.

„A tys nebrečel?“

Mladší se chvíli rozmýšlel.

„Pro holku se trápit! Teď to s ní budeš mít lehčí.“

„Ty, ty -“ skočil po něm Vojtěch. Ladík ho odrazil. Byl cítit pívem, ale snad taky smůlou. Jako kluci se tak někdy spolu rvávali, potichu, aby je nezaslechl otec, úporně, s nenávistí, jaká může vzniknout jen mezi bratry, kteří se znají až do záhybu myšlenky, do gest, která dřímou i v jejich krvi. Nyní to bylo stejně tiché, jen divočejší, vzteklejší, úpornější. Nejmladší Vašek chrápal u okna, ten by zaspal svou vlastní smrt. Ladík je silnější, zpočátku se však jen bránil. A tu se na něj Vojta vrhl. „Žádnou milost!“ zasyčel. Ladík ho odhodil do kouta. Prvorozený vstal a vrhl se mu pod nohy, porazil ho, nejmladší Vašek jen mocněji zachrápal. Ladík vstává, sehnul se, že zaútočí hlavou. Vojtěch uskočil za skříň, je to těžká dubová skříň na třech nohách, místo čtvrté pouze volný špalík - uchopil ji oběma rukama, vši silou ji převrhl, aby zabránil bratrovi zaútočit. Ten neuskočil, naopak, přikřčil se, odrazil ji hlavičkou, buď však zapomněl, že skříň má ostrý roh, nebo se smekl či nedokázal uhnout, svým čelem sám našel právě na roh padající skříň, skříň sice odrazil, ztlumil její pád, ale zazněl tupý úder, skříň se svezla na jednu stranu, on se kácí na druhou, rozhodil ruce, dopadl na podlahu a ztichl, zůstal nehybný. „Teď můžeš ty brečet,“ řekl mu Vojtěch, nedovede se neradovat, že ho porazil, že mu odvedl její brek. Oddychuje. Druhorozený Ladík však nebrečí, nehýbá se. Nejmladší Horn sebou zavrtěl, ale jen se obrátil a chrápe dál. Vojta zhasl lampičku, poslouchá, uslyší-li toho tichého dýchat, a když neuslyšel nic, škrtl sirkou, uviděl bratrovu tvář smrtelně zsinatou, na jeho čele zahlédl velkou modřinu zčernalou, hrozivou - či je to krev? Má znovu škrtnout? Ne, pouze přiklekl, dech neslyší. Zabil jsem ho? Či se

zabil sám, když hlavou chtěl odrazit skříň? Necítí lítost, necítí strach o něj. Teď to má on snazší. Nebo by měl jít pro doktora? Ano, pro doktora musí. Chytil svůj kabát, botky, nezašněrovává je, jenom rychle, rychle. Ale co řekne doktorovi? Znovu škrtl. Hledí na bratra chladně, tvář má ještě zsinalejší, skvrnu na čele ještě temnější. Chytil Vaška, postavil ho na nohy násilím. „Ladík je na zemi...“ „Opil se, já vím.“ „Ne. Vzbudťátu, já jdu pro doktora.“ „Ale ne, máma mu uvaří česnečku a jemu bude zas dobře.“ „Vzbudťátu!“ řekl Vojta, „já musím pro doktora,“ a vyběhl ven. Byly tři hodiny. Doběhl k svatému Janu, tam se zastavil. Měl by jít do Duba. Ale je-li bratr mrtvý, co s doktorem? Anebo se má jít udat? Ale zabil jsem ho já? On sám se vrhl hlavou proti skříni. Ale tys ji shodil, dal jí kmit. Musí to ohlásit na stanici. V Dubě ne, tam ho znají, dojde do Liberce. A jde, jde. Vyhýbá se stavením, osadám, kličkuje od hájku k hájku. Obešel tak vesnici Bílou, jde po mezích k Janečkovu lesu, tam odpočívá. Chladno mu dělá dobře. Cítí lítost? Jen prázdko, velké prázdko, jako by v útrokách zmrtněl, jako by již nebyl schopen žádného citu. „Aspoň bys měl brečet,“ řekl si nahlas, a ne-li pro něj, jenž je tvůj bratr, tedy pro ni, která tě má ráda. On ji nemá rád, nebude ji mít nikdy rád. Zatím se rozednilo a on se skryl v houští, že se možná vrátí domů pro své věci. Otec nebude doma, chystali se s Vaškem do Volkrebic stavět chlívky, matka by mu jeho věci dala. Plakala by, ale dala by mu je. Avšak místo toho zašel hlouběji do houští. Jestli bratra zabil, už jeho možná hledají. Nasadili by psa, ten je dovede i do tohoto houští. Je to hloupost se skrývat. V Liberci se přihlásí na policii a udá všechno do protokolu, jak se to stalo. Nemá však žádné papíry, všechno nechal doma. Půjde po cestách, jinak by se přiznával k své vině. A on necítí žádnou vinu, nic necítí, ani lítost ne, ani lásku. Tak došel na cestu od Hořeni Proseče k Rašovce. Tam uviděl, že před ním jede kravský povoz.

Jede s ním do kopce samotné děvče. Cesta je strmá. A v tom místě, kam došla, je nějaký jako hrb prudký kopec. Děvče nemůže vyjet. Vojtěch čeká, až odjede, nechce se mu jít okolo ní. Ona však dojede vždycky k tomu hrbu v cestě, krávy se tam zastaví a couvají zpátky, nevytáhnou povoz. Děvče je vede u hub nahoru, ale krávy už nezabírají, střeckují, náruční hyje,

podsední huj. Měla by založit kolo kamenem a krávy obrátit na hot, tak by vyjela, šroubovitě nadjíždět, aby se zmírnila strmost toho úseku, který není dlouhý. Ona místo toho hubuje krávy, teď zvedla oprať a uhodila náruční po hlavě. Dochází k ní, a když se přiblížil, přečetl si tabulku, Šimonovice č. 3. O Šimonovicích něco slychával, nevzpomíná si však co. „Pomozte mi,“ křiklo na něj děvče. Došel kravám před huby, řekl děvčeti, aby podkládala kameny pod kola, sám zajel s kravami nejdříve na hot, křikl na ni, aby založila, nechal krávy odpočinout, stočil je vojí na čehy, popojel, nechal je odpočinout, tak jel klikatě a mírnil strmost úseku nadjížděním. Vyjeli nahoru, dál již byla cesta povlovnější. Děvče k němu došlo: „Je videt, že vy bejt muskej,“ řekla mu, hodně zadrhovala, „já vízť mouku ze mlejna vod Staru na svatbu.“ Zeptal se: „Vy se budete vdávat?“ „Já ne. Naše Trudi. Je mladší a mě předběhla.“ Neměl na to co říct, bylo mu to jedno, necítil nic. „Kdy se bude vdávat?“ „Než bejt žně!“ „A vy?“ prohlédl si ji. Byla viditelně upachtěná, zardělá, v tváři ruměná, tuhá, s copy na ramena. „Já?“ zasmála se zlostně, „až seženu ženicha. Trudi měla počkat, ne?“ A tu si vzpomněl, co někdy slyšel o těch Šimonovicích. Je to vesnice už na druhé straně ještědského hřbetu, který je tu nižší, první ves německá, ale postupně se prý už dlouho počestuje. Hrobník Rakouš to často dává k lepšímu. Chlapci odcházeli do továren, doma zůstávala děvčata. Mistrům v továrně se vyplatilo zjednat si chasníka z Čech a chasník si často vzal dceru, která zůstávala doma, proto se Šimonovice počestovaly. Pod Rašovkou znovu podkládala kola, odpočívali. Potom vyjeli na rovinu, cesta se začíná svažovat. Sedla si na pytel a pozvala ho, aby si sedl vedle ní. Vypravovala mu, že chodila na Proseči dva roky do české školy na handl, že její mladší sestra, co se bude vdávat, chodí do Hanýchova do továrny, kam „chodýt tatýnek, dokud byl živej,“ předloni umřel, proto ona musí doma hospodařit, ale sekne s tím, protože takhle by se nevdala: jakmile se vdá mladší dřív, starší pak zůstane na ocet, panimáma to taky povídala. Byla to panimáma v Hořeni Proseči, kde bývala na handlu. Zastavil krávy, chvíli se rozmýšlel, pak se zeptal: „Vzali byste mě do služby?“ „Já se jmenuju Inge,“ řekla místo odpovědi. „A já Vojta.“ „Ale nemáte žádnéj kufr, žádnéj věci. Ale maminka by

vám půjčila. Po tatýnkovi.“ „Platí?“ natáhl k ní pravici. Vzala jeho ruku a prohlížela si ji. „Je tvrdá,“ přejela po jeho dlani, nehledala čáry života, hledala mozoly. „A taky se mi líbí, že nejste kluk. Hyje.“ A on u nich zůstal ve službě, ženské si brzy na toho nemluvného chasníka zvykly. Trudi se vdávala přede žněmi, on si bral Inge v listopadu, na svatbě jim byl pan otec ze mlýna v Hoření Proseči, který tesaře Horna z Namtíškova znal, totiž víc jeho otce. Ten býval sekyrníkem, dělával ve mlýnech, dokud se mlelo na mlýnská kola; až později víc tesařil, že mlýnských kol ubývalo. Také nejmladší bratr přijel na svatbu i s otcem a matkou. Ladík měl před sebou zkoušky, přijel až druhý rok na křtiny. Starý s ním. Tomu se moc líbilo, že by se tu na svahu dalo zavést kejdové hospodaření, jim se to doma v Čechách moc a moc osvědčilo. „Vyštudýrujeme to spolu. Sedm krav ve chlívě. A vešlo by se jich tam devět.“

U nich v Čechách.

A on tu žil v Němcích, za kopcem, jak se u nich dole říkalo, měl s Inge čtyři děti, jež uměly česky i německy, žil tam pracovitý, spokojený - zavržený.

Jarní sních

První dni proležel, a kdyby nebylo hlubokého kašle, který mu připomínal nemoc i lékařovu řeč, bylo by mu bývalo docela dobře. Lídě neřekl zatím nic, tajil před ní také záchvaty kašle i noční poty. Ona k němu teď přicházivala ostatně jen na skok, ač nikdy nezapomněla na svůj smích, otvírala-li dveře do světnice, kde on ležel - jak se ona dovede pořád smát! Lída dopoledne vařívá a opatruje děti, odpoledne s nimi jede ven, večer je ukládá k spánku vedle v kuchyni - sám ví, že sem nemůže chodit často. Uvěřila plicnímu kataru, nepojala ještě starost a přeje mu před jarem odpočinku, užil věru dost práce za ta léta, co jsou spolu. Ale Adolf Brojer věděl víc a příznak rodové nemoci mu stál v hlavách lůžka, nemohl na něj zapomenout ani tehdy, když myslel na jiné věci, jako nezapomínáme na světlo nebo na tmou, třeba na ně nemyslíme. Za dva za tři dni jí řekne všechno, tak si sám umínil. Lída je statečná a on tu lhůtu povolil spíše sám sobě než své ženě, jí toužil prodloužit pouze bezstarostný čas, ať se zatím směje, ať zpívá, ať se hašteří s dětmi (slyší každé její slovo z kuchyně) - jestli jeho nemoc bude pokračovat a on musí přece do sanatoria, jak radí lékař, bude mu nadlouho její hlas vzácný, ať ho tedy užije, dokud je čas.

Dalo se všechno urovnat a snadněji, než se domníval. Hlásil se mu právě výrostek na doučení, Lída pro něj došla hned první den, a ten teď vládne v dílně sám, když mistr leží; Lída se u nového učedníka zastaví, kdykoliv jde okolo, a dohlédne na něj, Lída se nedá prodat nikde a v ničem.

Pustil se tenkrát do řemesla s holýma rukama a Lída neměla o mnoho víc než svůj smích. Ale v městečku nebyl jiný elektrotechnik, a přece se tu do roka vyskytla nějaká stavba nebo přístavek, přece se tu prodalo trochu žárovek a porou-

chalo něco přijímačů, dalo se tu žít. Postavili si dokonce i domek - a jen zčásti na dluh; oháněli se teď, jak se dalo, zvláště když se děti přihlásily tak rychle za sebou, že první nemělo kdy odrůst, než se narodilo druhé. A teď nemoc! Mohla počkat aspoň pár let, jak si on může dovolit postel právě před jarem, kdy se otevře jarní práce! Lékaři se snadno řekne - sanatorium! Mohl se arci šetřit, teď to také vidí bez cizí rady, ale vnější vedení nutno opravit i za největšího úmorového nečasu, a to i tenkrát, když se právě všichni čerti žení! Co platno litovat, levá strana plic je chycena od hrotů - nezačal bratr podobně před osmi lety, než ho pak odnesli za hřbitovní zeď?

Co by si ostatně zapíral: dobře se mu leží. Od té doby, co postavili, nedopřál si ani jednou, aby při menším ochuravění ležel, vždycky nemoc přechodil. Je užitečné někdy nečinně poležet, žil dlouho v takovém shonu, že neměl kdy ani pomyslet na sebe. Jakmile se ráno rozední, vidí zlomek plotu, vidí štěp, sáh zahrádky, slyší děti, jak žvatlají v kuchyni, i Lídu, která je opatruje - jakého bohatství se mi dostavilo, co mám najednou věcí i života okolo sebe; takové myšlenky mívá při rozednění, žel, že jeho den začíná hluboko přede dnem. Ale muž se musí s ledačím vyrovnat sám a Lída ani neví, jak brzy začíná jeho den a s jakými myšlenkami! Požádal ji hned, aby spala s dětmi v kuchyni, a vymluvil se, že chce také jednou užít klidu. „Ani ve dne je ke mně nepouštěj, jsem hned podrážděný,“ poprosil ji první den, nebylo jí nijak vhod, že se od nich tak oddaluje, a taktak že neztropila manželskou vádu; to podivné plivátko se mu zatím podařilo před ní skrýt a nádobí po sobě umyje a vyvaňuje sám, když ona je s dětmi venku.

Po třech dnech zkoušel trochu chodit.

Jaký čas dovede přinést březem! Kolik slunce rozhodí po sněhu ještě úmorovým, po té úrodě ještě zimní, již napadlo skoro po pás! A nezpíval ráno dole na kaštanech první špaček? Netetelí se v poledne vzduch nad zasněženými stráněmi? Nevypadá všecko tak černě, dívá-li se člověk na svět skrze březnové záření, i lékař se mohl zmýlit, on býval přece zdrav jako dub.

„Nešel bys chvíli s námi?“ pobídla ho v poledne Lída a smála se při tom; podíval se na ni pozorněji - nemáš nějak divně okatý ten svůj smích, děvče, neprohlédlas snad něco z toho, co

jsem ti zamlčel? Ale ona nedopřála času jeho očím, utekla jim, sotva na ní spočínuly, a strojí děti; i jemu přinesla hromadu šatstva, čepici, šál, rukavice, tak tě jistě zima nerozklepe!

Žena a děti se nakonec vypravily přece dříve než on. Neradil i lékař, aby vyhledával čerstvý vzduch? Snad je Lída blíž pravdě, než sám tuší, snad se domyslila, co on zamlčel, přemítá sám pro sebe a jde pomalu za nimi do zahrádky. Lída ani tady nepostojí, to by nebyla ani ona, proházela cestičku, udu-pala sních a teď se chytla lopaty a staví sněhuláka, aby se děti radovaly. Je stále jako dívenka! Teď dokonce umačkala sněhovou kouli a valí ji napříč zahrádkou a klade ji pak na hromadu, jednu, druhou, třetí - jak se mi líbivaly růže na tvých tvářích a jak se teď rád dívám na tvé usměvavé důlečky! Nedala mu dlouho taktó postávat; ať opatruje mladší dívenku, když se nechytá práce!

Za hodinu se vraceli, ale na zahrádce zanechali sněhuláka. Lída nanesla sněhu, že dosáhl výšky vzrostlého člověka, holýma rukama vykroužila hlavu, z uhlíků vytvořila oči, zuby, obočí. Sotva se podíval ze svého okna (tak říká tomu, kterým vidí ven ze své postele), dohaduje se, že pro sněhuláka vybrala právě místo, kam se on dívá - snad aby mu bylo veseleji. Neví přece víc, než se on domnívá? Nezvoni její smích po celý den právě proto, že poznala, co před ní skrývá?

Druhý den ráno odešla i s dětmi, že jde na koupi - mohla tam přece poslat učedníka a nenechávat mě samotného, dost dlouhá byla noc a teď má být také dlouhý den! Ráno bývá nevraživý, to snad ty poty, kterých spíš přibývá. Snaží se trochu se sebrat. Nejsem přece docela sám, mám tuhle na zahradě kamaráda, mohla směle odejít, cha cha cha, zasmál se a záchvat kašle jím zalomcoval ze smíchu - musím jí to říci, sáhl si na zpoceně čelo, nechci tu být sám s tím studeným patronem venku, připomněl by mi brzy jiný chlad a jinou ztuhlost, pomyslně si s rostoucí úzkostí, kterou marně přemáhá. Tak ho zastihla Lída.

„Tys mi nic neřekl,“ přišla k němu a mrká divně očima.

„Co jsem ti měl říci?“

„Byla jsem sama u lékaře; a on myslil, žes mě tam poslal ty,“ přisedla na pelest - tak ráda by schovala hlavu na jeho rameni a opřela se o něj, ale on se vzpírá řeči po té ranní sa-

motě, staví se mezi ně nemoc, tato neviditelná hráz z nočních úzkostí a ranních mrákot. Co mohla Lída dělat! Položila na stůl prospekty sanatoria a vykládá mu o nich, jako by o nich mluvili včera i předešlým, dva tři měsíce to unesou, to by bylo, směje se na něj, letos bude beztoho práce jako soli.

To je Lída. Směje se - i skrze slzy.

Jemu není tak lehké a nedovede zachytit její bezstarostný tón. „Já tam dřív napíšu,“ povídá mdlé a obrací hlavu ke zdi, jako by se mu chtělo spánku, nese vlastně dost nevraživě její statečnost, ačkoliv mu není tajno, že je víc naoko, touží být najednou sám, a přece si přeje, aby tu zůstala a nenechávala ho tu samotného s neživě ztuhlým sněhulákem venku pod oknem.

Unavilo ho skrývat se se svou nemocí a v příštích dnech zlostně ke všemu, ona musí bdít nad jeho prádlem i nad jeho nádobím. Ležívá celý den, a když vstane, dojde jen k zrcadlu a dívá se ne bez odporu na svůj pohublý zjev, na rozčuchané vlasy, neholené líce, vyseďlé lícní kosti - a jde si zas lehnout s pocitem úplné ochablosti v údech i v celém těle.

Nespí, ani nečte. Dívá se na zeď, a když se mu zprotiví její bezduchý vzorek, obrací oči k oknu; chtěl Lídu první den požádat, aby odstranila sněhuláka, ale smířil se s ním. Venku je pořád hezky, venku vládne březnové slunce a sníh měkne ze své jiskřivé pýchy. Ale mohutná i bachratá postava pod oknem se drží i na slunci; za dne poroztaje a v noci zas zmrzne, co mu ubere den na objemu, noc mu přidá na tuhosti. Tak tam stojí a nemocný se na něj dívá. Hned ráno k oknu. Co s ním udělala noc? A co den? Jak ho mění čas? Smířil se s ním a zvykl si na něj, teď by mu tam scházel, kdyby byl poslechl prvního vnučnutí a šel ho zničit.

Sněhulák odolává, jen hlava trpí, slunce rozleptalo sníh a uvolnilo uhlíky, které představují oči - a on se stává svědkem pomalého rozkladu sněhové figury, s níž člověk od dětství spojuje pocity radosti a dětských nezbedností; uhlík, tento slepý předobraz zraku, visí už zřejmě jen na ledovém vlákně, které rozleptává slunce - spadne? vydrží do odpoledního přímrazku? Ještě chvíli se drž a máš vyhráno, říká skoro nahlas nemocný, tak ho zaujal tento zápas slunce s postavou, která není najednou tak neživá, jak se zprvu domníval. Ach spadl, teninky

ledový rampouch, který ho vázal k očnímu důlku, neudržel jeho tíhu a uhlík se odloupl a spadl k zemi, do sněhu, kam on nedohlédne.

Oči, oči, říká si Adolf Brojer nahlas a mimoděk vstává. Zůstal tu i odpoledne sám, Lída je s dětmi venku, ta jim přeje vzduchu a jen nerada se dá zdržet od pravidelné procházky - oči jsou vždycky nejchoulostivější, myslí si a jde klátivě k zrcadlu, s nějakou úzkostí, jako by se bál toho svědka. Ohlíží se ke kuchyni, ale ne, vždyť Lída je venku, ta nerada vidí jeho postávání před zrcadlem, ujistil se, a prohlíží svou podobu, zkoumá, pozoruje. Začíná to od očí, říká skoro nahlas, a vidí, jak mu okolo nich přibýlo vrásek, jak pokožka okolo nich pohasla i zežloutla, jako by se scvrkovala, jako by jí ubývalo...

Opustil svůj obraz v zrcadle a opřel se o rám okna; odtud vidí sněhové postavě právě do obličej, i druhé oko jí zatím vypadlo, i zuby, díry po uhlících se prohloubily - a on najednou vidí místo očí důlky, místo zubů holé dásně a místo dásní čelist. Bože, zasténal, tak mu připadlo, že se na něj oknem šklebí ne hlava, ale lebka, lebka, kostlivcova podoba se mu postavila právě před oknem a obnažuje se před jeho očima do té hrozné nahoty, pod níž už nezbyvá nic.

Prohlédl ze svého vidění a nahmatal pot na svém těle; také prostydl v prádle, které se teď lepí na jeho zesláblé tělo. Jak dlouho tu stojí, jak dlouho se dívá do toho druhého zrcadla, které nastavilo jeho tváři jaro? Co by mi řekla Lída, kdyby mě takto zastihla, připomíná si; ví, že by měl odejít, rozhodit druhou postel a ulehnot tam, aby neviděl na toho sněhuláka, a nedokáže-li to, přivírá aspoň oči, aby přikryl ten krutý obraz. Ale marně se brání, ať chce nebo nechce, musí, musí se dívat na jarní tání i na předjarní proudění tímto dvojím filtrem smrti, vidí znovu tu podobu, která tam trčí s prázdnými důlky, i tápe rukou po svém obličej a nachází i na sobě místo tváři lícní kosti, čelist a kost čelní, pod malýma a málo skutečnými očima ohmatává své důlky a pod chřipím nosní štěrbiny - a jako venku taje sníh, tak se pod jeho krutým hmatem rozpadává pokožka, svalstvo, barva i podoba, němý děs ho obnažuje do hrozné nahoty, po níž nezbyvá nic, ani starost nebo bolest, ani čas, ani nemoc nebo zdraví - nic, nic.

Postavilas mi pěkného kamaráda, mluví k nepřítomné ženě,

teď místo jednoho tu stojíme dva, cha cha cha, dva bílí řastroši, to se ti povedlo, vždyť já jsem i bílý jako on, jen bych měl být bachratější, kde já bych se mu, holka, vyrovnal v těle! Co se šklebíš, ty bezzubý i bezoký - nepošklebuj se, pravím ti, mně není do smíchu z téhle naší společné podoby, já se z ní neraduju ani za mák! Či myslíš, že se budeš pořád šklebit - ach já ti ukážu, kdo se bude smát naposled, já ti ukážu smích - chrčí a přistrojuje se chvějícíma rukama.

Proč se strojí, kam chce jít do předjarního dne, když se ještě dopoledne ukrýval svrchnicí až po bradu? Co hledá v opuštěné kuchyni, proč sbírá sekyrku, když Lída už čtrnáct dní štípe dříví sama? Co chce roztít, když se mu ruka chvěje a když se sám potácí mezi veřejemi a cestou se opírá o obrubu podezdívky?

Hle, rozřal jedinou ranou toho bláznivého rytíře, jenž trčel hrdě i tence do jarního vlání, jedinou ranou rozřal jeho lebku až po rozměklý krunýř! Ostří sekery se neotupilo tímto jediným rozmachem, i rozsekává na kousky též jeho trup, aby zničil pahýl, když nelitoval hlavu! Rozpřahuje se zbytečně tak prudce na zbylou trosku, kterou hlodalo slunce - či touží zasáhnout i stíny, které přece trvají v prostoru, jež nyní nehyzdí žádná příšera z tajícího sněhu, vždyť sám prostor, sám čas znovu připomenou všecko to, proti čemu teď bláhově napřahuje ostří, smrtelný člověk ani desaterou sekyrou nezapudí od sebe kostlivcův spár - -

Tak ho venku zastihla Lída.

„Co děláš, proboha!“ sykla jenom, když ho ujala za rámě, a to tím hlasem, kterým napomíná děti: zlobit se nelze a nezlobit se nedokáže, takový je to hlas, jak by ho neznal! Ale nestačí rámě, bere ho do náručí, a podpírajíc ho vši silou, odvádí ho domů, do tepla, mezi čtyři stěny, k věcem, které on důvěrně zná a které mu jsou najednou tak drahé. Lída ho balí, ukládá do postele, hladí, opatruje, on se nezdráhá této její péči, vychladl tam venku dvojnásob, a je teď tak vděčný za každý trošek tepla: „Napiš sama do sanatoria, Lidu.“ šeptá a vyslovuje jméno, jakým ji jmenoval i volával, když ji brával okolo pasu, a chtěl by se jí svěřit s myšlenkami, které prošly jeho hlavou za posledních čtrnáct dní, i s těmi, jimiž trpěl nad dvojnásobnou podobou jejího sněhuláka, ale jeho jazyk příčinlivého

dělníka je příliš toporný pro úzkost i pro myšlenky, tiskne tedy její hlavu ke své, jako by se chytal všeho, co mu zbylo, a šeptá k ní málo, málo srozumitelně:

„Ať nemáme třeba nic. Člověk nemá stejně víc než čas, než svůj čas.“

Pachtýř a hospodář

Když nahoře za kopcem v Němcích ustávaly stavby, když tam potom i továrny zmlkaly jedna po druhé, sebral se nádeník Josef Bartoš se vším všudy a stěhoval se dolů do kraje, odkud pocházel. Křemenský Holman pachtoval tenkrát pod lesem barák s kouskem pole, říkali tam na Babylóně, snad že to bylo vysoko nad údolím, na jehož svahu měl Holman svou živnost. Bartoš usmlouval dvě stovky, a když se Holman zastavil na dvou tisících ročního nájmu, plácl si s ním Bartoš právě tak váhavě jako důkladně, v tom byl on celý.

„Byl by vám to nechal i za patnáct set, co tam nahoře svede,“ řekli mu lidé, ale on si myslil své. Tady ti baráčníci po stráni by mohli čekat, až se Holman obměkčí, měli střechu nad hlavou - i když třeba bídně, seděli v suchu. On by zatím musel lapat leda povětrí. Ten nájem je hodně drahý; a barák spíš suširna než skutečné stavení: ale má chlév, chlévky, kůlnu s mlatem, dá se tu hospodařit. A okolo kus pole, tak pro žito, pro brambory, kus lucinky zaseje a nějaké zrno pro drůbež. To ho lákalo nejvíc, že by tu hospodařil na stará kolena skoro jako na svém. Ujednal s Holmanem nájem na šest let, věděl, kolik baráčníků se tu třese na kousek pole a jak by běhali za křemenským hospodářem, až by on vyvlácel plevel a dal barák do pořádku. Ne, Holman ho nenutil, Holman se sám už ohnul a chodí jako přelomený, tak se jeho hřbet srovnal s polohou země, kterou celý život oral, ryl, osíval i žal - i sivý Bartoš je proti němu poloviční mladík.

„A vobílí neplatí, vosobo, tuhlenc pšenice -“ zalamentoval před ním hoření Hádek, když Bartoš šel okolo. Bartoš se zastavil. Pošnul si čepici do týla a s řečí nespíchá. Holman mu netajil, jak si právě tenhleten Hádek brousil zuby, že by zpachtoval pole na Babylóně - a suširna ať zůstane prázdná,

beztoho tam teče. Toť, teče! Ale došky nahoru, rozzářily se Bartošovi oči, střechu pošij a nepoteče! Nebude Hádkovi vypravovat, že ví své, rád by s novými sousedy vyšel v dobrém. Tvář se mu ani nepohnula, jen se krátce uchechtl a řekl: „Vobílí!“ jako že by rád viděl toho, kdo z Babylónu prodá první věrtel.

Ne, on sám nechtěl prodávat obilí. Pole jim dá živobytí, on si sežene nějakou rachotu a výdělek mu zaplatí nájem. „Taková je má špekulace,“ říkával ženě, „co oni vědí -!“ Tak tam hospodařil první rok i druhý. Stavěli tenkrát silnici přes Stádlu k Lažanům a nový pachtýř se držel víc násady než biče. Okolo stavení to udělala Bartoška sama, v polích se ryl on přede dnem i po večerech - tak byli živi.

Ale třetí jaro jak když utne. Na silnici jen dodělavky a zedník místo do dlaně plivá na čas. Hlásil se znovu na silnici, ale utrhovali se na něj, kam se mezi ně baráčník drápe, a po druhé sobotě ho pustili. Šel tedy na úřad a tam mu řekli stejnou: hůř je těm, kteří nemají ani střechu nad hlavou, vám je ještě hej, člověče, vy jste poloviční hospodář. Co měl dělat? Pustit barák a jít do podruží? To tak - a potom se jít pást, třeba by zas našli, že je starý a děti má zaopatřené - A barák si dal zatím do pořádku! Holman mu sám od sebe první rok slevil čtvrtinu nájmu, těch pět stovek má u něho k dobru jako závdavek. Bartoš prodal krávu, že byla stelná, aby ji nemusel prodávat v nejhladovějším čase, snad se dohlídá jalovice, a o svatém Havlu zaplatil Holmanovi pacht. „Byl bych vám počkal, Bartoši,“ povídá Holman a strká peníze do stolu, ale prsty se mu třesou a syn mrzák zahekal, jako by peníze působily bolest. Co pachtýři zbylo, chtěl odnést do záložny, jenže přijela dcera z Kladna, kde je vdaná, a ten zbytek odvezla s sebou, aby děti měly co jíst, hladová zejma na krku.

Dřív to dřel Bartoš s jednou krávou, po chvílkách i to strniště s ní přeorat, uvlácel, zasel. Když nyní chtěl orat nebo vláčet, se vším musel dolů do živnosti. Holman nedělá drahoty, vyvede koně a hyje nahoru na Babylón. Dovláčí, přetře rukávem zahnojené mrchy, zaváže nějaký provázek na koňském postroji, tak on to všelijak látá, konečně řekne: „Ten půlden si, Bartoši, zapište sám, pak to srovnáme.“

Ví dobře, jak se to zatím s Bartošem obrátilo, a má uznání,

neupomíná ho, hlavní je nájem a ten pachtýř zaplatil. „Co vám takhle s tím potahem udělám, to byste si mohl u mě oddělat, ve žních byste nám tu a tam pomáhal.“ Bartoš? Kývl. Ba, vejdělek stejně žádnéj, bude podělkovat u Holmana. Na Baby-lóně to lehce sklídí, když si někdy zůstane doma - žitko lehké jako sláma, to odnese na zádech; oves rozplouhaly slepice; Bartoška opatří drubež i to kozíště, na pole s ní nic není, nikdy tuhle práci nedělala. Obešel koně, jestli není potřeba něco zapnout, sívá tvář se mu ani nepohnula a povídá:

„I jakýpak copak, hospodáři. Přijdu hned ráno.“

„Ba. Přijďte.“

Holman nedrží čeled. Hospodář do oblouku a hospodyně - věchýtek. Škobrtají u všeho s přijednanými lidmi, a čemu stačí, udělají, ostatek nechají ladem. U nich je pořad práce. Když Bartoš odpracoval za to, že mu na jaře hospodář zasil, mohl začít nanovo. Holman mu zatím podmítl strniště a také s hnojem se párkrát otočil na zadní hona. Pak mohl pachtýř pracovat za zrno k setbě; a za to, že mu Holman vyorá brambory a zaseje; pak ještě za hlubokou podzimní orbu, na kterou došlo až v listopadu. Pole měl konečně v pořádku, měl živobyťi pro sebe i pro ženu, ba ani ty děti nemusel nechat odcházet s prázdnou... Zas byli živi. Nač se při tomhle hospodaření nedostane? Právě na ten pacht.

Před vánoci dělal s Holmanem pořádnost. Na jedné straně spočítali, kolik půldnů Bartoš odpracoval, na druhé straně Holmanovu práci s potahem a to zrno a trochu toho vápna, co mu z města přivezl a sám zaplatil, za rok se usbírá víc takových maličkostí. Pro Bartoše to není žádná velká novinka, kolikrát si to přepočítal jen tak z hlavy. Nehledí-li na nějakou tu maličkost, která mu zbyla u Holmana k dobru, nula od nuly pojde, zhruba řečeno. Holmana to zarazilo:

„Bartoši, měl byste pole pustit, nájem za barák nebude stát za řeč, dal jste to do pořádku...“

„Pole?“ div Bartoš nevykřikl, „a co s barákem bez pole!“

„Hádek mi jen za pole dává devět set.“

„Vida ho - kravičkář!“ uchechtl se Bartoš krátce a celý se skrčil na lavici. Pole! Chtěli by mu ho vydrápnout! Ba ne, holečkové, Bartoš má nájem na celých šest let! Holman zatím přivřel oči, že se zdálo, jako by usnul; a snad doopravdy

zdržiml takovou stařeckou dřimotou, trvalo to jen, co by dva-krát obešel dvůr. Pak se probral, nahnul se nad přihrádku stolu, pootevřel ji a vytáhl odtamtud tři usmolené, pomačkané stovky a rovná je na stole kostnatými a všelijak pokroucenými prsty: „Tuhle vám vracím z nájmu...“ zahekal, a ještě přidal stovku, opět se ohnul, přivřel oči, a vytáhl ještě jednu; když se kotí koza, taky se neví, na kolika kůzlatech se zastaví, nejdřív jedno, pak druhé, třetí... Holman šel až do sedmi. „Vemte si to, když Hádek, tak vy taky... abyste neřek, že jsem zloděj - a ten barák jste dal do pořádku, dyť to vidím...“ rozkašlal se a ruce se mu samy roztrásly, stejně se však nahnul nad ten svůj šuplík a přidal ještě padesátku. -

O vánocích přišel za Bartošem syn; sám, děti mají osejčky, a taky ten nečas... Sotva mluví, jen sípe. Od polou října bez rachoty - a od jara, radši nevzpomínat! Přinesl si pytel a Bartoš mu ho nacpal plný, ať si odnese kousek božího dárku. Pak přidal dvě stovky; srovnal je na stůl a šel znova k posteli do hlavy a vytáhl ještě třetí a pak ještě padesátku pro nevěstu, že chodí s útězkem, a po chvílce došel ještě jednou do své pokladnice a přinesl v drobných dvacetikorunu pro děti. Ani si přitom nevzpomněl, že mu podobně jednu bankocetli po druhé vytahoval ze své skrýše Holman, ani si neuvědomil, že i jemu se podobně třesou ruce. Tomu by se nedivil. Peníze od Holmana se mu rozplývají rychleji, než taje dubnový sníh! Či měl by přece pustit barák? Ale kam se hnout? Tlačí se tu lidí v údolí, že by v nich zůstala hůl stát, kolik se jich seběhne, jakmile se naskytne práce třeba jen na dva tři dny - bída, ať se podíváš kam podíváš.

Ale to by si byl Bartoš nepřiznal, ba snad o tom ani sám neví: ulakotil se na svá zpachtovaná políčka nahoře na Baby-lóně. A cítí se tu jako doma, vidí odtud k Bezdězi, k Ralsku, k Ještědu; jakmile zdvihne oči od brázdy, má je pořad na očích. A on takřka nepouští motyku z ruky, uhrabuje svodnice v ozimu i měkkotě, přihrabuje souvratě, okopává stromy, bílí je, štěpy omotává zaječím zelím, snad by nejraději i spal na svých políčkách. Pískej nebo hvízdej, není nad pole! Dřímalo v něm kolikero pokolení s žíznivou chtivostí po žitné stráni a kravském vemeně a ta ho teď přímo tlačí k té hlíně, která rodí a která žíví.

A není-li na poli, pracuje u Holmana, třeba jenom na půl dne. Taky vzejmě tam chodí krmit, aby si přinesl trochu mlíka, koza po Hromnicích přestává dojít. Holmana má pořád na očích, pořád ho má před sebou, a to jak dole v živnosti, tak u nich na Babylóně, odkud vidí k Holmanovi přímo na dvůr a z kůlny rovnou do maštele, Holmana vidí, slyší od rána do večera. Chtěj nechtěj musí srovnávat. Jemu ještě není šedesát a je v koncích, za pár let aby šel po žebrotě, jestli to takhle povede od deseti k pěti. Holman? Ó člověče drahá, Holman! Tomu je už přes sedmdesát a má všechno, pole, dobytek, statek! Ještě kus mohl propachtovat, právě ten Babylón, na kterém teď trčí Bartoš jako nahý v trní.

Snad se ani nedá říci, že Bartoš pojal proti Holmanovi závist, jsou to pocity daleko temnější a složitější. Holmanovi - těžko, těžko závidět. Starší syn mu zůstal v Karpatech, zbyl mladší - ubožák, pouhý zakrslík. Malý, zakrnělý, s kulhavou nohou a s tupým úsměvem ve zkrouceném obličejí, od úst mu teče slina a od nosu svíčky... K ničemu není, ani tu kozu by nepopásl, ani dříví nenaštípá, nic. „Kadlíku, vykydej z maštele hnůj, než přijedu,“ poručí mu Holman a on se doopravdy belhá po zahnojených tesech, jenže od něho k ničemu, dokáže to právě rozkorejnit a hnůj při tom má nejen na rukou, nýbrž i ve vlasech. „Aspoň to na záhrobci zaměť, Kadlíku,“ volá na něj Holman, když přijede, a není-li potom hotovo jedno ani druhé, mávne nad tím rukou. Těžko, těžko závidět Holmanovi, Bartoš to sám vidí. Ale nač potom potřebuje Holman živnost a tolik pole? Proč se ho dostalo právě jemu, vždyť stejně nestačí, aby je sám pořádně obdělal, ba ani odkázat je nebude mít komu. Kolik lidí by se tady uživilo...

I doma s tím Bartoš chodí, na tom svém zpachtovaném Babylóně, který je zatím jako klíčka. Jenže chlív prázdný, člověče, vycenil zuby v přítmí, měl to asi být smích. Sem tak převést krávu od Holmana, ta by se brzy spravila a nějak by se jí zadek blejskal. Anebo rovnou nastěhovat Holmana sem jako na vejměnek a on dolů na Křemínek a syn by měl co dělat i jeho děti, všichni... Po bídě! Rázem! S tím chodí Bartoš, na to pořád myslí. Spíš ještě dole v živnosti na to zapomene, tenkrát přímo hmatá všechnu Holmanovu bědu a bezmoc, tenkrát se přece stydí za svou zlost k člověku, který jemu neublížil.

Bídně, bídně se žije u Holmana. Hospodyně nedužívá, hospodyně nad hrobem, taktak uklohní trochu nějaké té šlichty a Holman v poledne - „Tak cos nám uvařila, matko?“

„I tamhle si to nalejte, jestli to nevystydlo,“ skuhrá stařena a ani nevstává z postele - a talíř nemytý od včerejška a lžice zahnojená od neděle. Holman? Přetře talíř rukávem, škraloup zdrhne ze lžice palcem a právě tím palcem se pak pokřížuje před jídlem - „Kadlíku, ber si, berte si i vy, Bartoši.“ Pachtýř není vybíravý a nají se všeho a chlebem Holman nešetří a od krav zůstane všechno doma, mnoho toho sice není, ale pro tři čtyři lidi - ostatní Křemenskej jedná beze stravy. Holmanovi těžko závidět: tři kravky na děravém stání, dva olezlí valaši v mašteli, na zpuslém dvoře mezi kopřivami pár kvokavých slepic, tak se hospodaří u Holmana. Kdyby nejel do trhu s párem, měli by ho i chudáci za nějakého almužníka, tak je odraný. Holman má rád peníze. Ukládá je do záložny, to se o něm ví v celém tomhle koutě: proti nuzákům je vlastně boháč, má živnost s lány polí, ale málokdo by s ním směnčil stůl, lože, seknici.

Bartoš zná jeho bídný život jako sotvakdo druhý, pracuje u něho, jí u jeho stolu spolu s ním, vchází volně jak do seknice, tak do komory, na seník i do sklepa. Kdyby Holman hospodařil pořádně, měl by u nich práci, jak je rok dlouhý. To Holman nechce; mohl by si zjednat chasu, ale on o ni nestojí. Bartoš je zas u své závisti, má prudký pocit křivdy, kdykoliv jen pomyslí na svého hospodáře. Nebo by se s ním měl Holman dělit? To tak, na něj by se sotva dostalo, přišli by mladší a - Táhni k čertu, dědku plesnivej, co sem lezeš z města a nám ujídáš chleba, není nás tu dost domácích? Beztotoho by jeho vyhnali i z toho Babylónu, leckdo mu závidí... Nebo by chtěl Holmana obrat? Jsou větší boháči na světě, celej křemenskej Holman je proti nim chudák. Jaké stavby on pomáhal stavět! To byli boháči! A záviděl jim někdy? Pomyslí-li jen někdy na to, že by je mohl okrást? On, Josefa Bartoše syn? Ó tatík, to byl nějaký poctivec, v hrobě by se musel obrátit, kdyby on jen pomyslí na nějakou takovou nepravost. A Holman? Nenese-li trpělivě svůj kříž, a není nijak lehký, to Bartoš vidí na vlastní oči.

Pachtýř z Babylónu si marně vymlouvá svou nepřejcnost,

svou zášť, svou závist. Hrabe se na svém zpachtovaném poli a Holmana vidí dole za spřežením, slyší jeho sípání na valachy, ať se hne, kam hne, všude jen Holman. Ani kdyby zavřel oči, nezbavil by se ho, to je, jako by chtěl zapomenout na své dluhy - a těch zatím přibýlo: kováři od radlice, koláři od kolečka k trakari, na dluh u kupce prodali husu, aby mohli začít nový... I Bartoška si konečně všimla, že se s ním děje nějaká změna. „Josítku, neměla bych tě namazat,“ ptá se ho večer, „bude to namožení.“ Něco jen zahučel a jde po svém. Ví, jaká nemoc ho trápí. Trčí tu na tom Babylóně hůř než nahý v trní. Nestane-li se nějaký obrat, užere se tu pro svou bezmocnost, ani spát už nemůže. A když konečně pak usne, skřípe zuby nebo jak by to řekl, stoličky se mu samy od sebe třou a vydávají takový zvuk, že ho Bartoška budí. Ale on to slyší sám z polospánku. Toť jako bych z chtivosti přežvykoval, myslí si s odporem, vždyť už bude jako ta kráva, jako to hovado v chlévě. Hovado v chlévě! Bejvávalo, bezhlesně se zasmál. Bejvávalo a už nejni. Prodal krávu a peníze donesl Holmanovi. Odnesl Holman také tyhlety jeho peníze do záložny? Ale možná, že je nechal doma, vypravuje se o něm, že je ukládá do pytlíku... Jednou se tam po nich tak podívat: Chytit milý pytlík a hodit ho pod peklík k plotně, jestli by na to přišel. Ch ch ch, zachrchlal, a snad to měl být smích, rychle si však ruku dává k ústům, aby ho nebylo slyšet, jako by se už plížil k tomu stolu, a dlaň se mu sama stahuje do hrsti, podobně by jí asi chňapal po Holmanových penězích - a tu se vzpamatoval a kouzl se do té ruky, aby s tímhle přestal. To je jeho nemoc. Ne namožení, ani bída, tahle závist, tenhle hřích.

Také Hamák tamhle od silnice utekl ze staveb k vdané dceři, že se tu chytí rozličného podělku, když v průmyslových krajích za kopci nebylo do čeho šlouchnout. Znali se s Bartošem, nejednu rachotu táhli spolu, na stavbách i na přehradě nad Jabloncem. Hamák byl o něco starší, ale vyhlášený zedník, lidičky, to Bartoš věděl a znal. Tady? O práci ani nezavadil, natož o řemeslo! Někdy chodíval okolo Bartošových, nemíval nikde stání. Postavil se nahore na pěšince pod samým lesem a křičel: „Bartoši, polez ven z ty díry!“ Dovnitř ho marně zvali. Velký, suchý, s rukama na zádech, tak chodil. Dříví štípat? Nebo se sebrat a do lesa na otep klestí. „I jděte mi s tím do

háje! To rádši chcípnu!“ Jako zedník měl svou čest, svého se nechtěl pustit.

„Kdybyste nehřešil!“ hubovala ho Bartoška. A jeho dcera doma právě tak. Ženským ani neodpovídal, zato s Bartošem hovořil rád, aspoň ve vzpomínkách byl zas celý člověk: „To byly stavby, Bartoši! Přehrada. Anebo ta Bažova prodejna, stavba jako věž. A ten život!“ Tady schnul; neohýbal se, nehrbil; sesychal.

„Uvidíte! Umřu vstojel!“ říkával.

„I dej pokoj... na jaře bude lepší.“

Nebylo. Ale on čtrnáct dní obcházel stavby, pěšky, jednu za druhou. Nic. Vrátil se a po svatém Duše jde znovu. Zas nic. A tak povídá: „Jdu na houby.“ Ještě se mu smáli, že houbeč najde a ne houby. Z lesa se však nevracel. Či pustil se zas po těch stavbách? Snad se v lese s někým sešel a dověděl se, kde by mohl zedničit, a rozeběhl se tam rovnou, aby nepřišel pozdě? Ne, žádná stavba. K neděli ho našli v Holmanově mejtě oběšeného. Splnil, co sliboval, nohama se skoro dotýkal země, připadalo to doopravdy, že tam stojí v tom houští. Leckdo se tomu i zasmál, že Hamák měl vždycky svou čest, a co řekl, to platilo. Většinou jim do smíchu nebylo, dole u silnice nastavěli domků a chudina se tam stáhla z města i ze vsi jako švábi okolo piva a teď tam uvázli na suchu - nesmál se ani Bartoš nahore na Babylóně.

To už bylo léto a on zas dělal u Holmana.

„Ten Hamák... slyšel-li jste, Bartoši? Tamhle v mejtě a nohama skoro na zemi...“

„I slyšel, hospodáři.“

„Co ho to jen napadlo. Kdyby byl starej! Ale dyť mu bylo pětadesát. Ještě ke všemu hřích -!“

„I kdoví, co čeká na nás!“

„Nononono,“ zahekal hospodář. O smrti vůbec nerad slyší, o takovéhle obzvlášť. Čím bídneji žil, tím úpěnlivěji lpěl na životě. „Kdyby byl přišel k nám,“ řekl, „nedal bych mu já kus chleba?“ I Bartoš musel uznat, že v tom Holman má pravdu. Chodilo víc žebroty, a ať přišel kdo přišel, u Holmanů dostal chleba, a to pořádný skolek a třeba dva, ale nic víc než chleba. Bartoš jen kývl a dal se do práce. Co si myslí sám u sebe? U Holmanů by sotva mohli dávat žebračkům polévku či placky,

častěji se sami musí spokojit mlékem a chlebem. Ale - takový člověk jako Hamák by nešel po žebrotě, to by nedokázal. Proto udělal - ten hřích. Já bych se snad jednou i k té žebrotě odhodlal, jenže skákej nebo belhej, taky s hříchem, nesu to na svých zádech jako hrb, tu zášť, tu zlost, tu závist.

Po svaté Markétě si Holman vzpomněl, že by měli ještě jednou oborat řípu. Měl jí líhu při silnici, nejhořenější záhon, kam přisil mák. Hospodář si zapřáhl podsedního valacha, pachtýř náručního, dal mu na hubu košík a on mu jde pěkně po řádku. Řípa je už urostlá, Holman druhý košík hledal marně, valach se vzpínal po chřástu, dělá víc škody než užítku. Holman ho dovedl do živnosti, vrátil se sám, že bude Bartošovi pohonět. „Jen byste se mi pletl,“ poslal ho Bartoš pryč. A hospodář uviděl druhou škodu. Na mák se slétají vrabci i sýkorky, naklobnou polozralou makovici, ostatní dodělá vítr, rozsvívá zrníčka máku po poli. Holman se rozhodl, že do máku postaví strašáka. Přinesl dva sbité klacky, přes příčné břevno přehodil svůj starý roztrhaný kabát, který sebral na podlázce k půdě, navrch nasadil děravý plecháč jako klobouk. Když druhý den Bartoš jel s plečkou vedlejším řádkem, valach o strašáka zachytil rozporkou, nahnul ho k hoření straně. Bartoš strašáka odnesl o pár řádků výše, aby mu nepřekážel, tam ho položil, ale když odjížděl, zapomněl ho postavit zpátky.

Třetí den zůstal doma, měl nad barákem pozdní višně, že ji očese. Byl právě v koruně a uslyšel ze dvorku Holmana, křičel na Bartošku:

„Ženská, kam dal Bartoš můj kabát?“

„Váš kabát? On má svůj!“

„Ale můj kabát, co jsem pověsil na strašáka! Kde je Bartoš? Bartoši, Bartoši!“

Pachtýř pomalu slezl, jde na dvůr. Holman na něj:

„Človče, kam jste dal můj kabát?“

„Položil jsem strašáka na řádek, překážel mi...“

„Není tam!“

„Pak by ho někdo musel ukrást!“

„Takovej kabát se nekrade!“

„To máte jistě pravdu, hospodáři.“

„Kam jste ho dal! Vy se přiznáváte, že jste ho měl v ruce! Hned půjdete se mnou.“

„Češu amrhele nad barákem.“

„K starostovi -“

„Holmane!“

Ten se přece zarazil; zanaříkal:

„Měl jsem v kabátě peníze. Zapomněl jsem na ně. Víte kolik? Dva tisíce!“

„Dva tisíce?“ smýklo to i Bartošem, nechal Holmana Holmanem, běží dolů po cestě k poli, za ním Bartoška, za nimi Holman, k němu se přidala ze dvora nezuživá hospodyně, za ní se klátí blbý syn halekaje - Kadlik neukrad šrajtofli, neukrad šrajtofli - tak všichni pospíchají k máku nad řepou. Bartoš tam byl první. Strašák leží mezi řádky. Zvedl ho a chtěl máknout do kapsy. Ne! Vzal strašáka, že ho ponese Holmanovi vstříc. Ne! Zapíchl strašáka nohou tam, kam ho původně postavil Holman, ještě tam po něm zbyla díra. Doběhla k němu žena, rovnou se hnala po kapsách. „Ruku pryč!“ zasyčel na ni Bartoš. „Já jen jestli se neztratily -!“ „Ruku pryč!“ zvedl proti ní pravicí, poprvé za těch pětadvaceti let, co jsou spolu.

Holman se přišoural, nestačil mu dech. Jednou rukou se přichytil kolíku, druhou sahá do kapsy, najednou jí cukl, vzápětí chňapl, vytáhl v hrsti svazek zelených bankovek přeložených napůl. Přepočítává je jednu po druhé, ruce se mu chvějou.

„Dva tisíce!“ chtěl je zastrčit do kapsy u kalhot, ale než mu tam ruka vjela, oddělil jednu, podává ji Bartošovi kradným pohybem, že by bylo lepší, kdyby to neviděla hospodyně. Bartoš dělá, že nezpozoroval jeho stovku. Holman oddělil ze svazku ještě jednu, podává mu je obě: „Nálezné. Deset procent,“ řekl, v procentech se vyznal poměrně dobře. „Nenašel jsem je,“ zavrtěl Bartoš hlavou, „ani neukrad!“ napolo to křikl a odchází, že dočese amrhele; zejtra s nimi půjde Bartoška na trh, mohla by možná utržit patnáct dvacet korun, višně se ještě platí. A tu se najednou lekl, obrátil, uviděl to, jeho žena si chce vzít od Holmana ty dvě stovky. „Ančo!“ vzlykl. A jeho žena šla za ním, nehovořila, tak šli mlčky na svůj Babylón. Nemluvili spolu do neděle. Až v neděli večer za ním přišla na půdu, kde spával v létě, sedla si na pelest. „Za višně jsem utržila jednadvacet korun,“ řekla mu. „Zaplat v krámě.“ „Ráno jsem se tam zastavila. A říkali, že se pod autem probořil mostek, budou ho od okresu spravovat, zejtra od devíti bude cest-

mistr přijímat lidi.“ „Já to slyšel, Ančo, jenže nevím...“ Nevypravovala mu, s kým se radila, s kým rozmlouvala, jen řekla: „Dar se má přijmout. I zdraví je dar.“ Vzal ji za ruku: „Nálezné není dar, nezlob se na mě, holka.“ A ona se nezlobila, byli spolu, žena a muž.

Bartoška ráno polohlasem prozpěvovala, když došla kozu, on se pak vypravil před krám, kde cestmistr bude přijímat dělníky, a když se už k tomu odhodlal, přispíšil si, aby nepřišel poslední. Před krámem jich však stál už houf a ještě jich přibývalo. „Bartoši, co dáš k lepšímu?“ přivítal ho Hádek, a kdo ještě neslyšel, kolik stovek měl v kapse Holmanův strašák, ten se to dověděl na tomto tržišti, kde cestmistr najímal dělníky. Byl z toho poprask, smích, veselost. I Bartoš se smál, a proč by ne, strašák nebyl jeho a peníze teprv ne, ale jeho smích je čím dál nucenější: ublížil snad někomu hospodář ze Křemínku svou zapomnětlivostí? Není sám k politování, že musí ukrývat své peníze před synem idiotem? Rozdělili dělníky na tři směny, aby se vystřídali všichni, a protože Bartoš přišel mezi prvními, nastoupil druhý den. Pověsil si svůj pracovní kabát na plot, a když si pak šel do kapsy pro svačinu, smáli se mu, nehledá-li v něm taky tisíce. A vůbec se pořád rokovalo o Holmanových tisícovkách, prý je hned druhý den donesl do záložny, někdo ho tam viděl. Co tomu říká Bartoš? Neříkal nic, na třetí směnu nešel. Cítil se mezi nimi sám, ba chvílemi mu připadalo, že stojí proti nim. Proč by jim ubíral chleba? U Holmanů začínaly žitné žně, co by si s tím sám počal. A po žitných žních pšeničné, šlo to jedno za druhým bez oddechu, a když měl Bartoš chvíli kdy, posekal a odvezl sobě, a že si teď s Bartoškou byli nějak blíž, někdy za ním přicházívala i na Křemínek a odbírala za ním, kde se nedalo zajet ani s trávni sekačkou, Holman velkou neměl. A pak si sedli blízko sebe každý na svůj snop a svačili; dokud byla žena s ním, ještě nejspíš zapomněl na svou závist.

V druhé polovině září zůstal Bartoš několik dní doma, že si to udělá na svém, tak říkal tomu zpachtovanému. Ve středu navečer šel po cestě od Křemínku hoření Volc a křičel na něj: „Hej, Bartoši, máte přijít ráno k Holmanovi na semínko, vzka-

zuje vám.“ Holman chtěl jetelovou otavu posekat na seno, jenže se opozdil, nakonec ji tedy poseká na semeno, třeba je napolo hluchá. Navečer si pachtýř naklepal kosu, ráno sečou otavu, napřed Holman, za ním Bartoš. Po dvou rázech musel Holman dozadu, sotva popadá dech, kde by stačil Bartošovi! Ten při práci zapomíná na své dluhy i na to, kdy dopadne pacht, za-lehl do řádku a seče. Radost, radost dělat s Bartošem: zbytečného slůvka nepromluví, sehne se ke kosišti, přikloní hlavu na stranu s jedinou myšlenkou, aby za ním zůstal pěkně urovnaný řádek; až Volcka bude nahrabovat, jistě ho bude chválit. Jeho sivý obličej se při tom celý rozjasní a on se ukáže ve své pravé podstatě a ta je jistě sporá i tuhá. Potom brousí. Opře kosiště o rozpukanou zem, brousek pomalu vyndá z klubaňky, což je obrácený kravský roh, zabrousí kosu, sic rázně, ale přitom šetrně, v rukou má pro všechny věci takový spolehlivý cit. To dělá popaměti; očima zároveň obhlíží dílo, jak ho přibývá, a oči se mu samy od sebe mhouří spokojeností. Radost dělat s Bartošem na poli i v partě. Byl hezký čas, do dálek všecko modralo, všecko dostávalo určitý tvar a určitou barvu, pole, oraniště... Už je navečer? To utíká ten čas. Bartoš se rozhlédl, kosu vytrřel věchtem otavy, narovnal brousek v klubaňce, skončil. Holman už sám odešel napřed, Bartoše nemusel hlídat. Ten také ví, jak budou dělat dál, dnes za nimi Volcka nahrabovala semínko do takových sválů, aby pod ně mohl větřík; zítra to obrátí a potom budou vozit, snad by to dokázali za odpoledne, jestli se nezmění čas. Ne, fůrka toho možná zbude na sobotu, tu by odvezli sami, Volcka by mohla zůstat doma, ženská chce sobotu doma na úklid a na svou práci. Po neděli bude Holman mlátit, Bartoš už zná způsob jeho hospodaření. Zjedná houf ženských, uklíní velkou mlátičku, která mlátí i čistí zrna i lisuje slámu i vyfukuje plevy nad chlévy - Bartoši, jedem. Na takové mlátičce vymlátí celou úrodu za týden. Potom ještě mlátit semínko, to tak nepoletí, u toho zůstanou sami. Pak sklídit brambory, burák, zasít ozimy, hlubokou orbu, u ní zůstane Holman sám. Sbohem, Bartoši, můžete zůstat pro letošek doma, a kdybych něco potřeboval, já bych vám vzkázal. K tomu je Bartoš dobřej, protože je bulík. Proč dnes tolik pospíchal, mohl si šetřit práci. Dělá, jako by dělal na svém. Ale on to jinak nedovede, práce by se mu zošklivila. Však i na stavbách mu

mívali mladší přidavači za zlé, že dělá pořád svým tempem, ať je mistr na stavbě anebo u stavitele v kanceláři. A u Holmana právě tak, nepozahálí, nelekluje - co kdyby do rána přšelo! Co ti je po tom! A kdo by to pak odřel, zas on, jenže v blátě, v nečas. Holman by musel přijednat, odpovídá sám sobě, aspoň by potom nestrkal tisícovky strašákům do kapes.

Ale Holman to nedělá z hladovosti. Na mlácení zjedná, ženským dokonce připlatí, protože jedná beze stravy jako někde na panském. Nechce nikoho cizího do stavení. Na noc vždycky odváže dva velké psy, zastrčí závory, ubední okenice. Nedůvěruje cizím lidem a má asi proč. Nebojí se tolik o majetek, nejvíc se bojí smrti. Kdyby se k nim někdo vloupal a on ho vyplašil, mohl by ho z leknutí něčím praštit a ještě navíc zapálit. To Bartoš všechno ví, za ta léta poznal jak Holmanovy zvyky, tak jeho myšlenky. Po té zlořečené příhodě se strašákem jsou teprv odkázáni jeden na druhého. - S takovou se vracel domů na Babylón a uviděl zas, jak to tu chudne, ztrácí se, už se dávno vzdal naděje, že by se zmohli na krávu. Ohlédl se na Křemínek, Holman ohnutý po pás nese valachům náruč sena. Kdyby na Holmana přišla nemoc, mohlo by se to rázem všechno obrátit. Kdyby teď klopýtł, upadł, zlomil si nohu - ani by se pak z postele nemohl hnout, ani psy pustit ze řetězu, ani okenice uklínit; pak by si vzpomněł na Bartoše. A jemu se zalíbila myšlenka na Holmanovu nemoc.

Zůstal by u nich přes celou zimu, ba i spát by tam mohl, třeba u koní na palandě. Bartoška by také přišla, umyla by, vyprala, povlíkla peřiny. Holmane, takhle se leží, co říkáte? A co byste si přál k obědu? Žena by doskočila pro kousek masa, a litujete-li na pečení, stačí kousek hovězího na polévku, v tom je síla. I jen ležte, hospodáři, já vám podám ze stolu vaši šrajtofli, vy víte, že u mě se o ni nemusíte bát, vy jste si mě dobře vyzkoušel s tím strašákem. Ano, já jsem modřického Josefa Bartoše syn, můj dědek pocházel z půllánu! A já vám dám dobytek do pořádku, že ho ani nepoznáte; a kdybyste chtěl, zpachtoval bych od vás celou živnost a naše bába by vám vařila, já bych zabil prase a plný komín uzeneho a ve sklepě celé bečky zelí, naše bába, člověče drahá, kdybyste jednou ochutnal, jak umí vařit zelí!

To semínko z Kratin doopravdy neodvezli všechno za odpoledne, fůra jim toho zbyla na sobotu. Voleka zůstala doma. Rosa dlouho neosychala, asi se bude měnit čas, velkou fůru přivezli až odpoledne. Zajeli s ní rovnou na mlat.

„Kadliku, pohlídej koně,“ křikł Holman na syna, jenž seděl slintaje u vrátně.

„He nedáme je hehe do chliva?“

„Venku je jim lepší,“ Holman už stál pod žebříkem na patro. Bartoš obhlížel fůru a zaváhal: „Hospodáři, máme skládat sami dva? Mně to je na fůře jedno, ale vy na patře musíte vrstvu rozkládat. Já bych došel pro Bartošku. Podávkami by ode mě odbírala hrstě a házela by vám je až pod ruku.“

„Nežli byste došel na Babylón a zpátky, budem toho mít polovic nahoře,“ řekl Holman, „složíme to k zadní vrátni, aspoň to tam proschne,“ a leze po žebříku na patro. Bartoš vylezl na fůru, že mu bude podávat; to je těžší práce, Holman by na ni nestačil. Na dvoře Kadlík hlídá koně. Sedl si před ně, ohnul se hlavou dopředu a sliny mu stékají po bradě. Když valaši se sbírali otavu, co jim hodil Bartoš, olizují chřípěmi jeho vlasy takovým sametovým dotýkáním. Kadlík se tomu blbě směje a mlaská na ně, snad aby ho nechali, snad že mu to je příjemné. Bartoš zatím sedí na fůře a čeká, až se hospodář připraví. Ten pomalu kleká, přidržuje se trámku. Strop na patře není souvislý, jsou to jen poválky, bidla, trámce asi na stopu od sebe; na ně bude Holman klást vrstvu a teprv ta vytvoří souvislý strop. Teď Holman klekl na dvě břevna, obě značně chatrná. Ejhle, nemoc, pomysll si Bartoš, všude může na člověka číhat. Bartoš sice stojí na fůře a podává Holmanovi na patro svály otavy, ale myšlenkami je zas tam, co včera. Kdykoli se podívá nahoru, aby podal Holmanovi otavu přímo pod ruku, chtěj nechtěj vidí Holmanovo patro: poválky místy jen jako zápěstí a některé od sebe skoro na loket. A to má nad Babylónem hezký kus lesa, ale on by prodal i souš, kdyby mu ji neukradli, a nebojí se lézt po takových latích - ani by ho nikdo nepolitoval, kdyby spadł pro svou lakotu. Ne, u něho to snad ani není lakota. Počítá pořád na rakouské zlatky, tenkrát se za krávu tržila stovka, dnes tolik utrží za husu, ale jemu pořád stovka jako stovka. Měl dávno hospodařit syn, to je jeho neštěstí. Ale práce mu jde pěkně od ruky. Ledaskomu by se

zatočila hlava na patře tak děravém, on vůbec nebere na vědomí hloubku pod sebou, s rozvahou vždycky položí náruč jeteliny před sebe a teprv potom na ni přiklekne, aby mohl vrstvit dál, a vkleče se vrátí k otvoru, kudy on mu podá další. Kdyby tu na fůře podával nesvědomitý člověk, namotal by otavu na podávky, podal by mu ji, Holman by ji chytil, ten dole by trhl prudce zpátky - a Holman by slít hlavou rovnou na mlat. A to by ještě mohl děkovat, že ten člověk dole ucukl vidlemi stranou, jinak by se napíchl skrz naskrz - a mně by žádný nemohl říct ani slovo, stanou se všelijaké pády!

„Mně? Mně?“ Bartoš to řekl docela nahlas.

„Co povídáte?“ uslyšel ho nahoře Holman.

„Ale nic. - Jen koně -“

„Kluk ničemná. Ani ty mrchy nepohlídá, ale já ho -!“

Bartoš cítí, jak mu v nitru všechno stmulo. Tedy já sám si vymyslím takové úklady na Holmana, ne lupič a žhář, před nímž Holman ubedňuje okenice? Dobře dělá! Nikomu neukradl svůj majetek. Můj otec taky mohl zdědit půllán v Žehrově, kdyby byl děda nevyhořel. Anebo může Holman za to, že já nemám práci? Či za to, že se Hamák pověsil v jeho mejtě? Holmanovi se zdál Hamák v pětadesátý mladý, asi sám chce vydržet do sta! Počkej, v duchu se okřikl, Hamáka nech na pokoji, Hamák nestrojil nikomu úklady nežli sobě!

Zato ty, píchl Bartoš vidlemi do otavy pod sebou, ty se napřahuješ na starého nevinného člověka. Ne, vrátil jsem mu jeho tisícovky. Tys už tenkrát myslel, že bys ho mohl připravit o všechno? Tak v duchu rozmlouvá sám se sebou; anebo s někým druhým v sobě? Holman sám je tím viněn, jímá ho hněv proti hospodáři: proč leze na takové patro. Nemůže počkat do pondělka, aby mu to složily ženské, které přijdou mlátit? Volcka je mladá a dokázala by to podat na patro, já sám bych to tam rovnal, druhá by si stoupla k díře a přihodila by mi náruč otavy až pod hubu, složili bychom to ve třech za chvíli - a kdybych já spadl, co by se stalo. Dohromady nic. Aspoň bych nemusel jako Hamák - -

„Bartoši!“ křikl Holman shora.

„Co je?“

„Chvilí počkejte!“ odpověděl hospodář a přelézá na druhou stranu té díry, kudy mu podává. Opět si klade nejdřív vrstvu

pod kolena. Pachtýř usedl na fůře a dívá se vzhůru, ale hned zase vstává, připadá mu hloupé sedět a jen se dívat, jak se nahoře starý člověk lomozí. Tím mu arci nepomůže. Má na sebe zlost. Je hlupák, hlupák, ani si nedokáže pohovět. Či se tu válí? Skládá-li se fůra, jeden nahoře rovná, druhý odzdola podává. Ten má největší dřinu, to každý ví. Jak se zpotil; a stonky i paličky i prach mu padá do očí, za košili, ani dýchat nemůže. Nahoře je práce lehčí, kdyby u toho byli dva. Měl dojít pro Bartošku a neposlouchat hospodáře. Holman je takový dřič, nelituje sebe ani druhé. On ho litoval, varoval ho, div ho neprosil, aby pamatoval na opatrnost. Skládají dál, pachtýř píchá vidlemi do vrstvy pod sebou a poprvé narazil na fošnu na spodku žebříňáku. Už se to blíží ke konci. Teď je to nejnebezpečnější, pohlédl nahoru - a najednou křikl:

„Holmane!“

Ten se domnívá, že syn nehlídá koně, zavolal: „Kadlíku, hlídej ty mrchy!“

Bartoš na něj křikl:

„Holmane, pozor!“

Bartoš to odzdola uviděl: poválky, k nimž se po kolenou hospodář doplazil na patře, srazily se nějak na jednu stranu, a když na ně nyní Holman doklekl, prohnuly se pod ním vprostředku a tím se zároveň zkrátily, takže na bližším trámu visí jen za kranejšek. Holman postřehl nebezpečí, nějaké nebezpečí, pokusil se váhou přenést na silnější trámec, doklekl, hned se chtěl postavit, jeho váhou se však prohnutá štěpina vysmekla z trámu, padá - a zároveň padá i Holman, ne najednou, propadá se nohama ještě zadržován otavou, nejdřív se zakomíhal, jak pod ním ujela pravá noha, vzápětí se probořil druhou, ještě se chytil rukama otavy. Netrvalo to všechno déle, než ze sebe Bartoš vyrazil ten dvojí výkřik, a on přece v té jediné chvíli uviděl, prožil všechnu svou závist, již tak dlouho choval ve svém srdci, a přes všechnu hrůzu nedovedl srazit směr svých myšlenek, nedokázal nepocítit zároveň zákmit radosti - děje se právě to, o čem víckrát snil, o čem se sám se sebou přel, právě to se teď uskutečňuje před jeho očima:

Holman propadl nohama do díry, která se otevřela pod ním, rukama se na okamžik zachytil vzdálenějších trámů i otavy, která však povoluje, zůstal tak chvilinku viset nad hlubinou.

„Pomoc, pomoc!“ dokázal ještě zachrčít. Bartoš seskočil z polo-prázdného žebříňáku ještě dřív, než to Holman takhle zavolal, třemi skoky doběhl k žebříku, že mu pospíší na pomoc, že vyleze nahoru a zadrží ho nebo že mu aspoň přistaví, podstrčí žebřík pod nohu, aby po něm sjel a zmírnil svůj pád, ale nedokázal víc než uchopit žebřík za lyžiny a přikrčit, ohnout se k nim, neboť za sebou již slyší nějaký svist vzduchem, a než stačil přivřít víčka, uslyšel hluché bouchnutí o mlat, jako když dopadne plný pytel, současně heknutí, krátký sten a nic, nic.

„Josífků,“ doběhl k hospodáři a poprvé v životě ho tak pojmenoval, „Josífků,“ pokouší se narovnat jeho nohy, a ucítil na ruku něco vlhkého, je to krev. Vyběhl před stodolu, volá na Kadlíka, který hýká na koně, aby se neplašili, volá na hospodyně, volá o pomoc, ví však, že je to marné, sám se zas vrací do stodoly. Pozdvihl dlaněmi hospodářovu hlavu vyvrácenou nazad, rovná jeho ruku, která zůstala pod bezvládným a najeďnou tak těžkým tělem, ale Holmanova hlava mrtvě padá zpátky, Holmanovy oči se obracejí v sloup, žádný lidský hlas je už nedostihne, žádný pozemský paprsek nenaplní viděním jejich hasnoucí zřítelnice. „Josífků,“ promluvil na něj Bartoš tiše, vroucně a objal ho okolo paží, aby ho vrátil k sobě a řekl mu, co mu nikdy nepověděl, ó marně, sám cítí, jak se tělo Josefa Holmana prodlužuje, narovnává v kříži, jako by tento hospodář měl dostat svou původní podobu, než předstoupí před Hospodáře, jenž oddělí zrno od plev - i přikládá místo slov svá ústa k jeho chladnoucím rtům a vdechuje do jeho úst svůj dech. Má to podobu polibku a je to láska, cit nejlidštější, jenž se jediný může vrátit zpátky do času, a čas je též jedině lidský, leč nikoli pouze tvůj.

Žebrácké vandrování

Václav Honzejek, vyučený řezník a teď nádeník na nouzové vykopávce pro obecní koupaliště, vydal se z domova časně ráno, že vyhledá v okresním městě Miloše Huška, který se před lety učil u téhož mistra, kde on tehdy tovaryšil. Včera o něm doslechl, že se přiznal do pěkného řeznictví; má v Turnově krám blízko u nádraží. Kdyby měl peníze na autobus, byl by mohl vyjít z domova až po snídani, ale v té době opět nouze učila tovaryše, aby vandrovali za prací pěšky, zvláště takové postarší, kteří zanechali doma dva synky jako on.

Pěkně se mu šlo. Cestou přes sychrovské lesy si uřízl březovou hůl a to ho docela rozjařilo, připomnělo mu to jak bezstarostné pochody na vojně, tak mladá léta učednická a potom tovaryšská, když chodíval za Růžou, než si ji vzal, a právě tudy přes lesy, jenže se pak od nich vždycky stočil k Malé Skále. Miloši Huškovi se prý zatím dařilo. On ho znával jako učedníka, od té doby ho neviděl dobrých dvanáct let. Zdalipak nezapomněl, že ho nějaký tovaryš Honzejek krákával za uši pro jeho věčné taškařiny, nebo jak mu sliboval, že mu zpod kůže vyžene líné sádlo! Třeba se mu to ještě nevykouřilo z jeho štětinaté hlavy, třeba se tomu zasměje s ním a dá mu práci ve svém závodě. S touto nadějí se jde Honzejkovi lehce; vlastně ani moc nespíchá, už vykonal víc takových cest a všecky marně, vespod pod jeho veselostí se krčí strach, že by to i dnes mohlo skončit podobně. Ne, na to teď nebude myslet, dnes jde zpola najisto, ke známému z mládí. Je májové jitro, na listech jív i na trávě rosa, lesní voňavý vzduch, krásně se mu jde. Hoj, takhle se s holí pustit do světa, nechat všecko za sebou, starost, bídu, výkop koupaliště, kde práce skončila, a vandrovat po cestách, po silnicích. Václav Honzejek se při tom usmívá, je to jen marné snění; a kdyby se o to přece pokusil, jeho dva syn-

kové by se mu věšeli na paty a on by je za nic na světě nechtěl setrást. I teď jdou s ním, proto se mu tak vykračuje. Kluci, narovnat se! pohlédl dolů, jako by doopravdy kráčeli při jeho nohách, zasmál se, a než se sám nadál, zazpíval sobě i jim do kroku - *Sme my to chasníci, není nám žádný roveň, vzali nás na vojnu...* a ta písnička ho znovu rozveselila, jednak že ji ještě nezapomněl, zpívali ji ve druhém ročníku a on k ní pískával na štěbenec, jednak se to hodí zpívat o chasnících. Ano, on je chasník. Nebude chtít na Milošovi místo předního dělníka či dokonce mistra, a kdyby měl jen prát střeva pro jitrnice, nad ničím nebude ohrnovat nos.

V dále před sebou spatřil město. Konec cesty, konec veselosti. A vůbec se mu po jitrní bujarosti přihlašují první svízele: jeho pravý střevíc, chatrnější z chatrného páru, praskl po celé šířce tam, kde se špička spojuje s nártem, a díra se otvírá víc a víc při každém kroku. Bohudík má kus provázku v kapse, tedy usedl na příkop a stahuje ji. Okolo jezdí auta, motocykly, usazoval se na něm prach, a když konečně vstal, nejde po silnici jako mládenec, kterého připomínal v lese, vleče se kulhaje div ne jako chromý.

Milošův krám našel snadno podle velkého nápisu, nápadného zdaleka svou novostí

MILOŠ HUŠEK a spol. REZNICTVÍ a UZENÁŘSTVÍ

Kluk štetinatá, pomyslně si bez závisti, asi se dovedl oženit, nu, je mu přáno, jenom jestli nezpychl. Hůl opřel o zeď před krámem, bez váhání vstoupil dovnitř.

„Hledám Miloše Huška,“ řekl potichu macaté prodavače, nikterak netouží vzbudit pozornost, a postavil se k ní pravým bokem, aby svázaný střevíc skryl co nejvíce pod pult.

„Pan šéf?“ křikla. „Odešel. Přejete si něco, prosím?“

„Ne. Jenom, kdy se vrátí.“

„Porážíme. Pan šéf se vracívá z jatek před polednem.“

„Já vím...“

„Měla bych mu něco vyřídit?“

„Ne. Já se tu zastavím potom,“ řekl horlivěji, než se hodilo, pokusil se to zmírnit: „Stejně půjdu okolo,“ a zaspíchal, jako že má ještě víc pochůzek po městě, zapomněl na rozšklebený

střevíc, uviděl ode dveří jen to, jak po něm prodavačka střelila očima. Před krámem sebral hůl, ale hned ji tam chtěl postavit zpátky. Ta husa se však na něj dívá výkladem, jako by tu něco kradl, a kdyby ji tu nechal - ne, je to jeho hůl! Náladu mu to nepozdvihlo; nic se ovšem nestalo. Půjde za Milošem k jatkám, ano, měl by s ním hovořit mezi čtyřma, v krámě před tou křiklavou prodavačkou by se mu vůbec nechtělo mluvit o své bídě, žebrat... Ne, přiklepl svou holi o dlažbu, nejde žebrat. Chce práci, ne almužnu. Právě Miloš by mu mohl dosvědčit, že mistr Kalferst v Brodě neměl chasníka nad něj, nejednou ho dával učedníkům za vzor. Býval u něho první dělník, a to něco znamenalo. Došel tak před vrata jatek; dovnitř za ním nepůjde, řezník na jatkách se stará víc o nůž a ocílku, o váhu živou a mrtvou, kde by našel čas rozprávět s nezaměstnaným o jeho kloučcích. Počká na něj tady, a až vyjde, připojí se k němu a po cestě si budou vypravovat o starých časech: jenom nasadit správný tón, v tom je polovic úspěchu. Vůbec by si měl nejdřív odpočinout, cítí se najednou unaven, od žaludku se mu dělá mdlo. Ráno vypil jen trochu černého odvaru z praženého žita, do něhož manželka přimela vždycky trochu žaludů, že to je výživnější - o tom se sice nepřesvědčil, ale že po nich člověku vytráví, tomu by měl chuť věřit. Usmívá se při vzpomínce na ženu. Namazala mu ráno dva krajíce margarínem, jenže on je schválně zapomněl na stoličce, a ukrojil si kus suchého chleba, sice tenký, ale přes celý bochník. Kousek si ulomil a jí; jak je dobrý, sládne na jazyce. Ostatek si ušetří. Růža ho bude hubovat, že si nevezal namazaný. Setř ho pro kluky, jistě hned ráno vyčuchali tvé namazané krajíce, a než ty ses otočila, už byly v nich. A já? Ty neznáš, jak to v reznictví chodí, holka, Miloš mi poručí zabalit jelitko nebo šunku od kosti, dnes přicházím napolo jako host. Ještě si mám ulomit kousek? Věno, šetři si chleba k jitrnici! A máš-li ještě hlad, jednoduše si sedni, odpočinek je půl jídla. A opravdu usedá před vrata jatek do zaprášené trávy, ale tak, aby měl vrata na očích, hůl položil před sebe a na ni svůj klobouk dýnkem vespod.

Co nezmohla bída, brzy dodělal prach. Jezdí tu okolo dost automobilů a za každým zviřený ocas prachu, za chvíli ho má vrstvu na šatech, na vlasech, na tvářích, všude. Jemu málo

vadí, že si vybral tak nepřívětivé místo pro odpočinek, zvykl všelijakým trampotám, a před jarem ve výkopu marast, voda, led, tady proti tomu sedí jako na polštáři. Hůř je, že hlad jídlem jenom rozdráždil, kručí mu v břiše, svírá se mu žaludek. Mlč, ty nenasyto, osopil se na něj, a hledá nejpohodlnější polohu, schoulil se do sebe a docela bezděky sepjál své kloubnaté ruce nad klobouk před sebou. Tak je to lepší. Za chvíli mu poklesla i hlava a on klímá.

Nevěděl, jak dlouho tak seděl na ubohé trávě předměstského příkopu, ztratil pojem času; hodinky už dávno nemá, vystrojili za ně pohřeb Růženině babičce, dvakrát slavný sice nebyl, ale Růža byla tak ráda, že se jí mohla aspoň tím odvděčit za všechno, co pro ni udělala. Hodinky nemá, ale zná řemeslo a ví, že Miloš za chvíli vyjde. Měl by vstát. Nebylo by vhodné, aby ho tu uviděl na příkopě, jenže ne a ne se vzchopit, ještě chvíli, oči se mu klíží... A vtom ho něco probudilo z mrákot, zaslechl cinknutí. Či se mu to jen zdálo? Zazvonil někdo na kole? Žádné kolo nejede! Mrkl do klobouku, tam zahlédl dva pětníky, po chodníku odchází starší paní, hodila mu je do klobouku!

Vzpamatoval se rázem ze své polodřímoty.

Nejdřív se chtěl zasmát jejím omylu. Křikne na ni, aby si vzala své penízky zpátky, avšak nevzchopil se k tomu, mráz neznámého úžasu mu přeběhl po zádech. Žena zatím přešla. Má na ni zavolat? Ale co a jak? Já nejsem žebrák, já nechci vaši almužnu? Jenom ne křičet, tím by tomu dal korunu. Nebo by za ní měl běžet a vrátit jí její peníze? Žena pospíchá, už je kus od něho a on se cítí jako ochromený, není s to, aby se vzchopil a běžel za ní. Sebral její mince do štipce. Tak až tam to dopracoval, ucítil hořkou lítost nad sebou samým, nad tím Honzejkem, který býval prvním dělníkem a sám rozdělával almužny, když mistr odjel nakupovat po vsích. A tu ho jala zlost - zas už se vypínáš? Zklame-li dnešní cesta za Huškem, který se ženitbou vzmoohl, co ti zbude jiného než jít po žebraté a radovat se aspoň z toho, že umíš pískat na svůj štěbenec - *Smě my to chasnici, není nám žádný roveň* - zazněla mu ta ranní písnička v uších, nikdo mu není roveň a nikdo mu nebude roveň, až je i s kluky po prvním vystěhují z bytu pro nezaplacený nájem! Drží ve štipci dva vyžebrané pětníčky a ruku

s nimi odtahuje štitivě od sebe. Nyní se ohnul, aby je aspoň zastrčil do kapsy vřadu, mohlo to asi vypadat jako hluboká úklona - a někdo mu vhodil do klobouku celý padesátník, to vidí přesně, zato neví, kdo to byl - muž? žena? dítě? - vzhůru se po něm podívat nedokázal, aby mu viděl do tváře, zahlédl právě jenom jeho žluté polobotky, dobré mužské polobotky, žádné škrbály provázkem stahované, to jediné o něm ví, jinak je mu docela jedno, kdo to je, který dobrodinec, a bylo by mu to jedno, i kdyby to byl třeba ten jeho Miloš, kterého krákovával za uši v Brodě u Kalfersta, kde mu *žádný nebyl roveň*. Dělejte si se mnou co chcete, třeba mě uklovejte! Když mu padly do klobouku první pětníky, chtěl je vrátit, div se jich neštít, teď k nim do štipce přidal i padesátník, jako by počítal, kolik vyžebral dohromady, a že má ruku s penězi takto zdviženou, mohlo to vypadat, že ukazuje kolemjdoucím - Smilujte se nad ubožákem. Pohledte, kolik už vyžebral - a v gestu jeho ruky je vskutku taková bezmoc, taková úpěnlivost, že do jeho klobouku padla další mince. I tu sebral nedívaje se na ni, trpně, jeho chňára si ochotně zvykla shrabovat, jeho spár se nedokáže neradovat z kovu, který platí, konečky prstů proti jeho vůli poznaly dvacetník a buňky jeho mozku sečetly celkovou sumu, už jenom pětník schází do koruny. Sebral klobouk, že si ho narazí na hlavu, ale ruka s ním setrvala v prosebném vztažení - či nenávistném napřažení? On si nevymyslí tento svět, který nechává syna člověka hladovět v přebytých, jež hníjí na hromadách, on by chtěl dělat, a jak by teď pracoval, aby se jeho děti nemusely prát o krajíc pomáznutý margarínem! Opět se mu připomněly děti: starší Věna beztoho malého ošidil, ne, neošidil, proč by mu krívdil, jen má větší hrst, víc se mu do ní vejde a také do jeho žaludku se vejde víc. Kdyby šlo jen o něj, odvážil by se jiných věcí pro své dva synky než takhle žebrat na příkopě, jen pětník, pětníček, abych klukům přinesl celou korunu...

A vtom spatřil - z vrat jatek vyšel Miloš Hušek, poznal ho na první pohled; málo se změnil, je jen vyšší, ještě tlustší. Honzejka nejdřív potěšilo, že zůstal takový, jako býval. Rychle se snaží vstát. Jaké dlouhé cavyky! Zkrátka na něj zavolá a tím se to rozřeší všechno. Vzápětí se zarazil. Co viděl-li Miloš jeho žebrání? Mohl zahlédnout, jak vybírá z klobouku peníze,

jak je ohmatává, vždyť je pořád ještě drží ve štipci pravice. Nejmuďřejší by bylo na toho posledního dárce zavolat, aby si vzal svůj dvacetník zpátky - byl to dvacetník! - a tak by Milošovi dokázal, že tu nežebral, že se to všechno stalo jen nedopatřením, jeho hladem, jeho mrárotami. Křikne - Hej vy tam, vy dobrodinče z laciného kraje, seberte si svou almužnu zpátky. To je omyl. Já nejsem žebrák, já jsem poctivého řeznického řemesla tovaryš! Neviděl jste naši bílou uniformu se zástěrou přeloženou na břicho, neviděl, jste naše vyleštěné sekery širočiny, když jdeme na funuse v průvodu? Všechno to mu proběhlo myslí. Ale nezavolal nic, zadržel svá slova, než je vyřkl. Což ví, že si Miloš všiml jeho žebroty? Jen by ho na to upozornil. Až se spolu cestou dohoví o dětech, o ženitbách, pak mu to může všechno vysvětlit. Tak a tak, člověče, tohleto se mi stalo, taková legrace zatrchtílá, a kdybys to nebyl ty, který mě od Kalfersta znáš, ani bych se ti tím nepochlubil.

A doopravdy vstává, jenže ne právě bujaře, levou rukou sbírá klobouk a zároveň březovou hůl, ačkoliv si předsevzal, že ji tu zanechá, aby nezvětšoval svou zchátralost, v pravici však ještě stále drží vyžebnané drobné a ty mu překážejí. Především pozoruje Miloše. Zmohutněl, ba zpanštěl, ale jak udělal několik kroků, při chůzi mu zůstal rozchlápaný hajdalácký krok i klátivý pohyb rukou. Miloš se nezměnil, zato on! Podářilo se mu konečně nasadit klobouk na hlavu. To bylo první. Jako druhý pohyb měl následovat pozdrav, jenže jím nešvihl, jak chtěl, pouze mávl, jako by odháněl ovády, ústa už sice otvíral, že na Miloše křikne svůj pozdrav, ale to bylo všechno, dál se nedostal. Miloš se na něj podíval jen zběžně, zřejmě ho nepoznal. A vůbec na něj pohlédl ne jako na člověka, ale asi tak, jako očima přejedeš nějaký sloup, patník. Má ho zřejmě za nějakého vandraka, ale ne, opravil se, za žebráka, viděl ho žebrat, a kdyby k němu natáhl svůj klobouk, hodil by mu tam svůj pětník, aby měl pokoj.

A zřejmě pospíchá; už ho minul.

Tovaryš Václav Honzejek znovu zaváhal. Má ho honit na cestě? Mnoho, mnoho záleží na tom, zvolit pravý způsob. Pospěšil za ním, ale ještě se stejně nerozhodl, co udělá. Kéž by aspoň tu almužnu nedržel v ruce! Zastrčit ji se neodvažuje - kdyby se Miloš zrovna v té chvíli obrátil, vlastně by se mu

tím přiznával k své žebrotě. Nejdřív ho dohonit, rozhodl se, i chce popoběhnout, jgnže on se zatím značně vzdálil.

„Miloši!“ křikl tedy a sám se podivil, jaký má šedivý, chraplavý, skřehotavý hlas! Hušek se přece obrátil. Křestní jméno srostlo s chlapcem, i dívky je šeptají i přátelé, křestním jménem lze zasáhnout člověka na nejcitlivějším místě. Když uviděl, jak za ním Honzejek klopýtáje pospíchá, vyšel mu docela asi tři kroky naproti a zřejmě si snaží vybavit v paměti, čím je to hlas, kde slýchával podobný, než se takhle změnil do podivného skřehotání.

„Na mě voláte? Něco chcete?“ zeptal se.

„Práci,“ vyhrkl Honzejek rovnou.

„Jakou práci?“

„Jakou! Řeznickou! To se ví. Já jsem Honzejek - Venca Honzejků, jestli pamatujete.“

„Honzejk?“

„Dělával jsem u Kalfršta v Brodě, když ses tam učil - když jste se tam vy učil,“ opravil se, neboť se doma rozhodl, že mu bude vykat, aby se Miloš nebál přílišného přátelení v závodě. Miloš se na něj podíval, trochu se usmál a pak řekl:

„Nejdete náhodou do města? Čekají mě s vozem -“ vrací se k svému dřívějšímu spěchu, „jen poďte se mnou, jestli tam máte cestu,“ vyzval ho a sám vykročil napřed. Honzejek musel popoběhnout, má-li se mu vyrovnat, a udělal to až příliš ochotně, zapomenuv na svůj roztržený střevíc. Ten si povolil neumělý šev, kterým ho na cestě svázal, a rozvívá se naplno velkou dírou, z níž se klube bělavá onuce. To je první věc, která zaměstnává Václava Honzejka: kulhá, a to ne proto, že by měl chromou nohu, ale pro ten střevíc, pro ten chřtán, který zívá při každém kroku na plné kolo. Natáčí se k Milošovi jenom bokem, aby škrbál zakryl, šourá nohu víc po zemi, aby se nerozpadl vůbec, a zůstává trochu vzadu, aby nebyl Milošovi tolik na očích.

Tak spolu jdou.

Ale nejenom střevíc, také ty trojničky v ruce! Drží je stále ve štipci. Hned je zahodí, jakmile se s Milošem dohoví. Do příkopu, do té olezlé trávy, kamkoliv. Není žádný žebrák, ale tovaryš. Mistrovskou zkoušku má v kapse, tuhlenc, chtěl se poklepat na prsou. Pěkně se před zaměstnavatelem postaví - vy

se pamatujete, jak já se vyznal v řemesle, vždyť já vás učil vlastně víc než mistr, který jezdíval po vsích a nakupoval. Tak s ním chtěl mluvit. A zatím drží v ruce almužnu a jde jako chromý!

Miloš se nestará o jeho nesnáze; zřejmě se zabral do svých úvah. Také zajel k náprsní kapse, plácl se ještě pro jistotu i po kapse na naditém zadku, to Honzejk vidí zvlášť dobře, že zůstává vzadu, a ví, proč to Miloš dělá, zná řeznické způsoby zrovna tak dobře jako Miloš. Čekají na něj s vozem, proto se ohmatává, zdali má u sebe peníze a listiny... On taky někdy jezdíval za mistra nakupovat a taky takhle běhával, jenže letošní zejma, nádeničina od předloňska, dva synkové k tomu... jak má dnes stačit tomuhle řezníkovi, jehož zadek se nějak vyváří v řeznické bryčce!

„Prosím vás, pane šéf,“ popoběhl za Milošem, „nevzal byste mě do práce? Víte, pro tu starou známost... a kolik mi dáte, to vezmu - pane šéf,“ přisvojil si prodavaččin titul, třeba mu byl ještě ráno z duše protivný. Miloš neodpovídá hned; ani se nezastavil, jeho myšlení bylo odjakživa pomalé, to Honzejk pamatuje. Doma si připravil celou řeč, aby vyhověl této jeho pomalosti, jen se neukvapit. Třeba takhle: - To víte, oženil jsem se. Hádejte, koho jsem si vzal. Růženu! Kterou? Ale můj Bože, Růženu, co šila naproti u té báby, jakmile jsme vykoukli z krámu, hned jsme měli švadleny na očích. Však jsem se vás něco nahonil, abyste tam pořád nečuměl. Pamatujete? A Růženu já si vzal. Někdy za mnou přijde, to se rád podívám, jestli ji poznáte... Ó podoba jí zůstala, jenže zuby, člověče... a dva kluci... A koho vy jste si nakonec vzal, švadlenu jistě ne. Nebo ji znám?

Tak chtěl mluvit, ale místo toho mlčí, popobíhá za panem šéfem.

Milošovi se zatím rozleželo, že Honzejk hledá práci. Poobrátil se k němu a přejel ho pohledem odshora dolů, poprvé se na něj podíval - nějak tak, jako když dobytče odhaduje bez vážení, kolik má podat, v tom byl jistější než v počtech i v myšlení, „ošacovat krávu od oka“ se tomu říká v řeznickém národě. To Václav Honzejk zná právě tak, jako dobře pamatuje, že v tomhle jediném býval Hušek číman. Asi mu to zůstalo. Uviděl v jeho očích rostoucí podivení: z tohoto vandráka

by měl být řeznický chasník? Můj ty světě, ten by zhltil něco jitrnic, než by trochu přišel k sobě! I u té boty se na chvíli zastavil očima, pak se zas pohledem vrátil k jeho ruce, chvíli se tak dívá, co to drží ve štipci. Jde zprvu ještě pomaleji, ale pospíchá čím dál víc, chvíli mu to bude trvat, než si všechno rozmyslí - a pak nerad o něčem rozhoduje bez paní, Bóbinka jednou tak a podruhé onak, jednou se jí pomocníci pletou v cestě a podruhé nařiká, že je ke všemu sama...

Václav Honzejk popobíhá za ním.

„Že držím peníze v hrsti?“ praví Milošovi, „ale byl jsem na svačině... Něco na vidličku, poručím si, a navrch pivo. Tohle mi zbylo z desetikoruny, trochu drobnějších, ani to nestojí za to strkat do kapsy... Pěkně jsem se nadláb. A pivo s čepičkou, takhle, co bych vrdlouhal. Podívejte se, pane šéf, tuhle to mám ještě v ruce, ani na almužnu to dneska nejní... Co říkáte, pane šéf?“

„Vy sháníte práci? Kde jste dělal naposled?“

„U Náhlováka v Dubě. Ale v Dubě - žebrota...“

„Přes zejmu?“

Rychle přikývl s ochotou ponížených:

„Přes zejmu, jenže přes loňskou, víme, che che che, přes loňskou. Letos jsem byl doma. Já měl místa, ale - žebračina. Co na zejmu, povídám si, zůstaneš doma, Venco. A přijde za mnou sedlák - Venco, zabil bys mi chrouně? A jářku - proč by ne! Tak jsem přišel na svůj plat, porazil jsem třeba dvě za den. Hlad jsme neměli, ani po žebrotě jsme nemuseli, kdepak - já se v řemesle vyznám, jestli pamatujete, pane šéf, a možná, že tyhle drobné dám žebračkovi, až ho potkám,“ dostal se v řeči zas k nešťastné almužně a zdvihá mince vzhůru a mne je v dlaní, snad že je chce očistit nebo proč. Miloš se na něj dívá s podivením, oči se mu stahují viditelnou nedůvěrou - nejspíš se napil a teď mu bude dělat výstupy na ulici, rozležívá se mu to pomalu v hlavě, i zamračil se a dívá se jen před sebe. Honzejk za ním, vidí jeho zátylek, červený, pěkně vykrmený, to on umí ocenit, a Růža je zatím ráda, když jim v poledne uvaří polévku hopdovody nebo tu couračku a trochu halušek, a kluci baští...

„I takovej žebraček chce bejt živ,“ povídá najednou Huškoví. „A dneska je žebračků moc! Dělalí by, ale nemají práci. Vono v létě to jde, aspoň do toho lesa a přeci se někde něco

uškloubne a děti těch jahod a nějaký ten vohryzek... Ale přes zejmu, zle, člověče, zle. A tak se jde žebrot.

Nemysli si, že to je hračka pro takovýho člověka. Je třeba mladej, sílu má, řemeslo - a teď sedí na příkopě a klobouk před sebe a cink cink pěťák spadne - a von chňap a už ho drží ve štipci, takhle, vidíš -? Žebrot, to nepřeju nikomu, Miloši, jen to někdy aspoň zkus, abys věděl, co to je, jaká hanba. Co na to mlčíš! Pověz něco!" mluví k němu přímo a najednou mu tyká se zlostnou bezohledností; také vidí, že ho pan šéf poslouchá stejně na půl ucha.

Zatím došli před krám a Miloš se zastavil u řeznické bryčky, kterou mu už připravili.

„Já - nepotřebuju!" řekl Miloš klidně i rozhodně. Rozkročil se, krátký kožený kabátec přešel dlaní, jako by na něm utkvěl prach, opřel ruku o kozlík, že na něj vyhoupne...

„To neříkej," chraplavě se zasmál Honzejk, „nikdo nemůže vědět, co ho čeká, nikdo!" praví, neboť se domnívá, že Miloš mluví o žebrotě, jako jeho řeč se k ní pořád vrací, a tentokrát má hlas svůj zvuk i svou barvu: konečně hovoří jako rovný s rovným a vykládá mladšímu nejvlastnější zkušenost svého života.

„Co by mě čekalo!" trhl Hušek rameny, „povídám, že nepotřebuju chasníka."

„Ne?"

„Leda na podzim. Anton půjde na vojnu, potom se u mě přihlaste."

„Já rozumím, Anton půjde na vojnu," kývl s ochotou ponížených, jako by se kdovíjak radoval z takového planého slibu, a rychle vztahuje pravici, že mu podá ruku, aby se s ním rozloučil. Řezník ani nevidí jeho pohyb, právě vyskakuje na kozlík a přisedá k učedníkovi. Z krámu vyběhla ta křiklavá prodavačka, zavolala na pana šefa zoufale: „Milošku, usmažila jsem ti mozeček na cibulce. Budeš mít hlad. Ty už odjíždíš?"

„Pápá, Bóbinko," Milošek jí pokynul rukou jako paša, mlaskl na koně, cvalem odjíždějí.

To jsem to vymňouk! pomyslí si tovaryš Honzejk. Ještě bych byl snad mohl zkusit štěstí u paní šéfky, ale už jsem to prohrál předem, měl jsem ji za pouhou prodavačku! Ani na něj nepohlédla, zašla do krámu a pozoruje výkladem, co bude dělat. Žebrota, odhadla ho s ženskou přesností vidět níže. On

stojí na ulici a má dosud pravici zdviženou. Podával ji Milošovi i s mincemi, které vyžebrot; je to bez pětníku koruna. Nyní se mu svezly ze štipce a dlaň pro ně vytvořila důlek. Zůstal tak chvíli s rukou napřaženou, a kdyby tak stál hodinu, ještě víc prachu by se na něm usadilo a on by se ještě víc ohnul, snad by mu brzy zas někdo přihodil almužnu, stojí zas podoběn žebrotu, ne na příkopě, ale na živé ulici.

Pomalou se obrátil a jde. Když pomínula všechna naděje na místo, přichází k sobě. Cos ty zabíjel přes zejmu, hučí nahlas sám k sobě, posmívá se svému vychloubání, já vím, co zabíjels, Venco, leda blesky v pápernici. O Růžu jsi měl hovořit. Růžu jsi poznal v Brodě, Růžu sis zamiloval, Růžu sis vybojoval na její matce, utekla kvůli tobě k své babě na Malou Skálu - Růžu sis vzal za manželku. Tím se měl chlubit. A kdyby se chlubil do večera, ještě by toho nebylo dost, a kdyby měsíc, kdyby rok... musel se usmát. On se se svou Růžou už chlubil sedmý rok a stále víc. Myslíval si, že ji znal před svatbou, ale za svobodna, jaká láska za svobodna! Než se trochu nadíváš na svou růžičku, už abys běžel zpátky přes lesy, takže byl věčně nevyspalý, a to u řezničiny nejde, mohl bys mít po prstech, a věčně hladový, ale jinak než dnes.

Ano, má hlad. Nejdřív se u studny napil holou dlaní, potom si sedl na chodník, záda si opřel o podezdívku plotu, vybalil načatý krajíc a dává se do hostiny. První sousto je nejtěžší, přímo hrozné, jak musí ovládat svou žravost, jinak by zhltnal chléb na tři ukousnutí. S jídlem musíš pomalu jak pro rozkoš, tak proto, že se víc zasytíš. Má na to svůj vynález, jak to dokázat: jez a přitom mysl na něco tak pěkného, že to přemůže hltavost tvého hladu. Dal si sousto chleba do úst, pomalu ho kouše mezi předními zuby, jenže hltan se jícnem vzpíná po té dobrotě, je to úplný zápas mezi jazykem, který by ji chtěl zdržet, a mezi hltanem, který by užuž chtěl sousto polknout. Nepovol, Věno! Honem si mysl na něco úžasného. Kde přestal? Ano, Růžu sedmý rok chválí, obdivuje, znovu a znovu poznává, ráno, v poledne, navečer, a v noci, v noci, když kluci spí. - Jsi čím dál krásnější, Růžičko má. - Ale sotva chodím za celej den. - Teď si u mě odpočineš. - Přikrej malého, zas je odkopaný, bude divokej po tobě. - Když jsem tě v Brodě poznal, hned první den jsem si myslel - nikdo nemůže být krás-

nější než ty. - Tys byl ale hloupý, Vášo. - Byl, byl jsem strašně hloupý, řekl jí a jí rázem přešla únava i ospalost. - Tak já už se ti nezdam tak hezká? zaznělo to hořce, ale s úsměvem. - Nezdáš, protože jsi čím dál krásnější. - Zas už to opakuješ. Kdyby tě někdo slyšel. - Každý den jsi krásnější. - Jen to prosím tě před nikým neříkej, byla bych pro smích. - Jenom tobě to povídám a celou dlaní tě chválím. Víš o tom? - Dlaně měls vždycky jako lopaty, já si jich všimla hned první den, jak ses objevil v krámě. - V řezničině to jinak nejde, holka. Ty sis mě všimla hned první den? - Už jsem ti to stokrát vypravovala. Měls přeloženou zástěru, jen zářila - a ruce jako lopaty. - Kdybych je měl menší, ani by mi dlaň nestačila. - Potichu, kdyby tě někdo slyšel. - Tomuhle by stejně potmě nikdo nerozuměl. - Už spi, ráno máš brzo vstávat. - Až do rána bych tě chtěl chválit. - Vášo, už nejsme po svatbě. - Jsme, jsme po svatbě, už sedm let, právě to je krásné, že nemusíme pospíchat. Jen mi pověz, jak je to možné. skoro ani nejíš a celá rozkvítáš. - Až zejtra ti to povím, jestli se vrátíš s veselou. - A třeba tam rovnou zůstanu a přijdu až v neděli. - Tak ti to povím až v neděli - a jeho jala nedočkavost, kterou nedovedl přemoci, ale ne na její pověření, aby byl více s ní, která je jeho žena, aby ji měl. A představa jejich manželské lásky je mu i ve vzpomínce tak sladká, že jazyk zapomněl hlídat sousto chleba, které zuby i rty i patro už dávno rozmělnily na kaši, a jícen je zhltl. škoda, přeškoda, s jídlem (a v lásce) je darmý, darmý spěch.

Opřel se zády pohodlněji o vyhrátý kámen podezdívky, uložil si ze zbytku krajíce štráfek bílé kůrky, neboť si chutnější tmavou šetří na konec. A v duchu vidí, jak se vrátí domů. Co kdyby ženě řekl, že dopadl dobře? - Ale pověz mi jak? - Až ty mi povíš, cos mi slíbila, v duchu si představuje jejich rozhovor a přitom kouše a kouše svou skývku. Ona to na něm ovšem poznala hned, jak otevřel dveře, a možná už na cestě. Dá se do pláče? Ne! Růža to umí jinak. Chytí jednou rukou staršího Venu, levičkou malého Pepu, ohne se k nim, aby neviděl její oči, v slzách se rozesměje: - Hoši! Tatínek zůstane s námi, nemusí chodit každý den do Turnova pěšky, na autobus by stejně neměl. A my bysme ho doma nic neužili a on by se stejně ani nevyspal, jemu tak chutná spánek. Honem na kutě, kluci! Po-

meranč si vezměte s sebou do postele, ale nejíst, Pepo! Pálku stejně dáš kovářově Jiřce. - Ano, máma učí děti, že se mají dělit, ne myslet pouze na sebe. Taková je jeho žena. Vůbec nebude brečet, že vandroval nadarmo. A jemu vytáhne z trouby svou večeri, sama by se zapoměla dělit, dala by mu ji celou, jenže on ji zná, teprv v manželství ji zná, a nezapomene se rozdělit s ní, ve dvou víc chutná. - A sotva se mu ocitlo to chutná jen v mysli, jazyk, zuby, patro prohrály svůj zápas s hltavým jícenem a ten jim vyrval sousto, nenasyta, hltoun jeden. Ještě mu zbývá tmavá kůrka, rozdělí si ji nadvakrát, větší naposled, rozvázně kůrku láme, tento labužník, který prodlužuje čas svého hodování. Opatrně vložil menší skývku mezi rty a zuby a nejdřív vychutnává její vůni, její chuť, její lahodu, vábivost. Teď ji ovlažil jazykem. Honem myslet na nějakou starost, to bude účinnější - a také snazší. On se zeptá Růži, či snad víc sebe? - Ale co budeme jíst? Odpoví mu malý synek: - Tabiju psa, táto! Znamená to - Zabiju psa, kovářova psa, že je jaksepatří vykrmený. On je řeznický synek a na to vypasené kovářovo psisko má zálsuk asi po tátovi, v tom není krutost, řezník není krutý, když zabijí (kruté je, když nezabijí; a víc: ukrutně!). Kovář Sluka doopravdy slíbil Honzejkovi psa, až se s ním čtyřletá Jiřka dokáže rozloučit. Nejlíp by se to hodilo na vánoce a pěkně na česneku a vonělo by to až na chodbu a přišli by Mocovi a Růtovi, všichni z celého baráku, jeho manželka by to nedokázala se nerozdělit, a pečínka by se jen rozsypávala na jazyce. A sotva si to představil, jícen chňapl po rozmělněné kůrce a pozřel ji. S poslední se musí víc hlídat. Nejdřív starost, pak teprv dá ústům sladkost posledního sousta. Starost se přihlásila sama, a jaká! - A nevyženou nás z bytu, tati? zeptá se ho z postele šestiletý Venouš. Poprvé se tovaryši jícen nerozchlípl, naopak sevřel se, stáhl. Když se s Růžou vzali, neměli kde bydlet. Pomýšleli si postavit nejmenší baráček, světnici, síňku, střechu, chlívek, ani sklep ne. Přijela Růžina babička: „Sklep musíte mít pro děti!“ Rozesmáli se oba její moudrosti: „Ale babi, vy byste strčila děti do sklepa?“ „Kam bys dala mlíko dětem na kaši?“ A darovala jim, co sama měla, vystavěli sklep, dokonce i krám, že tam bude Honzejk řezničit. Když měl být zdvižnej, domluvili se s klempířem Mocem, s tesařem Růtou a ještě s třetím kamarádem, že to

vyženou na jedno patro, hoši dali do stavby nájemné na pět let jako vklad, ostatek kryla hypotéka. A pak se položila tovarna, ani barák neomítli, jeho přátelé nemají na nájem, on nemá na úroky. Je vlastně domácí pán, barák je na ně, tedy jim dá záložna jejich barák na buben.

O tom budou s Růžou hovořit, až děti usnou. A ona mu poví, co mu slíbila povědět. Jak to jen začalo? Řekla mu: - Povím ti to, jestli se vrátíš s veselou. Co hovořili předtím? - Skoro ani nejíš a celá rozkvítáš. A on to najednou ví, obojí to rozluštil v jediné chvíli. - Růžo, řekl nahlas, Růžičko má, naplnila ho radost i starost, já už vím, proč rozkvítáš, je to stejné, jako když jsme čekali malého; a vím, jakou novinu pro mě chystáš, až se vrátím s veselou. A já se vrátím s veselou. Co ti povím tak veselého? Tohle: nevyženou nás z baráku. Teprv teď jsem na to přišel: kdybychom byli v baráku sami, snad by nás mohli vystěhovat. Čtyři rodiny nevystěhujou. A stejně tak nevystěhujou nás se třemi dětmi. - Vášo, to ale nikomu nepovídej. - To povím každému. A Slukovi obzvlášť, má jen jednu dcerku. Proč bych to nepovídal? Jsi má žena, nebo nejsi? Růžo, s tím hletím si nehraj! A jaké zle! Děti jsou naše bohatství!

Ty se mi směješ? Růžo, s tímhle nezačíněj. Já bych je nedal ani za milión. A kdybys ty - já sám bych tě vyhnal z baráku, nadarmo nemám ruce jako lopaty. - Vášo, ale co budou jíst? - Co budou jíst? sevřel Václav Honzejek pravici v pěst. A v ní má pořád ještě ty vyžebnané nikláčky, ještě je nedokázal zastrčit do kapsy. - Co budou jíst? Housky! Za tyhle peníze koupím každému housku. A tu mu přišlo, jako by slyšel Venoušův hlas: - Ale já bych měl mít větší. Větší člověk má větší hlad. - Já taty větší! malý zvedl obě ruce, aby naznačil tu velikost. Táta rozhodl jejich spor. - Žádné housky. Za tyhle peníze musíme koupit něco vzácnějšího. Ne nám, mužským, ale mámě. Jenom co? Už to mám, vy chasníci! Naše máma jednou někde viděla žlutý kovový jehelníček v podobě většího žaludu, docela jako zlatý. Vy jste ho neviděli dneska u Hniků ve výloze? Kam jste čubrněli, chasníci, hlavně na jitrnice! Máma je švadlena, a jaká, kluci, to jsem vám ráno zapomněl vypravovat, já jenom o sobě, o mámě vám to povím cestou zpátky. - Ale co stojí ten jehelníček, tati, zeptá se velký počtář Věna. - Sedmdesát halířů. - A kolik tys vyžebal? - Celejch devadesát! - A ten zlatý jehel-

níček stojí akorát sedmdesát háků? zeptá se Venouš, on je hrozný počtář, že počítají doma s každým halířem, naučil se počítat bez počítadla i bez učitele, nouze ho tomu naučila. Vy počítal si, že zbývá dvacetník, zajiskřilo se mu v očích, snad by přece zbylo něco pro ně. Táta jako by uviděl ten třpyt v očích svého synka. A rozhodl jinak. Ženě nekoupí nic. Jí stačí, až jí to večer poví, to je nezczitelná výsada chudých.

Chudí si nedávají dary, chudí na sebe s láskou myslí.

Klukům koupí něco vzácnějšího.

Každému jeden pomeranč!

Už možná tři neděle - od světelské pouťi - oba sní o pomerančích. Ach jednou mít svůj pomeranč, tisknout ho, hladit, koulet si s ním, pomeranč je zlatý jako sluníčko, ale večer nezapadá, můžeš si ho vzít do postele a tam ti voní - a nakonec se ještě dá sníst. Jen jestli mu bude stačit jeho almužna na dva pomeranče. Obešel několik obchodů, prozkoumal je navenek i vevnitř, až se mu zalíbil jeden krám, že nebyl honosný ani uprášený. Vešel dovnitř, položil mince na pult:

„Za všechno dva pomeranče.“

Kupcová si ho prohlížela, když je vybírala a vážila.

„Pro děti?“ zeptala se ho. „Tyhlety by ale stály o dvacetník víc.“

„Já víc nemám -“

Chvíli se rozmýšlela; potom se usmála.

„Ale máte.“

„Nemám, doopravdy ne,“ obrátil kapsy u saka.

„Máte víc. Děti,“ řekla, „je to aspoň holčička a kluk?“

„Dva kluci. Ale nedal bych je ani za milión!“

Václav Honzejek se vrací k domovu ze svého marného vandrování zas tou cestou přes sychrovské lesy, jenže nyní bos, střevíce přes rameno na holi, aby se mu docela nerozpadly, v levici pytlík s pomeranči. Má jinou starost. Počtář Venouš se s ním bude doma do krve přít, že oni dostali dárek - a máma nie! Bude mu to umět vysvětlit? Dá se to vůbec povědět? On je jenom řemeslník, kterého bída vysvlékla ze řeznické zástěry; neví, jak mu to řekne, jen v duši mu to zní. Lidské společenství je hlubší než hlad nebo sytost, bohatství či chudoba. Všechno lidský čas započal, aby pominul. A cokoli člověk má, všechno dostal jako dar. A největší dar je láska.